

JEN PRO GENERÁLY A DŮSTOJNÍKY
ČS. LIDOVÉ ARMÁDY

VOJENSKÁ MYSL

Časopis ministerstva národní obrany

Ročník jedenáctý

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

PRAHA 1961

Konference k vědecké práci v armádě

Rozvoj vědy se těší v celosvětovém měřítku i u nás v ČSSR v posledních letech a zejména v letošním roce nebývalému zájmu. Zvláště v SSSR a ostatních socialistických státech je realizována řada závažných opatření, směřujících k rozhodnému upevnění postavení vědy v rozvoji celé společnosti. Tyto skutečnosti se plně odrážejí i ve vědecké práci armád socialistických zemí. Velení naší armády věnuje rovněž již řadu let vědecké práci značnou pozornost a uskutečnilo zejména v posledních letech řadu závažných opatření. Byly vytvořeny podmínky pro účinnější řízení vědecké práce, provedena opatření k zabezpečení výškolení příslušného počtu kvalifikovaných vědeckých kádrů, k rozvoji vědecko-výzkumné základny, k zlepšení vědecké informace, ke zkvalitnění vojenského odborného tisku, ke zlepšení vědecké práce na vysokých vojenských školách atd. To všechno, spolu s opravdovou bratrskou pomocí Sovětské armády i ostatních armád socialistických států, orgánů a pracovišť ČSAV, umožnilo dosáhnout ve vědecké práci v naší armádě výsledků, které dosud vcelku stačily ke krytí potřeb výstavby a budování naší armády.

Avšak rozvoj vojenství, stejně jako všech ostatních úseků života naší společnosti je nezadržitelný. Každý den klade před nás nové a nové požadavky, jimž často při dosavadním stavu vědecké práce nelze stačit. Aby vědecká práce v naší armádě udržovala krok s celkovým rozvojem armády a získala dokonce patřičný předstih, je nutné provést ještě účinnější opatření než dosud.

Proto vědecká rada MNO rozhodla uskutečnit vědeckou konferenci, jejímž posláním je projednat závažné otázky vědecké práce v Čs. lidové armádě, rozpracovat, projednat a navrhnout velení armády konkrétní opatření k jejímu dalšímu rozvoji a položit tak základ pro plánovité řešení naléhavých otázek, v souladu se současnými i perspektivními potřebami budování naší armády.

Aby bylo na řešení těchto velmi závažných problémů zainteresováno co nejvíce pracovníků naší armády, vydává se toto zvláštní číslo Vojenské mysli. Obsahuje soubor článků k problematice konference, zpracovaných pracovníky z různých oborů činnosti v naší armádě a odrážejících jejich vlastní názory. Zabývají se hodnocením současného stavu vědecké práce vcelku i podle jednotlivých vědních oborů a podávají návrhy na možné řešení problémů. Články na sebe ne navazují a nejsou zpracovány tak, aby k jednomu problému hovořil jen jeden autor. Úmyslně jsme se snažili, aby otázky byly osvětleny z více hledisek, poskytovaly podněty k diskusi a aby na stejný problém vyjádřilo svůj názor více autorů. Předpokládáme, že tak bude lépe možno dospět k jednotě názorů a k objektivnímu zpracování konečných návrhů. Snažili jsme se, aby články kromě jiného také informovaly čtenáře o některých pro ně méně známých skutečnostech z rozvoje vědecké práce v naší armádě.

Předpokládáme, že takto bude zvláštní číslo chápáno a přáli bychom si, aby sloužilo jako základ k dalšímu rozproudění diskuse a k vyvrcholení příprav konference. Chceme, aby vyvolalo širokou odezvu zainteresovaných i nezainteresovaných pracovníků a přinutilo je k tomu, aby své názory zevšeobecnil ještě před konferencí v našem tisku, na schůzkách nebo poradách pořádaných ke konferenci u jednotlivých složek nebo v kvalitních a konkrétních diskusních příspěvcích přímo na konferenci.

Redakční rada

Obsahové řízení vědecké práce v armádě

Plukovník Josef Průša

V posledních letech byl v naší armádě organizačně dobudován systém vědeckých rad, korespondující svým uspořádáním s organizační strukturou orgánů velení v naší armádě. Svým určením a náplní své dosavadní práce jsou tyto naše vědecké rady poradními orgány příslušných velitelů a náčelníků.

Nejvyšším stupněm v tomto systému vědeckých rad je vědecká rada ministerstva národní obrany (VR MNO), která je podle znění svého statutu iniciativním, koordinačním a poradním orgánem ministra národní obrany ve všech oblastech vědecké práce v armádě. Členy pléna VR MNO, jakož i předsednictvo VR MNO, jmenuje ministr národní obrany, který osobně plní i funkci předsedy VR MNO.

Hlavními pracovními orgány VR MNO jsou sekce VR MNO:

- Vojenskovědecká sekce VR MNO, poradní orgán náčelníka generálního štábu Čs. lidové armády pro otázky vojenskovědecké práce v Čs. lidové armádě;
- Sekce technického rozvoje VR MNO, prakticky poradní orgán náměstka ministra národní obrany pro technické věci v otázkách vědecké práce na úseku technického rozvoje Čs. lidové armády;
- Sekce společenských věd VR MNO, poradní orgán náčelníka HPS pro otázky společenskovo vědní práce v Čs. lidové armádě;
- Sekce lékařských věd VR MNO, poradní orgán náčelníka zdravotnické správy/NT Čs. lidové armády;
- Sekce pro řešení otázek vojenského školství VR MNO, poradní orgán náměstka ministra národní obrany pro některé záležitosti vojenských škol.

Funkční pojetí VR MNO a jejich sekcí pak předurčuje i obsah a rozsah jejich práce.

Tak např. podle pracovního plánu VR MNO pro rok 1961 je 50 % plánovaných úkolů VR MNO zaměřeno na problematiku plánování vědecké práce v armádě a na řešení otázek koordinačního a organizačního charakteru. Druhých 50 % úkolů je zaměřeno na vlastní obsah vědecké práce (rozbor a hodnocení vědecké práce vcelku, popřípadě i některé jednotlivé práce, rozbor závěrů z důležitých cvičení, usměrňování přípravy a konečné vyhodnocení vědecké konference apod.). Převážně je těchto druhých 50 % úkolů VR MNO zaměřeno na konečné a celkové zhodnocení vědecké práce.

Dalším stupněm systému našich vědeckých rad jsou vědecké rady velitelů a náčelníků druhů vojsk a složek MNO. Stejně jako VR MNO a její sekce, jsou i vědecké rady velitelů druhů vojsk a náčelníků složek

MNO poradními orgány příslušných velitelských orgánů a jsou specializovány na vědecké obory a problematiku, která odpovídá rozsahu povinností a pravomocí příslušných funkcionářů.

Vědecké rady velitelů armád a velitele vojenského okruhu pak jsou obdobně poradními orgány svých velitelů. Problematikou své práce jsou opět odevzvu funkční činnosti příslušných velitelů (jsou tedy rozdílné např. u velitele letecké armády a velitele vševojskové armády a popřípadě i velitele vojenského okruhu).

Zvláštním druhem vědeckých rad v celkovém jejich systému jsou vědecké rady našich vysokých vojenských škol, popřípadě jejich fakult (u VA AZ). Tyto vědecké rady vedle funkce poradního orgánu náčelníka akademie (fakulty) mají i další funkci, totiž funkci rozhodujícího orgánu v určitých, příslušnými statuty vyjmenovaných otázkách a problémech. Tak např. vědecká rada VA AZ a vědecké rady jednotlivých fakult akademie jsou podle znění svých statutů mimo jiné i rozhodujícím orgánem v návrzích na udělování vědeckých hodností kandidátů a doktorů vojenských a technických věd a v návrzích na jmenování a ustanovování profesorů a docentů.

Vidíme tedy, že systém vědeckých rad, s některými výjimkami u vědeckých rad vojenských vysokých škol, je systémem poradních orgánů organických velitelů a náčelníků v naší lidové armádě. Proto naše vědecké rady řeší v podstatě úkoly odpovídající náplni funkčních povinností příslušných funkcionářů. Tento svůj úkol v současné době plní a jsou s to, nehledě k některým nutným organizačním i obsahovým úpravám, v budoucnu ještě podstatněji než dosud přispět k dalšímu zvýšení jak rozsahu, tak hlavně i kvality vědecké práce v naší armádě.

Jestliže dnešní systém vědeckých rad v Čs. lidové armádě umožňuje celkové plánování vědecké práce v armádě a je schopen zabezpečit i celkové zhodnocení výsledků vědecké práce v armádě jak v celku, tak i u některých závažných vědeckých prací jednotlivě, neskytá sám o sobě potřebnou základnu pro trvalé řízení, bezprostřední usměrňování a potřebné dílčí hodnocení vědecké práce v procesu řešení jednotlivých úkolů či problémů.

Vědecké pracoviště (ať speciální či „druhotní“, jako např. katedra), je zpravidla po provedení anotace ponecháno samo sobě po celou dobu rozpracování příslušného úkolu. Nadřazený orgán (např. zadavatel úkolu nebo některý kolektivní vědecký orgán, jako VR MNO, její sekce, VR druhů vojsk apod.) svou funkci plní zpravidla jen kontrolou dodržování jednotlivých termínů a konečným zhodnocením výsledků práce, tedy již ukončeného vědeckého zpracování úkolu.

V naší praxi je dosud poměrně řídkým zjevem, aby si vědecké pracoviště vytvořilo určitý „poradní sbor“ a tam, kde tento již existuje (například kolektivní katedry), aby ho správně využívalo v průběhu celého procesu příslušného úkolu.

Dobré zkušenosti některých takových kolektivů (některé katedry našich vysokých vojenských škol a vcelku i praxe, byť krátká „poradního sboru náčelníka Vojensko-vědeckého pracoviště VA AZ“), dovolují vyvodit závěr, že je žádoucí vytvářet takové kolektivní vědecké orgány již při vytváření jednotlivých vědeckých úkolů.

Na náčrtu je schematicky znázorněna možná struktura vědeckých rad, spojených s příslušnými vědeckými úkoly.

Při volbě úkolů vědecké práce v naší armádě pro zpracování tohoto náčrtu jsem vycházel z jednoho návrhu na kompletizaci dosavadního úkolování vědecké práce v armádě a komplexní úkoly vědecké práce v Čs. lidové armádě jsou proto na náčrtu vytvářeny takto:

1. „Teoreticky rozpracovat způsoby a opatření dalšího zvyšování obranyschopnosti naší republiky“;

2. „Rozpracovat otázky zvyšování operační připravenosti vojsk pro vedení manévrových operací v počátečním období války“;

3. „Rozpracovat problematiku taktické připravenosti vojsk pro manévrové formy boje a zkoumat odpovídající metody bojové a politické přípravy“.

Z toho vyplývá, že takové tři komplexní úkoly nemohou řešit nějaká tři „komplexní pracoviště“, ale že tyto úkoly musí být rozděleny do dílčích stupňů (na náčrtu do stěžejních úkolů a jednotlivých vědeckých problémů).

Stejně tak je nutno předvídat, že tyto tři komplexní úkoly mohou být doplněny dalšími komplexními úkoly, jež budou řešit vědeckou problematiku, společnou například všem třem uvedeným základním úkolům. Tak v našem náčrtu je vytyčena jako další komplexní úkol problematika velení:

4. „Řešit problematiku velení a spojení v soudobém ozbrojeném střetnutí“.

Obdobně pak bylo by možno vytyčit i několik dalších komplexních úkolů.

Toto plánování komplexních úkolů a jejich dělení do stěžejních úkolů a vědeckých problémů v zásadě odpovídá současné praxi vědeckého úkolování v civilních vědeckých orgánech naší republiky. Je samozřejmé, že při plánování vědecké práce v naší armádě můžeme tuto strukturu přizpůsobit specifickým potřebám armády, například vynecháním některých mezistupňů dělení komplexního úkolu (viz na náčrtu čtvrtý komplexní úkol, kde jsou vynechány „stěžejní úkoly“ a komplexní úkol je ucleněn přímo do jednotlivých problémů).

Na podkladě hodnocení dosavadních našich zkušeností z vědecké práce v armádě se jeví potřebným a správným určit každému úkolu (kteréhokoliv plánovacího stupně — tedy komplexního úkolu stejně jako i stěžejního úkolu nebo vědeckému problému) jmenovitě odpovědného „vedoucího“. Tak při stanovení stěžejních úkolů podle našeho náčrtu jsou vedoucími komplexních úkolů navrhováni:

- u úkolu č. I: NGŠ (popřípadě jeho zástupce,
- u úkolu č. II: NOS (nebo jeho zástupce),
- u úkolu č. III: NMNO (popřípadě NSBP),
- u úkolu č. IV: N VA AZ, atd.

Kolem „vedoucích“ jednotlivých komplexních úkolů je nutno vytvořit vědecký sbor, schopný rozplánovat, anotovat a zabezpečit plnění úkolu a zabezpečit usměrňování a kontrolu obsahu vědecké práce v celém jejím průběhu a závěrem pak zabezpečit nejen celkové konečné zhodnocení práce, ale i odpovídající využití jejích výsledků.

Nazveme-li tento sbor „Kolegium komplexního úkolu“ nebo „Vědeckou radou komplexního úkolu“, popřípadě jinak, není rozhodující. Členy tohoto sboru by měli být především ti vědečtí pracovníci, kteří budou pověřeni vedením příslušných stěžejních úkolů. Předseda kolegia komplexního úkolu, jako „vedoucí“ příslušného úkolu, by byl členem VR MNO, popřípadě některé její sekce.

Obdobně vědecké kolektivy musí být vytvořeny kolem „vedoucích“ jednotlivých stěžejních úkolů a budou plnit ve svém měřítku obdobné povinnosti. Rovněž na úrovni jednotlivých vědeckých problémů budou vy-

tvářeny kolem koordinátora (který je vedoucím řešením určitých vědeckých problémů) zvláštní vědecké kolektivy, tzv. problémové komise. Koordinátor s příslušnou problémovou komisí pak řídí a usměrňuje činnost a spoluprací několika pracovišť, pracujících na řešení stejného vědeckého problému (viz náčrt). V našem článku tedy používáme tyto názvy jednotlivých stupňů těchto nově doporučovaných vědeckých kolektivů:

- kolegium komplexního úkolu,
- vědecká rada stěžejního úkolu,
- problémová komise příslušného vědeckého problému.

Správné plnění funkčního poslání těchto vědeckých kolektivů vyžaduje ovšem i účinnou organizaci odpovídajících výkonných orgánů. Tak na úrovni VR MNO je výkonným orgánem sekretariát VR MNO, jehož vedoucím je sekretář VR MNO. Funkci sekretariátu VR MNO může vhodně plnit VVO, dnes organizace ne právě šťastně zařazené do stavu OS/GŠ. Jeho funkční povinnosti, náplň jeho práce jako sekretariátu VR MNO a i jako vědeckého oddělení, vyžaduje změnu podřízenosti a tím přeměnu oddělení operační správy na oddělení přímo podřízené náčelníku generálního štábu.

Vytyčení a plánování nového vědeckého úkolu

Vycházíme z předpokladu, že jako nový vědecký úkol byl podle doporučení VR MNO vytyčen ministrem národní obrany komplexní úkol: „Teoreticky rozpracovat způsoby a opatření dalšího zvyšování obranyschopnosti naší republiky“ a zároveň, že „vedoucím“ tohoto komplexního úkolu byl ministrem národní obrany určen zástupce náčelníka generálního štábu.

Kolem ZNGŠ bude nyní vytvořen (rozkazem MNO nebo NGŠ) kolektivní orgán — Kolegium komplexního úkolu I. Toto kolegium, využívající materiálů VR MNO zpracovaných při přípravě návrhu pro stanovení tohoto komplexního úkolu, bude mít v údobí plánování za úkol:

- upřesnit rozsah a obsah stanoveného úkolu;
- provést rozdělení komplexního úkolu a stanovit obsahové oblasti jednotlivých stěžejních úkolů;
- navrhnout „vedoucí“ jednotlivých stěžejních úkolů a sekretáře jejich vědeckých rad;
- stanovit, které stěžejní úkoly (popřípadě které jejich části) bude možno (nebo popřípadě nutno) převzít podle rozhodnutí Spojeného velení nezměněné nebo vědecky aplikovat na naše specifické podmínky a které stěžejní úkoly bude

Sekretariát VR MNO by se pak skládal nejen z příslušníků dnešního vojenskovo-vědeckého oddělení, ale i ze sekretářů sekcí VR MNO a ze sekretářů jednotlivých komplexních vědeckých úkolů, i když tyto budou určováni z počtů jiných složek (jejichž kádrovými a tabulkovými příslušníky by ovšem zůstali i nadále). Systém tajemníků vědeckých úkolů bylo by velmi dobré vybudovat v celém systému vědeckých úkolů. Při tom u komplexních úkolů by byli tajemníci tabulkově předepsáni, na nižších stupních úkolů bylo by možno určovat jim funkce tajemníka jako druhou funkci.

Abychom mohli správně zvážit účelnost těchto nově uvažovaných kolektivních vědeckých orgánů v naší armádě, promítneme si v dalším jejich úkoly a jejich činnost do tří časových údobí organizačtorské a řídicí práce v oboru řízení vědecké práce v armádě:

- do údobí vytyčení a plánování nového vědeckého úkolu;
- do údobí vlastního řešení (rozpracování) vědeckého úkolu;
- do údobí celkového vyhodnocení výsledků splněního vědeckého úkolu včetně zabezpečení praktického využití těchto výsledků.

nutno vědecky rozpracovat na našich vědeckých pracovištích plně;

- navrhnout, která vědecká pracoviště nebo které vědecké kádry měly by být k dispozici pro řešení vědeckých problémů v rámci jednotlivých stěžejních úkolů;
- stanovit zásadní časový plán plnění jednotlivých stěžejních úkolů a zásady (časové i obsahové) vzájemné jejich souvislosti a závislosti;
- navrhnout způsob a dobu řešení těch otázek, jež se svým obsahem vymykají možnostem vědecké základny v armádě a navrhnout umístění těchto úkolů na příslušných vědeckých pracovištích mimoarmádních;
- vytyčit a precizovat vědecké úkoly politického a hospodářského významu, jež nemají sice bezprostřední souvislost s ozbrojeným bojem, ale jejichž vyřešení má veliký význam pro obranyschopnost naší republiky.

Vidíme, že i toto, pochopitelně zdaleka nikoli úplné vyčíslení povinností kolegia komplexního úkolu, ukazuje, že půjde o závažnou součást vědecké práce, jejíž správnost a preciznost bude zásadně ovlivňovat hodnotu a hlavně praktickou použitelnost výsledků vědecké práce všech vědeckých

pracovišť a pracovníků, kteří budou v dalším tento úkol a jeho dílčí problémy řešit.

Rovněž tak je zřejmé, že „vedoucím“ tohoto komplexního úkolu nemůže být nikdo jiný, než ten funkcionář armády, který má souhrnný přehled o celém komplexu problematiky úkolu z titulu svého funkčního zařazení a tím i přístup ke všem potřebným údajům.

Stejně tak bylo by možno rozebrat význam a funkci vědeckých rad stěžejních úkolů, které ve své práci při precizaci a dalším rozvedení svého stěžejního úkolu půjdou samozřejmě do větších podrobností

a budou mimo jiné připravovat i návrh rozdělení jednotlivých problémů na jednotlivá pracoviště a navrhovat koordinátory jednotlivých vědeckých problémů.

Zůstaneme-li při dosavadní praxi anotace vědeckých úkolů, tedy jednotlivé stupně těchto vědeckých rad, počínaje kolegiem komplexního úkolu, přes vědeckou radu stěžejního úkolu a problémovou komisi, budou jako výsledek své činnosti v tomto prvním období (tj. v období vytyčení a plánování úkolu) rozpracovávat anotace příslušných vědeckých úkolů, ovšem v kvalitativně novém pojetí těchto anotací.

Údobí vlastního řešení (rozpracování) vědeckého úkolu

I když anotací příslušného vědeckého úkolu podle výše rozebíraných zásad vykonají jednotlivé vědecké rady (kterékolik stupně) velmi důležitou a zásadní úlohu, předurčují kvalitu vědeckého rozpracování úkolu, přece jen jejich hlavním, nejzávažnějším úkolem bude trvalé řízení, bezprostřední usměrňování a potřebné dílčí posuzování vědecké práce v procesu řešení jednotlivých úkolů a problémů.

Rozebereme si proto možnou náplň práce nejnižšího stupně těchto kolektivů, tj. vědecké problémové komise, složené z koordinátora a z náčelníků, či „vedoucích“ jednotlivých vědeckých pracovišť, pracujících na řešení jednotlivých otázek příslušného vědeckého problému.

Vědecké pracoviště bude několikrát v roce (zpravidla podle údajů anotačního protokolu) předkládat problémové komisi dílčí výsledky své práce. Problémová komise prostuduje a posoudí vykonanou práci a její výsledky a svými připomínkami usměrní další práci pracoviště. Přitom podle speciálnosti projednávaného materiálu mohou být k posouzení přibráni i další odborníci z jiných pracovišť, z vojsk nebo i z řad mimoarmádních expertů nebo může být i provedeno dílčí oponentské řízení.

Jinou závažnou funkční povinností koordinátora a jeho problémové komise bude uvádět příslušná vědecká pracoviště o dílčích výsledcích práce ostatních vědeckých pracovišť a o případných nových aspektech řešení problematiky, pokud bude nebo může být jimi ovlivněna vlastní práce pracoviště.

Kromě toho koordinátor se svou problémovou komisí organizuje jednak podle anotačních protokolů a jednotek podle nové vzniklých potřeb i různé další formy kolektivní spolupráce s vědeckým pracovištěm (například vědecké konference, odborné konzultace, přezkoušení dílčích závěrů v praxi a podobně). Velmi závažným úkolem

bude i organizování vzájemných součinností porad a diskusí mezi vědeckými pracovišti téhož nebo podobného zaměření.

Stejně tak i vědecká rada stěžejního úkolu bude v procesu řešení vědeckého úkolu, v termínech určených při anotaci, posuzovat stav a dílčí výsledky vykonané práce; i ona bude uvádět příslušná vědecká pracoviště a příslušné problémové komise o jinde dosažených vědeckých poznatcích, jež by mohly ovlivnit jejich práci. Rovněž její ostatní funkční povinnosti budou obdobné funkcím povinnostem vědeckých problémových komisí. Jednotlivé své úkoly bude však vědecká rada stěžejního úkolu plnit v delších časových intervalech, ve větší šířce problematiky celého stěžejního úkolu, slučujícího v sobě obsahově několik vědeckých problémů příbuzného charakteru. Těžiště její činnosti pak bude zpravidla zaměřeno na otázky součinnosti a vzájemné závislosti jednotlivých problémů. Před vědeckou radou stěžejního úkolu mohou se však projednávat a posuzovat i některé dílčí zprávy jednotlivých pracovišť přímo, pokud například důsledky práce těchto pracovišť budou ovlivňovat vědeckou práci dalších pracovišť apod.

I kolegium komplexního vědeckého úkolu bude mít závažné funkční povinnosti v procesu rozpracování úkolu. Bude 2krát až 3krát v roce projednávat zprávy vědeckých rad stěžejních úkolů o dílčích výsledcích práce na řešení problematiky stěžejního úkolu. Na svých zasedáních bude posuzovat celkový stav vědecké práce v rozsahu příslušného komplexního úkolu, bude projednávat otázky součinnosti mezi svými stěžejními úkoly a bude seznamovat příslušné rady stěžejních úkolů s případnými změnami zásadních východních údajů, podmínek a předpokladů, ovlivňujících obsah vědeckého rozpracování komplexního úkolu v celku nebo jeho části.

Důležitým úkolem kolegia komplexního

úkolu bylo by i posuzování dodržování časových a obsahových ukazatelů plnění těch částí komplexního úkolu, jež byly předány k řešení mimoarmádním vědeckým institucím a pracovištím.

Kolegium komplexního úkolu mohlo by pořádat v termínech, určených anotacemi, vědecké konference, dílčí oponentská ří-

zení a jiné vhodné akce, umožňující vědecky kritické posouzení dílčích výsledků práce, nebo kolektivní konzultace v některých závažných otázkách řešení problematiky (například při závažných změnách rozhodujících podmínek, určujících směr vědecké práce při řešení některého základního vědeckého problému).

Celkové vyhodnocení výsledků splněného vědeckého úkolu a zabezpečení praktického využití těchto výsledků

Podle anotačních plánů jednotlivých problémů, stěžejních úkolů a komplexních úkolů byly by příslušné vědecké úkoly, k určitým termínům zakončené, předkládány k celkovému posouzení a vyhodnocení.

Cílem tohoto článku není řešení obsahové problematiky plánování vědecké práce, časové posloupnosti a vzájemné závislosti řešení jednotlivých dílčích otázek a problémů. Proto je možno způsob vyhodnocování vědecké práce rozepisovat v další části článku jen povšechně.

Pracoviště, které zakončilo řešení svého úkolu, zásadně mělo by výsledek své práce obhajovat při oponentském řízení, organizovaném odpovídající formou příslušnou problémovou komisí, vědeckou radou stěžejního úkolu, či kolegiem komplexního úkolu (samozřejmě, že jsou možné i jiné formy posouzení a zhodnocení výsledků vědecké práce).

Funkční povinností problémové komise pro tuto fázi vědecké práce bylo by tedy především posoudit výsledky práce jednotlivých svých pracovišť. V druhé řadě musela by problémová komise provést sladění prací jednotlivých svých pracovišť a s využitím pracovní kapacity jednotlivých pracovišť zpracovat souhrnnou, výslednou zprávu za svůj vědecký problém v celku.

Tyto zprávy problémových komisí by projednala s potřebným časovým odstupem vědecká rada stěžejního úkolu. Jejím hlavním úkolem v této fázi by bylo sladit a v případě potřeby i dořešit všechny nutné vzájemné vztahy a v souvislosti mezi jednotlivými problémy svého stěžejního úkolu, a připravit celkovou zprávu o splnění stěžejního úkolu pro kolegium komplexního úkolu.

Kolegium komplexního úkolu, rozšířené o potřebné experty, buď na svém zasedání nebo na rozšířeném zasedání VR MNO (nebo její sekce) provedlo by konečné posouzení a vyhodnocení splněného komplexního úkolu, nebo splněné určité, důležité etapy tohoto komplexního úkolu.

V článku neřeším vlastní rozplánování konkrétního úkolu. Proto je obtížné vy-

jádit souvislost a vzájemnou posloupnost výše uvedených hodnocení jednotlivými vědeckými kolektivními orgány (problémovou komisí, vědeckou radou stěžejního úkolu, kolegiem komplexního úkolu a VR MNO a jejími sekcemi). Zpravidla však problémové komise prováděly by nejméně jednou ročně posouzení a zhodnocení výsledků práce jednotlivých svých pracovišť. Vědeckým radám stěžejních úkolů byly by předkládány výsledky vědecké práce na řešení celého problému souhrnně, ve většině případů v delších časových intervalech. Kolegium komplexního úkolu hodnotilo by nejčastěji až celkové splnění komplexního úkolu, což vyžaduje ve většině případů dobu několika let.

Pokud by bylo třeba, aby některý dílčí problém byl posouzen organizačně vyšším kolektivem (např. VR MNO) přímo, mohlo by to být provedeno formou rozšířeného zasedání tohoto vyššího vědeckého kolektivu, jež by pak převzalo funkční úlohu zasedání příslušného nižšího vědeckého kolektivu.

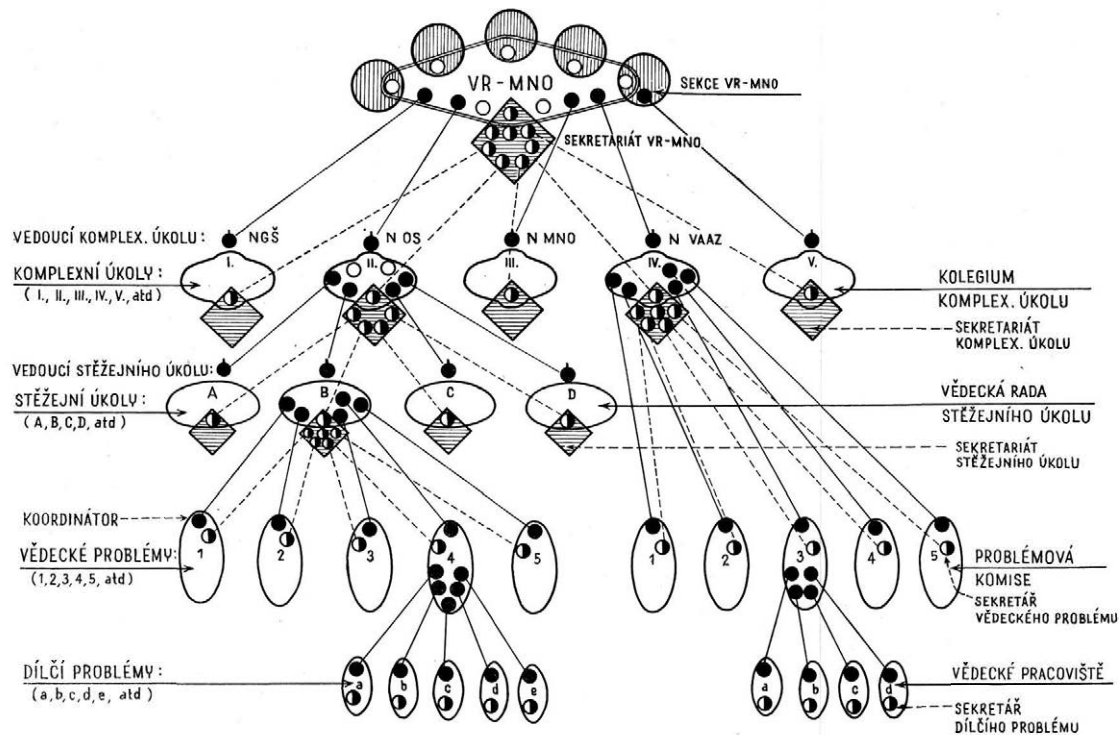
Kolegium komplexního úkolu, rozšířené o potřebné experty, zpravidla na fóru zasedání VR MNO (nebo její sekce), provádělo by rovněž posouzení a zhodnocení výsledků vědecké práce, jež v intencích řešení komplexního úkolu byla svěřena mimoarmádnímu vědeckému pracovišti.

Druhou závažnou povinností těchto vědeckých rad všech stupňů by bylo, vždy při každém zhodnocení zvážit, posoudit a doplnit návrh příslušného pracoviště na praktické využití výsledků posuzované vědecké práce. Usnesením příslušného vědeckého kolektivu byl by pak doporučen odpovídajícím velitelským místům naší armády rozsah a způsob praktického využití výsledků posuzované práce.

V závěru článku chceme ještě zvážit možnosti napojení tohoto nově navrhovaného systému vědeckých rad jednotlivých úkolů na stávající systém vědeckých rad — poradních orgánů funkcionářů velení naší armády.

Kolegia komplexních úkolů, vezmeme-li za základ svých úvah komplexní úkoly, vy-

STRUKTURA VĚDECKÝCH RAD

tyčené na předchozích stránkách našeho článku, mohla by být ustanovena podle následujících zásad:

Komplexní úkol I: „Teoreticky rozpracovat způsoby a opatření dalšího zvyšování obranyschopnosti republiky“ svým obsahem a rozsahem vymyká se z rámce kterékoli vědecké sekce VR MNO a bylo by tedy potřeba vytvořit Kolegium komplexního úkolu I jako zvláštní vědecký orgán přímo při VR MNO.

Komplexní úkol II: „Rozpracovat otázky zvyšování operační připravenosti vojsk pro vedení manévrových operací v počátečním období války“, odpovídá zhruba svou problematikou funkčnímu zaměření Vojensko-vědecké sekce VR RMNO, a proto by bylo možné funkci kolegia komplexního úkolu II přikázat této sekci nebo zvláštní skupině, při ní vytvořené.

Komplexní úkol III: „Rozpracovat problematiku taktické připravenosti vojsk pro manévrové formy boje a zkoumat odpovídající metody bojové a politické přípravy“ nemá v současné struktuře vědeckých rad korespondující vědeckou sekci VR MNO; bylo by proto možno jako kolegium komplexního úkolu III zorganizovat vědeckou radu náčelníka SBP nebo zvláštní orgán NMNO.

Komplexní úkol IV: „Řešit problematiku

velení a spojení v soudobém ozbrojeném střetnutí“, jehož „vedoucím“ by byl náčelník VA AZ, mohl by být řízen ve funkci kolegia komplexního úkolu IV přímo vědeckou radou VA AZ nebo zvláštním orgánem při ní vytvořeným.

Pro případné další komplexní úkoly bylo by možné vytvářet příslušná kolegia komplexního úkolu při odpovídajících sekcích VR MNO nebo pověřit funkci kolegia odpovídající sekce přímo.

Pokud se týče vědeckých rad jednotlivých stěžejních úkolů, bude možno, podle obsahu problematiky příslušného stěžejního úkolu, buď pověřit touto funkcí některý ze stávajících vědeckých orgánů (např. skupinu některé sekce VR MNO, VR některé složky MNO, VR některé fakulty VA AZ apod.), nebo vytvořit při stávajících vědeckých radách odpovídající vědecké rady stěžejních úkolů jako jejich složky nebo (hlavně u kombinovaných stěžejních úkolů) vytvořit nové, samostatné vědecké rady jednotlivých stěžejních úkolů.

Při ustavování problémových rad kolem jednotlivých koordinátorů příslušných vědeckých problémů bude možno postupovat v podstatě obdobně, přičemž bude výhodné v mnohých případech využít takových kolektivů, jako jsou například katedry vysokých škol apod.

Doplněním naší dosavadní struktury vědeckých rad vědeckými radami jednotlivých vědeckých úkolů bylo by dosaženo organizačních a kádrových předpokladů jak pro trvalé, efektivní řízení a usměrňování vědeckých pracovišť a pracovníků v celém procesu rozpracování příslušného úkolu, tak i vhodného a potřebného zapojení dalších generálů a důstojníků naší armády do vědecké práce.

Komplexnost, jednotné řízení a perspektivnost vědecké práce

Major Slavomír Kučera

Požadavek dalšího zvýšení úlohy vědy při budování socialistické společnosti je v současné době jedním z ústředních problémů, k jehož vyřešení se v našem státě a v celém socialistickém táboře provádí a připravuje celá řada závažných opatření.

Názor na současnou a perspektivní úlohu vědy nejlépe vyjádřil s. Kosygin ve svém referátu na všesvazové konferenci vědeckých pracovníků SSSR: „Soudobá věda se stále více přetváří v materiálně výrobní sílu. Přitom tempo rozvoje techniky musí převyšovat tempo růstu výroby a věda se musí rozvíjet rychleji než se rozvíjí technika“ (Krasnaja zvězda 13. června 1961).

Požadavek zvýšení úlohy vědy při budování vyspělé socialistické společnosti se plně vztahuje i na armádu, která je její neoddělitelnou součástí. V naší lidové armádě se výrazně odráží proces společenskoeconomického rozvoje, což také zdůrazňuje požadavky na vědeckost řešení s tím spojených problémů. Zvýšené požadavky na úlohu vědy v oblasti vojenství jsou pochopitelně především zdůrazněny revolučními změnami vnášenými do ozbrojeného zápasu nukleárními zbraněmi, raketovou technikou, všestranným rozvojem automatizace a mechanizace a dále tím, že reakční imperialistické kruhy vytrvale připravují rozpoutání nové války.

Zabezpečení vysoké obranyschopnosti státu a budování moderní armády socialistického typu vyžaduje řešit s náležitou vědeckostí a perspektivností řadu složitých problémů.

Proto v současných podmínkách je rozvoj vědecké práce více než kdy jindy důležitým předpokladem soudobosti naší armády a předpokladem dalšího zkvalitňování organizačnické a řídicí činnosti na všech stupních.

Současné podmínky pro rozvoj vědecké práce v naší armádě a pro uplatnění požadavku cílevědomého a jednotného řízení

V organizaci, řízení a plánování vědecké práce je dnes ústředním problémem zabezpečení náležité perspektivnosti, spojení vědy s praxí, vzájemné koordinovanosti všech vědních oborů a usměrnění jejich jednotného úsilí na komplexní vyřešení nejdůležitějších problémů.

To jsou v současné době problémy celostátního charakteru i problémy celého socialistického tábora. Pokoušejí se je řešit i kapitalistické státy celého světa, i když různým způsobem a s různými výsledky.

Neřešíme tedy tyto problémy v armádě náhodně, ale v souvislosti s tím, jak se řeší nebo předpokládají řešit v rámci socialistického tábora a našeho státu.

Řešení všech uvedených problémů v naší armádě je neobvykle obtížné, což kromě jiného potvrzuje i to, že pokusy o jejich řešení nepřinášely v minulosti uspokojivé výsledky. Přesto bylo vykonáno i v naší armádě na tomto úseku již mnoho práce a dosavadní zkušenosti spolu se zkušenostmi

čerpanými od ČSAV a Sovětské armády, dávají předpoklady k vyřešení i nejobtížnějších otázek.

Snaha dosáhnout perspektivnosti plánování ve vědě a v řešení vědeckých úkolů narážela v minulosti kromě malých zkušeností na objektivní, těžko překonatelné obtíže, mezi něž nutno počítat i slabší perspektivnost v budování naší armády, tendence k dogmatismu a úzkému praktikismu a nedostatky teoreticky a odborně připravených kádrů.

Rovněž nedůsledná aplikace zásadních usnesení strany a vlády na podmínky armády bránila tomu, aby obecně platné požadavky na zvědeckost celého života naší společnosti byly v plném rozsahu promítnuty do naší armády. I když se požadavek perspektivnosti a vědeckosti neustále zdůrazňoval, nebyla k tomu prováděna dostatečně účinná praktická opatření, zejména pokud jde o zabezpečení dostatku kádrů a praktických podmínek pro vědeckou práci, kde je situace stále velmi nepříznivá.

Poměrně dlouhé ujasňování zásadních změn v charakteru a hlavních rysech příští možné války rovněž nedovolovalo získat správný výhled do budoucna.

V současné době je možné konstatovat, že pro rozvoj vědecké práce vůbec i pro rozvoj vědecké práce v naší armádě jsou podstatně příznivější předpoklady.

V nejbližší době bude rozpracována perspektiva rozvoje socialistického tábora i perspektiva budování socialismu v našem státě do roku 1980. Sovětská vojenská věda rozpracovala zásadní názory na charakter příští možné války a jsou k dispozici již i některé úvahy k dalším perspektivám vývoje vojenství. Zatím co v minulosti jsme se zamýšleli, jakým směrem se bude armáda vyvíjet, jsme v současné době již v procesu vcelku ujasněných kvalitativních přeměn.

Pro vyřešení otázek plánování, řízení a koordinace vědecké práce v naší armádě je významná i skutečnost, že ČSAV již rozpracovala a částečně i prověřila ucelený systém a metody plánování a řízení vědecké práce v našem státě.

Smyslem těchto opatření bylo zejména vytvořit předpoklady pro plnění základní směrnice dané XI. sjezdem KSC, tj. dosáhnout předstihu vědeckých znalostí před potřebami společnosti. Na úseku řízení vědecké práce v našem státě bylo nejvýznamnějším opatřením přijetí nových zásad plánování, zejména pak stanovení sedmnácti komplexních úkolů, jejich členění na stěžejní úkoly a potom na hlavní problémy. Stanovení konkrétní náplně jednotlivých částí státního plánu i jejich operativní řízení bylo svěřeno nově vytvořeným orgánům, v nichž jsou zastoupeni pracovníci všech základních typů pracovišť, tj. pracovišť akademie, škol, resortních a podnikových výzkumných ústavů. Nový systém plánování a řízení vědecké práce v ČSSR je vysoce oceňován v SSSR zejména proto, že může podstatně pomoci k účinnému soustředění úsilí všech vědních oborů na vyřešení rozhodujících vědeckých problémů.

V SSSR se však k zabezpečení jednotného úsilí koordinovanosti a zabezpečení dalšího rozhodného pokroku v rozvoji vědy v současné době projednávají a řeší daleko odváznější a rozhodnější opatření. Proto se systém řízení vědecké práce v ČSSR předpokládá dále zdokonalit aplikací letošního usnesení ÚV KSSS a Rady ministrů SSSR o opatřeních ke zlepšení koordinace vědeckovýzkumných prací ve státě a o činnosti akademie věd SSSR (uveřejněno v časopise „Krasnaja zvezda“ 12. 4. 1961). V tomto směru byly již provedeny předběžné úvahy a zahájeny přípravné práce.

Ústřední výbor naší strany kromě toho připravuje na konec letošního roku konfe-

renci k otázkám rozvoje vědecké práce na úseku společenských věd, od níž lze očekávat ujasnění řady otázek a také rozhodná opatření k dalšímu rozvoji vědecké práce na tomto úseku, která budou závazná i pro naši armádu.

V souladu s požadavkem podstatně rychlejšího rozvoje vědy a s vytýčením komplexních úkolů se připravují opatření k reorganizaci a podstatnému zvýšení kapacity vědeckovýzkumné základny v našem státě. Zde pravděpodobně dojde k značnému zvýšení tempu růstu než se předpokládalo třetím pětiletým plánem. V současné době se rozpracovává také plán rozvoje vědeckovýzkumné základny do roku 1980. K dosažení světové úrovně v tempu růstu vědeckovýzkumné základny a k zabezpečení správného poměru v tempu rozvoje vědy k tempu rozvoje techniky a výroby se navrhuji mimořádná opatření jak v přípravě dostatečného počtu a zabezpečení kvality vědeckých kádřů, tak pro zabezpečení rozvoje vědeckých pracovišť.

Dalším poučením k tomu, jakým způsobem se dívat na požadavky vzrůstající na rozvoj vědecké práce v naší armádě jsou opatření provedená v nedávné době v Sovětské armádě. I tam bylo nově upraveno řízení vědecké práce a vyzdvížen její význam nejen vytvořením řídicích orgánů s vysokou pravomocí, ale i různými opatřeními k rozvoji armádní vědeckovýzkumné základny a k podstatnému zvýšení úlohy vědy při řešení otázek obrany státu a budování sovětských ozbrojených sil. Tato opatření se nepochybně ještě prohloubí v důsledku nových usnesení ÚV KSSS a Rady ministrů SSSR.

Jestliže v současné době ještě není známa konkrétní forma řízení vědy v našem státě a orgány, které budou k tomu vytvořeny nebo reorganizovány, bude velmi prospěšné všimnout si zásad usnesení ÚV KSSS a Rady ministrů, jehož cílem je uvést organizační formy řízení vědy v soulas s novými úkoly. Proto se ukládá provést zásadní přestavbu systému řízení vědecké práce a vědeckovýzkumných zařízení ve státě.

Příčiny nedostatků v práci Akademie věd SSSR a ostatních vědeckovýzkumných zařízení jsou do značné míry spatřovány v tom, že ve státě neexistuje celostátní orgán, který by prováděl koordinaci vědeckého výzkumu. Proto se vytváří Státní výbor Rady ministrů SSSR pro koordinaci vědeckovýzkumných prací v čele s předsedou výboru — náměstkem předsedy Rady ministrů SSSR.

Pro studium nejdůležitějších problémů, spojených s rozvojem vědy a techniky a stanovení hlavních směrů vědeckého výzku-

mu ve státě se vytváří Vědecká rada státního výboru Rady ministrů SSSR pro koordinaci vědeckovýzkumných prací. Státnímu výboru Rady ministrů SSSR pro koordinaci vědeckovýzkumných prací se ukládá vytvořit spolu s Akademii věd SSSR, zainteresovanými svazovými republikami, ministerstvy a správami vědecké rady pro jednotlivé problémy, složené z nejvýznamnějších vědců a specialistů.

Radám ministrů svazových republik a Státnímu výboru Rady ministrů SSSR pro koordinaci vědeckovýzkumných prací se ukládá provést reorganizaci řízení vědeckovýzkumných zařízení.

Jak z usnesení vyplývá, jde hlavně o to, aby bylo dosaženo těsnějšího spojení vědy s výrobou, zvýšením významu základního vědeckého výzkumu a lépe využito všech vědeckých kapacit země.

Při posuzování těchto opatření je třeba ovšem chápat, že vztahy mezi jednotlivými

institucemi na úseku vědecké práce v SSSR jsou mnohem složitější a mnohonásobně objemnější než u nás. Proto při aplikaci v našich podmínkách je třeba si více všimnout zásad připravovaných opatření než jejich forem. Aplikace těchto zásad má však i pro naši armádu neobyčejný význam.

Závěrem k rozboru podmínek pro cílevědomé a jednotné řízení vědecké práce v naší armádě nutno uvést, že je neobyčejně příznivá ta okolnost, že již v době, kdy se rozpracovávají a přijímají zásadní opatření pro rozvoj vědy v SSSR a v našem státě, přistoupilo velení armády k důkladnému rozboru situace a perspektivy na tomto úseku. Konference k otázkám vědecké práce v naší armádě bude moci na základě znalostí hlavních zásad a možností aplikace řešit zabezpečení rozvoje vědecké práce v naší armádě souběžně s řešením celostátních problémů a mnohde i s předstihem.

Jak zabezpečit realizaci požadavků perspektivnosti, jednotného úsilí a efektivnosti vědecké práce v naší armádě

Z opatření prováděných v SSSR a v našem státě vyplývá, že za důležitý předpoklad cílevědomého řízení vědecké práce je považováno její jednotné a komplexní řízení správně zaměřené k nejbližším i perspektivním potřebám praxe.

Podívejme se, jaký je v pochopení a realizaci požadavků jednotného plánování a řízení v naší armádě současný stav a jaká konkrétní opatření by bylo možné a účelné učinit v nejbližší době.

Cinnosti vědecké rady MNO byly položeny dobré základy pro vzájemnou koordinovanost všech oblastí vědecké práce v armádě i pro plánovitost a perspektivnost vědecké práce, avšak důsledná koordinace při praktickém řešení všech úkolů nebylo dosud dosaženo. Roztržštěnost úsilí po jednotlivých vědních oborech a úsecích zůstává tedy v podstatě i nadále. Některé úkoly jsou sice zahrnuty v plánu vojenskovědecké práce, plánu technického rozvoje i v plánu společenskovo-vědního výzkumu jako úkoly společné, vyžadující spolupráci a koordinaci. Jsou to například úkoly týkající se otázek velení, automatizace a mechanizace, válečné ekonomiky, pedagogiky, psychologie a výcviku. To všechno však nutno považovat pouze za počáteční dílčí úspěchy ve snaze zabezpečit komplexní řešení důležitých úkolů. Důsledky tohoto stavu se nepříznivě projevují v kvalitě výsledků vědecké práce, v nejasnosti správných koncepcí a mnohde i v nesprávném zaměření výzkumu. Chybí tedy jednotné hledisko při řešení různých úkolů a jednotné cíle. Závažné však je také

to, že se důsledky této situace nepříznivě promítají i do organizátorské a řídicí práce, že je omezena možnost plného a všestranného využití vědeckých poznatků v praxi. Kromě toho na stávající nejasnosti a obtíže v určení správného směru a proporcí rozvoje vědecké základny a přípravy vědeckých kádřů.

Kromě rozboru situace na úseku jednotného a cílevědomého řízení vědecké práce uvnitř armády je nutné si všimnout stavu spolupráce s celostátní vědeckovýzkumnou základnou. Všeobecně je možné konstatovat, že izolovanost vědecké práce v armádě od celostátních vědeckých úkolů nebyla ještě zcela překonána. Po důkladném prozkoumání potřeb, možností a účelu bude nutné vypracovat a s ČSAV a jinými rezorty souhrnně projednat opatření k zabezpečení těsnějšího sepětí vědecké práce v armádě s celostátní vědeckou základnou.

Žádoucí je další zapojení vědeckých pracovníků z armády do práce v kolektivních komplexních úkolů a radách stěžejních úkolů státního plánu. Nutná bude aktivnější účast armády na tvorbě celostátních plánů vědeckovýzkumných úkolů a na jejich ročních zpřesňováních s cílem zajistit řešení úkolů majících význam pro obranu státu, navázat na celostátní úkoly, vhodné jich využít a zabezpečovat soustavnou spolupráci při řešení společných nebo blízkých problémů.

Velmi důležité a oprávněné jsou též požadavky k zajištění dokonalejší koordinace v rámci spojeného velení a k systematické

tějším využívání sovětských zkušeností. Domníváme se, že na tomto úseku bude nejspříhodnější cestou iniciativní projednání hluboce promyšlených komplexních úkolů vědecké práce sestavených pro naši armádu.

Z předchozího rozboru vyplývá závěr, že bez jasného vytyčení komplexních a stěžejních úkolů nelze dospět k správnému a vědeckému plánování, ani správně řešit celkový systém řízení vědecké práce v naší armádě, budování vědecké základny a přípravu vědeckých kádru.

Určit správné komplexní úkoly je však problém obtížný. V ČSAV se k vytyčení takových úkolů dospělo teprve po několikaletých úvahách a usilovné práci širokých kolektivů. Proto bude účelné takové úkoly nastínit a diskutovat k nim i v našem odborném vojenském tisku.

Ještě před vyjádřením názorů na volbu komplexních úkolů bude však užitečné pokusit se formulovat, co má být smyslem a obsahem plánování vědecké práce. Pak nám jasně vyvstane skutečnost, že základem správnosti všech opatření k rozvoji vědy musí být hluboce promyšlený komplexní plán.

Domnívám se, že cílem plánování vědecké práce v armádě je soustředit hlavní síly a vytvořit podmínky k splnění hlavních úkolů, jež vyžaduje obrana státu v současné době i v blízké budoucnosti a k vytvoření potřebného předstihu vědeckých znalostí před potřebami obrany státu a života vojsk. Proto nelze dále setrvávat na dosud značně náhodné a nekoordinované tvorbě úkolů.

Jž samo plánování musí odrážet objektivní zákonitosti a tendence v rozvoji vědy. Musí tedy být prováděno na vědeckém základě a vyplývat z důkladné analýzy rozvoje všech vědních oborů, ze změn ke kterým dochází ve vojenství a ze současných potřeb obrany státu a socialistického tábora.

Plánování a řízení vědy a výzkumu nelze však omezovat jen na samotný plán úkolů, ale řešit vždy v jednotě a současně všechny následující problémy:

1. stanovení vědeckých a výzkumných úkolů, jejich soustavné usměrňování, koordinaci a kontrolu využití výsledků,

2. organizaci vědeckých a výzkumných pracovišť a plánování rozvoje soustavy těchto pracovišť,

3. plánování a řízení výchovy nových vědeckých pracovníků a zvyšování vědecké kvalifikace dosavadních vědeckých kádru.

Všechna tato opatření je však možné správně provádět jen na základě jasně stanovených jednotných cílů závazných pro všechny vědní obory, která by byla možná shrnout asi pod tyto komplexní cíle a úkoly:

1. Hlavní problémy dalšího zvyšování obranyschopnosti země s důrazem na počáteční období války.

Pod tento komplexní úkol by bylo možné zahrnout asi tyto stěžejní úkoly:

- na základě studia výsledků sovětské vojenské vědy, buržoazních vojenských teorií a výstavby ozbrojených sil řešit zásadní orientaci ve výstavbě čs. ozbrojených sil vzhledem k jejich postavení a úloze v rámci Varšavské smlouvy;
- problémy rozvoje válečného potenciálu a řízení státu vzhledem k přípravě obrany země, ekonomickému zabezpečení příští možné války a řízení ozbrojených sil i zázemí ve válce;
- základní problémy operační, bojové a morálně politické přípravy ozbrojených sil a obyvatelstva pro příští možnou válku a základní problémy bojové pohotovosti vojsk;
- ochrana proti ZHN a problémy zdravotnického zabezpečení státu a armády vzhledem k přípravě a vedení příští možné války.

2. Řešit problémy, související s třídním charakterem soudobé války, vojenskou politikou strany a stranickou prací v armádě. Rozpracovávat podklady pro nejučinější realizaci usnesení ÚV KSČ v otázkách vojenské politiky strany a podklady pro řešení zásadních problémů v další perspektivě.

Stěžejní úkoly k tomu vytyčit následovně:

- třídní politická podstata příští možné války;
- leninské principy budování socialistických ozbrojených sil a jejich realizace ve vojenské politice naší strany. Problém jednoty armády a lidu;
- úloha člověka a techniky a význam morálního činitele v soudobé válce;
- morální profil předpokládaného nepřítelě a problémy západoněmeckého militarismu a revanšismu;
- charakteristické rysy budování vyspělé socialistické společnosti a jejich odraz v budování a výchově ozbrojených sil:
 - v nejbližší budoucnosti,
 - v další perspektivě

3. Zvyšování operační připravenosti vojsk pro vedení soudobých operací zejména v počátečním období války

Stěžejní úkoly:

- zákonitosti a způsoby vedení soudobých operací;
- obsah a metody operační přípravy;
- materiální, technické a zdravotnické zabezpečení;
- řešení prostředků motorizace a mecha-

nizace vzhledem k požadavku vysoké pohyblivosti vojsk a konkrétním úkolům čs. armády.

4. Zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti vojsk

Stěžejní úkoly:

- zákonitosti a způsoby vedení soudobého boje;
- zvyšování politických a morálních kvalit vojsk vzhledem k charakteru soudobého boje a dalšímu vývoji vojenství;
- rozvoj iniciativy a aktivity. Problémy výchovy u perspektivních druhů vojsk;
- obsah a metody přípravy vojsk vzhledem k současným podmínkám a dalšímu rozvoji vojenství;
- materiální, technické a zdravotnické zabezpečení bojové činnosti vojsk;
- pedagogika a psychologie v podmínkách armády;
- řešení výzbroje a výstroje všech druhů vojsk.

5. Velení a spojení v podmínkách soudobého boje a operace. Metody organizátorské, řídicí a tvůrčí činnosti v armádě

Stěžejní úkoly:

- systém velení, spojení a metody práce velitelů a štábů;
- maximální využití a konstrukce nové techniky pro velení a spojení;
- marxismus-leninismus — teoretický a metodologický základ vojenské vědy;
- metody vojenskovo-vedeckého zkoumání.

6. Rozvoj a maximální využití automatizace a mechanizace v armádě

Stěžejní úkoly:

- automatizace a mechanizace velení;
- využití samočinných počítačů pro evidenci a statistiku v armádě;
- využití automatických zařízení pro řízení palebných prostředků a ovládání bojové techniky.

7. Ochrana proti zbraním hromadného ničení

Stěžejní úkoly:

- výzkum technických prostředků ochrany, průzkumu a likvidace následků;
- výzkum zdravotnického zabezpečení a zdravotnických prostředků ochrany.

8. Výzkum využití nových konstrukčních a plastických hmot

Nástin těchto komplexních a stěžejních úkolů může být jen prvním podkladem k jejich skutečnému rozpracování. Vytyčení komplexních a stěžejních úkolů předpokládá hluboký rozbor skutečných potřeb armády, rozbor možností pro vytváření vědeckovýzkumné základny, rozbor možností využít výsledky práce celostátní vědeckovýzkumné

základny a možností čerpat ze sovětských zkušeností a zkušeností našich spojenců.

I po provedení tohoto rozboru bude nutno komplexní a stěžejní úkoly vytyčít velmi všeobecně, avšak na základě předem provedené poměrně značné konkretizace. K tomu bude třeba mít jasnou představu o hlavních a dílčích problémech, které budou zahrnuty do každého komplexního a stěžejního úkolu.

Kromě toho bude třeba vytyčení komplexních a stěžejních úkolů provádět jak z hlediska zabezpečení potřebné koordinace a významu řešených problémů, tak i z hlediska reálných možností jejich cílevědomého a konkrétního obsahového řešení. V zájmu zabezpečení spojení vědy s praxí nepokládám za správné vytyčovat tyto úkoly zásadně jen podle vědních oborů nebo podle současných názorů na obsah a členění vojenské vědy.

Za komplexní úkoly považují především nejdůležitější problémy, které podstatně zasahují do více vědních oborů a je možno je řešit jen za předpokladu jejich jednotného řešení a těsné spolupráce pracovišť různých oborů. Kromě toho jsou zahrnuty pod komplexní úkoly nejvýznamnější problémy, které sice bude možné v podstatě řídit jednou sekcí, které však uvnitř této sekce vyžadují rozsáhlou spolupráci a jednotné úsilí více oborů.

Za stěžejní úkoly se považují ty problémy, které mají pro armádu značný význam, ale jejichž řešení v podstatě lze řídit jednou sekcí, i když též vyžadují větší nebo menší rozsah spolupráce ostatních sekcí.

Komplexní plánování a řízení vědecké práce nemůže skončit jen u plánů a koordinačních činností. Smysl těchto opatření, ať již se provádějí v SSSR nebo v našem státě, je daleko hlubší. Má podstatně zasáhnout i do celé struktury vědeckovýzkumné základny. Půjde především o proces vytváření a slučování pracovišť v tom smyslu, aby tato pracoviště byla schopna řešit komplexní úkoly, stěžejní úkoly a hlavní problémy nebo alespoň jejich podstatnou část. To v podstatě znamená, že probíhá nový proces kategorizace vědních oborů zejména s cílem zaměřit úsilí na komplexní a rychlé vyřešení rozhodujících problémů.

Ve všech vědních oborech a zejména ve vojenské vědě je v současných podmínkách nezbytné řešit některé úkoly rychle, tak, aby výsledky práce mohly být včas uplatněny a nezastaraly ještě před jejich realizací. Z toho vyplývá požadavek, aby práce na těchto úkolech byla zabezpečena dostatečným počtem schopných kádrů a aby řešení takových úkolů bylo všestranně zabezpečeno i na úkor jiných, méně významných

úkolů. To například vyžaduje jinak než dosud chápat požadavek zapojení učitelů na vojenských akademích do vědecké práce. K vyřešení neodkladných úkolů bude účelné uvolnit na určitou dobu některé učitele od pedagogických úvazků, nahradit je jinými, které na tuto dobu bude možné opět uvolnit od vědecké práce. Jen tak může vědecká práce přinést hodnotné a včasné výsledky.

Plán komplexních a stěžejních úkolů vědecké práce v naší armádě musí být současně směrnicí pro postupné budování vědeckovýzkumné základny a přípravu vědeckých kadrů. Dosavadní zkušenosti z rozvíjení vědecké práce v armádě jasně ukazují, že vyřešit vědecký úkol je možné jen na základě k tomu zvlášť vytvořených pracovišť nebo dočasně a skutečně uvolněných kolektivů pro tuto práci.

Proto je třeba současně s plánem komplexních úkolů plánovat i postupné budování vědeckovýzkumné základny a včas zřizovat i základ těchto pracovišť, s výsledky jejichž práce se nebude počítat v nejbližší době, ale jejichž pracovníci budou zaměřeni hlavně na studium perspektivní problematiky a přípravu nových kadrů pro perspektivní obory. To je také jeden z rozhodujících předpokladů efektivnosti vědecké práce a účelného hospodaření s prostředky, vynaloženými na tuto činnost. Není vždy efektivní požadavek, aby vědecké úkoly řešili důstojníci při výkonu svých funkcí nebo při uvolnění pro vědeckou práci na značně omezenou dobu.

Požadavek zapojit do vědecké práce široký okruh lidí je správný jen tehdy, jestliže se budou moci opřít o systematickou práci stálých pracovišť a o vědeckometodické zkušenosti jejich pracovníků. Pak bude mít i podíl širokého okruhu lidí na řešení vědeckých úkolů svůj praktický přínos, jejich příspěvky bude možno na vědeckých pracovištích shrnout a dovést do požadovaných závěrů a praktické realizace.

Na základě vytyčení komplexních úkolů a rozboru současného stavu v jednotlivých vědních oborech bude možné ujasnit, kde je nutno vidět těžiště vědecké práce v naší armádě a v jednotlivých vědních oborech. Bude třeba hlouběji než dosud rozlišit, v kterém oboru bude MNO jediným řešitelem, kde může spolupracovat s civilním sektorem a kde se může na vědecké práci jen částečně podílet. Z toho bude nutno při dalším rozpracování podkladů pro konferenci vyvodit i konkrétní závěry pro obsah a rozsah úkolů každého vědního oboru, pro řešení otázek spolupráce i pro správný poměr v budování vědeckovýzkumné základny.

Komplexní a dlouhodobé plánování musí

také zabezpečit kontinuitu řešení úkolů a zabezpečit sledování a studium problémů, i když v určité době zcela neuzrálé jejich nové řešení. Jen tak bude naše vědecká základna mít schopnost pohotově do hloubky vyřešit otázky, které se v určité době stanou aktuálními a praxe si vynutí jejich nové rozpracování. To předpokládá trvale určit pracoviště, popřípadě katedry, složky nebo jiné kolektivy, odpovědné za nepřetržitě studium a za iniciativu v daném okruhu problémů.

☆

Komplexní úkoly nutně vyžadují i nové formy styku a spolupráce všech sekcí i nového systému řízení, který by zabezpečoval koordinovanost, komplexnost a účinnost odshora až dolů. Proto se chce dále zabývat otázkou, jaké orgány a jaký systém řízení by bylo vhodné k tomuto účelu vytvořit.

Především k otázce kolektivních řídicích a poradních orgánů. Na tomto úseku bude rovněž účelné zabezpečit důslednější aplikaci nového systému, zavedeného v ČSAV, který se podle dosavadních zkušeností plně osvědčuje. Při promítnutí tohoto systému na podmínky naší armády půjde v zásadě o zavedení takového systému poradních, koordinčních řídicích orgánů, který by zabezpečoval:

1. Plánování, řízení, koordinaci a využívání výsledků vědecké práce vzhledem k perspektivám rozvoje vojenství i konkrétním potřebám naší armády a obrany státu.

2. Vědeckometodické řízení a koordinaci úkolů, správný směr bádání, správnou metodiku práce, důsledné splnění a využití výsledků vyřešených komplexních a stěžejních úkolů.

Těmto požadavkům by odpovídal tento systém:

K plnění prvního úkolu zachovat předsednictvo vědecké rady MNO v dosavadním počtu a složení, při čemž je posílit některými schopnými vědeckými pracovníky, zejména hlavními řešiteli komplexních úkolů.

Kromě toho vytvořit sekce VR MNO v rozsahu asi dosavadních předsednictev sekcí posílených o vědecké pracovníky — předsedy komisí komplexních úkolů a rad stěžejních úkolů. Do práce těchto sekcí zapojovat podle potřeby a charakteru jednání odpovědné náčelníky ze složek MNO a další vědecké pracovníky. S některými výjimkami zrušit odborné skupiny dosavadních sekcí VR MNO. Toto řešení se ukazuje správným proto, že činnost odborných skupin se rozvinula jen tehdy, byla-li jejich kompetence spojena s řešením konkrétního úkolu. Když se takový úkol nepodařilo formulovat skupina živořila nebo prakticky oduševňovala.

K plnění druhého úkolu v řídicí práci, tj. k řízení komplexních úkolů a stěžejních úkolů vytvořit komise komplexních úkolů a rady stěžejních úkolů.

Komise komplexních úkolů by řídila podle charakteru úkolu přímo předsednictvo VR MNO nebo sekce.

Rady stěžejních úkolů by řídily sekce VR MN. Předsedou rady by bylo účelné ustanovovat zpravidla představitele té složky MNO (vědeckého pracoviště složky), jejíž pracoviště nese hlavní tíhu řešení stěžejního výzkumného úkolu. Některé stěžejní úkoly budou členěny na hlavní problémy. Pro každý hlavní problém bude účelné jmenovat koordinátora, kterým bude zpravidla odpovědný pracovník vedoucího pracoviště.

Činnost těchto orgánů vědecké rady MNO by neměla ovšem zprošťovat odpovědné náčelníky a složky odpovědnosti za řádné a včasné plnění výzkumných prací na pracovištích jimi řízených, ani povinnosti kontrolovat tato pracoviště, neboť prvořadým úkolem orgánů vědecké rady by bylo vědeckometodické řízení úkolů a koordináční činnost obsahového charakteru.

Nechci rozebírat konkrétní formy práce těchto orgánů. Ty budou různé a budou se vytvářet podle konkrétních podmínek a charakteru úkolů jimi řízených. S ohledem na rozdílnost názorů považuji však za nutné se vyjádřit k jejich hlavnímu poslání. Mnozí soudruzi se totiž domnívají, že jediné zapojením hlavních funkcionářů naší armády do konkrétní vědecké práce je možné vyřešit složité vědecké úkoly. Tento názor by byl obecně správný, kdyby ovšem byla správně chápána i forma jejich účasti. Těžiště jejich činnosti podle mého názoru nemůže spočívat v zabezpečování vědeckometodického řízení úkolu a jeho nepřetržitě koordinace prováděné do všech důsledků. Plnění takové funkce nezbytně vyžaduje na daném úkolu nepřetržitě pracovat, studovat řadu materiálů, řídit předávání zkušeností, zabezpečovat výměnu názorů a plnit jiné úkoly, které vyžadují osobní kontakt se všemi pracovišti, jež daný komplexní úkol řeší. Podívejme se však, jaké reálné časové možnosti mají naši nejvyšší funkcionáři a dojdeme k závěru, že požadavek vědeckometodického řízení komplexního nebo stěžejního vědeckého úkolu vylučuje možnost, aby tuto funkci plnili výhradně nejvyšší funkcionáři. Ti mají mnohem důležitější úkoly a to i na úseku samého řízení vědecké práce. Proto také snaha takovým způsobem zaměřit jejich úlohu v rozvoji vědy vzhledem k realitě požadavků nutně ztroskotala.

Jestliže tito funkcionáři budou pro vědu správně vytyčovat úkoly na základě zna-

lostí perspektivy a požadavků praxe, v hlavních rysech usměrňovat úsilí vědecké práce, vytvářet pro ni podmínky, mít smysl pro nové a zabezpečovat realizaci výsledků vědecké práce v praxi, pak tímto způsobem pomohou rozvoji vědy mnohem více než kdyby rozptylovali své úsilí na přímé řízení práce pracovišť a pracovníků. Je samozřejmě, že poskytování konzultací vedoucím řešitelům úkolů a přímá účast jmenovaných funkcionářů na vědecké práci, bude vždy velmi účelná a potřebná. Je však třeba vidět skutečné možnosti našich hlavních funkcionářů a nežádat na nich úkoly, které při nejlepší vůli splnit nemohou.

Charakter požadavků kladených na hlavní funkcionáře tedy v zásadě i určuje jejich zařazení do kolektivních orgánů k řízení vědecké práce. Bude to především předsednictvo vědecké rady MNO a předsednictva jejích sekcí, i když i do těchto orgánů bude nejvyšší účelné zařadit více vědeckých pracovníků.

Vpředu uvedené názory ovšem nevylučují možnost a nutnost účasti hlavních funkcionářů v komisích komplexních úkolů i radách stěžejních úkolů. Zásadně však je nutné, aby tyto orgány byly převážně složeny z náčelníků a vedoucích pracovníků různých vědeckých pracovišť, vědeckopedagogických kádru akademiků a z pracovníků složek MNO, kteří jsou pověřeni řešením určitého úseku daného úkolu.

U některých úkolů, které budou zvlášť tajného charakteru, budou nezbytné i řešení jejich konkrétního řízení a mnohdy i řešení zabezpečovat hlavní funkcionáři, avšak dobrých výsledků bude zde možno dosáhnout jen za předpokladu jejich dočasného uvolnění od řešení běžných operativních problémů. I do takových kolektivů bude však nutné zařadit některé vědecké pracovníky a dát jim potřebnou důvěru. V tom si můžeme vzít příklad, jak obdobné úkoly řeší ústřední výbor naší strany, který se v zájmu věci neobává pro plnění významných problémů uvolnit i význačné funkcionáře a dát plnou důvěru některým schopným a straně oddaným vědeckým pracovníkům.

Komise komplexního úkolu (rada stěžejního úkolu) musí tedy řešit otázky konkrétního obsahového a metodického řízení. Jejím úkolem by mělo být také včas navrhovat kádrová, materiální, organizační a jiná opatření nutná pro řešení úkolu v nejbližší době a v další perspektivě, podle toho jak vyvstávají nové otázky a nové směry ve výzkumu na daném úseku. Komise musí být hlavně zárukou vysoké vědecké úrovně řešení všech stěžejních úkolů (hlavních problémů) i jejich jednotného zaměření k cílům vyvolávajícím z vojenskopolitického a technicko-ekonomického zdůvodnění úkolu,

hospodárnosti práce a praktické využitelnosti jejich výsledků. Tomuto poslání musí odpovídat i složení komise (rady).

Podle dosavadních zkušeností není však reálné požadovat, aby jednotnost obsahu řízení vědecké práce a její soustavnou koordinovanost do všech praktických důsledků zabezpečila sama vědecká rada, jejíž členové plní své úkoly kromě svých funkčních povinností.

Z tohoto důvodu bude nutné, aby tuto oblast činnosti řídil funkcionář s vysokou pravomocí, náležitou autoritou a přehledem. Podle toho by bylo nezbytné upravit organizaci, působnost a začlenění pracovních orgánů vědecké rady a jejich sekcí tak, aby především sekretariát vědecké rady měl reálné možnosti plnit úkoly dané požadav-

kem jednotného a komplexního řízení vědecké práce. To prakticky znamená přizpůsobit jeho složení a začlenění požadavku řízení všech vědních oborů v armádě. Podobně jako je tomu u sekretariátu státního plánu výzkumu, bude třeba, aby příslušníci sekretariátu vědecké rady vykonávali funkci sekretářů a členů komisí komplexních úkolů a podíleli se na řešení těchto úkolů. Obdobně bude účelné zabezpečit činnost sekcí.

Realizaci uvedených požadavků bude možná účelně provádět i postupně tak, jak bude složitost a rozsah úkolů narůstat a podle toho, jak se bude rozvíjet naše vědecká základna. Tendence k neustálému zvyšování úloh vědy jsou však tak nesporné, že si v budoucnu podobná opatření stejné vynutí.

Význam správného zaměření a perspektivnosti vojenskovo-vědecké práce

Úroveň vojenskovo-vědecké práce při správném pochopení vlivu technického rozvoje, politiky, společenskoeconomických a jiných činitelů nejvíce rozhoduje o správném zaměření, perspektivnosti a výsledcích vědecké práce v naší armádě. Proto také věnujeme mimořádnou pozornost řešení základních teoretických otázek a dostatečné perspektivnosti na tomto úseku. Plně to potvrzují dosavadní zkušenosti, ať již vznikly z negativního nebo pozitivního vlivu stavu rozpracovanosti úkolů na vojenskoteoretickém úseku.

V naší armádě existují různé názory na perspektivnost vědecké práce a na využitelnost jejích výsledků v praxi. Z dosavadních diskusí o směrech rozvoje vojenskovo-vědecké práce je zřejmé, že se tu střetává snaha mít co nejdříve k dispozici výsledky pro využití v praxi a na druhé straně požadavek, aby věda ukazovala s dostatečným předstihem cestu praxi.

Správnou a srozumitelnou odpověď k řešení těchto problémů najdeme jen tehdy, vyjdeme-li z dlouhodobých zkušeností sovětské a naší celostátní vědeckovýzkumné základny, která již v podstatě prošla etapou ujasňování významu perspektivnosti a spojení vědy s praxí na základě marxistickoleninské teorie a závěry uplatnila v praktických opatřeních.

Při rozboru této problematiky se však neobejdeme bez řešení vztahu mezi základním a aplikovaným výzkumem. Potíže jsou však v tom, že není dosud jasně formulován obsah základního a aplikovaného výzkumu ve vojenské vědě. Tomu se ale při diskusích k řešení problematiky nemůžeme vyhnout. Jestliže však v současné době není ještě ukončena diskuse o samém obsahu vojenské vědy, nelze samozřejmě ani přesně vymezit obsah základního a aplikovaného

výzkumu ve vojenské vědě. Přesné vymezení hranic mezi základním výzkumem a aplikací není však ani účelné a nezbytné. Oba druhy výzkumu se navzájem prolínají a v praxi na sebe těsně navazují.

Všeobecně je za základní výzkum považována teoretická a experimentální vědecká práce, zabývající se rozбором, analýzou a řešením základních přírodních a společenských jevů obecné platnosti. Za aplikovaný výzkum je považována výzkumná činnost, zaměřená na studium a ověřování možností využití výsledků základního výzkumu na stanoveném konkrétním úseku, nebo ke stanovenému konkrétnímu cíli.

Vyjdeme-li z této všeobecné formulace a ze sovětské diskuse k základním otázkám vojenské vědy, pak pod pojmem základní výzkum ve vojenské vědě je třeba zahrnout především vojenskovo-vědeckou práci v oblasti základní teorie vojenské vědy, která zahrnuje studium soudobého ozbrojeného boje, vědecké zobecňování základních pojmů vojenské vědy i souvislosti s obecným vývojem vědy a techniky a na jejich základě se rozvíjejícího vojenství. Má za úkol určit úkoly stojící před vojenstvím a tendence jeho vývoje. Musí odhalovat, studovat a rozpracovávat specifické zákonitosti ozbrojeného boje.

Obsahem základního výzkumu jsou tedy otázky obecné teorie vojenské vědy, které zasahují do všech jejích oblastí, objasňují základní ideové a teoretické principy vojenské vědy, spojují všechny její části, odvětví a stránky v jediný systém.

Strategie, operační umění, taktika a jiné součásti vojenské vědy mají své zákonitosti, jejichž odhalování je předmětem základního výzkumu. Ani strategie jako celek není tedy obecnou teorií. Má své základní otázky a svou aplikaci. Nevyjadřuje jen

obecné zákonitosti, ale je vyjádřením určitého základního a konkrétního způsobu vedení války.

Za předmět základního výzkumu v oblasti operačního umění bude správně považovat jen studium podstaty operace, rozvíjení operačních prostředků boje a zkoumání zákonitostí, jimiž se řídí operace jako zvláštní jev ozbrojeného zápasu. Předmětem aplikovaného výzkumu pak bude na základě těchto obecných závěrů rozpracovávat způsoby a formy přípravy a vedení operace.

Obdobně tomu bude u taktiky.

Po hrubém definování základního a aplikovaného výzkumu ve vojenské vědě (ke správnosti bude třeba ještě diskutovat) je možné přejít k rozboru významu a správných proporcí těchto dvou směrů ve vojenskovevědecké práci.

Všeobecně správný názor na řešení problému nalezneme při aplikaci závěrů učiněných nejvyšší kvalifikovanými vědci na mezinárodním symposiu o plánování ve vědě konaném v roce 1960 v Praze.

Jestliže budeme hledat odpověď na to, jak konkrétně ve vojenskovevědecké práci řešit hlavní zaměření výzkumu, do jaké míry řešit základní teoretické otázky a kde pouze aplikovat, je třeba se nejdříve podívat, jaké konkrétní obtíže vznikají z nesprávně stanovených proporcí, nebo dokonce jednosměrného zaměření výzkumu. Bude-li totiž dostatečně nebo nadměrně rozvíjen výzkum aplikovaný a nedostatečně výzkum základní, může sice po určitou dobu výzkum odpovídat dosti pohotově na denní potřeby armády a obrany státu, ale bude pracovat s malou produktivností, povrchně a empiricky. Bude žít z podstaty a v odhalování nových cest bude odkázán jen na opožděné napodobení poznatků získaných jinde. Takovýmto způsobem nebude možné aktivně přispívat k rozvoji socialistické vojenské vědy.

Při opačné situaci, při dobře rozvinutém základním výzkumu a nedostatečně silném aplikovaném výzkumu, bude sice základní výzkum činit nové objevy, odhalovat zákonitosti a vytvářet perspektivní linie, ale to vše bude málo navazovat na naše konkrétní potřeby. Výsledky základního výzkumu nebudou dováděny do náležitě konkretizace a nebudou v praxi přejímány a realizovány.

Uvážíme-li všechny tyto okolnosti, musíme i v naší vojenskovevědecké práci považovat základní výzkum za významnou a perspektivně neefektivnější část výzkumu. Myslím, že ani nezištné předávání zkušeností Sovětským svazem a naše postavení v rámci socialistické obranné soustavy nás neoprávněuje k jinému závěru.

Jestliže si všimneme navrhovaných kom-

plexních úkolů, je jasné, že základní výzkum ve vojenské vědě (chápán její širší obsah podle probíhající diskuse) se bude týkat poměrně širokého okruhu našich specifických problémů. Vždyť např. perspektivu rozvoje našich ozbrojených sil a jednotlivých druhů vojsk musíme kromě všeobecně platných tendencí řešit s ohledem na naše vlastní společenskoekonomické a technické podmínky a možnosti i s ohledem na charakter válčičtí, zvláštnost našich úkolů a při zvážení dalších, pro nás specifických okolností. Nikdo snad nebude pochybovat o tom, že je třeba řešit problém, jak se bude konkrétně odrážet budování vyspělé socialistické společnosti v našem státě na budování ozbrojených sil a v požadavcích na jejich výchovu a výcvik. Všechno to se musí odrazit i ve vojenském umění, i když půjde jen o méně významné zvláštnosti proti sovětskému vojenskému umění. Stejně však považují za nutné v rámci našich internacionálních povinností, kromě pro nás specifických otázek zkoumat i jiné základní problémy, zejména na těch úsecích, kde můžeme navazovat na naše dobré zkušenosti a výsledky, na naše technické předpoklady a na zaměření výzkumu (nejen v armádě) v oboru technickém, společenském a ekonomickém.

Význam základního výzkumu nezdůrazňují však jen shora naznačené naše konkrétní potřeby. Nejde totiž ani tak o rozsah základního výzkumu, ale o to, že bez řešení a pochopení základních teoretických otázek nebudou naši pracovníci schopni správně řešit problém aplikace sovětských zkušeností a rozhodně ne již základní teoretické problémy specifické pro naši armádu.

Výsledků základního výzkumu ve vojenské vědě bude možné využít jedině, když budou problémy řešeny na základě hluboké analýzy současného stavu a perspektiv vývoje. Naše velmi časté rozpaky nad tím, jak hodnotit a využít výsledků výzkumu založených na okamžitě se vyskytávajících potřebách, plně potvrzují, že jen perspektivně zaměřená vojenskovevědecká práce může přinést potřebný efekt a užitek. Bylo totiž velmi častým zjevem, že při řešení úkolů zdánlivě vyvolaných aktuálními potřebami vyvstaly často nové okolnosti, které vyžadovaly zcela jiného pohledu a jiných závěrů. Tento stav byl pochopitelně zaviněn i podmínkami danými pro řešení úkolů i možnostmi a předpoklady jeho řešitelů. Jestliže tedy podceňujeme řešení obecných a perspektivních otázek vojenské vědy a prohlašujeme je za plané teoretizování, pak je třeba hledat příčinu především v povrchní analýze problémů a v malém úsilí tyto teoretické závěry promítnout do všech

úseků vojenské vědy včetně taktiky, výcviku, výchovy apod.

Kromě požadavků perspektivnosti je ovšem třeba vidět, že řešení mnoha otázek nestrpí odkladu. Praxe si vynutí řešení mnohých problémů v krátké době. Odpovědně je však může vyřešit jen stálý základní kádř zkušených pracovníků na základě předchozího studia a řešení obecných otázek a zákonitostí v dané problematice. Jestliže takovéto problémy vyvstanou, pokládám za jediné efektivní vynaložit na jejich vyřešení maximum sil, plně pro tento účel uvolnit potřebný počet pracovníků a vytvořit jim nejvýhodnější podmínky. Odpadnou tak nepříznivé důsledky ukvapeného řešení problémů projevující se v nedomyšlenosti závěrů a nutnosti řešit týž problém za krátkou dobu znovu, nehledě ke škodám způsobeným realizací nedomyšlených opatření. Je však třeba pochopit, že rychle a odpovědně je možné splnit takovéto úkoly tehdy, bude-li k dispozici stálý základní kádř zkušených pracovníků, který na základě předchozího studia a řešení obecných otázek k dané problematice bude moci převzít vedení úkolu.

Studiem základní teorie vojenské vědy se tedy musí zabývat všechna pracoviště a nejen ta, která budou pro základní výzkum speciálně určena. Právě tak jako nelze přesně určit, kde končí základní výzkum a kde začíná aplikace, není ani správné při ukládání vojenskovodeckých úkolů přísně oddělovat řešení obou problémů. Podle zkušeností získaných v různých vědních oborech a dnes ve vědě obecně uznávaných, je však naprosto nezbytné vyčlenit některá pracoviště jen pro řešení otázek základního výzkumu a perspektivních otázek. Jinak požadavky na řešení otázek vyplývajících z okamžitých potřeb znemožní soustředit úsilí na řešení důležitých perspektivních problémů. Při tomto rozdělení pracovišť však nesmí dojít k roztržce teorie a praxe. Základní výzkum se musí opírat o práci výzkumu aplikovaného, spolupracovat s jeho pracovišti, aby neztratil styk se současným stavem operační taktické praxe a s jinými konkrétními problémy života naší armády a obrany státu.

Zrovna tak je na druhé straně zdůrazněn požadavek na pracoviště aplikované teorie. Nebudou-li se totiž pracoviště v aplikované teorii zabývat studiem a řešením některých základních otázek, budou nutně docházet k povrchním závěrům a budou mít blízko k zúženému a empirickému posuzování jevů. Ve svém výzkumu se budou těžko dostávat na úroveň současných poznatků. Takováto pracoviště a pracovníci se budou jen velmi těžko dostávat ke správné

konkretizaci základních pouček socialistické vojenské vědy.

K tomu by bylo možné uvést řadu příkladů z naší praxe.

Zkoumejme, proč např. v současné době pokulhává řešení otázek taktiky a i úroveň současné praxe na tomto úseku za objektivními požadavky soudobého ozbrojeného zápasu? Proč taktika nemůže stačit operačnímu umění?

Objektivní příčinou je rozpor mezi možnostmi strategických a operačních prostředků hromadného ničení a reálnými možnostmi pozemních vojsk a další skutečnosti.

Na teoretickém úseku je však třeba hledat příčiny zaostávání rozvoje taktiky především v nedůsledném pochopení a uplatňování některých zásad obecné teorie vojenské vědy.

Nedocneje se například skutečnost, že dříve nové technické prostředky měly přímý vliv především na taktiku a na operační umění a teprve jejich prostřednictvím na strategii. Nyní se tato zákonitost změnila. Soudobé bojové prostředky, jako jaderné zbraně a jiné zbraně hromadného ničení, mají naopak bezprostřední vliv především na vývoj strategické teorie a praxe a teprve jejím prostřednictvím na operační umění a taktiku. Pro operační umění nemůže být proto již tak určující, jaká je taktika. Ta se musí v rámci reálných možností vojsk přizpůsobit možnostem hlavních strategických a operačních prostředků a požadavkům strategie a operačního umění.

Je pochopitelné, že působením této objektivní příčiny bude vždy taktika poněkud pozadu za rozvojem operačního umění. Při poznání všech zákonitostí je však možné tuto nepříznivou situaci v oblasti taktiky podstatně omezit, i když ne zcela likvidovat. Nutným předpokladem ovšem je, aby existovala taková pracoviště, která by na základě znalostí obecné teorie vojenské vědy i požadavků strategie a operačního umění byla schopna pohotově řešit problémy taktiky. Tato pracoviště by pak také mohla správně ovlivňovat požadavky na technický rozvoj a konkrétně jej usměrňovat na řešení rozporů mezi možnostmi vojsk a strategických a operačních prostředků hromadného ničení. Za těchto podmínek by pak bylo možné daleko správněji a rychleji řešit i otázky výchovy a výcviku vojsk a všechny ostatní otázky podmíněné důkladným a perspektivním vyřešením hlavních zásad bojové činnosti vojsk.

Zdůvodňovat potřebu perspektivnosti vojenskovodeckého výzkumu a významu obecných otázek vojenské vědy by bylo možné na řadě dalších příkladů. Všechny by ukazovaly na nutnost učinit konkrétní opatření k tomu, aby nedostatečně rozpracované

vání zásadních otázek soudobého vojenství neomezovalo možnost stanovit správnou linii na všech úsecích budování armády a obrany státu a nebylo brzdou rozhodného obratu ve stylu a metodách organizátorské a řídicí práce.

Myslím však, že z předchozího rozboru již dostatečně vyplývá závěr, že **efektivnost a usměrňující úloha vojenskovědecké práce je do značné míry podmíněna jejím účelným zaměřením na nejbližší potřeby praxe i na**

řešení perspektivních otázek (otázek základní a aplikované teorie). Snaha řešit jen to, co vyplývalo z bezprostředních potřeb praxe a konkrétních nedostatků, odváděla často naše pracovníky od řešení nejdůležitějších a rozhodujících problémů pro zvýšení obranyschopnosti státu. Zúžené chápání vztahu teorie a praxe nevedlo tedy k tomu, aby výsledky teoretické práce sloužily více praktickým potřebám, ale vedlo k zcela opačným výsledkům.

Závěrem nutno říci, že zabezpečení perspektivnosti vědecké práce a tím také možnosti maximálně využívat jejích výsledků závisí hlavně na kádrové a materiální základně pro vědeckou práci, avšak její účelné budování si nelze představit bez jasného vytyčení dostatečně perspektivních a komplexních úkolů, ani bez tomu odpovídajícího systému a metod řízení. Proto práce na stanovení komplexních úkolů musí být nejdůležitější činností v období příprav konference. Bez tohoto základu by vše ostatní bylo stavěno na vodě a od konference by nebylo možné očekávat správné závěry. Vytyčení jasně linie pro veškerou vědeckou činnost je však velmi závislé na úrovni vojenskovědecké práce, což zavazuje vytvářet pro její rozvoj nejvýhodnější podmínky.

Vojenskovědecká základna

Podplukovník Antonín Skácel

Konference o vědecké práci se stává záležitostí stále širšího kolektivu pracovníků z různých složek armády. Přípravované základní materiály dostávají po diskusích větší hloubku, vytyčené problémy jsou stále důkladněji zvažovány a zdůvodňovány a návrhy jsou stále konkrétnější. Důkladně se hodnotí dosavadní rozvoj vědy v naší armádě, srovnává se s rozvojem v jiných armádách i mimo armádu, diskutují se různá hlediska, uvažuje se o rozhodujících činitelích pro rozvoj vědy atd.

Jednou z nejvíce diskutovaných otázek je problém vědeckovýzkumné základny a výchovy vědeckých kádrů v armádě. V této otázce působí největší potíže stanovení tempa růstu vědeckovýzkumné základny v příštích 5–10 letech pro jednotlivé vědní obory v armádě, stanovení ukazatelů proporcionálního rozvoje jednotlivých vědních oborů, problémy budování vědeckovýzkumných pracovišť, zapojení jednotlivých složek armády a pracovišť do vědecké práce a některé otázky výchovy vědeckých a vědeckopedagogických kádrů.

Pokusím se proto v tomto článku rozebrat blíže tyto problémy a nastínit některé názory na možná řešení.

1. Vědeckovýzkumná základna a její úloha při rozvoji vědy

Chceme-li hovořit o rozvoji vědy, musíme nezbytně začít s tím nejdůležitějším, bez čeho vědeckých výsledků nikdy nedosáhneme. Jsou to vědeckí pracovníci, vědeckovýzkumná pracoviště, jedním slovem vědeckovýzkumná základna.

Vědeckovýzkumnou základnu tvoří vědeckovýzkumná pracoviště různých vědních oborů, organizovaná v akademických, v resortech, na vysokých školách, u výrobních hospodářských jednotek i u jiných společenských institucí. Jsou obsazena především kvalifikovanými vědeckými pracovníky, kteří tvoří jejich základ. Dále jsou zde pomocní zaměstnanci různé kvalifikace podle potřeb vědeckovýzkumného pracoviště. Poměr kvalifikovaných vědeckých pracovníků k ostatním zaměstnancům je ve světovém měřítku 1:10 (v ČSSR 1:15) a plánuje se perspektivně 1:5, tj. na 100 pracovníků 20 vědců a 80 ostatních zaměstnanců. Ve vědeckovýzkumných ústavech technických a přírodních věd je počet pomocných zaměstnanců poměrně vyšší. Na pracovištích společenských věd převyšují počty kvalifikovaných vědeckých pracovníků.

Jelikož vědeckou práci je možno hodno-

tit jako nejvyšší stupeň duševní činnosti, je jí na celém světě věnována mimořádná pozornost a jsou pro ni vytvářeny ty nejvýhodnější podmínky. Výchova nových vědeckých kádrů a rozvoj vědeckovýzkumné základny je základním měřítkem při srovnávání úrovně vědy a techniky ve světovém měřítku.

Tak např. Sovětský svaz při vytváření podmínek pro předstížení USA a Velké Británie v úrovni výroby postupoval tak, že je nejprve dostihl a předstihl v relativním dosahu vědy, tj. zejména v počtu pracovníků ve vědě a výzkumu. Podívejme se, jak vypadá srovnání stavu a tempa růstu vědy a výzkumu v SSSR, USA, Velké Británii a pro srovnání i v ČSSR v posledních letech (je použito oficiálních pramenů ČSAV, zejména důvodové zprávy k návrhu rozvoje vědeckovýzkumné základny na dalších 20 let do roku 1980).

Jako základní srovnávací ukazatel byl vzhledem k současným technickým možnostem použit ukazatel „Pracující ve vědě a výzkumu na 100 pracujících v průmyslu“. Tento ukazatel v současné době relativně nejlépe odráží nároky národního hospodářství na vědu a výzkum.

Země	Rok	Pracující ve vědě a výzkumu na 100 pracujících v průmyslu v %
SSSR	1955	5,7
	1958	6,6
USA	1954	3,0
	1960	4,0
Velká Británie	1956	1,7
	1959	2,0
ČSSR	1960	2,4

Průměrný roční přírůstek pracovníků ve vědě a výzkumu je těsně spjat s tempem průmyslového rozvoje a měl by podle názoru ČSAV být nejméně stejný jako je tempo růstu průmyslové výroby.

Srovnání tempa růstu počtu pracovníků ve vědě a výzkumu s tempem růstu průmyslové výroby vypadá takto:

Země	Roky	Průměrný roční růst počtu pracovníků ve vědě a výzkumu v %	Průměrný roční přírůstek průmyslové výroby v %	Poznámka
SSSR	1956—58	10,0	10,0	
USA	1957—60	4,5	3,0	
Velká Británie	1956—59	5,5	2,0	
ČSSR	1960—65*)	3,0	9,5	* = plán

Jak vyplývá z přehledu, je v tomto tempu ČSSR značně pozadu za průmyslově nejvyspělejšími státy světa, především proto, že uvedený ukazatel pro ČSSR je plán na třetí pětiletku. Z tohoto důvodu navrhuje ČSAV revidovat plánované ukazatele růstu počtu pracovníků ve vědě a výzkumu do roku 1965 a zvýšit roční přírůstek ze 3 na 5 %.

Akademik F. Šorm poukázal na XII. valném shromáždění ČSAV na to, že nízký růst počtu vědeckých pracovníků by v třetím pětiletém plánu velmi vážně ohrozil celý další rozvoj naší vědy a tím nepřímo i celého našeho hospodářského života.

Takovýto prudký rozvoj vědeckovýzkumné základny v celosvětovém měřítku i v našem státě je dán několika skutečnostmi.

Je to především skutečnost, že spolu s rozvojem techniky ve výrobě, s mechani-

zací výroby, s rozšiřováním specializace a dělby práce, sílí kooperaci a se vznikem velkých výrobních jednotek, stoupají nároky na technickou i vědeckou přípravu a řízení výroby. Svůj vliv tu má i složitost řízení společenského rozvoje, což se projevuje zejména v zemích budujících socialismus a komunismus.

V období přechodu od socialistických výrobních vztahů ke komunistickým úloha vědy podstatně vzrůstá. Docela reálně se počítá, že v komunismu bude věda a výzkum zapojen přímo do reprodukčního procesu, což znamená, že se v pravém slova smyslu stane produktivní silou. Protože perspektiva komunismu není již tak vzdálena a výchova kvalifikovaných vědeckých pracovníků trvá poměrně dlouhou dobu, je třeba předpoklady pro zvědečtění života v komunistické společnosti vytvářet již nyní.

Jistě není bez zajímavosti skutečnost, že lidstvo vytvořilo za posledních sto let více materiálních hodnot, než za celou předcházející historii, tj. za dobu asi 6—7000 let. Nemaťou úlohu přitom hrála věda, protože počet vědců, kteří působili za posledních sto let, činil 90 % všech vědců vůbec. Je jistě důležitým zjištěním, že nemaťou měrou přispěl k těmto ukazatelům SSSR a celý socialistický tábor.

Úloha vědy v ČSSR má však i jinou stránku. Musíme v mnohem značnější míře počítat s vědeckou pomocí spráteným státům, zejména k státům, které si budují v současné době vlastní vědeckovýzkumnou základnu a odpoutávají se od kapitalistické hospodářské soustavy.

Důležitým ukazatelem je při rozboru situace vědeckovýzkumné základny i poměr pracovníků ve vědě a výzkumu, který připadá na jednotlivé vědní obory. V ČSSR se počítá, že v roce 1965 bude z celkového počtu pracovníků připadat na

— přírodní vědy	14 %
— technické vědy	60 %
— zemědělské vědy	10 %
— lékařské vědy	10 %
— společenské vědy	6 % pracovníků.

Dnes je situace taková, že přírodní vědy mají proti plánu o 2 % méně, technické a lékařské vědy o 1 % více, ostatní obory beze změny. Jaké počty pracovníků pracují u nás v jednotlivých vědních oborech, vyplne z toho, že celkem máme asi 41 000

pracovníků ve vědě a výzkumu (podle stavu z roku 1960). Návrh předkládaný v současné době ČSAV předvídá, že by v roce 1965 bylo u nás 70 000 pracovníků ve vědě a výzkumu.

Plánovaný rozvoj vědeckovýzkumné základny v ČSSR i její současný stav obsahuje ještě další důležité ukazatele, jako je objem investic, zvyšování počtu pracovníků s vysokoškolským vzděláním, přístrojové vybavení vědeckých ústavů aj. Ty nás však zatím z hlediska řešení problému tolik nezajímají a proto jim nebudeme věnovat pozornost.

Výše uvedené skutečnosti tvoří charakteristické rysy rozvoje vědeckovýzkumné základny ve světovém měřítku, zejména v SSSR i u nás v ČSSR. Je samozřejmé, že tomuto rozvoji musí být podřízen i rozvoj vědy v armádě. Zejména socialistická armáda, neodlučitelná součást socialistické společnosti, musí být budována na vědeckých základech. Věda musí hrát rozhodující úlohu ve všech oblastech činnosti armády, a to zejména proto, že převážná většina problémů má specifický charakter a nutno je řešit pouze uvnitř a silami armády. Jde zejména o otázky teorie ozbrojeného boje, výstavby a organizace ozbrojených sil, výchovy a výcviku velitelů, štábů a vojsk, řízení ozbrojených sil a řady dalších, bez jejichž vědeckého rozpracování a uplatnění v praxi nelze hovořit o budování armády socialistického typu.

2. Vědeckovýzkumná základna v naší armádě a požadavky na její rozvoj

Jestliže jsme si ujasnili a správně pochopili význam vědecké základny všeobecně, je nutno uvažovat o vhodné aplikaci v podmínkách armády. Nepodařilo se bohužel nikdy získat věrohodné prameny o stavu vědeckovýzkumné základny, počtech a úloze vědeckých pracovníků v armádách. Jen kusé zprávy kapitalistického vojenského tisku hovoří o velkém významu armádních vědeckých ústavů a zařízení, řešících zde důležité otázky a o vysokých počtech vědců v nich pracujících. Např. na zavedení automatizace v armádě USA pracuje údajně 10 000 vědeckých, výzkumných a jiných pracovníků apod. Je známo i to, že při štábu NATO je zřízen orgán pro koordinaci vědeckovýzkumné práce v armádách členských států, nazvaný „Vědecký výbor členských států NATO“ a že jsou zřízeny ústavy, kde se řeší společné úkoly silami několika armád.

Avšak nedostatek podkladů nemění nic na skutečnosti, že v naší armádě musíme v souladu s rozvojem vědy v naší socialistické

společnosti a s úkoly naší armády vědeckou výzkumnou základnu budovat. Abychom správně stanovili tempo růstu vědeckovýzkumné základny celkové i po jednotlivých vědních oborech, bude nutné prozkoumat a ujasnit řadu otázek. Pokusme se analyzovat a zobecnit některé z nich, jako základ k hlubšímu řešení a k stanovení konkrétních, direktivních návrhů.

Především nutno poznamenat, že pro rozvoj vědeckovýzkumné základny jsou v naší armádě vytvořeny příznivé podmínky. S výchovou vědeckých kádrů jsme započali již v roce 1955 podle zásad platných pro jejich výchovu v ČSSR. Jejich výchova se provádí a plánuje pro všechny vědní obory v armádě. Rozkazem MNO č. 013/1957 jsou stanoveny podmínky a dokonce uloženo budovat v souladu s odůvodněnými potřebami vědeckovýzkumné pracovníků. Bylo využito příznivých podmínek a poměrně dobře rozvinuta vědeckovýzkumná základna lékařských a technických věd.

Přesto však rozvoj armádní vědeckový-

zkumné základny se jeví jako neuspokojivý a především podle jednotlivých vědních oborů značně nerovnoměrný. Podívejme se, jak vypadá zhruba situace:

řešení některých, zejména pro naši armádu specifických problémů.

Na výstavbě vědeckovýzkumné základny v armádě se dále velmi neblaze projevuje

Vědní obor	Počet pracovníků	Počet pracovníků							
		vědeckých				ostatních		celkem	
		nositelů věd. hodností		ostatních					
			%		%		%		%
Vojenské vědy ***)	2*)	1	6,6	12	80	2	13,4	15	0,7
Společenské vědy ***)	4	9	10	37	43	39	47	85	4,0
Technické vědy	14	29	1,8	800	50	771**:	48,2	1600	75,3
Lékařské vědy ****)	4	17	4	241	57	162	39	420	20,0
Celkem	24	56	2,6	1090	51,4	974	46	2120	100

*) Metodické pracoviště VU OJ zatím neobsazeno

**) Z toho 483 dělníků a řemeslníků

***) Do tohoto počtu nejsou zahrnuti vědeckopedagogičtí pracovníci vysokých vojenských škol

****) VLVDU JEvP Hradec Králové je počítán jako jedno vědecké pracoviště

Jak vysvitá z uvedeného přehledu, máme celkově zapojen do vědeckovýzkumné základny značný počet pracovníků. Neuspokojivě je však procento kvalifikovaných vědeckých pracovníků k celkovému počtu pracovníků zařazených do vědeckovýzkumné základny (2,6 %) a ještě nepříznivější poměr je ve skladbě jednotlivých vědních oborů. Vojenské vědy zahrnují 0,7 % a společenské vědy 4 % pracovníků. Příčiny tohoto stavu mají svoje historické kořeny. Nelze však opomenout i negativní vliv názorů na rozvoj vědeckovýzkumných pracovišť, výchovu a využití vědeckých kádrů v jednotlivých vědních oborech. Zatímco v technických a lékařských vědách vidíme vědeckovýzkumná pracoviště jako jedinou možnost kvalitního řešení výzkumných úkolů, ve vojenských a společenských vědách hledáme pokud možno jiné formy, bez zřetele na jejich společenskou a ekonomickou efektivnost. Velké potíže působí v myslích některých lidí prosadit vybudování vědeckovýzkumného pracoviště vojenských nebo společenských věd a ve většině případů se spoléháme na to, že vědecké prvky v oborech vojenských a společenských věd blýskají vyřešení pracovníci praxe nebo je dostaneme z SSSR. Ovšem praxe posledních let jasně ukazuje, že takový postup je v řadě případů neúčinný a dříve nebo později se může velmi nepříznivě projevit při

to, že s ní bylo započato teprve ve velmi blízké minulosti, i to, že tyto obory nemají v naší armádě téměř žádné tradice.

Podobná situace, i když ne tak zcela nepříznivá, se vyvinula na úseku společenských věd v celé ČSSR. V návrhu na rozvoj vědeckovýzkumné základny na příštích dvacet let, zpracovaném ČSAV se o tom říká: „Oblast společenských věd je charakterizována skutečností, že organizační základna pro řadu společenských věd se v důsledku provedené třídní přestavby naší společnosti začala vytvářet v nedávné minulosti a že jen několik málo oborů společenských věd se mohlo zčásti opírat o dlouhodobé tradice. To dosud působí proporcionálně nesprávné vybavení základny společenských věd. Povahy problémů společenských věd, které plynou z uplatňování převratných technických vymožeností ve výrobě i v každodenním životě a z postupného zvětšování řízení společenských procesů, předpokládá komplexní studia a rozboru jeví i dokonalou spolupráci mezi jednotlivými i technickými obory.

Společenské vědy jsou těsně spjaty s ideologickým bojem. Musí účinně napomáhat k vítězství socialistické ideologie nad buržoazní a zatlačovat vliv buržoazní koncepce tam, kde dosud tyto koncepce měly dominující úlohu.

Při ideologickém střetnutí obou spo-

čenských soustav, které bude v příštích letech stále intenzivnější, je třeba vytvářet optimální podmínky, aby v rámci mezinárodní dělby práce v socialistické světové soustavě v oblasti společenských věd mohlo být v historicky krátké době dosaženo absolutní převahy ideologického vlivu.

Stále významnější úloha socialistického státu v oblasti řízení a organizace národního hospodářství vyžaduje zejména zkvalitnění a rozšíření ekonomického významu. Obecně jde o dosažení kvalitativního zvratu v řízení a organizaci národního hospodářství stále hlubším poznáváním objektivně působících ekonomických zákonů na přechodu od rozvinutí socialistické ke komunistické společnosti. Nejdůležitějším prostředkem ke zkvalitnění řízení a organizace hospodářství na všech stupních je aplikace matematických metod v ekonomii. Intenzivní využívání samočinných počítačů umožní daleko rychlejší a podrobnější zpracování řady variant ekonomických řešení.

Proto se na příštích dvacet let požaduje čtyřapůlnásobný růst pracovníků ve výzkumu v oblasti společenských věd a přitom téměř devitinásobný vzestup v oblasti ekonomie. Tento požadavek je zdůvodněn především rozhodující úlohou společenských věd při vytváření nadstavby komunistické společnosti.

Podobně je nutno se dívat na rozvoj vědeckovýzkumné základny vojenských a společenských věd v armádě. Problémy budování socialistické armády, kde je nutno stále více uplatňovat převratné technické vymoženosti, nutnost postupného zveřejňování řízení armády i specifické zvláštnosti výchovy velitelů, štábů a vojsk, vyžadují hluboké rozborů všech jevů v armádě, komplexní studie i těsnou spolupráci mezi vojenskými a společenskými, technickými a lékařskými obory vojenských věd.

Nelze se divit, že za dané disproporce mezi jednotlivými vědními obory v armádě neustále sílí stížnosti na nedostatečné ovlivňování technických a lékařských věd vojenskými a společenskými vědami. V řadě případů dochází i k tomu, že jsou rušeny některé vědecké úkoly v těchto oborech právě proto, že není ujasněna linie operačně taktická, která je rozhodující pro řešení technických i lékařských problémů.

Lze namítnout, že na úseku vojenských a společenských věd máme a počítáme jako se základními vědeckými pracovišti s katedrami vysokých vojenských škol. To se zdá oprávněné na první pohled. Hlubší rozbor však ukazuje, že pro současnost a zejména perspektivně je tento názor neodůvodněný. Náročné úkoly vysokých vojenských škol ve výchově kádrů nejen že nebudou klesat, ale, jak ukazují zkušenosti,

dá se oprávněně předpokládat, že budou dále stoupat především vzhledem k vzrůstajícímu technickému rozvoji, automatizaci a řadě dalších okolností. Proto i když budeme počítat s maximálním zapojením vysokých vojenských škol do vědeckovýzkumné základny (podle aplikace vládního usnesení č. 929/1960), bude nezbytné nutné uvažovat i o zřízení samostatných vědeckovýzkumných pracovišť a o rozšíření a zkvalitnění stávajících.

Musí tomu tak být proto, že si to vynucuje sama praxe. Např. jen v roce 1960 byla v oboru společenských věd zřízena čtyři vědeckovýzkumná pracoviště jenom proto, že se ukázalo, že jinými silami jim uložené problémy nelze řešit.

Dále je nutné zajistit i výchovu nových vědeckých kádrů na kvalitních pracovištích, bezprostředně při řešení vědeckovýzkumných úkolů a ne jako je tomu dosud, na pracovištích téměř výhradně pedagogických, kde řešení vědeckých úkolů je zatím druhořadé a počítá se za značnou přítěž. Bude rovněž nutné zajistit umístění vychovávaných vědeckých kádrů na takových pracovištích, kde morální i materiální investice, které do nich byly vloženy, budou v plné míře a do důsledku využity.

Je nutné při této příležitosti se zmínit i o úloze složek MNO, štábů armád a svazků a o jejich zapojení do vědeckovýzkumné základny. Praxe je zatím taková, že s nimi počítáme jako s hodnotnými vědeckými pracovišti, schopnými v řadě případů řešit náročné vědecké úkoly kromě plnění služebních povinností. Tato praxe vyžaduje hlubokého ujasnění a myslím, že zapojení těchto složek do vědecké práce bude muset být založeno na docela jiných principech než dosud. To však přenechme k řešení na jiném místě. Dosavadní zkušenosti ukazují, že tyto složky z řady důvodů zatím nejsou a pravděpodobně ani nebudou schopny řešit tak náročné úkoly, před jakými bude stát vojenská věda v současné době a zejména v dalších letech.

Proto chceme-li skutečně zajistit náležitý rozvoj vědy v naší armádě, budeme muset správně pochopit úlohu vědeckovýzkumných pracovišť, projevit více důvěry k vědeckým pracovníkům a najít přesvědčení, že investice věnované na jejich vybudování a činnost se mnohonásobně vrátí ve formě uplatnění jejich výsledků v řídicí práci velitelů a štábů, v bojeschopnosti a bojové pohotovosti armády, ve výchově a výcviku velitelů, štábů a vojsk i na ostatních úsecích činnosti naší armády.

Vědeckovýzkumná pracoviště je třeba vidět jako základ rozvoje a úspěšů vědecké práce. Ona mohou daleko účinněji pomoci zapojit do řešení složitých problémů

i ostatní pracovníky armády a vytvořit tak skutečné podmínky pro rozvoj vědecké práce na širší základně. Tuto skutečnost zdůrazňují a ukazují i poznatky a zkušenosti z rozvoje vědy v celosvětovém měřítku, zejména v SSSR i u nás. Chceme-li, aby se stejně jako ve výrobě stala věda materiální silou i v armádě, nutno k uvážení zřizování a posilování dosavadních vědeckovýzkumných pracovišť přistoupit co nejdříve.

Bude nutné, aby konference dala pevnou linii pro řešení výstavby vědeckovýzkumných pracovišť, pro perspektivu další výchovy vědeckých kádřů i pro odstranění disproporce v poměru počtu vědeckovýzkumných pracovišť a pracovníků v nich podle jednotlivých vědních oborů v armádě. Je to nutné vzhledem k účinnému a plánovitému řízení rozvoje vědecké práce i v jejích výsledcích nemají, jak se často domníváme, příčinu především v neschopnosti organizátorů. Jejich základ tkví především v tom, že není dostatek schopných vědeckých sil, které by se dovedly s náročnými vědeckými úkoly vyrovnat. Musíme se vši vážností pochopit, že vědecká práce kromě schopností, talentu, politických a odborných předpokladů, je také otázkou pracovních podmínek, času, hlubokých znalostí metod vědeckého zkoumání apod. A tyto podmínky v řadě případů není možné řádovým pracovníkům ani pedagogickým kádřím důsledně zajistit.

Proto po povrchních úvahách, které budou vyžadovat ještě dalších a hlubších analýz, je možné počítat a plánovat opatření k tomu, aby podíl pracovníků v jednotlivých vědních oborech v armádě byl stanoven zhruba asi takto:

Do těchto počtů by náleželi samozřejmě i vědeckí pracovníci vysokých vojenských škol a pracovníci informační služby.

Navrhované počty jsou stanoveny na základě dosavadního tempa růstu vědeckovýzkumné základny v armádě, plánovaného počtu výchovy nových vědeckých pracovníků a vědeckých úkolů stojících před námi v armádě. Znamenají zvýšení počtu pracovníků ve vědě a výzkumu do roku 1965 proti současnému stavu o 22 % a do roku 1970 o 37 %. Počty pracovišť by nemusely být dodrženy, ale mohlo by jít především o posílení a rozšíření stávajících.

Předpokládá se, že návrh bude pracovníky příslušných vědních oborů pokládán za východisko k řešení konečné varianty a že bude upřesněn především podložením konkrétními propočty a hlubšími návrhy.

Aby lépe vynikla realita tohoto návrhu, uvedu ještě počty plánu výchovy vědeckých kádřů, schváleného s. ministrem národní obrany v roce 1959. Plán je sestaven do roku 1970 a předvidá přípravu těchto nositelů vědeckých hodnot (k pochopení velikosti plánovaného úkolu jsou uvedeny i skutečné počty nositelů vědeckých hodnot v armádě k 31. 11. 1960). Tabulka viz str. 27.

Dosud provedené rozborů potřeby vědeckých kádřů zejména pro nové a perspektivní obory ukazují, že tyto plánované počty bude třeba revidovat a o něco zvýšit. Přesto však lze již tyto počty při správném postupu považovat za dostačující pro vytvoření solidní vědeckovýzkumné základny. Budeme-li počítat stejně jako na civilních vědeckých pracovištích, že poměr kvalifikovaných vědeckých pracovníků k ostatním zaměstnancům vědeckých pracovišť bude perspektivně 1 : 5, odpovídají počty pracovníků podle předcházejícího návrhu reálné skutečnosti.

Obor	1965			1970		
	počet			počet		
	pracovišť	pracovníků	%	pracovišť	pracovníků	%
Vojenské vědy	3	120	4,5	4	150	5
Společenské vědy	6—8	180	7,0	8—10	200	7
Technické vědy	16—18	1800	69,0	20	2000	70
Lékařské vědy	5	500	19,5	6	550	18
Celkem	30—34	2600	100	38—40	2900	100

Pracoviště	Plánované počty do r. 1970	Skutečný počet	
		na plánovaných místech	na neplánovaných místech
VA AZ	309	58	—
VPA	80	3	—
VL VDÚ	38	—	—
VF VŠD	12	3	—
Vědeckovýzkumná pracoviště	99	11	—
Ostatní úseky armády (u vojsk)	—	—	26*)
Celkem	548	75	26

*) Nositelé vědeckých hodností na zkušených u vojsk a zařazení na jiných funkcích než plánovaných pro vědecké pracovníky.

Při řešení problému budování vědeckovýzkumných pracovišť se vyskytla otázka, k jakým účelům zřizovat vědecká pracoviště v oboru vojenských věd. Zda je účelné zřizovat pracoviště pro dílčí nebo komplexní úkol, zřídít pracoviště ještě předtím, než pro ně známe konkrétní úkoly apod. Je samozřejmé, že řešení bude odpovídat dané situaci v tom nebo onom vědním oboru a bude závislé především na možnostech. Obrátíme se však opět pro zkušenosti do civilního sektoru. Zde se ve většině případů (i když jsou výjimky) neřeší nejdříve jaký konkrétní úkol bude vědecké pracoviště řešit, ale v jakém oboru bude pracovat a zda jeho zřízení vzhledem k celkovému rozsahu úkolů vědního oboru je účelné a nutné. Tak vznikla po roce 1945 u nás řada vědeckých pracovišť společenských věd, pracoviště pro plastické hmoty, astronomii, astronautiku, mechanizaci a automatizaci apod. Zřízení těchto pracovišť si vynutil sám život, potřeby daného oboru a nutnost vědecky řešit otázky. Je důležité vidět, že samo stanovení vědeckého úkolu je často složitá vědecká práce, která vychází z hluboké znalosti historie, daného stavu a předvídaného rozvoje příslušného vědního oboru. Je důležité, aby ve vědním oboru se nezkoumalo namátkově, jak si právě kdo vzpomene a potřebuje, ale systematicky, cílevědomě a důsledně. To však znamená mít trvalé vědecké pracoviště (může jím být i katedra nebo fakulta vysoké školy), jehož povinností je plánovitě, systematicky

a podle požadavků praxe zkoumat zákonitosti rozvoje svého vědního oboru a navrhovat opatření k uplatnění v praxi. Proto zřizování dočasných vědeckovýzkumných pracovišť k řešení komplexního úkolu nebo dokonce k řešení dílčího úkolu je jen výjimkou.

Vědecká práce je složitý proces. Kvalifikovaný vědecký pracovník, znalý do důsledku tajů svého oboru a metod vědeckého zkoumání, spotřebuje jen na průzkum literatury průměrně 33,4 % svého času. Přičítou-li se k tomu různé jiné práce, spotřebuje 50—95 % času. Na vlastní tvůrčí vědeckou práci mu tedy zbývá 5—50 % pracovní doby (M. Smetana, „Jak se dělá věda“, Literární noviny čís. 9/1960).

A teď si představme, že na často značně rozdílné úkoly budeme čas od času tvořit vědecká pracoviště. Kolik času budou muset pracovníci strávit jen nad proniknutím do podstaty problému, nad stanovením způsobů jeho řešení, nad promyšlením a projednáním materiálních otázek, navázáním spolupráce apod.

Je tedy nadmíru účelné, aby zkoumáním v určitém oboru bylo pověřeno trvale vědecké pracoviště. V oboru vojenských věd se ukazuje, že by to mělo být pracoviště operačního umění a taktiky. Jeho trvalým úkolem by bylo sledovat a odhaľovat nově vznikající zákonitosti soudobého vojenství a pro potřeby velení armády, vojenských škol i vojsk zpracovávat konkrétní návrhy

na opatření ve výstavbě a přípravě naší armády, řešit obecné problémy operačního umění a taktiky, použití druhů vojsk atd. Kromě toho zpracovávat vědecké a vědeckopopulární studie a pomůcky pro potřeby našich velitelů a štábů, při řešení praktických úkolů školit nově vědecké a vědeckopedagogické kádry apod.

Takovýto přístup k řešení otázek vědeckovýzkumných pracovišť si vyžaduje sama praxe a celý vývoj společnosti i armády. Složitost vojenské problematiky v současné době ukazuje, že řešení vědeckých úkolů není již záležitostí dobrovolnosti,

náhody a vědeckých samouků, ale reálné péče o rozvoj vědy.

Je důležité připomenout si zde i naši internacionální povinnost. Stejně jako československá věda významně a důstojně přispívá k rozvoji světové vědy a pomáhá spřáteleným státům, zejména těm, které si budují vlastní vědeckovýzkumnou základnu a odpoutávají se od kapitalistické hospodářské soustavy, mělo by tomu být i ve vojenskovědecké práci. Více bychom měli přispívat k rozvoji socialistické vojenské vědy a důsledněji vědeckými poznatky pomáhat našim spřáteleným armádám.

3. Problémy zapojení složek MNO, štábů armád a svazků do plnění úkolů vědecké práce

I když předpokládám, že k tomuto tématu by měli nejvíce co říci sami pracovníci uvedených složek, nutno alespoň stručně ukázat, v čem tkví základní otázky.

Již v předcházejících kapitolách jsme si objasnili alespoň částečně složitost vědecké práce a nutnost řešit vědecké úkoly specializovanými vědeckými pracovníky, soustředěnými především na vědeckovýzkumných pracovištích, popřípadě na fakultách a katedrách vysokých vojenských škol. Z tohoto faktu nutno vycházet i při stanovení úkolů ve vědecké práci složkám MNO, štábům armád a svazků.

Zkušenosti předcházejících let ukazují výrazně, že rozvoj vědy nelze založit na řadových pracovnících velitelství, štábů nebo vojsk. Jejich současné úkoly spojené s budováním armády, s výchovou vojsk, se zabezpečováním bojové pohotovosti apod., jim ve většině případů zabírají tolik času, že je málo reálné chtít po nich, aby ještě navíc vědecky systematicky pracovali. Kromě toho chceme-li, aby jejich vzdělání odpovídalo úrovni a složitosti soudobého vojenství, vyžaduje to, aby vynaložili značné úsilí v tomto směru. To dostatečně potvrzují opatření prováděná v poslední době v armádě ke zvýšení vzdělání důstojnického sboru.

Je nutno i správně pochopit rozdíl mezi vědeckovýzkumnou prací a plněním služebních úkolů. Je jasné, že i plnění služebních úkolů vyžaduje používání metod vědeckého zkoumání a zejména uplatňování výsledků vědy a techniky. Vede-li však požadavek zvědeckění života k tomu, že je požadováno od všech generálů a důstojníků, aby aktivně vědecky pracovali, je to neuvážené a vede to v řadě případů k pocitům méněcennosti, neschopnosti a k narušování kázně pro neplnění úkolů.

Proto je nutno hledat jiné cesty, jak zabezpečit, aby všichni generálové a důstojníci napomáhali rozvoji vědy a uplatňování jejích výsledků v praxi.

Podle mého názoru přísluší složkám MNO v rozvoji vědecké práce úkol, dbát o maximální rozvoj vědecké práce ve svém oboru, a to především plánovitým a systematickým rozvojem vědeckovýzkumné základny, řádnou výchovou vědeckých kádřů, napomáháním při řešení složitých úkolů vědeckým pracovníkům materiálně, finančně i poskytnutím odborníků, vyžaduje-li to potřeba řešení vědeckého úkolu. Dále systematickým sledováním a důsledným zabezpečováním využívání vědeckých a technických poznatků pro zabezpečování obranyschopnosti státu jako celku a zejména pro rozvoj příslušného druhu vojska nebo oboru, za nějž odpovídají. Neméně důležité je, aby složky MNO správně usměrňovaly řešení vědeckých úkolů ve své působnosti podle potřeb praxe, vedly vědecké pracovníky k řešení nejnaléhavějších úkolů, zabezpečovaly prověřování výsledků jejich práce v praxi a zabezpečovaly důsledně řádnými podklady i kádry řešení komplexních vědeckých úkolů. Bude nutno žádat více po složkách MNO, aby vychovávaly své pracovníky ve zvládnutí metod vědecké práce v jejich uplatnění ve služební činnosti, v získávání a zevšeobecnování poznatků praxe a publikační činnosti.

Pro další zlepšení práce u štábů armád, svazků a útvarů bude nutné vést je důsledněji k tomu, aby studovaly a pružně uplatňovaly nejnovější výsledky vědy a techniky v řízení a přípravě vojsk, v zabezpečování bojovosti podřízených vojsk a ve výchově generálů a důstojníků. Uplatňování těchto poznatků však bezpodmínečně podřídit duchu platných řádů a předpisů. Kromě toho, aby všemi silami a potřebnými prostředky přispívaly vědeckovýzkumným pracovištím a pracovníkům při řešení vědeckých úkolů, a to shromažďováním podkladů, prověřováním výsledků, popřípadě

podle možnosti i přímou spoluprací. Usilovat o to, aby tyto velitelské stupně důsledněji získávaly, shromažďovaly a zevšeobecňovaly poznatky a zkušenosti ze své praxe, které by sloužily vědeckovýzkumným pracovištím a pracovníkům jako podklad k řešení vědeckých úkolů a ukazovaly na nedostatky, které je třeba vědecky řešit. Vše dbát i o širší rozvoj publikační práce.

Jaké použít organizační formy k zajištění co největšího příspěvku složek MNO a vojsk k rozvoji vědecké práce, se nepodařilo dosud uspokojivě vyřešit. Vojensko-vědecké kroužky, o jejichž založení jsme se pokoušeli, prokázaly malou životnost především pro složitost úkolů, které jsme na nich požadovali, i pro slabé administra-

tivní a organizační zajištění, které prakticky nebylo vůbec žádné.

V civilních závodech i na jiných pracovištích byly v roce 1958 zřízeny vědeckotechnické společnosti, jejichž prvořadým úkolem je zabezpečovat uplatňování nových výsledků vědy a techniky ve výrobě i v jiné činnosti a propagovat vědeckotechnické poznatky mezi pracujícími.

Bude proto důležitým úkolem konference poukázat na příčiny současného stavu v rozvoji vědecké práce u složek MNO a u vojsk a na možnosti nejučinnějšího příspěvku složek MNO a vojsk k jejímu rozvoji, samozřejmě s ohledem a v souladu s plněním jejich prvořadých funkčních povinností.

4. Zapojení vysokých vojenských škol do vědeckovýzkumné základny

Naše vysoké vojenské školy prošly ve velmi krátké době bouřlivým rozvojem. Nejen, že se zvětšil jejich počet a velikost, ale především vzrostly jejich úkoly na úseku výchovy kvalifikovaných odborníků. Vysoké školy prošly v posledních letech i procesem zkvalitnění vědeckých a pedagogických kádřů. Kádry byly podstatně omlazeny, doplněny třídě a politicky vyspělými soudruhy i odborníky z praxe. Celý tento vývoj se pochopitelně plně odrazil ve vědeckém vývoji vysokých škol. Vědecké práci nebylo z pochopitelných důvodů možné věnovat hned z počátku patřičnou pozornost. Bylo třeba podřadit vědeckou práci pedagogickým hlediskům a zaměřit úsilí na nejdůležitější úkol vysokých škol.

Toto období však již minulo. Vysoké vojenské školy nabývaly postupně především pedagogické zkušenosti a v určité míře

i vědecké zkušenosti. Vědecké zkušenosti však ještě nedosahují potřebných kvalit. Především pro výše uvedené příčiny i proto, že ve většině oborů nejsou ani dosud s rozvojem vědecké práce žádné zkušenosti. Chybí zkušenosti vědeckopedagogičtí pracovníci; vybavení pro vědeckou práci je rovněž v řadě oborů na nízké úrovni, nebyly zvládnuty formy a metody vědecké práce apod.

Tak např. VA AZ má zatím 58 nositelů vědeckých hodností, VPA a VF VŠD po třech. Ještě nejprůzračnější je situace v kvalifikovaných vědeckopedagogických kádřích, kde situace vypadá následovně (viz tabulku dole):

Tabulka ukazuje, že z plánovaného počtu profesorů a docentů máme jich zatím na vysokých vojenských školách skutečně jen asi 16 % a z tohoto počtu 40 % vojáků z povolání. Přitom převaha těchto nositelů vě-

Plánovaný a skutečný počet profesorů a docentů

Škola	Počet profesorů				Počet docentů			
	plánovaný		skutečný		plánovaný		skutečný	
	vojáků z pov.	o. z.	vojáků z pov.	o. z.	vojáků z pov.	o. z.	vojáků z pov.	o. z.
VA AZ	39	22	3	13	72	28	7	10
VPA	13	—	—	—	20	—	1	—
VF VŠD	5	—	—	—	2	—	—	—
VL VDÚ	8	—	—	—	14	—	5	—
Celkem	65	22	3	13	108	28	13	10

deckopedagogických titulů je z oborů technických věd a v ostatních oborech je jich jen velmi nepatrný počet.

Jak však z tabulky vysvítá, počítá plán s dostatečně velkým počtem těchto kvalifikovaných odborníků. Proto je jen otázkou času a možnosti, aby jich bylo dostatek připraveno a především je třeba, aby bylo využito všech zákonných možností k výchově těchto pracovníků.

Úkoly, které jsou na vysoké vojenské školy kladeny z hlediska vědecké práce, jsou velké. Nejen, že je jim ukládána řada vědeckých úkolů k přímému řešení, ale velké úkoly jsou jim uloženy i na úseku výchovy vědeckých kádřů.

Vzhledem k tomu, že většina vědeckopedagogických pracovníků chybí zkušenosti z vědecké práce, z její organizace, řízení i přípravy, nedosahují vysoké vojenské školy, zejména v oborech vojenských a společenských věd, takových úspěchů, jak by bylo třeba. Lepší situace je na úseku technických a lékařských věd. Zde již řada vědeckých pracovníků z VA AZ byla vyznamenána za důležité objevy a vynálezy vysokými státními vyznamenáními a někteří pracovníci VL VDO obdrželi vysoké odměny za úspěšné vyřešení vojensky i státně důležitých úkolů. Ovšem v těchto oborech se výrazně projevují dřívější zkušenosti, které nabývali např. ještě před zařazením na VA AZ apod.

Při zadávání vojenskovědeckých úkolů VA AZ se v minulosti vyskytovala řada chyb a nedostatků. Byly především v tom, že nebyly důsledně hodnoceny její možnosti ve vojenskovědecké práci, katedrám byly zadávány úkoly převážně jen na jeden rok, nebyla zajišťována důsledně spolupráce s vojsky i se složkami MNO a prověřování výsledků v praxi, pokulhávalo i řízení vědecké práce zadavatelskými složkami a velmi nepříznivě se projevovalo i to, že byly zadávány úkoly, které VA AZ bez konkrétních údajů nebyla schopna řešit.

Dnes již se situace podstatně zlepšila. Byla odstraněna převážná většina dřívějších nedostatků. Přesto však bude třeba znovu a důkladně uvážit některá opatření.

Především jde o ujasnění a usměrnění celkového zaměření vědecké práce fakult a kateder vysokých vojenských škol, což je rozhodující pro stanovení úkolů a jejich využití. Hlavním posláním vysokých vojenských škol je pečovat o soustavný rozvoj jim stanovených základních vědních oborů, což je nezbytné pro vytvoření předstihu lidského poznání před praktickými potřebami společnosti. Přitom školy rozvíjejí vědeckou činnost nejen ve směru výzkumném, nýbrž i pedagogickém a tak tvoří důležitý spojující článek mezi výchovou odborníků,

vědou a praxí. Fakulty a katedry vysokých škol a ostatní vědeckovýzkumná pracoviště, která soustavně rozvíjejí příslušné vědní obory, se pak seskupují ke komplexnímu řešení klíčových problémů celostátního, celarmádního nebo jiného významu. Přitom je důležitá právě podmínka soustavnosti bádání v daném oboru. To je základ, který dovoluje správně vidět potřeby, požadavky a perspektivy daného vědního oboru a na tomto základě správně řešit konkrétní vědecké úkoly praxe.

Proto bude důležité projednat na konferenci a posléze zabezpečit, aby fakultám a katedrám vysokých vojenských škol byly správně stanoveny úkoly soustavně a plánovitě provádět výzkumnou činnost ve směrech příslušného vědního oboru. Na základě toho se pak podílet na řešení celarmádních komplexních a jiných dlouhodobých vědeckých úkolů. Výzkumná činnost v určitém směru, např. v oboru operačního umění nebo taktiky apod., prováděná systematicky, vědeckými metodami, delší dobu dává daleko větší předpoklady, že budou odhaleny nové zákonitosti než např. to, když necháme katedru řešit jenom např. otázku účinné operace armády v jednom jediném roce. Právě v tomto roce nemusí v dané otázce dojít k žádné podstatné změně z hlediska celkového rozvoje vojenství a rozvoje vědy. Ale již příští rok přinese převratné změny. Protože však katedra již zase řeší obrannou operaci, musí uplatnění a aplikace nových poznatků čekat na další období, ve kterém bude katedře úkol, řešit účinnou operaci, opět naplňován.

Výše uvedený způsob zadávání vědeckých úkolů fakultám a katedrám vysokých vojenských škol, vytváří podmínky i pro výchovu vědeckopedagogických kádřů ve znalosti forem a metod vědecké práce a nemálo by přispěl i ke zkvalitnění přípravy nových vědeckých pracovníků. Ti by při tomto způsobu práce byli přímo účastníky řešení vědeckého úkolu katedry a získávali by zde to nejdůležitější, praktické metodické, obsahové i organizační znalosti z provádění vědecké práce.

Je samozřejmé, že při zadávání úkolů katedrám vysokých vojenských škol nutno mít neustále na zřeteli možnosti katedry. Vidět jednak pedagogické úvahy učitelů, potřebu jejich vzdělávání, ale i to nejdůležitější, schopnost vědecky pracovat. Dotud, dokud nevybudujeme z kateder vysokých škol hodnotná pedagogická i vědecká pracoviště, nelze od nich oprávněně požadovat takové výsledky vědecké práce, jaké můžeme požadovat od vědeckého pracoviště s dlouhou tradicí a bohatými zkušenostmi ve vědecké práci. Proto se zákonitě musíme buď zatím spokojit s méně hod-

notnými výsledky, nebo zabezpečit řešení důležitých vědeckých úkolů jiným způsobem.

Zlepšení bude vyžadovat i řízení vysokých škol při řešení vědeckých úkolů ze strany zadavatelských složek. Budou-li posíleny povinnosti složek MNO, věnovat větší pozornost rozvoji vědecké práce, možno očekávat, že složky se budou zaměřovat na usměrňování a ovlivňování řešení daných úkolů, budou zpracovatelům poskytovat všestrannou pomoc (i kádrovou), zajišťovat spolupráci s jinými složkami, prověřením výsledků, jejich uplatnění v praxi apod.

Jak málo odpovědně přistupujeme k poskytování pomoci vědeckým pracovištím a katedrám vysokých škol, svědčí případ VPA. Jedno z pracovišť, pověřené řešením možno říci státně důležitého úkolu, plánovalo a mělo přislíbenou pomoc několika pracovníků z důležitých složek MNO. Pracovníci byli schopni poskytnout pracovišti konkrétní pomoc, bez níž řešení uloženého úkolu je bezcenné. Avšak i zde se plně projevilo nepochopení pro řešení vědeckých úkolů. Na spolupráci se podílela jen část plánovaných

pracovníků a tak odpovědné splnění úkolu je vážně ohroženo. Myslím, že takto nelze hazardovat s úsilím a odpovědností vědeckých pracovníků. Nutno vyvinout maximální úsilí, aby pomoc byla poskytnuta i když jde o vědecké kádry mladé a o výsledcích jejich práce možno pochybovat. S takovýmto poměrem k vědecké práci vysokých vojenských škol a jejich pracovišť však dlouho nevystačíme a bude nutno jej rázně likvidovat.

Myslím, že na konferenci přednesou pracovníci vojenských akademií další podnětné připomínky k situaci při zadávání a plnění vědeckých úkolů.

Dále bych se chtěl zmínit o situaci vysokých vojenských škol ve výchově vědeckých kádřů. Tímto úkolem byly školy pověřeny před nedávnou dobou. VPA dokonce teprve v letošním roce. Lze tedy oprávněně očekávat, že výchova bude mít nedostatky a potíže.

Abychom si učinili představu o velikosti tohoto splnění, ukážeme si, kolik vědeckých kádřů v současné době vychováváme a kolik jich ještě plánujeme vychovat.

Počet pracovníků, kteří se v současné době připravují k získání vědecké hodnosti

Obor vědecké práce	Počet uchazečů	Z toho		
		na našich pracovištích		V SSSR nebo jinde v zahraničí
		vojenských	civilních	
Vojenské vědy	43	43	—	—
Společenské vědy	61	31	28	2
Technické vědy	108	88	17	3
Lékařské vědy	35	13	22	—
Celkem	247	175	67	5

Plánovaný počet pracovníků k získání vědecké hodnosti v celé ČSLA do roku 1970

Obor	Do r. 1959	1960	1961	1962—1965	1966—1970	Celkem
Vojenské vědy	20	12	23	48	27	130
Společenské vědy	13	21	35	40	2	111
Technické vědy	73	24	61	74	4	236
Lékařské vědy	16	12	9	20	4	61
Celkem	122	69	128	182	37	538

Jak ukazují tabulky, jde poměrně o vysoká čísla pracovníků. A není nutno mít pochyby, že budou splněna. Jde však při této příležitosti o jinou věc, a to je kvalita vychovaných vědeckých kádřů.

Již vpředu jsme si řekli, že stupeň úrovně vědecké práce v některých oborech je na vysokých vojenských školách, které vychovávají převážnou většinu nových nositelů vědeckých hodností, poměrně nízký. Ukázali jsme si i na příčiny. Proto bude nutné, aby vysoké vojenské školy znovu důkladně prozkoumaly podmínky pro výchovu vědeckých pracovníků a snažily se maximálně zlepšit především metodické podmínky. Větší pozornost bude užitečně věnovat systematické metodické přípravě školitelů vědeckých pracovníků i všech vědeckopedagogických kádřů. Bylo by velmi užitečné, aby metody výchovy vědeckých kádřů používané na pracovištích ČSAV a na civilních vysokých školách byly hluboce prostudovány a zkušenosti z příbuzných oborů společenských věd plně aplikovány na vysokých vojenských školách i na ostatních vědeckovýzkumných pracovištích v armádě.

Vzhledem k rozsáhlým a odpovědným úkolům vysokých vojenských škol na úseku vědecké práce bylo by účelné, aby byly přehodnoceny podmínky pro její rozvoj na tomto úseku a navržena konkrétní opatření k zlepšení situace především ve VA AZ a na VPA. Jeví se účelným plánovat plnohodnotné vybudování fakult a kateder vysokých vojenských škol jako kvalitních vědeckopedagogických pracovišť, schopných rozvíjet soustavou vědeckovýzkumnou činnost během příštích pěti let. K tomu zpracovat plán, který by měl obsahovat:

— provedení analýzy podmínek a opatření

k dalšímu rozvoji vědecké práce na vysokých vojenských školách;

- opatření k využití zkušeností z vědeckých pracovišť ČSAV a civilních vysokých vojenských škol;
- opatření k zvyšování metodické úrovně školitelů vědeckých kádřů a ostatních vědeckovýzkumných pracovníků;
- opatření k postupnému zlepšování zajištění účasti školených vědeckých kádřů při řešení vědeckých úkolů;
- zlepšení materiálního vybavení vysokých vojenských škol k zajištění a zabezpečení odpovědného plnění vědeckovýzkumných úkolů i k výchově vědeckých kádřů;
- opatření k zlepšení spolupráce vysokých vojenských škol s řídicími orgány i jinými vědeckými institucemi ČSAV, civilních vysokých škol;
- opatření k navázání těsnější spolupráce s vysokými vojenskými školami v SSSR a v ostatních socialistických armádách.

Podmínky pro reálné splnění náročných úkolů vysokých vojenských škol a pro postupné zkvalitňování účinnosti jejich zapojení do vědeckovýzkumné základny v armádě, jsou umožněny rozkazem MNO, uveřejněným ve Sbírce nařízení MNO č. 5/1961. Je zde aplikováno vládní usnesení č. 929/1960 o kádrovém, finančním a materiálním zajištění dalšího rozvoje vědecké a výzkumné činnosti vysokých škol a o zlepšení jejího řízení a organizace. Je jen nutné, aby zásady v tomto nařízení obsažené doznaly praktického uplatnění v činnosti našich vysokých vojenských škol a aby opatření, která budou provedena, v krátké době radikálně pozvedla úroveň vědecké práce a výchovy vědeckých kádřů na našich vysokých vojenských školách.

5. Některé otázky výchovy vědeckých kádřů

Jak ukázal předcházející rozbor, pocho-
pili jsme v naší armádě vcelku dobře význam vědeckých kádřů a plánované počty jejich výchovy jsou poměrně vysoké. Provedený rozbor však ukázal, že nebylo dostatečně pamatováno na nově vznikající obory, na rozšíření pracovišť perspektivních oborů a málo se počítalo s úbytkem nositelů vědeckých hodností, především vlivem stáří apod. Z tohoto důvodu se ukázalo, že bude nutné plán znovu přehodnotit a podle upřesněných požadavků zpracovat nový návrh, který bude nejen řešit uvedené nedostatky, ale zabezpečí i perspektivní rozvoj vědecké práce v armádě, vzhledem k narůstajícím vědeckým úkolům.

Dosavadní příprava konference však ukázala na některé závažné problémy vý-

chovy nových vědeckých pracovníků, především metodické i organizační. Proto pokládám za důležité ujasnit si některé z těchto problémů, zejména organizaci, formy a metody výchovy nových vědeckých pracovníků, jejich výběr a zvyšování jejich další kvalifikace.

Organizace výchovy nových vědeckých kádřů odpovídá v našem státě celkové organizaci vědy. Odpovídá si za ni každý rezort, tj. i MNO, kde je nutno plně vycházet z celostátně platných směrnic pro jejich výchovu. Výchova se provádí na tzv. školících pracovištích, pomocí školitelů. Školitelé jsou zkušenými vědeckými pracovníci, vybraní a ČSAV schválení členové akademii věd, profesori, docenti, vedoucí a samostatní vědeckí pracovníci.

Vyhláška č. 18/1960 Sb. o organizaci výchovy nových vědeckých pracovníků rozznává dvě základní formy výchovy:

1. vědeckou aspiranturu (řádnou, externí a jednoroční) a 2. vědeckou přípravu vybraných pracovníků vědeckovýzkumných pracovišť a asistentů vysokých škol přímo při práci na plánovaných vědeckovýzkumných úkolech. Mimo tyto základní formy byly ještě zavedeny půlroční až dvouleté studijní pobyty, které mohou být používány jednak v kombinaci se základními formami výchovy, jednak samostatně jako forma pomoci pracovníkům připravujícím se mimo základní formy.

Metody výchovy jsou ve všech zmíněných formách v podstatě stejné. Jde o to, aby si mladý vědecký pracovník osvojil **hluboké znalosti určité skupiny základních vědních oborů**, které by mu umožnily specializovat se na tvůrčí vědeckou práci na některém konkrétním úseku výzkumu. Musí si osvojit především **pevné návyky exaktní vědecké činnosti**, naučit se **prakticky používat nejpokrokovější experimentální techniky** a prokázat na řešení konkrétního výzkumného úkolu **způsobilost k samostatné vědecké práci**.

Ve vědecké aspiranturě a ve vědecké přípravě se uskutečňuje soustavná výchova nových vědeckých pracovníků. Proto tyto formy zahrnují vedle odborného studia též studium marxistické filosofie a cizích jazyků. Účelem studia marxistické filosofie je **upevnit znalosti marxistického světového názoru jako metodologického základu vědecké práce**. Znalost filosofických problémů studovaného oboru je pro tvůrčího vědeckého pracovníka nezbytná. Při provádění důkazu o správnosti a pravdivosti výsledku výzkumné práce, jakož i při teoretických zobecněních je nutno respektovat zásady vědeckého myšlení a poznání, je nutno brát v úvahu vztah nově vznikajících poznatků k dosavadním teoriím apod.

Do studijního programu mohou být zařazeny i pedagogické úkoly. Součástí studia může být i praxe na pracovištích ve výrobě a provozu a to zejména neměl-li pracovník dostatek zkušeností z praxe svého oboru. Je důležité dbát toho, aby pracovník připravující se na vědeckou dráhu prošel několika předními pracovišti teorie i praxe svého oboru a získal si tak potřebný přehled. Přitom není vhodné, aby se školil kompletně ve specializovaném výzkumném ústavu svého resortu, kde nemá příležitost se bezprostředně a v dostatečné šíři seznámit s **problematikou a metodikou základních vědních oborů**. Proto ČSAV doporučuje a vyzývá k meziresortní koordinaci výchovy, kterou ČSAV usměrňuje při sestavování plánu výchovy nových vědeckých kádří.

Výchova probíhá celkově ve dvou etapách. První etapa trvá nejdéle dva roky (u řádných aspirantů 18 měsíců), během nichž se školený pracovník soustředí na metodický výcvik a studium předmětů kandidátských zkoušek, jejichž provedením období končí. Druhá etapa je věnována plně výzkumné činnosti a končí zpracováním kandidátské disertační práce. Studium se považuje za úspěšně dokončené, vykoná-li pracovník předepsané kandidátské zkoušky a uzná-li vedoucí školícího pracoviště disertační práci za způsobitou k obhajobě podle předpisů o vědeckých hodnostech.

Zdrojem pro doplňování stavů vědeckých pracovníků jsou odborní pracovníci vědeckovýzkumných pracovišť, asistenti vysokých škol, osvědčení inženýrskotechničtí pracovníci ve výrobě i jiní specialisté z kteréhokoliv oboru společenské činnosti, kteří svou činností prokazují předpoklady pro vědeckou práci. Je samozřejmým požadavkem, že to musí být pracovníci s vysokými politicko-morálními vlastnostmi, kteří mají talent a zálibu ve vědecké práci, schopnost osvojit si vědeckou metodu práce a kteří mají **hluboké vědomosti z příslušného vědního oboru**.

Důležitým požadavkem je i zvyšování kvalifikace nositelů vědeckých hodností. Je jasné, že nový nositel není ještě plnohodnotným vědeckým pracovníkem. Tuto skutečnost musí prokázat především svou další prací při řešení vědeckých úkolů. Je samozřejmým požadavkem, že schopné vědecké kádře se zařazují především na vědeckovýzkumná pracoviště, kde je nejlépe jejich schopností využito. Zvyšování další vědecké kvalifikace vědeckých pracovníků v civilním sektoru je založeno na jejich zařazování do vyšších kvalifikačních stupňů na základě jejich původních vědeckých prací.

Vyšší vědecká kvalifikace se prokazuje též získáním hodnosti doktora věd. O tuto hodnost se mohou ucházet kandidáti věd, jejichž celé vědecké dílo je významné pro rozvoj určitého vědního oboru i pro pokrok ve společnosti. Uchazeč o hodnost doktora věd má být vyhraněná vědecká osobnost. Uchazeči o hodnost doktora věd obhajují pouze doktorskou disertační práci. Žádné zkoušky nekonají.

Pro zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků má zásadní význam péče o jejich ideový růst. Je třeba vést vědecké pracovníky k účasti na ideologických diskusích o otázkách vědecké práce a takové diskuse ve vědeckovýzkumných ústavech pořádat nebo spolupracovat na jejich pořádání s vysokými školami apod.

To jsou charakteristické rysy výchovy nových vědeckých pracovníků podle nového

Studijního řádu pro výchovu nových vědeckých pracovníků zpracovaného na základě vyhlášky č. 183/1960 Sb., které jsou plně závazné pro výchovu vědeckých pracovníků v naší armádě. Nový studijní řád platí od 1. července 1961 a bude proto třeba, aby byl v co nejkratší době aplikován v naší armádě a v důsledku toho nahrazena Sb. MNO čís. 3/1960.

Podívejme se nyní ve světle těchto požadavků na výchovu nových vědeckých kádru v naší armádě.

O významu a nutnosti podstatného **prohloubení kvalifikace školitelů vědeckých pracovníků** jsme již hovořili v předcházející kapitole. Chtěl bych jen zdůraznit, že výchova vědeckých pracovníků se prakticky opírá o školitele. Proto jací jsou školitelé, takoví, jak je možno předpokládat, budou i noví vědeckí pracovníci. Nelze proto litoval žádného úsilí o dosažení podstatného zkvalitnění úrovně školitelů a o umožnění jim odpovědného výkonu jejich funkce.

Metody výchovy nových vědeckých kádru vykazují v některých oborech vědecké práce v armádě povážlivě slabiny. Je tomu tak zejména v oboru vojenských věd. Zde se projevuje to, že výchova je založena v prvním období na složení kandidátských zkoušek a ve druhém období na zpracování kandidátské disertační práce. Téměř úplně, především pro nedostatek zkušeností školitelů a pro nemožnost hodnotně zapojit aspiranty do řešení vědeckovýzkumných úkolů, je opomíjeno to nejdůležitější — metodický výcvik a praktická výzkumná činnost na konkrétním, prospěšném vědeckém úkolu, který řeší otázky praxe. Většina aspirantů z oboru operačního umění a taktiky sahá při výběru tematiky disertační práce po ryze teoretických tématech, která nelze prověřit v praxi, a vytvrze odmítá řešit z hlediska praxe důležité otázky, jako jsou např. problémy výchovy a výcviku našich velitelů, štábů a vojsk, otázky velení vojskům, práce štábů apod. S touto praxí bude nutné rázně skoncovat.

Zde je možno vyzvednout a bude ještě třeba hlouběji zobecnit zkušenosti kandidáta vojenských věd podplukovníka Michala Kodříše, který dosáhl ve své disertační práci takových výsledků, které je možno odpovědně využít v praktické činnosti spojovacího vojska naší armády. Tohoto úspěchu dosáhl především proto, že použil správných metod vědeckého zkoumání, vyhodnotil příčiny zaostávání systémů a prostředků pro řízení bojové činnosti vojsk za kladebními požadavky. Na základě historického dokumentačního materiálu a současného stavu provedl teoretický rozbor vývoje systémů a prostředků řízení vojsk po stránce ekonomické, technické a organizační. Na

základě těchto rozborů navrhl konkrétní opatření pro perspektivu jejich rozvoje. Práce byla poprvé v historii obhajob schválena jednomyslně. Oponenti konstatovali ve svých posudcích, že se autorovi podařilo teoreticky zdůvodnit a formulovat zásady dalšího rozvoje spojovacího vojska.

To, že školitelům i školícím pracovníkům chybí zkušenosti, je zákonité. Za to je nelze vinit. Nutno však bojovat proti tomu, že se málo snaží zvyšovat svoji kvalifikaci, hledat co nejúčinnější formy výchovy vědeckých kádru a využívat zkušeností z jiných vědních oborů. Že na tomto úseku máme v oboru vojenských věd značné nedostatky, signalizuje skutečnost, že od většiny nositelů vědeckých hodností jsme po jejím získání jen zřídka viděli původní vědecké práce jakéhokoli druhu a většina z nich zapadla a není o nich vůbec slyšet.

Bude třeba důsledněji **využívat především možnosti mezeřesortní spolupráce**. V oborech, které mají s výchovou vědeckých kádru potíže, vyslat je k seznámení se s problematikou a metodikou základního příbuzného vědního oboru na jiná pracoviště. Pro začátek, než si vychováme dostatek schopných vědeckých kádru, především na civilní vědeckovýzkumná pracoviště.

Při projednávání této možnosti se vyskytly námitky především v tom smyslu, že metody vědeckého zkoumání v civilních společenských vědách jsou naprosto rozdílné proti metodám vojenskovědeckého zkoumání a že tudíž tato praxe nebude možná. Jde však o neznalost metod vědeckého zkoumání. Všechny společenské vědy, a mezi nimi vědy vojenské, používají stejných metod zkoumání. Jen předmět zkoumání je jiný a způsoby nebo možnosti uplatnění jednotlivých metod jsou rozličné. Proto není nutno mít vůbec obavy, že pracovník, který by si důkladně osvojil např. metody vědeckého výzkumu v oboru ekonomických, právních nebo filosofických věd, by pro ně nenalezl uplatnění v armádě. Jestliže nám v armádě chybí právě to nejdůležitější, znalost metod vědeckého bádání, bylo by vážným proviněním nevyužít možnosti, které nám skýtá celostátní vědeckovýzkumná základna.

Další námitkou bylo, že pracovník bude muset studovat problémy civilního vědního oboru, což bude znamenat zdržení a výsledků studia pak nebude lze využít v armádě. I tato námitka je neopodstatněná. Za prvé, přinese-li studium v daném vědním oboru to nejennější, co pro výchovu vědeckého pracovníka potřebujeme, pak ztracené doby nelze litovat. Ovšem takto bezmyšlenkovitě zařazování na jiná pracoviště nebudeme řešit. Budeme vybírat ta-

kové obory, které souvisí s naší problematikou. A takových oborů je dnes v civilním sektoru více než dostatek.

V této etapě rozvoje naší vědeckovýzkumné základny bude třeba možnosti meziresortních styků využívat všemi formami, které stanoví nový Studijní řád pro výchovu nových vědeckých pracovníků, a to nejen pro výchovu vědeckých pracovníků, ale i vědeckopedagogických kadrů a školi-
telů.

Předběžná konzultace na ČSAV potvrdila, že takováto praxe by pro naši armádu byla velmi výhodná a ČSAV je ochotna ji podporovat. Jde jen o to, aby o využití vědeckých pracovišť ČSAV projeví větší zájem jak řídící složky MNO, tak školící pracoviště vysokých vojenských škol, zařadily studijní pobyty na těchto pracovištích do studijních plánů vědeckých aspirantů a finančně a materiálně tuto činnost zajistily.

Dále bude vhodné důsledněji promyslet a využívat i možnosti jiných vědeckých pracovišť v naší armádě a zabezpečit, aby vědecký aspirant prošel i některými z nich a získal tak znalosti a potřebný přehled i z jiných vědních oborů v armádě. Zejména by bylo účelné, aby aspiranti z oboru vojenských věd prošli některými pracovišti společenských věd a též i pracovišti technických a lékařských věd, která ve vědecké práci mají v naší armádě největší zkušenosti.

Další důležitou otázkou je studium marxistické filosofie vědeckými aspiranty a upevňování znalosti marxistického světového názoru jako metodologického základu vědecké práce. Dosavadní úroveň výuky tohoto předmětu neodpovídá potřebám praktického uplatnění ve vědecké práci, je povšechná, s nedostatečnou konkretizací pro uplatnění ve studovaném vědním oboru. Potíže pramení především z toho, že tento předmět není důsledně pedagogicko-metodicky zpracován právě s ohledem na potřeby výchovy a činnosti vědeckých pracovníků. Podrobně o tomto problému píše podplukovník Jelínek v článku „Aktuální otázky metodologické výuky marxismu-leninismu“ — Vojenství, čís. 4/1961.

Některé potíže nám působí i výběr kadrů pro vědeckou dráhu. Jsou způsobeny především malými zkušenostmi, nedostatečně ujasněnými kritérii výběru, nedostatečně rozvinutými podmínkami pro rozvoj talentů jak na vojenských školách, tak i na ostatních pracovištích a též malým zájmem ze strany některých funkcionářů odpovědných za tento výběr. Nepříznivě zde působí i některé nedostatky ve využití nositelů vědeckých hodnot. Myslím, že tomuto problému by měla být ze strany především školících pracovišť věnována větší pozornost a

hlouběji rozpracovány a zevšeobecněny příslušné podmínky. Dobré možnosti k tomu vytváří již zmíněná Sbirka nařízení MNO čís. 5/1961. Jsou v ní zakotveny možnosti vytváření pomocných vědeckých sil na vysokých vojenských školách, jejich materiální zainteresovanost i možnosti k vytvoření časových podmínek pro výkon této funkce. Myslím, že spolu se studentskými vědeckými společnostmi mohou tyto funkce značně přispět k rozvoji a vyhledávání nadaných posluchačů škol pro vědeckou práci.

Důležitou otázkou je i další zvyšování kvalifikace nositelů vědeckých hodnot. Je samozřejmé, že nejučelnější je, aby byli zařazováni na vědecká pracoviště, kde mohou pracovat bezprostředně na řešení vědeckých úkolů. Nemůže-li tomu tak zatím být a je nutné zařadit je na jiné funkce, je třeba, aby příslušní náčelníci si byli vědomi především potřeb těchto pracovníků ve zvyšování si své další kvalifikace, umožňovali jim účastnit se řešení vědeckých úkolů a zúčastňovat se takových akcí, které přispějí ke splnění tohoto úkolu.

Důležitá je i péče o další ideový růst vědeckých kadrů. Ideologické diskuse, které doporučuje ČSAV, aby se mezi vědeckými pracovníky vedly, se u nás zatím neuplatnily. Bude proto třeba, aby především sami nositelé vědeckých hodnot byli iniciátoři těchto diskusí a dožadovali se, aby ve vědeckovýzkumných ústavech nebo na vysokých vojenských školách byly pořádány.

Bude nutné, aby vysoké vojenské školy, vědeckovýzkumná pracoviště a řídící složky věnovaly daleko větší pozornost zevšeobecnování a propagaci metod vědeckého zkoumání, poznatků z organizace a řízení vědecké práce, výchovy vědeckých kadrů apod. Zejména v období počátků výstavby a zkvalitnění vědeckovýzkumné základny v naší armádě je toto zevšeobecnování a výměna zkušeností nejen účelné, ale dokonce nutné.

Jak ukazují jen stručně nastíněné problémy výchovy vědeckých kadrů v naší armádě, čekají nás na tomto úseku nemalé úkoly. Splnit důsledně tento společensky velmi odpovědný úkol, vychovat naší armádě oddané, politicky pevné, vědecky vysoko připravené nositele vědeckých hodnot a zabezpečit trvalý rozvoj vojenské vědy v naší armádě, bude vyžadovat velikého úsilí. Velení armády ke splnění tohoto úkolu vytvořilo dobré podmínky. Záleží nyní na těch pracovnících, kteří za výchovu vědeckých kadrů přímo odpovídají, kteří ji organizují a provádějí, aby vytvořili takové podmínky, které umožní daný úkol splnit.

K tomu bude zejména potřeba, aby slož-

ky MNO zlepšily starostlivost a péči o výchovu nových vědeckých pracovníků, vytvářely podmínky pro zlepšení zejména metodické úrovně nejen vědeckých aspirantů, ale i jejich školitelů a vědeckopedagogických kádřů, více se zabývaly a kontrolovaly stav přípravy vědeckých pracovníků, její průběh a výsledky.

Školící pracoviště a školitelé pak aby využili všech možností, které jsou jim poskytovány, vytrvale zdokonalovali metody výchovy vědeckých kádřů, zvyšovali svoji vlastní vědeckou úroveň a využívali všech forem a možností, které skýtá nejen armáda, ale celá vědeckovýzkumná základna v ČSSR.

Kvalifikované vědecké kádry, vědeckovýzkumná a vědeckopedagogická pracoviště spolu s ostatními podmínkami a péčí o rozvoj vědy jsou základním předpokladem neustálého vzestupu vědy, vědeckého řešení všech otázek spojených s výstavbou a připraveností armády socialistického typu. Jestliže výstavba socialistické a komunistické společnosti je založena na vědě, pak tomu nemůže být jinak ani v armádě.

Udržet krok s rozvojem vědy v celé naší socialistické společnosti vyžaduje od všech odpovědných pracovníků v armádě daleko hlouběji a důsledněji promyšlet všechny otázky výstavby vědeckovýzkumné základny a výchovy vědeckých kádřů, neustále zdokonalovat podmínky pro jejich rozvoj a zdokonalování. Vyžaduje i daleko serióznější přístup k vytvoření a zejména využívání kádrových, materiálních i finančních podmínek. Zdrojem poučení nám musí být opatření prováděná stranou i vládou jak v SSSR, tak v celém socialistickém táboře a zejména u nás v ČSSR. Jen tak lze zabezpečit, že vojenská věda důstojně přispěje k výstavbě naší socialistické armády i patřičnou měrou přispěje k vysoké úrovni socialistické vojenské vědy.

Použité prameny:

1. Pracovní podklady pro jednání konference k otázkám vědecké práce v Čs. lidové armádě
2. Sbírka nařízení MNO č. 3/1960, č. 07/1960 a č. 5/1961
3. Prozatímní směrnice pro vědeckou práci v Čs. lidové armádě (Sm-všeob. - 19)
4. Návrh na realizaci usnesení vlády ze dne 17. 10. 1960 č. 929 v podmínkách armády
5. Předběžný návrh ČSAV na rozvoj vědeckovýzkumné základny a výchovy vědeckých kádřů do roku 1980
6. Organizace výchovy nových vědeckých pracovníků (Komentář k vyhlášce č. 183/1960 Sb. a k Studijnímu řádu pro výchovu nových vědeckých pracovníků) - ČSAV, květen 1961
7. Seznam oborů a specializací pro výchovu nových vědeckých pracovníků, předmětů odborné kandidátské zkoušky, školících pracovišť a míst oprávněných konat obhajoby kandidátských a doktorských disertačních prací - ČSAV, květen 1961
8. Podklady pro rozpis plánu rozvoje vědeckovýzkumné základny ČSSR v letech 1961-1965, ČSAV, srpen 1960
9. Věstník ČSAV č. 4/1959, č. 2 a 4/1960, č. 1 a 2/1961
10. Otašar Zich, I. Málek, L. Tondl „K metodologii experimentálních věd“, Nakl. ČSAV, Praha 1959
11. Usnesení ÚV KSSS a rady ministrů SSSR „O opatřeních ke zlepšení koordinace vědeckovýzkumných prací ve státě a o činnosti Akademie věd SSSR“ - Krasnaja Zvezda, 12. 4. 1961
12. O opatřeních ke zlepšení přípravy vědeckých a vědeckopedagogických kádřů - Krasnaja Zvezda, 17. 6. 1961
13. K nových úspěchům vědy a techniky - Krasnaja Zvezda, 15. 6. 1961
14. Metodika vojenskovědeckého zkoumání, kolektiv autorů pod vedením genmjr. P. G. Grigorenka - Vo. vyd. MO SSSR, Moskva 1959
15. Jelinek, „Aktuální otázky metodologické výuky marxismu-leninismu“ - Vojenství, č. 4/1961
16. M. Smetana, „Jak se dělá věda“, Literární noviny č. 9/1960
17. Úkoly Severoatlantického paktu ve vědecké a výzkumné činnosti - překlad TIS č. 13/1961

K metodice vojenskovo vědecké práce v armádě

Plukovník Rudolf Litera

Celý komplex vojenské vědy je velmi rozsáhlý, různorodý a sahá do všech oblastí společenských, přírodních, technických a jiných věd. Přičteme-li k tomu krajní omezení možnosti experimentovat — poznáme, že je zapotřebí přísně cílevědomý postup práce — metoda, počínaje organizací řízení na nejvyšší úrovni a konče drobnou prací vojenskovo vědeckého pracovníka a jeho pomocníka.

I. Plánování řízení a zabezpečení vojenskovo vědecké práce

a) Plánování

V armádě byly zpracovány dlouhodobé i krátkodobé plány vojenskovo vědecké práce. Dlouhodobý plán v podstatě nikdy nebyl realizován. Roční plány byly plněny částečně. Téměř každý rok asi polovina úkolů byla rušena nebo se přenášela na příští rok. Hlavní příčiny tohoto celkem neuspokojivého plnění plánu byly:

- malý zájem zadavatele a nedostatečné zabezpečení podmínek práce na úkolu;
- nereálnost naplánovaných úkolů, hlavně pokud jde o vědeckou základnu. Zadavatel často neval v úvahu možnosti příslušného pracoviště;
- práce v procesu zpracování nebyla ve většině případů řízena ani koordinována;
- úkoly z plánu GŠ, MNO, byly podřízenými složkami mechanicky přepisovány bez vlastního rozpracování.

„Prozatímní organizační a metodická směrnice pro vědeckou práci v ČSLA“ vcelku správně vytýčuje systém plánování vědecké práce. Domnívám se, že je nutno ještě toto doplnění:

Dlouhodobý pětiletý plán zpracovat za širší účasti vědeckých pracovníků. Návrh plánu s jeho zdůvodněním předem projednat na vojenskovo vědecké konferenci. V plánu stanovit nejzávažnější komplexní úkoly. Ke stanovení komplexních úkolů použít vědeckého podkladu, předchozího rozpracování a stanovení tezí „Charakter příští možné války v našich podmínkách“. Tyto teze rozpracovat rok před platností plánu. Teze každý rok upřesňovat a upřesnění přenášet rovněž do pětiletého plánu. Plánovat souběžně s pětiletým plánem ČSAV a plánem hospodářského rozvoje ČSSR. Tak musí dojít k nutnému vzájemnému ovlivnění.

Komplexní úkoly rozepsat na pracoviště a podle charakteru úkolů určit hlavní pracoviště, spolupracující a pomocná. Komplexní úkol rozepsat v plném rozsahu doby jeho plnění a podle situace operativně jeho řešení usměrňovat.

Bude-li uplatněn tento princip, bude dlouhodobý plán odrazem:

- politické a hospodářské situace země a její perspektivy,
- politické a vojenské koncepce našeho společenství,
- mezinárodní situace, hlavně pokud jde o pravděpodobného nepřítele.

Pracoviště v armádě by tento dlouhodobý plán plnila asi takto: asi jednu pětinu této lhůty věnovat přípravě a prověřování a čtyři pětiny vlastní tvůrčí práci.

Úkoly na kratší dobu než dva roky plánovat, zadávat výjimečně.

b) Zadávání vojenskovo vědeckých úkolů a požadavky na vědeckou základnu

Pro zadávání úkolů jsou dvě hlavní kritéria:

- závažnost a obtížnost úkolu,
- obsah a zaměření úkolu.

To vyžaduje, aby pracoviště řešila úkoly, které souvisí se služebním zaměřením pracoviště.

Při zadávání úkolů pracovištěm se vyskytly takové případy, že úkoly neodpovídaly potřebám složky (štábu) a ani reálným možnostem pracoviště. V těchto případech velitelé a náčelníci pochopitelně chápali zadaný úkol jako přítěž ve své práci, a proto soustředili úsilí k tomu, aby úkol bez velkého zatížení a ztráty času formálně splnili.

Vycházejí z těchto zkušeností se domnívám, že je nutno uplatnit tento princip při zavádění úkolů:

Pokud jde o první kritérium

1. Základní a aplikovaný výzkum ukládat speciálním pracovištěm, vojenským akademii a školám.

2. Základní a aplikovaný výzkum provádět u vojsk v omezené míře (metodika

operační a bojové přípravy). Za pomoci vojenských škol provádět zkušební cvičení, pokusy a jiné pomocné vědecké úkoly.

Pokud jde o druhé kritérium

Vycházím z předpokladu, že MNO svým perspektivním plánem vytyčilo několik komplexních úkolů, na kterých se budou podílet téměř všechny součásti armády.

Otázky — obecné teorie vojenské vědy (charakter války v našich podmínkách, možnosti země v zabezpečení potřeb války), může řešit jediné MNO-GŠ jako hlavní pracoviště. Na této práci mimo MNO-GŠ se mohou podílet někteří vybraní jedinci z velitelství armád a VA AZ.

Otázky strategie v rozsahu naší situace může rovněž řešit MNO-GŠ jako hlavní pracoviště.

Otázky operačního umění může řešit VA AZ jako hlavní pracoviště. Na řešení této součásti vojenské vědy by se podílely složky MNO-GŠ jako koordinující a usměrňující a velitelství armád jako pomocné pracoviště.

Otázky — taktiky — VA AZ a učiliště jako hlavní pracoviště. Spolupracovalo by MNO, armády, svazky a útvary.

Otázky přípravy a výchovy mohou řešit jako hlavní pracoviště vojenské akademie, učiliště, štáb armády, svazků a útvarů (metodika operační a bojové přípravy).

Ke splnění vědecké práce a k dosažení žádoucího výsledku je však třeba odpovídající vědecké základny. Naše stávající vědecká základna, hlavně pokud jde o MNO-GŠ a u vojsk nemůže zabezpečit uspokojivý rozvoj vědecké práce v armádě podle naznačeného principu.

U nás se setkáváme s dvěma různými názory. Jedni se domnívají, že vědeckou práci v armádě se mohou zabývat všichni důstojníci. Druzí, že vojenskovědeckou práci mohou plnit jen vědeckí pracovníci. Ani jeden z těchto názorů nemůže být správný. Je třeba tuto otázku chápat asi takto: Celá armáda se musí stát „laboratoří“, ve které máme

- vědecké pracovníky,
- pomocníky vojenskovědeckých pracovníků (kteří se podílejí),
- ostatní, kteří zabezpečují vojenskovědecký výzkum.

Řada příspěvků ve vojenském odborném tisku zcela správně zdůrazňuje, že vědeckou práci není možno ohraničovat do VA, škol a některých složek.

Na slozkách, kde se velí, kde se provádějí organizační, administrativní a hospodářské úkoly, nemůže být řeči o vědecké práci v plném slova smyslu, nejsou-li pro to vytvořeny podmínky.

Domnívám se, že je nutno podstatně rozšířit síť vědeckých pracovišť dlouhodobých i příležitostných.

Na GŠ mít jedno vojenskovědecké pracoviště, které by řešilo úkoly — obecné teorie vojenské vědy, strategie a usměrňovalo by (koordinovalo by) úkoly operačního umění, metodiky operační přípravy a metodiky vojenskovědecké práce.

Podle aktuálnosti na MNO zřizovat další pracoviště — kupř. k řešení problémů raket, PVO apod.

Pro tato pracoviště využít generálů a důstojníků, kteří získali bohaté poznatky ze složek MNO-GŠ a mají vysoké teoretické vědomosti a jsou ze svých funkcí uvolněni.

Ve štábu armády (VO) mít skupinu 2—3 důstojníků, kteří by za vedení zástupce náčelníka štábu zabezpečovali plnění povinností štábu armády ve vojenskovědecké práci.

Ve štábu divize mít za tímto účelem jednoho důstojníka. Tato skupina ve štábu armády a důstojník u divize by mimo to usměrňovala nepřímý výzkum a různou statistiku od útvarů a jednotek potřebnou pro základní i aplikovaný výzkum pracovišť a škol. I když na obou stupních velení tato naznačená povinnost má ve vědecké práci charakter pomocný, je třeba použít důstojníků, kteří mají k vědecké práci určité předpoklady. Z tohoto důvodu a s ohledem na to, aby štáby tabulkově nenarůstaly — mohou tyto funkce plnit důstojníci — učitelé škol na zkoušené a kandidáti vojenských věd na praxi. V této funkci získají praxi i určité návyky ve vojenskovědeckém výzkumu.

c) Řízení vojenskovědecké práce v jejím průběhu

Význam řízení vojenskovědecké práce v jejím průběhu spočívá především v tom, že toto řízení zabezpečuje stále spojení s praxí.

Řízení nesmí dovolit izolaci pracoviště. Snaha soustředit se na řešení zadaných problémů zpravidla vyvolá tendenci uzavřít se vůči všem vlivům a tudíž i vůči těm, které mohou nutně vyvolat změnu v práci. Zpravidla vlastní pracoviště nemá také tak široký rozhled jako zadavatel, který vidí do celého komplexu úkolů.

Nebýlo by tudíž správné vidět hlavní články řízení v administrativě organizačních opatření. Řízení musí být především odborné a vycházet ze znalosti situace na pracovišti.

Systém řízení v ČSAV je organizován takto: V čele komplexního úkolu je kole-

gium. V čele stěžejního úkolu — rada a v čele problémů koordinátor.

Členové těchto řídicích kolektivů jsou nejvýznamnější vědeckí pracovníci z ČSAV, z vysokých škol, odborníci z praxe a odborní pracovníci institucí, v nichž se bude realizovat výsledek bádání.

Řídicí činnost ČSAV se projevuje ve sladění práce hlavně v rámci komplexního úkolu a ve vědecké informaci a pomoci. Má tudíž řízení vědecké práce ČSAV ve svém procesu linii odbornou a organizační.

Stávající vědecké rady v armádě — na různých stupních velení jsou stálými orgány náčelníka, velitele a projednávají většinu otázek, které s vědeckou prací mají jen málo společného. Za výsledky řešení jednotlivých vojenskovědeckých úkolů nenesou odpovědnost. Členové těchto rad ve většině případů problematiku zadaných úkolů neznají.

Domnívám se, že můžeme plně uplatnit systém ČSAV. Např.: Do čela komplexních úkolů, jehož hlavním řešitelem bude VA, postavit

kolektiv (radu, komisi), která by se skládala

z funkcionáře na GŠ (MNO), který se zabývá ve své funkční povinnosti problémy komplexního úkolu, z vedoucího pracovníka úkolu na VA, odborníka ze štábu armády (štáb armády bude na úkolu spolupracovat) a odborníka ze štábu divize (tam se provede přímý výzkum a výsledky úkolu se budou u této divize prověřovat). Takový řídicí kolektiv zabezpečí koordinaci, podmínky práce, bude se podílet na řešení a nakonec odpovědně dovede úkol k úspěšnému aplikačnímu závěru.

d) Koordinace vojenskovědecké práce

Potřeba koordinujícího článku ve vojenskovědecké práci byla zřejmá. Tato potřeba bude zvlášť naléhavá, uplatníme-li v plném rozsahu komplexní zadávání a řešení úkolů. „Prozatímní organizační a metodická směrnice pro vědeckou práci v ČSLA“ tuto povinnost ukládá

— složkám MNO a GŠ,

— zvláštním skupinám (koordinační skupiny pro zpracování úkolů na více pracovištích).

Složky MNO a GŠ do své řídicí a usměrňující činnosti musí zahrnout povinnosti koordinační. To je ovšem v celarmádním a často i širším měřítku. Tento článek však nemůže v žádném případě uspokojit bezprostřední sladění spolupráce, bez něhož se proces vědecké práce neobejde.

Základním článkem organizace státního plánu vědeckého výzkumu v ČSAV je koordinátor hlavního problému. Koordinuje práci jak na vedoucím, tak i na všech ostatních pracovištích, na něž byl hlavní problém rozepsán. Rozvíjí tak kolektivní řešení hlavního problému. Je ve stálém osobním styku se všemi řešiteli zúčastněných pracovišť a informuje o všech důležitých okolnostech, jež mají vliv na řešení. Podle potřeby organizuje pracovní diskuse. Koordinátor se zaměřuje především na vědecké nebo odborné řízení práce. Přitom ale má umět volit pracovní metody, od nichž lze očekávat nejlepší řešení.

Koordinátor — problému ČSAV nemůže být tudíž pouhým administrativním pracovníkem, nýbrž musí mít potřebné vědecké nebo alespoň odborné předpoklady, které mu umožní proniknout do podstaty cílů vyřešených pro hlavní úkol.

I ve vojenskovědecké práci je nutno, aby koordinující článek byl bezprostředně spjat s řešením. To znamená, že tento článek je nutno tvořit z vlastních pracovníků vědeckého úkolu.

Domnívám se, že nebude nutno tvořit zvláštní skupinu koordinační, ale že tuto funkci převezme vedoucí pracovník pracoviště. Tento vojenskovědecký pracovník bude členem řídicího kolektivu komplexního úkolu, tak bude bezprostředně spjat s vyšším článkem odborného řízení a pomocí jeho autority uplatní i požadavky spolupráce v případech, kdy jeho kompetence nestačila.

II. Metodika provádění vojenskovědecké práce

Příprava vědeckého úkolu

Základním podkladem pro vojenskovědeckou práci je anotační zpráva, zpracovaná při anotačním řízení.

Závažnost anotační zprávy si vyžaduje nejpečlivější předchozí přípravy. Přípravu i anotaci musí provádět zadavatel úkolu v součinnosti s nejlepšími pracovníky anotovaného úkolu. Nelze připustit, aby anota-

ce byla ponechána na vůli zpracovatele (pracoviště).

Zadavatel (GŠ-MNO) připraví podklady pro anotaci na základě perspektivního plánu, dílčího plánu a situace v řešené problematice. Bude účelně zaslat předem návrh anotační zprávy všem členům anotační komise, aby si předem připravili své připomínky pro anotační řízení. Bude-li do čela komplexního úkolu předem určen řídicí ko-

lektiv, bude vhodné, aby anotaci provedl tento řídicí kolektiv.

Na podkladě anotační zprávy, dříve než se přikročí k vlastní práci, je třeba v celém kolektivu pracoviště projednat závěry anotační zprávy.

Důležitým předpokladem zahájení práce je výběr základní a pramenné literatury. Po výběru, rozřazení a získání předběžného přehledu literatury je vhodné zpracovat tak zvanou východiskovou osnovu. Východiskovou osnovu je možno rozvést do východiskových tezí.

Východiskovou osnovu, popřípadě teze, podrobit diskusi a připomínkovému řízení. U závažných úkolů by věci posloužila menší konference za účasti zpracovatelů zadavatele a příslušných odborníků.

Ve svých základech je **metodologie badatelské práce** (nástroj tvoření) — společnou pro všechny vědy. V dalších podrobnostech z hlediska jednotlivých věd se do jisté míry modifikuje, takže jsou jisté metodologické odlišnosti mezi jednotlivými vědními obory navzájem.

Metodologie vědecké práce je věda společensko-filosofická a opírá se především o filosofii. Základem je materialistická dialektika — společná všem vědním procesům. Materialistická dialektika je základem pro obsah i formu vědecké práce.

Vojenská věda má ve svých závěrech velké procento vědeckých domněnek (hypotéz), ježto její předmět, tj. válka, a zvláště ozbrojený zápas, nemůže být předem absolutně prověřen.

Mluvíme-li však o nemožnosti absolutní prověrky, neznamená to, že ve vojenské vědě neexistuje žádná prověrka praxí. I nejobecnější oblast má možnost v určitých svých odvětvích se opírat o výzkum a experiment v praxi. Vojenskovědecké bádání musí mít styčné body s praxí. „Papírovost vědy, její nepraktičnost je nejpřímější cesta k odtržení od života — marxista musí vycházet ze skutečného života“ (V. I. Lenin).

Proto ve vlastní metodologii vojenskovědecké práce je nutno dodržet tento postup:

- sbírání poznatků a zkušeností,
- zpracování získaných poznatků a zkušeností (materiálu),
- vědecké tvoření,
- vědecké dokazování,
- sdělení vojenskovědeckých výsledků.

Sbírání poznatků a zkušeností je v podstatě výzkum, který má dvě formy:

- nepřímý výzkum, při němž se sbírají zkušenosti, které získal jiný vědecký pracovník nebo odborník, často za jinými účely,
- přímý výzkum, při němž vědecký pra-

covník sbírá v praxi poznatky a podněty přímo ke svému úkolu.

Nepřímý výzkum. Jeho hlavním zdrojem v našem hospodářském životě je socialistická evidence. Tato široce založená, státní autoritou podložená socialistická evidence, je nejlepším a nejspolehlivějším zdrojem vyhodnocených zkušeností a fakt pro vědecké zpracování.

Jiným zdrojem nepřímého výzkumu jsou spisy, korespondence, zprávy, publikace.

Sbírání poznatků a zkušeností těmito dvěma cestami je velmi důležité, ale také velmi pracné, zvláště tam, kde je evidence neuspořádaná nebo neodborně vedená.

Nepřímý výzkum není záležitostí jedince, ale celých kolektivů, institucí, zapojených do praxe. Nepřímý výzkum těmito dvěma cestami získá velké množství často bohatého materiálu. Pro nezkušené vědecké pracovníky z toho často vyplývá jedno nebezpečí. Bohatý materiál láká k pouhému sestavení (kompilaci). To může dostačovat k popularizaci, ale není to ještě věda. Toto bohatství je třeba zvládnout myšlenkově. Zvláště závažná je okolnost, čerpá-li se z materiálů buržoazních teoretiků.

V naší armádě nemáme takový podklad pro vědeckou práci jako je socialistická evidence v národním hospodářství. Jde hlavně o zjišťování, zaznamenávání a vykazování důležitých skutečností ze života vojsk. Proto vojenskovědecký pracovník může jen v omezené míře využít zdrojů přímo z praxe.

Jelikož nemáme tuto širokou základnu, která je v oblasti národního hospodářství, používáme proto převážně druhého zdroje nepřímého výzkumu, tj. využití literárního materiálu. To ovšem není dostačující a hlavně to není bezprostředně spjata se současnou praxí.

Domnívám se, že další rozvoj vojenskovědecké práce nezbytně vyžaduje zavedení v armádě podobného druhu evidence, jako je ve výrobě. Jde v podstatě o plné využití přirozeného experimentu, tj. činnosti vojsk v denních podmínkách bojové přípravy k získání dat, různých norem a jiných výsledků z maximálního množství případů. To vyžaduje systematické nepřetržité shromažďování poznatků ze cvičení, střelby a jiných opatření operační a bojové přípravy. To by nemělo být nakonec zvláštní vědeckou záležitostí, ale mělo by se stát součástí denní praxe velení tak, jako je tomu v naší výrobě a dopravě, kde tato evidence slouží i bezprostřední a operativní výrobě a dopravě.

Taková evidence v armádě by měla dvě části:

- pozorování, měření, zaznamenávání,

— shromažďování, vyhodnocení a zobecnění z více případů.

První část ve většině případů může plnit každý důstojník — aniž to omezí jeho činnost ve velení. Naopak takováto konkretizace může být i podkladem hodnocení a kritice k odstraňování nedostatků bojové přípravy. Tento systém lze realizovat uložením této povinnosti příslušným velitelům a zavedením záznamních listů s předtisknutými rubrikami požadavků.

Pro druhou část je třeba mít orgán, který má pro to předpoklady a pracovní podmínky.

Je účelné toto shromažďování (záznamních listů od útvarů), vyhodnocování a zobecnění z více případů provádět ve štábu divize. Tento úkol ve štábu divize a dále ve štábu armády by plnili důstojníci s posláním s funkcí a organizačně začlenění tak, jak uvádím v I. části, stať b).

Celá tato činnost může být doprovázena v důležitých případech filmem nebo jinými názornými registračními záznamy.

Sbírání zkušeností tímto způsobem bude z praxe celé armády a bude mít tudíž celarmádní průměr. Je nesporné, že velkým činitelem zde budou subjektivní vlivy (nízká úroveň bojové přípravy, špatné velení, nedostatek nebo méně hodnotný materiál, nízké početní stavy a jiné). Proto musíme mít na zřeteli i monografický způsob sbírání zkušeností, zvláště od vzorných jednotek, útvarů a svazků. Není tudíž nutné vždy pracovat na podkladě průměrných statistik a údajů.

Přímý výzkum je sbírání poznatků a zkušeností z praxe přímo k určitému problému, který vyplývá ze zadaného úkolu. Pod pojem přímého výzkumu je třeba zahrnout nejen další vědecké spolupracovníky, ale i pomocné vědecké pracovníky, odborníky, praktiky apod., kteří s řešeným problémem byli předem seznámeni.

V podmínkách armád může být použit pro přímý výzkum téhož aparátu a systému, jak je uvedeno pro nepřímý výzkum. Rozdíl bude v tom, že se tomuto aparátu předem stanoví, které jevy sledovat a vyhodnocovat.

Ovšem v obsahu přímého výzkumu nalézáme podstatné rozdíly od nepřímého výzkumu. V tomto procesu je třeba již zapojovat vědecké myšlení, vidět souvislost, umět na místě abstrahovat, rozlišovat podstatné od nepodstatného apod. K přímému výzkumu může přistoupit ten, kdo teoreticky zvládne problém, rozumí praxi a použije cílevědomě metodologického přístupu.

Přímý výzkum na podkladě uvedených zásad je v podmínkách armády možno usk-

tečnit při plánovitě provedených opatřeních bojové a operační přípravy. Avšak nejlepší podmínky skýtají speciálně k tomuto účelu organizovaná zkušební cvičení.

Zkušební cvičení mohou mít dvě hlavní poslání:

- **zkoumání** (přímý výzkum) a
- **prověřování** (dokazování) nových teoretických závěrů.

Půjde-li ve vojenskovědecké práci o vyřešení problému, který má být bezprostředně zaveden do praxe, např. „Vyřešení metodiky bojové přípravy praporu přepravovaného vrtulníky jako PO svazku“, je třeba již při zadání úkolu naplánovat nejméně dvě zkušební cvičení. Na prvním zkušebním cvičení, připraveném na podkladě řádů a stávajících zvyklostech, provést výzkum. Na druhém zkušebním cvičení, na podkladě vědeckého teoretického zpracování, provést opatření a důkaz vědecky zpracovaných závěrů. Obě cvičení provést u téže jednotky, útvaru, svazku.

Ze zkušebních cvičení je nutno si odnést poznatky — oproštěné od subjektivních vlivů a maximálně přiblížené skutečnosti. Avšak dosavadní praxe ukazuje, že ve studijních zprávách ze zkušebních cvičení jsou často závěry ne z faktů, ale z domněnek. Je-li těchto závěrů využito vojenskovědeckým pracovníkem, jsou tyto falešné zprávy trestuhodné.

Chyba začíná již při sestavení učebních otázek, o kterých se předem ví, že nebudou mít reálné podmínky k prověření.

Z těchto několika naznačených vlivů a významu přímého výzkumu vyplývá jeden další důležitý závěr pro rozvoj naší vojenskovědecké práce:

Mít v armádě jednotky, útvary a svazek, který by byl po stránce kádrové, materiálního vybavení a bojové přípravy **vzorový**. Nemusel by to být zvláštní instrukční svazek, ale jeden ze svazků armády — vhodně pro tyto účely dislokovaný, který by byl připraven plnit úkoly podle svého organizačního začlenění. Toto předurčení pro výzkum by nebylo na závalu jeho mobilizační a bojové pohotovosti.

Vojenská věda ve své společenské sféře jedná o vrcholně složitých jevech Marx ukázal, že ve společenských vědách, které jednají o složitých jevech, má experiment, jako výzkumná metoda, jen omezený význam.

Přesto ani experiment ve vojenskovědecké práci jako metodu výzkumu nesmíme vylučovat. V případech přiblížených praxi v malých organizačních celcích je použitelný.

Zpracování získaných poznatků a zkušenosti

Úspěšné zvládnutí shromážděného materiálu potřebuje pracovníka znalého metodologie vědecké práce.

Pro způsob zpracování jsou dvě kritéria:

- jde o zpracování popisné nebo
- vědecké zpracování ve vlastním smyslu, tj. o tvoření vědeckých závěrů.

Např. téma „Charakter příští možné války“ může se omezit ve svém zpracování na

- vylíčení rysů na podkladě názorů autorit nebo
- k vylíčeným rysům vyvodit vědecké důsledky pro přípravu a řízení této války v oblasti strategie a operačního umění nebo pro cílevědomou přípravu země pro válku tohoto charakteru.

Při popisném charakteru (první kritérium) je nutné mít vyčerpávající podrobnosti, aby byla představa úplná. Pro druhé kritérium slouží popisná část jako východisko k tvoření, proto popisná část nemusí být vyčerpávajícím způsobem zpracovaná. Ještě jinak řečeno — půjde o kvantitativní zpracování v prvním případě a o kvalitativní zpracování v druhém případě.

První etapou zpracování získaných poznatků je komplexní studium, jehož účelem je:

- získat celkovou představu,
- získat přehled o tom, kde jsou shody, zvláště takové, které nabádají ke generalizaci,
- výběr podstatného, abychom toto podstatné ještě více prohloubili, a nepodstatné, zastaralé, překonané, vyloučili.

Komplexní studium si často vynutí doplnění, opravy a prohloubení osnovy. Mechanické a dogmatické lpění na východiskové osnově znehodnocuje vědeckost práce, protože zkresluje odraz, který skutečnost ve výzkumném materiálu vyvolala. Při komplexním studiu si tyto doplňky a opravy poznamenáváme a po skončeném studiu se souhlasem zadavatele úkolu provedeme opravy.

Výsledkem studia je také rozřídění materiálu. Nejčastěji používaným hlediskem třídění je periodizace, tj. třídění podle časové posloupnosti. Technika třídění může být různá. Buď zápisy přímo vkládáme do oddílů osnovy (obaly) nebo použijeme odkazových listků.

Logické a přesné rozřídění materiálu je důležitým a nezbytným rysem každé vědecké práce. Tato vědecká typizace představuje jednotu vnitřně členěnou a sche-

matizovanou, ale ve svém celku prostoupenou základní myšlenkou, postupně se rozvíjející.

Již při sbírání a komplexním studiu materiálu a především při jeho třídění nepracuje vědecký pracovník mechanicky, tj. bez zamyšlení nad budoucími tezemi a závěry. Je třeba si zaznamenávat nápady tak, jak se začínají ve vědomí tvořit, nejlépe na listky, a tyto zakládat do příslušného oddílu osnovy. I když tyto záznamy jsou provizorní, stávají se opěrnými body vědeckého tvůrčího procesu.

Vědecké tvoření

Po skončení výchozích fází vědeckého pracovního procesu funkce vědeckého tvůrčího procesu vyvrcholuje. Již nemusíme myslet na neučeněné objektivní skutečnosti. Částečně zobecněnou zkušenost, získanou výzkumem, naše myšlení seskupuje do vyšších celků a závěrečných pojmů, soudů a úsudků.

Metody vědeckého tvoření jsou nižšího a vyššího stupně.

Metody vědeckého tvoření nižšího stupně, analýza, srovnání analogie a syntéza jsou v podstatě jen různé stránky jediného myšlenkového procesu. Jsou běžné nejen ve vědeckém myšlení, ale i v běžném praktickém myšlení.

Metody vědeckého tvoření vyššího stupně — indukce, dedukce, abstrakce a konkretizace navazují na metody vědeckého tvoření nižšího stupně.

Tyto uvedené metody vědeckého tvoření jsou aktivní dialektické procesy. Často vstupují do myšlenkového procesu samovolně a živelně. V rozsáhlém komplexu různorodého materiálu při jejich samovolném vstupu dojde k vynechání určitého spojovacího článku — a normální běžný myšlenkový proces nebude s to zvládnout to různorodé bohatství a dospět k objektivnímu správnému řešení, zvláště při úkolech, jejichž řešení bude mít charakter hypotézy. Proto je nutno těchto metod používat cílevědomě a systematicky. To vyžaduje, aby uvedené metody byly teoreticky zvládnuty a v praxi vědecké práce uplatněny jako nástroj tvoření. Z toho vyplývá další závěr o nutnosti zvládnutí metodologie vědecké práce všemi vojenskovědeckými pracovníky. To ovšem vyžaduje připravit studijní materiál zpracovaný s ohledem na zvláštnost vojenskovědecké práce.

Vědecké dokazování

Každý závěr vědeckého tvrzení vyžaduje důkaz. Nemůže být vědecké řešení bez důkazu. Metody důkazu jsou dvojí:

- přímé a nepřímé důkazy.

Přímé důkazy (evidenční, indukční, dedukční) jsou takové, které uvádějí v souvislost myšlenkový odraz skutečností samou.

Nepřímé důkazy jsou takové důkazy, které uvádějí myšlenku do souvislosti s jinou myšlenkou (nepřímý důkaz analogie, antitezí, důkaz s odvoláním na autoritu).

Nepřímých důkazů je nutno často použít v hypotézách. Hypotéza je v podstatě vývojově nezakončenou formou vědy. Je to předpoklad vytvořený pro objasnění určitého jevu a potřebujícího dalšího prověření a důkazu, aby se hypotéza mohla stát vědeckou teorií a vědeckým zákonem. Z vědecké hypotézy ve vojenskovědecké práci je však nutno vyvozovat závěry pro praxi. Musí být proto materialistická a vznikat na základě nejširších zkušeností pozorování. Musí se k ní docházet při respektování vědeckých metod tvoření a dokazování do všech důsledků.

Nejpřesvědčivější metodou důkazu je praxe — cvičení, střelba, ve kterých prověříme závěry teoretické tvůrčí práce.

Sdělení výsledků vojenskovědecké práce nebo vědecké vyjádření

Vědecké vyjádření je vyvrcholení vědeckého procesu. Vědecké myšlenkové pochody bez správné logické formulace ještě nejsou vědou. Na druhé straně není správné přecenění jazyka ve vědě. To je pak přecenění formy proti obsahu. Stupeň vědeckého vyjádření musí odpovídat celkové úrovni vědecké práce.

V textu vědecké práce nelze nikdy v první redakci dosáhnout definitivní formy. Při každém novém pročitání je co opravovat. Zpravidla je nutné text dvakrát i vícekrát přečíst a propracovat. Většina pracovníků s nechutí přistupuje k přepracování (přepsání). Ta pramení z bezprostředního „přesycení“ tematikou. Je proto účelné „odpo-

činout“ si od zpracovávané problematiky a vrátit se k ní po určitém časovém odstupu se svěží myslí.

Postup technické revize textu může být následující:

- obsahová úprava,
- revize proporcionálnosti jednotlivých částí,
- prověrka srozumitelnosti,
- revize jazyková.

Využití výsledků vojenskovědecké práce

Každé vědecké pojednání má mít aplikační závěry, tj. jak výsledku dále použít, aby nezůstala věda pro vědu. V mnoha vojenskovědeckých úkolech nemůže od těchto aplikačních závěrů následovat proces prosazení do praktického života. Aplikační závěry v těchto případech mají dávat pokyny, jak využít řešení ve sféře více konkrétnější a speciálnější. V každém případě práce, které mohou posloužit jakkoli široké vojenské veřejnosti, je třeba v maximální míře formou publikací, knižně nebo přednáškami zpřístupnit.

Podklady pro aplikační závěry musí být stanoveny v plánu, konkrétněji při anotaci, a nejkonkrétněji na opoňenském řízení.

Máme ale i řadu úkolů, jejichž výsledky je možno uplatnit bezprostředně ve vojenské praxi. V takových případech je třeba postupovat takto: Již při zahájení úkolu navázat spolupráci řešitele a „přijímatele“, tj. součásti, u které budou prakticky prověřovány závěry teoretického řešení. Spolupráci řešit prostřednictvím styčných důstojníků součásti. Tito styční důstojníci budou ovlivňovat řešení úkolu z hlediska požadavků praxe. V těchto případech nekončit řešení, dokud nejsou dovedena ke stadiu praktického použití.

III. Předpoklady pro vojenskovědeckého pracovníka

Od dobrého vědeckého pracovníka je třeba požadovat

- filosoficko-psychologické předpoklady,
- nejvyšší všeobecné a odborné vědomosti,
- praktické zkušenosti,
- osvojení si metodologie vědecké tvůrčí práce.

Filosoficko-psychologické předpoklady jsou především schopnosti logického myšlení, tj. takového myšlení, ve kterém „pojmy správně vyjadřují pozorované věci, procesy, vztahy a úsudky odpovídající logice, jež vládne v objektivní skutečnosti“ (Šima).

Nižší stupeň tvořivosti pro vědecké myšlení nestačí. Je třeba mít navíc obrazo-

tvornost a logickou tvořivost myšlení — zvláště pokud jde o tvořivost abstraktní. Myšlení vysoce abstraktní a přitom přesné je pro vědeckou práci nezbytné.

Rovněž problém rozsahu a intenzity soustředěné pozornosti je pro vědeckou práci důležitý předpoklad. Těkavost je vážnou překážkou ve vědecké práci.

Paměť je také důležitým předpokladem vědecké práce. Mechanickou paměť potřebuje pracovník k zvládnutí terminologie dat a přesné formulace. Logickou paměť potřebuje pracovník k začlenění nových zkušeností do systému dosavadních poznatků. Logický typ paměti je pro vědeckou práci zvláště nutný.

Důležitým předpokladem je rovněž

hloubka a šířka myšlení. Vědecká práce nesnáší odbornický typ myšlení. Vědecký pracovník musí mít své vědomosti začleněny do širokého myšlenkového rámce teoretického i praktického.

Tyto některé psychologicko-filosofické předpoklady jsou vrozené a získané. Jsou individuální, a je proto nutno úkoly zadávat s přihlédnutím k individuálním vlastnostem pracovníka.

Jen málo složitějších schopností psychické reakce a odrazů je zděděných nebo vrozených. Velká většina je vytvořena vlivem prostředí a výchovy. V naší vojenskovědecké praxi většina důstojníků přistupuje k vědecké práci ve věku, kdy jsou různé funkce myšlení, zvyky, komplexy, zájmy, typy paměti vyvinuty. Vytvořila se tudíž již osobnost, která může mít, ale také nemusí mít předpoklady pro vědeckou práci. V tomto věku je formování nových vlastností velmi obtížné a někdy i nemožné.

Pro vojenskovědeckou práci je nejlépe připravit důstojníky v metodologii již v době jejich studia na VA. To vyžaduje zavést povinné školení v metodologii vědecké práce v nejobecnějších rysech pro všechny posluchače (každý důstojník-velitel ve svém velitelském rozhodování potřebuje systém, metodu tvoření). Posluchačům, kteří během studia na VA projeví pro vědeckou práci mimořádné předpoklady (v kroužcích

vojenskovědecké společnosti) umožnit úplné zvládnutí metodologie vědecké práce.

Složitost, různorodost a z druhé strany ústřední zaměření vojenskovědecké práce vyžaduje úsilí celých kolektivů. Je tedy kolektivní práce nutností.

Kolektivní charakter neznamená oslabení významu osobnosti ve vědeckém tvoření. Právě při kolektivní práci je možno odhalit individuální schopnost jedince, a na druhé straně kolektivní práce odstraňuje škodlivý individualismus. Rozum, zkušenosti a spojené úsilí velkého kolektivu má objektivnější výsledky.

Izolovaná skutečná vědecká osobnost nezdolá všechno, ale ani kolektiv podprůměrných nebo průměrných pracovníků nezvládne úspěšně dané úkoly.

Kolektivní spolupráce neznamená vyloučení samostatné práce. Většina pracovníků pro svůj proces myšlení a tvoření potřebuje dočasné samostatnosti. Důležité bude však rozdělit úlohy podle individuálních vlastností a periodicky závěry jednotlivců s názory ostatních konfrontovat. Kolektivní práce neznamená ovšem také mechanické rozdělení práce podle bodů osnovy a pak mechanické sloučení rozpracovaných statí. O kolektivnosti práce rozhoduje nejen počet pracovníků, ale hlavně způsob práce tohoto kolektivu.

V závěru několik slov o významu stranického zabezpečení vojenskovědecké práce.

Stranické organizace střeží stranickost a progresivnost vědecké práce. Mají na pracovišti vyvolat živý politický i odborný ruch, v němž by se politicky prozařovaly všechny úkoly. Mají vyvolat a organizovat socialistické soutěžení zvláště ve formě studijních vědeckých závazků ve vzájemné pomoci v kolektivu, ke zlepšení spolupráce s jinými pracovišti. Nebude však správné volit takové formy soutěžení, jako je zkracování termínů v řešení, které mohou vést jen ke zhoršení úrovně vědecké práce.

Důležitým stranickým úkolem bude zabezpečit, aby všichni pracovníci byli zainteresováni na výsledcích práce celého kolektivu. Dosáhnout toho, aby i všechny nesnáze a nezdary se staly věcí všech a aby se živě a tvůrčí zabezpečování úkolů nespoutalo byrokratizmem. Mobilizovat iniciativnost kolektivu k hledání účinnějších forem práce — a k dosažení nejlepších možných výsledků. Stranickým úkolem bude neméně důležitý úkol vytvoření dobrých podmínek pro klidnou a soustředěnou práci.

Pramenná literatura

1. Směrnice, návrhy, plány vědeckovýzkumných prací prováděných podle státního pětiletého plánu na léta 1961—1965.
2. Referáty Dr. Boh. Starnovského z Presidia ČSAV.
3. O Zich, Ivan Málek, Lad. Tondl: „K metodologii experimentálních věd“.
4. J. Kopecký: „Úvod k metodám pedagogického výzkumu“.
5. Podplukovník F. Janda: „K metodice psychologického výzkumu v armádě“.
6. Výpis ze „Zpravodaje U. V. odb. svazu zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku“ z 14. 2. 1959 — Symposium o plánování ve vědě.
7. Sovětská vojenská mysl — 1958—1961.
8. Studijní materiály Vysoké školy ekonomické.
9. Články ve Vojenské mysli a Vojenství.

K otázkám vojenskovoeděcké práce

Generálmajor Jan Knotek

Aktiv, svolaný v roce 1958 Hlavní politickou správou k otázkám vědecké práce v armádě, provedl rozbor tehdejšího stavu vědecké práce, odhalil příčiny jejího zastávání a vytyčil cesty, kterými je třeba dosáhnout jejího zkvalitnění. Jeho jednání a závěry se staly základem dalšího rozvoje, který bezesporu zaznamenal celou řadu úspěchů ve všech odvětvích vědecké práce v armádě.

Nemůžeme ale tvrdit, že se ve všech odvětvích vědecké práce v armádě podařilo stejnou měrou a stejně úspěšně prakticky realizovat ty podnětné návrhy a závěry, ke kterým aktiv dospěl. V důsledku toho nejsou výsledky práce ve všech vědních oborech stejné. Srovnáváme-li například dosavadní výsledky vojenskovoeděcké práce s našimi možnostmi a hlavně se soudobými požadavky, nemůžeme být plně spokojeni.

Vývoj od roku 1958 pokračoval velmi rychlým tempem a mnohé z vnějších i vnitřních podmínek vojenskovoeděcké práce se změnilo. Vzorostly především nároky na její kvalitu, obsah a operativnost. Tendence vývoje jasně ukazují, že tyto nároky budou i nadále stoupat. Proto i když základní závěry aktivu z roku 1958 si zachovávají svou platnost, je třeba se podívat na otázky vojenskovoeděcké práce z pozic dnešních podmínek a úkolů.

Takovým dalším mezníkem vojenskovoeděcké práce by se proto měla stát připravovaná konference.

☆

Naše vojenskovoeděcká práce, i když se může pochlubit některými úspěchy, je jednou z těch oblastí, které se dosud nepodařilo prakticky zaujmout své místo ve výstavbě a přípravě armády a plnit své úkoly s dostatečným předstihem a účinností. Bude proto třeba jít kriticky na kořen jejích obtíží a nedostatků. To neznamená nevidět nebo záměrně negovat dosažené úspěchy, ale naopak — pomoci vytvořit podmínky k jejich podstatnému rozšíření.

Domnívám se, že provedeme-li důkladnou analýzu klíčových otázek vojenskovoeděcké práce (a to by mělo být základním úkolem) ukáže se nám to, že mnohé z těch obtíží a nedostatků, s kterými se shledáváme jak v přípravě velitelského sboru, ve způsobech jeho myšlení, tak v organizátorské a řídicí práci, mají své kořeny daleko hlouběji, než je zpravidla při povrchním hodnocení hledáme. Vojenství, celý život

armády a jeho podmínky prošly a procházejí stále velmi zásadními změnami a to vyžaduje namnoze zcela nový pohled na otázky její výstavby a přípravy. Jestliže po několikaleté soustavné zjišťujeme např., že vojenskovoeděcká práce se opožděje za technickým rozvojem a potřebami praxe a že pracuje s malou perspektivou, pak je třeba se nad tím vážně zamyslet. Bude to asi proto, že současné epoe armády neodpovídá už celkové pojetí významu a úlohy vojenskovoeděcké práce, její podmínky, úkoly a způsoby řízení. Narůstající požadavky nových podmínek stále zřetelněji odhalují ty rozpory, které v armádě existují mezi teoretiky správně přiznávaným významem studia a vojenskovoeděcké práce a mezi praktickými možnostmi jejich konkrétních podmínek.

Ukazuje se prostě, že vojenská věda je skutečně společenskou vědou a že její problematika je nesmírně široká a náročná a že s vědeckostí přístupu k řešení jakéhokoliv problému v soudobých složitých podmínkách se nedá smlouvat.

Chci se v článku zabývat jen několika problémy vojenskovoeděcké práce, které podle mého názoru patří k jejím současným nedostatkům.

☆

Domnívám se, že v rozporu s teoretickým zdůrazňováním významu vojenskovoeděcké práce ji ve skutečnosti podceňujeme. Vojenskovoeděcká práce se už po několik let jakoby nemůže probít z uzavřeného kruhu, do kterého se dostala. Její dosavadní výsledky nejsou skutečně uspokojivé. To zdánlivě opravňuje některé příslušníky velitelského sboru k domněnce, že proto není efektivní pro ni vytvářet vhodné podmínky. A vojenskovoeděcká práce bez vytvoření těchto podmínek dosud nemohla a ani v budoucnu by nedokázala výsledky své práce podstatně zkvalitnit, prokázat svůj prvořadý význam pro praxi a odstranit ty nedostatky, kolem kterých se již řadu let točí.

Nemám přirozeně v úmyslu tvrdit, že se v tomto směru dosud nic neudělalo, nebo že problém naší vojenskovoeděcké práce je problémem jednoduchým. Praxe nám ale sama potvrzuje, že to, co bylo dosud uděláno, nestačí, že je to teprve počátek a že tomu chybí základ v myšlení lidí. Ten je třeba vytvořit jako první. Úloha vojenské teorie při výstavbě armády nesmírně vzrůs-

tá. Ministr obrany SSSR s. maršál Malinovský o tom řekl v květnu m. r. na zasedání předsedů základních stranických organizací: „V nynější době, kdy jsou naše ozbrojené síly na přelomu svého vývoje, je zvláště důležité další hluboké rozpracování vojenské doktriny, teorie vojenského umění a dalších vojenských otázek. Musíme mít neustále na paměti, že bez podstatného zlepšení vojenskoteoretické práce je možno se dopustit chyb, při praktickém budování ozbrojených sil“ — a to platí v plném rozsahu i pro naši armádu, stejně jako pro ni platí zjištění ÚV KSSS a rady ministrů SSSR, že „V současné etapě vývoje vědy a techniky nabývají velkého významu otázky zkonkretizování systému perspektivního a běžného plánování vědeckého výzkumu, jakož i koordinace vědeckovýzkumných prací“ (Krasnaja zvezda — 12. 4. 1961).

Stará lidová moudrost říká, že „slovem se polévka neosolí“. Vojenskovědecké práci také nepomůže jen stále opakovaná pravda, že úroveň vojenskovědecké práce neodpovídá soudobým požadavkům.

My jsme např. vcelku malou pozornost věnovali tomu, aby na všech stupních velitelské práce byl správně politicky i odborně pochopen současný význam vojenskovědecké práce. Zpravidla se uspokojujeme obecným zjištěním, že „v soudobých podmínkách význam vojenskovědecké práce narůstá“ — to je ale samo o sobě málo přesvědčující a mobilizující, protože to říkáme stejnými slovy o všem možném. Taková tvrzení mají už deklarativní charakter.

V praxi ale zjišťujeme, že vojenskovědecká práce je na jednotlivých stupních velitelství považována vedoucími funkcionáři za něco druhořadého, „na co není čas“. Velitelé i náčelníci ten čas také opravdu nemají, režim života jim nedovoluje studovat, tím zaostávají a vzniká praxe, že praktické úkoly řeší bez vědeckých analýz, živelně a jen „rutinou“. A to dnes zdaleka nestačí. Taková řešení nemohou mít dlouhého trvání — dochází k nedomyšlením problémů a častým změnám, kterých je víc než si vnućují objektivní podmínky vývoje.

Většinou to pramení z toho, že nemáme ve velitelském sboru zcela ujasněnou a správně pochopenou současnou společenskou funkci a společenskou závažnost vojenské vědy a její metodiku.

Např. závěry obsažené v „Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran“ o obsahu a charakteru současné epochy společenského vývoje nebo v novém zákoně o obraně socialistické vlasti, nemohou zůstat bez vlivu na funkci a úlohu kteréhokoliv vědního oboru — tedy i vojenské vědy. Vstoupila-li světová soustava socialismu do nové etapy svého vý-

voje, pak tato etapa klade i nové požadavky na socialistickou vědu ve všech oborech lidské činnosti. Jestliže „Prohlášení“ formulovalo tak společensky významné teze, jako jsou teze o reálné možnosti vyloučit světovou válku z života společnosti, tezi o tom, že válka přestala být osudově nevyhnutelná, ale že současně nebezpečí války se zvětšilo — jistě že se to odráží i v úloze a místu vojenské vědy v této etapě vývoje a v její úloze při plnění hlavního úkolu ozbrojených sil — vysokou bojovou pohotovostí zabezpečovat obranyschopnost země.

Je faktem, že některé nesprávné názory a tendence nedávné minulosti v pohledu na úlohu a význam ozbrojených sil, zanechaly své stopy i v pojetí významu vojenskovědecké práce nejen v myslích určité části veřejnosti, ale i v myslích některých příslušníků velitelského sboru, i když je to v jasném rozporu s úkoly uloženými armádě XI. sjezdem KSČ, celostátní konferencí i rozkazy ministra národní obrany.

Namnoze není brán dostatečně v úvahu vliv vlastností a možností zbraní hromadného ničení a raketové techniky na změnu požadavků na vojenskou vědu. Není vždy správně chápáno to, že vojenská věda, vzhledem k charakteru nových bojových prostředků, nesmí ze své úrovně slevovat ani v podmínkách, kdy reálná možnost odvrácení světové války narůstá. Úroveň a úkoly vojenskovědecké práce nejsou dikтовány jen početním stavem ozbrojených sil, ale hlavně společenskou nebezpečností a možnostmi nových bojových prostředků. Dokud bude nutné udržovat jako záštitu proti možné agresii imperialismu jakkoli silnou armádu, do té doby musí vojenská věda být stále na nejvyšší úrovni a udržovat krok s rozvojem ostatních věd, zejména s technickým rozvojem.

Vojenská věda je vědou společenskou a i když se zabývá specifickými otázkami války, nijak se nevymyká procesu kulturní a technické revoluce, kterým naše společnost prochází. Protože se vyvíjí ve stejných ekonomických i společenských podmínkách jako ostatní vědní obory, platí pro ni i stejné zásady a principy rozvoje. Dokud je vojenská věda nutná, jako společenský vědní obor, do té doby si nesmí dovolit zaostávat za těmi vědními obory, jejichž výsledky využívá.

Nejde však jen o to, aby vojenská věda nezaostávala za ostatními. Zájmy obranyschopnosti země — a právě ve smyslu zákona o obraně socialistické vlasti vyžadují, aby požadavky vyplývající ze závěrů vojenské vědy byly důsledně uplatňovány ve všech vědních oborech, které se musí spolu účastnit řešení otázek obranyschopnosti. To ovšem vyžaduje, aby MNO bylo zastou-

peno ve všech těch orgánech, kde se zásadní otázky vědecké práce řeší a aby tam bylo schopno uplatňovat reálně a vědecky zdůvodněné požadavky vojenské vědy. Tito zástupci musí přirozeně být na vyšší politických, ekonomických a vojenských úkolů.

Konkrétně je možno uvést spolupráci vojenských odborníků s jednotlivými sekce-mi a komisemi ČSAV, státního výboru pro rozvoj techniky a podobně. Praxe v celé řadě případů ukazuje, že dosavadní spolupráce a využívání výsledků ostatních vědních oborů v armádě není zcela uspokojivá.

V současné etapě společenského vývoje připadá vojenské vědě významná úloha a odpovědnost při budování socialismu. Správné pochopení a výklad jejího současného místa a úlohy, je také projevem její stranickosti. Stranickost vojenskovo-vedecké práce není nic abstraktně teoretického, ale je naopak velmi konkrétní a spočívá především v třídním chápání vojenskovo-vedeckých problémů, v marxistické metodě jejich řešení a v důslednosti prosazování jejich závěrů do praxe.

Nemáme jednotný názor ani na chápání významu obecné teorie a zdravé proporcionality základního a aplikovaného vojenského výzkumu. Z této nejednotnosti názorů vyplývají některé nejasnosti v názorech na vztahy vojenské teorie a praxe, které mají pak nepříznivé praktické důsledky.

V této velmi obsáhlé oblasti chci předložit k úvaze čtenářů jen několik zjevných v naší vojenskovo-vedecké práci, o kterých se domnívám, že jsou extrémní a že rozvoj vojenskovo-vedecké práce škodí — těžko posoudit, který z nich více.

☆

Naše obecná teorie a do značné míry i teorie operačního umění i propagandy jsou v poslední době zamořeny jakýmsi příliš rozmáhlým strategismem.

Pravděpodobně k tomu svádí koalici charakter současné vojenské strategie a ta skutečnost, že po všech těch zásadních a kvalitativních změnách ve vojenství v poslední době, bylo bezesporu nezbytné, vyjasnit napřed celou řadu základních otázek na obecné úrovni.

Pravděpodobně z tohoto důvodu nám „zašilhání“ do oblasti nejvyšší strategie do značné míry zůstalo. Na jedné straně to sice získalo strategii nebyvalou oblibu, ale na druhé straně vzniká otázka, jestli taková obliba strategii, ale hlavně naší armádě prospívá a zda by v tomto případě méně nebylo více.

My se přirozeně musíme, a zejména na místech k tomu určených, zajímat o strategii, studovat ji a učit se ji chápat. Zá-

věry strategie jsou a zůstanou určujícím podkladem pro řešení otázek operačního umění a taktiky. Mám ale na mysli tu skutečnost, že naší armádě přísluší z problémů strategie řešit jen tu část otázek strategicko-operačního rámce, které se týkají jejího místa, úkolu a podmínek činnosti jako celku. Podklady a předpoklady pro řešení takových otázek jsou a vždy budou značně omezeny a může se jimi zabývat jen omezený počet orgánů a míst v armádě. Těžiště naší vojenskovo-vedecké práce musí ale ležet v oblasti konkrétní aplikace závěrů do podmínek naší armády a o jejich „dosahování“ do praxe vojsk.

Někdy se ale zdá, že řešení problémů globusové strategie se stalo určitou módou a že se všichni pokoušíme vyřešit všechny otázky i za nejvyšší orgány Varšavské smlouvy. To by mohlo vzbudit dojem, že strategie je ze všech oblastí vojenského umění tou nelehčí k zvládnutí a že k tomu stačí si přečíst projevy vedoucích činitelů.

Že to tak není, o tom nás přesvědčují některé výsledky a závěry podobných pokusů v naší vojenské teorii. Slabiny podkladů i předpokladů pro řešení základních vojenskopolitických otázek se často projevují nejen v jejich zplášťování a vulgarizaci, ale někdy i v závěrech pochybné hodnoty, které by nakonec mohly vést i k dezorientaci a k zatemnění toho, co dosud bylo vcelku jasné.

Strategii nelze takto deklarovat. Pouští-li se někdo do problému, pro jehož řešení nemá všechny potřebné podmínky a předpoklady, pak zcela zákonitě v určitém řešení narazí na zásadní vojenskopolitické problémy, zůstane před nimi stát v rozpacích a jestliže se pokusí z toho nějak „vybruslit“, pak to zpravidla špatně dopadne s kvalitou závěrů.

Začne kupříkladu řešit problém počátečního období války a jeho vztahů k významu prvku překvapení — ne v rámci a v konkrétních podmínkách Čs. lidové armády, ale pokud možno v celosvětovém měřítku. Pak narazí na problémy „odvetného úderu“, „momentu překvapení“ a jiné, jejichž obsah namnoze nemá jasný a chápe ho někdy dogmaticky a po svém. Začne si plést politické pojmy s odborně vojenskými, agrese je nám přirozeně cizí, ale první úder nepříteli nepřijemný, začne to všelijak „kulatit“ a celou tu motanici uzavře „strategickou přívetou“ závěru, že socialistické ozbrojené síly vůbec nepočítají s využitím prvku překvapení, nebo, že v odvetném úderu odpálíme naše rakety „současně“ s nepřitelem apod.

Myslím, že bychom řešení takových zásadních strategických problémů měli ponechat těm, kteří jsou k tomu povoláni

a měli bychom vycházet z jejich závěrů. Pro konkrétní podmínky naší armády a pro její úkol v počátečním období války, nejsou kupř. mezikontinentální strategické zbraně ani tak rozhodující, jako zbraně operačního dosahu a zbraně taktické. Nepřesnými názory můžeme i v dobrém úmyslu, nadělat víc škody, než užítu. Konečné řešení zásadních problémů strategie nám nikdo ani neukládá, ani je od nás neočekává.

Tato tendence má ale kromě těch nepřesných závěrů — kterými nakonec neuvědeme v omyl strategii, ale jenom sebe — i vážné praktické důsledky pro účinnost vojenskovoeděcké práce.

Putování v kosmu a ve vysokých stěrách strategie je rovněž nutné, ale začneme-li převažovat na všech stupních, pak se nám z jeho výše ztrácí konkrétní obrysy úkolů a podmínek našich armád, svazků a útvarů. Čím více vojenskovoeděckých pracovníků bude řešit otázky strategie, tím méně jich zůstane pro řešení těch konkrétních úkolů, které za nás nikdo řešit nebude. Zůstat jen na úrovni strategie a nechávat ji jen jako nutný teoretický základ pro aplikaci jejích závěrů do konkrétních podmínek, by mohlo mít pro účinnost naší vojenskovoeděcké práce vážné důsledky.

Vojenské umění má totiž kromě strategie, také operační umění a taktiku a v řešení problémů těchto stupňů musí ležet těžiště naší teoretické i praktické práce. Zatím se zejména taktika a teorie výchovy a výcviku cítí v nových podmínkách velmi opuštěny a zneuznány.

Konkrétní bojové činnosti pohraničního svazku mnoho nepomůžeme, budeme-li mu stále opakovat jenom tu bezespornou pravdu, že „ve světě se změnil poměr sil ve prospěch tábora socialismu a že kdyby se imperialisté přesto pokusili rozpoutat novou světovou válku, že budou smeteni“. Nemám v úmyslu význam těchto závěrů zlehčovat — jejich znalost každým příslušníkem armády a správné pochopení jejich důsledků, je bezpochybně nutná. Ale samo o sobě to nestačí, jestliže tento obecný závěr „nedotáhneme“ do konkrétních podmínek svazku a neukážeme kde, v čem a jak musí svazek k tomuto vítězství přispět ve svých podmínkách, jaká je jeho úloha v tomto procesu a jak ji musí plnit. V tom je totiž podstata té tvůrčí aplikace obecných závěrů teorie, v tom spočívá významný úkol spojení naší vojenskovoeděcké práce a praxe vojsk a to je také jedním z největších nedostatků naší vojenskovoeděcké práce.

My jsme si namnoze v průběhu minu-

lých let, v důsledku častých změn ve vojenském umění, vytvořili mylnou představu, že kvalitativně nové podmínky operace a boje, jsou vyčerpány změnou operačně taktických norem pro vedení bojové činnosti. Krátce řečeno, „škrtni 60 a napiš 100“. A to je základní omyl. Podíváme-li se pozorně na život a přípravu armády, najdeme mnoho nevyjasněných a nedořešených problémů, které čekají na naši vojenskovoeděckou práci, na její základní i aplikovaný výzkum, jako základ konkrétních opatření.

Namnoze ale nemáme ani jasno v tom, co je základním a co aplikovaným výzkumem ve vojenskovoeděcké práci a jaký je jejich význam. U některých soudruhů je představa jakési „zdi“, která od sebe ostře odlišuje základní a aplikovaný výzkum a právě tato nesprávná představa vede pak k nejednotnosti názorů na jejich význam a nutné proporce ve vojenskovoeděcké práci. Je třeba vidět, že dělení výzkumu na základní a aplikovaný je značně relativní v závislosti od charakteru řešeného problému a že je do značné míry umělé a vyvolané potřebami administrativy. Každý vědecký proces ve své podstatě má základní i aplikovaný výzkum protože základním příkazem každého vědeckého bádání je to, že musí vyústit do praxe. Jednota celého vědeckého procesu vyžaduje i správný poměr jeho jednotlivých částí. Zatím co převaha základního výzkumu by vedla k neúčelnému teoretizování a odtrhávání vojenskovoeděcké práce od potřeb praxe, vedla by převaha aplikovaného výzkumu k tomu, že by se teorie vojenského umění opožďovala, neměla by potřebný předstih a tím by praxi nemohla sloužit, zejména v soudobých podmínkách rychlého rozvoje.

Myslím, že i tyto otázky obecné teorie a metodologie vojenskovoeděcké práce je třeba vyjasnit, protože nejjasností v nich se pak v praxi projevují v konkrétních důsledcích.

Jedním z takových důsledků je např. fakt, že z dosavadní praxe naší vojenskovoeděcké práce by mohl vzniknout dojem, že doménou její činnosti je oblast operačního umění a že nemá co řešit v oblasti taktiky a vlastní přípravy vojsk. A to jsou právě ty oblasti, do kterých je třeba závěry základního výzkumu „dotáhnout“.

Bylo by totiž omylem se domnívat, že oblast taktiky a výcviku vojsk se s otázkami aplikace nových podmínek již vyvíjela a že v nich není co zkoumat. Je v nich celá řada zdánlivých „malicherností“.

kteří ve svých důsledcích ale mohou být velmi důležité.

Postavme si např. jen takovou jednoduchou otázku, proti komu a jak střeží stráž muniční, nebo jakýkoli jiný sklad nebo objekt, umístěný kdekoli. Jak odpovídá způsob výkonu jeho služby těm závěrům a požadavkům, které vyplývají z možnosti atomového napadení, přepadení diverzí, nebo výsadky — prostě soudobým podmínkám boje, v naší konkrétní situaci. Zjistíme, že se za posledních 100 let ve způsobech výkonu mnoho nezměnilo. A postavme si otázku, zda takto bude vypadat výkon strážní služby v poli? Jistě že ne — a kdy tedy a proč teprve tehdy, budeme tento systém přizpůsobovat novým podmínkám?

Nebo se zamysleme nad tím, máme-li do rozdělení výcviku promítnuty důsledně všechny soudobé požadavky — např. nový charakter bojové techniky. Vždyť u každého druhu bojové techniky leží těžiště jejího bojového použití na jiném stupni. Zatím co např. u motostřeleckého nebo tankového praporu to může být v praporu, bude to u raketového dělostřeleckého nebo baterie nebo i v jednotlivém odpalovacím zařízení, u letectva ve dvojici nebo ve trojici a třeba u radiolokátoru v jednotlivém kuse. Neboli každý druh bojové techniky vystupuje a ovlivňuje boj na jiném stupni kolektivního účinku a např. příprava jednotlivce je přípravou na činnost v tomto kolektivu. Odpovídá tomuto požadavku vždy a všude doba a obsah výcviku jednotlivce? Nemáme tam ještě mnohé z toho co se přežilo?

A takových otázek bychom našli velmi mnoho — a to jsou právě ty „malíčkosti“ a konce, do kterých musí být závěry vojenskovodecké práce dotaženy. Vždyť nové podmínky neovlivňují jenom způsoby vedení armádních operací, ale ty ovlivňují jakoukoli činnost v armádě. Ale nejen že ji ovlivňují, ale nové podmínky nesnesou nikde a v ničím žádnou šablonu nebo uniformitu. Ony velmi ostře diferencují a konkretizují úkoly i na nejnižších stupních. Jestliže kdysi bylo v podstatě lhostejné, kde byl který útvar dislokován, protože armáda se stejně napřed soustředila a pak teprve „táhla do boje“, pak dnes to už dávno neplatí. Dnes už sama dislokace podstatně ovlivňuje úkol a podmínky jeho plnění. I když tento vliv je dočasný, je právě vlivem významu počátečního období nesmírně důležitý. Tím více je pak výcvik diferencován druhem vojska a jeho základní bojovou technikou. Proto např. normy bojové pohotovosti našich jednotek nejsou určovány podle

jejich reálných možností — ty musí být určovány podle možností nepřítele a tomu musí být bezpodmínečně všechno ostatní podřízeno — jinak by bojová pohotovost nebyla bojovou pohotovostí soudobou a tou, kterou potřebujeme.

Z toho vidíme jak je důležité, aby vojenskovodecká práce „sestoupila z globusu na šumavu“ a aby každý velitelský stupeň ji udělal s maximálně konkrétními cíli.

Je třeba pochopit a důsledně uplatnit v praxi tu zásadu, že v současných podmínkách nelze žádné praktické opatření v taktice, ve výcviku vojsk nebo v kterémkoli jiném oboru života armády úspěšně uskutečnit bez vědecké práce, přístupu a metodiky. V soudobých složitých podmínkách života armády a její přípravy na boj, nemůže být žádná uposádaná improvizace, nepodložená teoretickou analýzou problému, úspěšná. O tom nás dostatečně přesvědčují i vlastní zkušenosti.

☆

Diametrálně odlišným od prvního, je druhý extrém, za který považují krátkozraký praktikismus.

Ten na rozdíl od prvního v zásadě podceňuje ve vojenskovodecké práci všechno, co nelze ještě teple „zavést do praxe“. Ve většině případů jde o vcelku pochopitelnou snahu, vyhovět tomu tlaku potřeb praxe, který je vyvoláván opožděním vojenskovodecké práce. A tady narážíme na tu velmi ožehavou a zásadní otázku režimu života armády a hlavně jejího velitelského sboru. Je smutným a velmi nebezpečným faktem, že náš velitelský sbor, bez rozdílu stupňů velmi málo studuje. Ne proto, že by nechtěl, nebo neměl zájem — to by byl omyl. Je to důsledek režimu života velitelského sboru na všech stupních, který se nám zatím vyřešit nepodařilo. Zatím značná část velitelů soustavnému studiu odvyká, necítí jeho potřebu a plně se živí běžnými denními starostmi, které plně absorbují jeho čas, energii a zájem a brání mu v pohledu dopředu.

To je jednou ze základních otázek soudobosti naší armády. V současné etapě výstavby naší společnosti — lhostejno v kterém oboru — hraje rozhodující roli vědomí lidí. V jeho zaostávání jsou pak skutečné kořeny všech nedostatků i tohoto praktikismu a živelnosti v práci.

Režimem života, nevědeckým přístupem a nemetodičností práce odsuzujeme všechny plány do úlohy formálních dokumentů, které se nedaří plnit a současně je usvědčujeme z nereálnosti a z nevědec-

kosti. To platí ve vojenskovo vědecké práci. Projevy živelnosti, usvědčují naši vojenskovo vědeckou práci z nedostatku předstihu, předvídavosti a malé perspektivnosti, do které ji právě tlačí ten krátkozraký praktikismus o kterém hovoříme.

Ačkoli máme ne tak starou zkušenost z toho, jak jsme se nechali napřed překvapit raketovými zbraněmi a vcelku zbytečně, protože nešlo o žádnou změnu způsobenou náhle „zákonitostí vývoje“, ale malou předvídavostí a perspektivností naší vojenskovo vědecké práce, přesto, se i dnes můžeme setkat s podivnými názory.

Jedním z nich je názor, že řešení perspektivních problémů vojenského umění není tak důležité a že je třeba se „držet toho, co je dnes“. A to proto, že „socialistický tábor získá brzo ekonomickou převahu nad kapitalismem a pak už to nebudeme potřebovat“. Takový závěr zapomíná, že při současném tempu rozvoje vědy a techniky bude to dnešní už zítra staré a přežité a proces realizace možnosti odvrácení světové války není procesem tak krátkodobým.

Myslím, že projev N. S. Chruščova v Kremli, k absolventům vojenských akademií z 8. 7. 1961 o tom znovu jasně mluví. Podobné názory snad mohou být libivé a efektivní, ale z hlediska bojové pohotovosti armády je třeba je odmítnout jako demobilizující a škodlivé. S nimi bychom soudobé bojové pohotovosti asi nedosáhli.

Zdrojem podobných omylů je právě nepochopení charakteru naší doby, konzervatismus a úzký praktikismus. Přitom celá historie vojenství nás poučuje o tom, že to „dnešní“, bylo už vždy „včerejší“ a že vojenskovo vědecká práce, která by se zabývala jenom problémy „toho co je“, by praxi nesloužila vůbec a trvale by zaostávala. To si konečně můžeme ověřit i na mnoha vlastních zkušenostech.

Doba už je taková, že se neobejdeme bez zdravé dávky fantazie, vědecky podložené — to je v podstatě to předvídání vývoje vojenským uměním. Bez takové fantazie sovětských vědců by byl major Gagarin asi sotva obletěl zeměkouli. I když my budeme v dávce takové fantazie daleko skromnější a budeme ve vojenské vědě „fantazírovat“ jen o tom, co už nám rozvoj vědy a techniky konkrétně umožňuje, má vojenskovo vědecká práce co dohánět.

Tempo rozvoje techniky uskutečňuje fantazii velmi rychle. Ty změny, na které dříve bylo třeba celých staletí, se dnes realizují za roky. A to platí tím víc ve vojenství, protože vlivem imperialismu zdůstává v platnosti stále ten fakt, že vý-

znamné technické objevy nacházejí své uplatnění nejdříve ve vojenské technice.

S růstem složitosti vojenské techniky, narůstá i složitost podmínek boje a jeho řízení a tím i obsažnost vojenskovo vědecké práce a její nároky na úroveň velitelského sboru.

Soudruh ministr národní obrany zdůraznil na aktivu v říjnu 1960; že „zaostávání některých důstojníků v předstávách o charakteru možné příští války, jejich rysů a zákonitostí, má za následek konzervativní přístup k problémům výcviku a výchovy vojsk i nesprávnosti v chápání a uplatňování leninských principů výstavby armády“. Význam a platnost tohoto zjištění neklesá, ale stoupá.

Podívejme se např. na to, jak dlouho už mluvíme o revizi systému velení a řízení boje.

Kolem problémů řízení soudobých složitých soustav se zatím rozvinula celá nová věda — kybernetika, která se zabývá objektivními zákonitostmi těchto procesů. Největšího uplatnění zatím našla ve složitých úkolech vědecké práce a vědeckých výpočtů a ve výrobě, ale základním oboru lidské společnosti. Kybernetiku vyvolala v život naléhavá potřeba praxe, která vyplývala z narůstajícího tempa lidské činnosti a složitosti techniky. Kolem kybernetiky a vlastně jako její součásti vznikla celá řada nových vědních oborů, pro které je charakteristické, že oblasti jejich zájmů, jsou ponejvíce styčné plochy jednotlivých dosavadních základních vědních oborů.

Musíme si přiznat, že kybernetika a její nové vědní obory se naši vojenskovo vědecké práce v podstatě ještě nedotkly i když se o ní mluví. Kromě několika, jen velmi hrubě informativních článků, jsme ji prakticky nevzali na vědomí. V Sovětské armádě se na vojenských akademiích tyto disciplíny už dávno přednášejí.

Přitom proces řízení boje je daleko složitějším procesem než třeba proces výroby na automatizované lince — proto, že není procesem statickým, ale výslovně dynamickým, alternativním, a je podléhá daleko většímu počtu vlivů. Přitom jde o proces společenský velmi významný, protože to není proces řízení mrtvé techniky, ale proces řízení živých lidí. Vojenská věda došla k závěru, že velitel v soudobých podmínkách a tím méně v budoucnu, není už schopen řídit činnost vojsk vyzbrojených množstvím různorodé a složitě bojové techniky dosavadními prostředky a způsoby.

Zkušenosti nám potvrzují denně, že už na to nestačí ani časové podmínky boje,

ani duševní a fyzická kapacita velitele a jeho štábu — a že musí pomoci mechanizační a automatizační technika. Jestliže nám to potvrzují podmínky mírových cvičení, které jsou i při nejlepším vůli nesrovnatelně lehčí, než by byly v boji, tím výrazněji by se to potvrdilo ve válce — a na tu se přece připravujeme.

Namnoze ale vidíme v mechanizaci a automatizaci jen proces převážně technického charakteru. Ve skutečnosti je tomu naopak.

Anglický teoretik Samuel Lilley v knize „Automatizace a společnost“ (Orbis Praha 1958) při rozboru automatizace výroby poznamenává, že „... automatizace není jen nahrazování lidské práce a řízení automatickými stroji. Jde spíše o novou filosofii výroby; to znamená, že by se automatizace neměla zavádět pouhým přejímáním a automatizováním existujících výrobních postupů, ale že by spíše měla přetvořit celý výrobní proces na úplně novém základě...“.

Domnívám se, že to plně a možná především platí v procesu velení a řízení boje. Automatizace velení a řízení není dnes už žádnou fantastickou hypotézou — její materiální podmínky vytváří už třetí pětiletka, jejíž úkoly se už plní. Předpokládat, že budeme automatizovat v armádě stávající systémy řízení, při ponechání stávající organizační struktury orgánů řízení, by byl omyl.

Není sporu o tom, že stávající systémy budeme v nejbližší perspektivě ve stávající organizační struktuře postupně mechanizovat. Přitom ale musíme mechanizaci chápat jako cestu k postupné automatizaci jednotlivých procesů a proto musíme mít teoreticky jasno, jakým směrem a k jakému cíli mechanizaci věst tak, aby vytvářela postupně podmínky k automatizaci. A to bez důkladné vědecké analýzy celého problému, nikdo nevyřeší. Bez ní řešit přímo konkrétní praktické problémy, znamená riskovat ztrátu energie, času i prostředků.

Jakékoli počítač nebo jiné stroje, i když jsou nezbytné, samy o sobě nic nevyřeší. Mají sice obrovské možnosti, ale jsou hloupé — chytrý musí být člověk. A má-li člověk, v našem případě velitel a jeho štáb být tak chytrý, aby dokázal mechanizační a automatizační techniku efektivně využít, pak musí vědět jak, k čemu a proč, musí mít aspoň základní znalosti z těch vědních oborů, které se efektivními způsoby řízení a využití strojů zabývají.

V naší vojenskovědecké práci jsou zatím takové názvy jako výzkum operací,

teorie informací, algoritmizace, matematická teorie her, metody modelování, zkušebních akcí, programování, statistika atd., zatím opravdu jen názvy něčeho „o čem se občas vyskytne v odborné literatuře zmínka a co tedy zřejmě existuje...“. Ovšem naše znalosti obsahu, významu a způsobů využití ve vojenství, nejsou zatím u drtivé většiny velitelského sboru žádné.

Ať chceme nebo nechceme, závěry těchto teorií si svou cestu do procesu řízení boje vynutí — a čím později, tím hůře pro soudobost armády. Základní znalosti nových metod řízení se musí stát majetkem velitelského sboru, zejména na vyšších stupních velení, v akademických a vyšších učilištích. Ze to bez nich už nepůjde, to nám potvrzují i obtíže současné praxe. Myslím, že právě tady je jeden z těch významných prvků, toho po léta usilovně hledaného „stylu a metody práce“.

Ze zkušeností je třeba si brát poučení. Kdybychom se už dnes nezabývali těmito otázkami, mohli bychom být za 3—4 roky, až nám třetí pětiletý plán vytvoří materiální technické podmínky, překvapení raketovými zbraněmi. Teprve pak začít se školením kádru, s přípravou štábů a analýzou podmínek velení, které tím vzniknou, by bylo pozdě a nesprávně pochoopená „střízlivost a praktičnost“ by se mohla projevit, jako zpozdilost.

Není to problém ani jednoduchý, ani krátkodobý. To, v čem vojenská věda zůstala za rozvojem ostatních vědních oborů a hlavně za potřebami současných podmínek, to nedohoníme ani jedním kursem, ani v jednom výcvikovém roce — to je skutečně problém dlouhodobý. Ale řešen být musí, protože sama praxe naznačuje, jak je jeho řešení naléhavé. A měl by být vyřešen nejpozději do konce třetí pětiletky, aby naše teorie tentokrát skutečně včas pomáhala praxi a nekulhala za ní. Mnoho času nemáme — naopak i tentokrát málo — a proto by bylo třeba začít ihned. Každý učební proces vyžaduje především učitele — a o ty bychom se měli postarat co nejdříve.

Tak jako všechno, tak i problém nových způsobů velení a řízení musí začít v myšlení velitelského sboru. Dokud jeho pochopení nezdomácní v hlavách velitelského sboru, do té doby nám nebudou sebe dokonalejší prostředky nic platné. I tady bychom měli vyvinout maximální úsilí k tomu, abychom na minimum snížili vliv přirozené konzervativnosti lidského myšlení, v podstatě málo schopného přetvořovat od základu, dokud ho k tomu nedonutí naléhavost praxe.

Měli bychom v teorii věnovat maximum pozornosti tomu, aby náš nový systém velení a řízení se nepodobal tomu starému zbytečně natolik, jako se podobal prvý automobil koňskému kočáru, ale aby skutečně odrážel a odpovídal těm novým podmínkám soudobého boje. Ani ve vojenství nemůže být automatizace samoučelná a jejím kritériem musí být zvýšení produktivity práce v procesu velení a řízení. Zkušenosti z výroby nás poučují o tom, že tam, kde automatizace byla jen „technickým procesem“ dosavadních způsobů výroby, se produktivita práce zvýšila 5krát až 10krát. Ale tam, kde se stala tou „novou filosofií výroby“ se zvýšila produktivita rázem až 100krát.

Na problému mechanizace a automatizace velení a řízení, který přirozeně není zdaleka jediným problémem naší vojenskovo vědecké práce, jsem chtěl jen ukázat to, jak složité a náročné úkoly stojí před naší vojenskovo vědeckou prací v současné etapě výstavby naší armády.

Tyto obtížné, ale řešitelné problémy, zdolá naše vojenskovo vědecká práce jen tehdy, využije-li plně možnosti opřít se o závěry a zkušenosti Sovětské armády a jestliže jí vytvoříme aspoň nejnutnější podmínky.

Vymyká se možností jednoho článku postihnout celý rozbor toho „jak a v čem“ tyto podmínky vytvořit.

Pokusím se v závěru naznačit aspoň ty nejzákladnější předpoklady.

— Další zkvalitňování vojenskovo vědecké práce je třeba podložit ideologicky a vytvořit pro ni základ v myšlení velitelského sboru na všech a zejména na rozhodujících velitelských stupních. Tady musí významnou úlohu sehrát i propaganda.

— Je třeba plně využít všech zkušeností, zejména ČSAV, v otázkách forem vytváření vědecké základny a hlavně ve způsobech plánování a řízení vědecké práce. Při respektování specifik armády jsou tyto zkušenosti plně aplikovatelné.

— Úsilí vojenskovo vědecké práce — je-

jího řízení — je třeba soustředit zejména na odstranění nedostatků v její komplexnosti a koordinovanosti. Při tom komplexnost vědecké práce nelze chápat jako komplexnost resortní, nebo jednotlivých stupňů velení, ale jako komplexnost tematickou, která se nikdy nevměstná do jednoho prvku organizační struktury armády a zpravidla ani do armády jako celku, ale bude vyžadovat širokou součinnost nejen uvnitř armády, ale i s civilním sektorem.

— Je třeba se zbavit iluze, že vojenskovo vědeckou práci je možno úspěšně dělat bez lidí a času. Bez vytvoření trvalé organizační struktury vojenskovo vědeckých pracovníků, trvalých i dočasných pracovišť a pracovních skupin různého typu na MNO, GŠ, armádách, akademiích, učilištích atd. a bez vytvoření jim zejména časových podmínek k práci, není reálné počítat s jejím zkvalitněním. O tom nás přesvědčují všechny ostatní obory vědecké činnosti ve státě.

— Řešení každého komplexního úkolu celoarmádního (celostátního) významu, který se bude řešit na nejrůznějších pracovištích armády, vyžaduje nezbytné vytvoření odpovědného koordinačního orgánu na úrovni MNO a GŠ v čele s odpovědným funkcionářem a práce schopným kolektivem.

— Vědecké rady na všech stupních, by se také měly vědeckými úkoly skutečně a seriózně zabývat, být orgánem tvůrčím, který hodnotí stav a podněty a dává jasné direktivy, co do linie, obsahu a cílů úkolů.

To je jen několik základních předpokladů. Konference GŠ o vědecké práci má před sebou velmi odpovědný úkol a měla by se stát novým mezníkem vědecké práce v armádě.

Zásadně je ale třeba vidět to, že i když kádrové možnosti armády jsou velmi omezené a požadavky vojenskovo vědecké práce musí proto být reálné a v souladu s nimi, že soudobé podmínky, nezbytně vyžadují, aby vojenskovo vědecké práci bylo všestranně pomoci, protože je to součástí soudobosti a bojovnosti armády.

K některým problémům vědecké práce v oblasti společenských věd v armádě

Podplukovník Dušan Rovenský

Již krátká doba nás dělí od významné události v životě naší lidové armády — od celoarmádní konference k otázkám vědecké práce. Konference bude zevrubně projednávat výsledky, které byly dosaženy ve vědecké práci, má rozpracovávat, projednat a navrhnout velení armády opatření v dalším rozvoji vědecké práce v armádě a položit základ pro plánovitě řešení naléhavých otázek v souladu se současnými i perspektivními potřebami budování armády.

V současné době probíhají v jednotlivých sekcích vědecké rady přípravy ke konferenci. Příprava konference je současně příležitostí, při které se provádí rozbor dosažených výsledků. Rovněž v sekci společenských věd je hodnocena a zkoumána řada významných otázek pro další rozvoj vědecké práce v tomto oboru.

Vědecká práce v oblasti společenských věd v armádě je nedílnou součástí vědecké práce v celém našem státě a ve značné míře i současný její stav odpovídá stavu v těchto vědních oborech vůbec.

Etapa budování vyspělé socialistické společnosti klade vážné nároky na rozvoj vědecké práce v oblasti společenských věd. Je tomu tak proto, že nároky na rozpracování aktuálních a perspektivních otázek společenského vývoje nesmírně rostou. V samé organizátorské a řídicí činnosti stranických i státních orgánů vystupuje do popředí nutnost řídit společenský rozvoj s dlouhodobou perspektivou, v řídicí práci se zvyšuje úloha vědecké a teoretické práce, prostě probíhá proces užšího rozebírání vědecké práce s konkrétní organizátorskou a řídicí prací stranických orgánů.

Upevňování jednoty vědy a organizátorské práce není náhodné a setkáváme se s ním velmi výrazně v činnosti stranických orgánů. Jeho základní příčinou je především skutečnost, že v procesu budování vyspělé socialistické společnosti je podstatně prohlubována vedoucí úloha strany. Rozšiřuje se sféra, ve které je uplatňována a samé uskutečňování vedoucí úlohy se stává pro stranu všestrannější a náročnější. Podstatné ukázky společenského rozvoje jsou řešeny nikoli s krátkodobou perspektivou, ale perspektivou dlouhodobou, což je bez intenzivního rozvoje vědecké práce v oblasti společenských věd nemožné.

To je ovšem jedna stránka věci. Nároky na vědeckou práci v oblasti společenských věd podstatně vzrostly. Nelze však říci, že by úměrně s tím vzrostla i její úroveň. Vědecké práce, i přes nepopíratelné kladné

výsledky, má dosud řadu vážných nedostatků.

Dosud se nepodařilo plně likvidovat odtržení vědecké práce v oblasti společenských věd od politiky, od jejích perspektivních a aktuálních potřeb. To je jak v neprospěch samé politickoorganizátorské práce, tak zejména v neprospěch vědy. Společenské vědy se mohou rozvíjet jediné tehdy, jsou-li úzce spojeny s potřebami praxe, s potřebami politiky. Roztržka teorie a praxe odvádí společenské vědy od skutečných problémů života, k problémům zdánlivým a vyspekulovaným, což podstatně snižuje nejen tempo rozvoje společenských věd, ale i praktické výsledky. Dosud nepřekonaným nedostatkem je i ten fakt, že mezi jednotlivými obory existuje poměrně značná izolovanost. Projevuje se nejenom v tom, že řešení úkolů není koordinováno, ale zejména v tom, že se dosud nedaří dosáhnout komplexního zasazení sil pracovníků jednotlivých vědních oborů společenských věd při řešení některých otázek součinnosti. To je škodlivé především z toho důvodu, že současné potřeby praxe staví před vědeckou práci úkoly, jejichž řešení se vymyká z rámce možností jednoho vědního oboru, které stojí, tak říkajíc na styku jednotlivých vědních oborů a které je vůbec možné užít pouze za úzké spolupráce filosofů, ekonomů, pracovníků oborů vědeckého komunismu a historiků.

Poněvadž se to dosud plně nedaří, zůstává řada vážných otázek současnosti buď neřešena nebo řešena nedostatečně. Tato situace ovlivňuje i způsob řízení vědecké práce v oblasti společenských věd. Do budoucna již nebude možné stanovit úkoly

komplexní, které přímo svou povahou budou vyžadovat úzké součinnosti jednotlivých pracovišť různých oborů. To přinese jak překonání rezortismu společenskovedních pracovišť, tak zejména podstatný vzestup úrovně vědecké práce vůbec. V přípravách konference o vědecké práci, v sekci společenských věd, je třeba se nad těmito zkušenostmi vážně zamyslet. Do značné míry se totiž týkají i těch problémů, které samy ve vědecké práci v oblasti společenských věd v armádě považujeme za palčivé.

Vědecká pracoviště v oblasti společenských věd v armádě jsou součástí naší vědecké fronty. Jejich posláním je především rozpracování těch otázek, pro které jsou přímo předurčena. Jde především o problémy marxisticko-leninského učení o válce a armádě, o rozpracování vojenských aspektů mezinárodních vztahů, o rozpracování válečné ekonomiky, vojenské politiky KSČ i KSSS a o rozpracování problémů stranickopolitické práce v ozbrojených silách. V těchto oblastech přísluší armádním vědeckým pracovištím významné místo i v celé ideologické frontě.

Možnosti a výsledky vědecké práce ve společenských vědách v armádě jsou však ovlivňovány některými objektivními podmínkami.

Projevuje-li se v oblasti společenských věd, ve srovnání s přírodními vědami, nedostatek zkušených vědců, pak je tato situace ještě tíživější v armádě. V tomto směru jsou společenské vědy v mnohem nepříznivější situaci než vědy přírodní. Přírodní vědy mohly jednak navázat na dlouhodobé tradice vědecké práce v této oblasti a současně využít i celé řady buržoasních vědců.

Ve společenských vědách však byla situace jiná. Bylo třeba začít s nedostatkem zkušeností a velmi málo početným kádrem vědeckých pracovníků. Masovější vědecká základna neexistovala. Kvalifikaci k vědecké práci měl velmi úzký okruh soudruhů. Intenzivní péče strany o růst vědeckých kádru zejména po roce 1948, přinesla výsledky a počet vědeckých pracovníků v oblasti společenských věd značně vzrostl. Jejich počet však ani zdaleka nedosáhl počet vědeckých pracovníků v oblasti přírodních věd. Jestliže v roce 1960 pracovalo v přírodních vědách 754 vědeckých pracovníků, v technických vědách 1007, v zemědělských vědách 236 a v lékařských vědách 362 vědeckých pracovníků, tak na společenských vědách pracovalo 507 vědeckých pracovníků.

Situace v armádě je ještě složitější. Za-

tímco v oblasti technických věd pracuje v armádě více než 800 vědeckých pracovníků, v oblasti lékařských věd více než 200 vědeckých pracovníků, pracuje jich v oblasti společenských věd pouze méně než 50. Tato čísla přesvědčivě svědčí o nutnosti podstatně zvýšit intenzitu výchovy kádru v oblasti společenských věd v armádě.

Stav vědecké práce v oblasti společenských věd v armádě nelze posuzovat odtrženě od situace v těchto vědních oborech v celém státě. Ve vědecké práci se odrážejí především takové nedostatky, jako je dosud nepřekonané odtržení od potřeb praxe a života vojsk, poměrná izolovanost jednotlivých pracovišť atd.

Přes nesporně kladné výsledky, které byly ve vědecké práci v oblasti společenských věd v armádě dosaženy, tedy jsme v současné době v etapě, kdy se vytvářejí podmínky, jak kádrové, tak i organizační, pro podstatný vzestup vědecké práce v této oblasti v příštích letech.

* * *

Armáda prochází v současné etapě vážnými změnami, které všestranně ovlivňují její činnost.

V naší vlasti zvítězil socialismus a naše společnost vstoupila do etapy budování rozvinutého socialismu. V souvislosti s tím vyvstávají před celou naší společností kvalitativně mocné úkoly. Jde o to, aby byly postupně vytvářeny materiální, politické a morální předpoklady budování vyspělé socialistické společnosti. Třídně politické a ekonomické přeměny, které proběhly v naší společnosti se přímo promítají do armády a staví zejména před výchovu lidí, kvalitativně nové požadavky. Tyto nové požadavky je třeba všestranně prozkoumat a poskytnout tak vědecky fundované podklady pro řízení výcviku a výchovy vojsk.

Nové nároky před vědeckou práci ovšem nestaví pouze rozvoj socialistické společnosti, ale samy převratné změny v bojové technice a vojenském vědě. Nová technika, která je v současné době do armády zaváděna, ovlivňuje nejenom způsoby vedení boje, ale všestranně ovlivňuje myšlení lidí, jejich morálně politický vztah, vztahy v jednotkách, útvech a svazcích, prostě všechny stránky života vojsk.

Vědecká práce v oblasti společenských věd musí dát odpověď na řadu ožehavých otázek, bez nichž by byla praktická práce ve výcviku a výchově živelů. Musí dát odpověď na otázku, jak v souladu s novými podmínkami vést výchovu a výcvik vojáků. Současně roste, zejména v souvislosti se změnami ve vztahu fronty a zápolí, i úloha

vědeckých pracovníků v armádě po rozpracování otázek mobilizace ekonomických, morálně politických sil země. S tím souvisí rozpracování vážných problémů marxisticko-leninského učení o válce a armádě, vojenských aspektů mezinárodních vztahů a válečné ekonomiky.

Charakter těchto úkolů jasně ukazuje, že v současné době již nemůžeme vystačit se stanovením úkolů izolovaně pro jednotlivé obory společenských věd. Tyto problémy jsou takového charakteru, že nezbytně vyžadují, aby byly řešeny spojenými silami pracovníků jednotlivých vědních oborů společenských věd komplexně.

Významné místo ve vědecké práci v oblasti společenských věd v armádě připadá rozpracování charakteru soudobé války, zejména její třídní podstaty a závěrů, které z toho vyplývají pro přípravu a výchovu ozbrojených sil. Půjde především o řešení otázky, jaké požadavky klade třídní vyhraněnost soudobé války na morálně politický vztah bojujících vojsk, jak připravenost vojsk ideologicky pro třídně vyhraněný konflikt, jak u nich pěstovat vysokého morálně politického ducha, zejména socialistického vlastenectví, proletářský internacionalismus, nenávisť k nepříteli a ofenzivního ducha. Usilí vědecké práce v oblasti společenských věd bude třeba zaměřit i na to, abychom dali všestrannou odpověď na otázku, jaký vliv mají revoluční změny v technickém vybavení armády na vztahy v jednotkách, na organizovanost a kázeň, na morálně politický vztah a výchovu vojsk. Nejde tedy zdaleka pouze o to odpovědět obecně na otázku, jaký je vztah člověka a techniky v soudobé válce, ale prozkoumat a odhalit to nové, co kvalitativní změny v bojové technice do armády přinášejí. Odpověď na tuto palčivou otázku si vyžaduje sama praxe. V denním životě se setkáváme s tím, že nová bojová technika vyžaduje mnohem vyšší morálně politické a morálně bojové vlastnosti lidí, že v novém světle vyvstává otázka centralizovaného vedení na straně jedné, rozvoje iniciativy na straně druhé v otázce kázně.

Řešit tuto otázku bude ovšem možné pouze tehdy, budou-li spojeny síly pracovníků společenských věd, se silami pracovníků vojenských věd i věd technických.

Na budoucí možnou válku pohlížíme jako na střetnutí mezi táborem kapitalismu a socialismu, tedy jako na střetnutí mezi vojenskými koalicemi. Z těchto důvodů připadá ve vojenské práci velmi významné místo zkoumání úlohy ozbrojených sil ČSSR v obranném systému socialistického tábo- ra a vytváření morálně politických podmí-

nek pro upevňování jednoty naší lidové armády s armádou sovětskou a armádami ostatních socialistických zemí.

Vážnou otázkou, která nejen souvisí s rozpracováním třídního charakteru budoucí možné války, je i zkoumání ekonomického a morálně politického potenciálu předpokládaného nepřítele. Zde bude muset dát vědecká práce hlubokou odpověď na otázku, jaký je morální profil předpokládaného nepřítele, morální profil západoněmecké a americké mládeže, jaké jsou výsledky ideologického rozpracování vojáků v armádě USA a NSR, stejně jako všestranně prozkoumat ekonomický potenciál předpokládaného nepřítele.

Vážným úkolem vědecké práce v oblasti společenských věd je i rozpracování problémů, jak upevňovat ekonomický a morálně politický potenciál země. Úkolem vědeckých pracovníků v oblasti společenských věd v armádě je totiž přispět i k rozpracování otázek souvisejících s přípravou celé země a všeho lidu na budoucí možnou válku. Je třeba rozpracovávat charakter počátečního období války, strategické koncepce a jejich vliv na ekonomické zabezpečení počátečního období války, požadavky, které klade příprava a vedení raketové a nukleární války na ekonomiku země.

Vážnou otázkou je i řešení úlohy Československé lidové armády a branných organizací při výchově nejširších lidových mas jako obránců socialistické vlasti.

Vážnou otázkou je rozpracování základních otázek vojenské politiky strany, zejména jak realizovat ve specifických podmínkách leninské principy budování socialistických ozbrojených sil. Naše lidová armáda nashromáždila řadu cenných zkušeností, jak, přihlížejíc k zvláštním historickým podmínkám, realizovat leninské principy. Tyto zkušenosti je nutné zobecnovat a tvořivě hledat neúčelnější metody jak budovat naši armádu jako armádu socialistickou, v souladu s potřebami soudobého vojenství. Řešení těchto otázek má význam pro řídicí práci centrálních stranických orgánů, tak i pro řídicí práci velení armády.

Zobecnění historických zkušeností z boje strany za realizaci leninských principů budování socialistických ozbrojených sil, má současně i značný význam pro rozpracování historie KSČ i pro výchovu mladé generace v armádě i mimo ní. Úkolem vědeckých pracovníků v této oblasti je především ukázat vojenskou politiku KSČ jako tvůrčí uplatnění leninských principů budování socialistické armády, rozpracovat jak se v linii vojenské politiky v současném období odrážejí potřeby budování vyspělé socia-

listické společnosti i potřeby soudobého vojenství, tedy dokázat, že vojenská politika strany je založena na poznání a uvědoměném využití zákonů rozvoje socialistické společnosti a zákonů soudobých válek.

V souvislosti s tím vyvstává před vědeckou prací významný úkol rozpracovat, jak v konkrétně historických podmínkách dále rozvíjet leninské principy výstavby armády, především jak upevňovat vedoucí úlohu strany, jak uplatňovat třídní princip ve výstavbě velitelského sboru a armády, jak upevňovat jednotu armády a lidu.

Dalším významným úkolem je aplikace rysů soudobé války na výcvik a zejména výchovu vojsk. Zkušenosti ukazují, že právě v této oblasti není dostatek materiálu, který by ukazoval, jak respektovat požadavky soudobé války ve výcviku a výchově nejnižších jednotek především oddílů, rot a čet. Jde především o rozpracování takových otázek, jako je charakter soudobého boje, a nároky, které klade na výchovu morálně politických a morálně bojových vlastností, o rozvoj iniciativy vojenských mas v souladu s upevňováním centrálního vedení, o zkoumání nároků, které klade soudobý boj na psychiku bojovníků vojsk.

V této souvislosti bude nutné řešit i otázky přípravy a výchovy velitelského sboru v souladu s potřebami socialistické společnosti, rozvoje vojenství i současné etapy výstavby armády.

Ke zvýšení efektivity vědecké práce, aby mohla všestranně a s předstihem řešit současné problémy, k tomu je třeba rozpracovávat marxistickou filosofii, zejména marxisticko-leninské učení o válce a armádě, které je teoretickým a metodologickým základem vojenské vědy. Jde především o řešení takových otázek, jako je vzájemná souvislost dialektického materialismu a vojenské vědy, objektivní a subjektivní činitel ve vojenství, vztah vojenské teorie a vojenské praxe, smysl pro nové ve vojenství atd.

Již stručný rozbor hlavních úkolů, před kterými stojí vědecká práce v oblasti společenských věd ukazuje, že jde o úkoly náročné. Jejich splnění do značné míry závisí i na metodách a způsobu řízení vědecké práce. I v této oblasti přinese jistě konference řadu významných námětů a přijme účinná opatření, aby způsob řízení vědecké práce odpovídal současným požadavkům.

V této souvislosti vystupuje do popředí především otázka **perspektivního plánování vědecké práce**. S plánováním vědecké práce byly získány některé počáteční zkušenosti. První plány byly sestavovány již před několika lety, avšak metoda jejich pří-

pravy a zejména realizace těchto plánů neodpovídala potřebám. Zpracování plánů postrádalo zejména konkrétnější podklady, na jejichž základě by bylo možno úkoly vědecké práce stanovit podle skutečných potřeb rozvoje armády. Proto i jejich usměrňující vliv nebyl dostatečný a stěžejní úkoly, které především bylo třeba řešit, zůstávaly neřešeny.

Podmínky pro plánování vědecké práce jsou v současné době nesrovnatelně lepší než dříve. Ústředními stranickými a státními orgány byly rozpracovány dlouhodobé perspektivy rozvoje socialistické společnosti.

Sovětská vojenská věda rozpracovala problémy výstavby armády, výcviku i výchovy vojsk podle potřeb soudobé války.

Tyto příznivé předpoklady umožňují, aby i v oblasti společenských věd v armádě byly zpracovány reálné dlouhodobé perspektivní plány.

Hlavní zásadou, kterou se řídí zpracování těchto perspektivních plánů je, aby síly všech vědeckých pracovníků v oblasti společenských věd byly soustředěny především na řešení hlavních úkolů, které staví na pořad dne vývoj a potřeby armády. Jejich charakter je takový, že nezbytně vyžadují spojit síly nejenom jednotlivých vědních oborů marxismu-leninismu, ale i vědeckých pracovníků, vojenských, přírodních a technických věd. Tato úzká spolupráce může být pro vědu i vědecké pracovníky jedním přínosem. Zabezpečí jak hlubší poznání styčných problémů věd, tak především rozpracování otázek, které staví na pořad dne praxe.

Již tedy sama metoda vytyčení hlavních úkolů vědecké práce, má mnohé přednosti proti minulému období. V minulém roce byly sestaveny perspektivní plány v jednotlivých vědních oborech marxismu-leninismu, které pomohly usměrnit vědeckou a teoretickou práci, prohloubily koordinaci a spolupráci. Nedostatkem však bylo, že plány vědecké práce vytyčovaly úkoly na poměrně krátké období, byly značně obecné a málo spojeny s plány vědecké práce v jiných oborech, především ve vojenské vědě.

Při sestavování plánu bylo správně využito iniciativy jednotlivých společenskovědních pracovišť, nepodařilo se však soustředit síly na stěžejní, komplexní úkoly vědecké práce. Proto byly málo řešeny některé významné otázky, zejména marxisticko-leninské učení o válce a armádě a vojenská politika. To vedlo k tomu, že v některých případech určovaly směry vědecké práce některých kateder vojenských akade-

mí spíše potřeby výuky než potřeby praxe a rozvoje vědního oboru. Toto hledisko bylo pochopitelně úzké a proto řada vážných otázek, které bylo třeba z hlediska potřeb dalšího budování armády řešit, zůstala neřešena. Významné pro řízení vědecké práce bylo vytvoření sekce společenských věd při vědecké radě ministra národní obrany a v jejím čele stojiho předsednictva. Sekci se podařilo řešit a vyřešit řadu problémů, které pro rozvoj vědecké práce měly prvořadý význam. Vědecká práce byla více orientována na základní otázky, byla řešena řada problémů souvisejících s perspektivou vědních oborů i perspektivou kádru. Společenskovědní sekce však málo zasahovala do řešení stýčných problémů jednotlivých vědních oborů a vyvíjela málo iniciativy, aby na řešení centrálních problémů byly soustředěny síly nejenom pracovníků společenských věd, ale i vědeckých pracovníků vojenské vědy a jiných vědních oborů, což je, jak ukázaly zkušenosti, nezbytné vzhledem k charakteru úkolů, které je třeba ve vědecké práci v armádě řešit.

Koordinace úsilí pracovníků jednotlivých vědních oborů, tj. jeden z hlavních problémů řídicí práce, ke kterému jistě řekne vážné podněty konference. Ukazuje se totiž, že na řešení této otázky jsou ve značné míře závislé výsledky vědecké práce právě v těch otázkách, které jsou pro další vývoj armády nejdůležitější.

Jestliže totiž srovnáme výsledky vědecké práce v jednotlivých oborech společenských věd v armádě, je očividná nerovnoměrnost. Pozitivní výsledky byly dosaženy především v historii KSČ v oblasti válečné ekonomiky, v oblasti vojenské pedagogiky, v rozpracování otázek západoněmeckého militarismu a revanšismu. Určité problémy jsou však řešeny nedostatečně. Problémem zůstává, že dosud nebyly rozpracovány hlouběji otázky vojenské politiky, marxisticko-leninského učení o válce a armádě, stranickopolitické práce a jiné. Zkušenost ukázala, že bude třeba mnohem směřleji, tyto pro další vývoj armády velmi důležité otázky, řešit. Poněvadž se prakticky týkají všech vědních oborů společenských věd a ve značné míře zasahují i do problematiky jiných vědních oborů, je neefektivnější metodou vytváření zpracovatelských kolektivů vědeckých pracovníků různých vědních oborů. Vytváření těchto zpracovatelských kolektivů, nejlépe dočasně osvozených od ostatních povinností, totiž umožňuje v krátké době s maximálním využitím kádrových a materiálních možností dosáhnout kladné výsledky.

Jednou z hlavních zásad perspektivního

plánování vědecké práce je, jak již bylo řečeno, vytýčení komplexních úkolů. Komplexní úkoly umožní, aby při jejich zpracování byla dále prohloubena kolektivnost ve vědecké práci, aby se prohloubilo spojení pracovníků společenských věd s vědeckými pracovníky ostatních vědních oborů, především vojenské vědy.

Vytýčení perspektivních komplexních úkolů by však mělo být současně jedním ze základních vodítek pro perspektivu budování vědecké výzkumné základny. V souladu s úkoly by bylo účelné plánovat i perspektivy výchovy vědeckých kádru v jednotlivých vědních oborech, plánovat případné zřizování vědeckovýzkumných pracovišť, řešit i kádrové doplňování i vědeckou práci velitelů a posluchačů na našich vojenských akademiích. To by zaneslo i do rozmístění a výchovy vědeckých kádru, do zřizování vědeckovýzkumných pracovišť, prvek dlouhodobé perspektivy a stability.

Jednou z hlavních otázek řízení vědecké práce je pružná specializace a koordinace. Očekáváme, že nadcházející konference o vědecké práci řekne i u této otázky zásadní stanovisko. V armádě pracují některá společenskovědní pracoviště a vědeckí pracovníci vojenských akademií na řadě problémů, které jsou buď obdobné anebo alespoň značně shodné s vědeckovýzkumnými úkoly na civilních pracovištích. Na druhé straně jsou některé vážné problémy, obvyčejné problémy, pro jejichž řešení by byla armádní pracoviště zvláště kvalifikovaná, které nejsou řešeny vůbec. Nechci v této souvislosti tvrdit, že by snad armádní pracoviště měla řešit pouze armádní specifickou problematiku, ale jistě není sporu o tom, že zde by mělo být těžiště.

K tomu by se mělo přihlížet i při řízení vědecké práce, vhodně spojovat individuální zájmy vědeckých pracovníků se společenskými potřebami. Předpokladem pro to však kromě jiného je i to, aby řídicí orgány ve spolupráci s Československou akademií věd vědeckou práci správně koordinovaly, aby byla soustavně upevňována spolupráce armádních a civilních pracovišť, aby úkoly vědecké práce v oblasti společenských věd v armádě byly součástí plánu Akademie věd.

Právě v současné době by bylo účelné tuto otázku důsledněji řešit. Ústřední výbor KSČ připravuje na podzim letošního roku konferenci pracovníků společenských věd, která má říci zásadní stanovisko v řízení vědecké práce a orientovat celou společenskovědní frontu na řešení úkolů, které před nás staví generální perspektiva

rozvoje naší společnosti. Jistě by bylo účelné, aby se i otázky obrany vlasti staly organickou součástí komplexních úkolů, které konference vytyčí.

Užší koordinace je v současné době náležitější i z tohoto důvodu, že zpracovávají vědecká pracoviště mimo armádu, na základě dlouhodobé perspektivy rozvoje společnosti, perspektivy rozvoje vědního oboru a stanoví hlavní teoretické úkoly.

Zdá se, že by byla účelná hlubší koordinace plánů vědecké práce, aby se armádní pracoviště soustředila především na otázky, které jsou pro ně hlavní, aby si byla vědoma, že v některých problémech bude účelnější počítat s využitím jinde rozpracovaných problémů. Prohloubením spolupráce musíme současně dosáhnout, aby se řešení vědeckých a ideologických problémů obrany socialistické vlasti stávalo záležitostí nejenom armádních pracovišť, ale i pracovišť mimo armádu.

Bude účelné, aby konference o vědecké

práci řekla i zásadní stanovisko k tomu, jak prohloubit informovanost mezi jednotlivými společenskovo vědními pracovišti v armádě, ale zejména jak prohloubit vzájemnou informovanost mezi vědeckými pracovišti a metodami vysokých škol v armádě i v civilních institucích. V této informovanosti totiž existuje mnoho živelnosti a nesystematičnosti, která vede k tomu, že jsou zbytečně plýtvány síly na řešení otázek, které jsou již řešeny jinde a často s mnohem vyššími výsledky.

Očekáváme současně že konference dá podněty, jak má společenskovo vědní sekce rozvíjet spolupráci s ostatními sekcemi. Pracovníci společenských věd mohou v mnohém pomoci i při řešení ideologických a metodologických otázek vojenské vědy a přírodních věd, současně budou lépe držet krok s novými poznatky v těchto vědních oborech, které mají pro vědeckou práci v oblasti společenských věd prvotný význam.

* * *

Těchto několik úvah si nekladlo za cíl podat vyčerpávající rozbor úkolů, množství a výsledků vědecké práce v oblasti společenských věd v armádě. Chtěli jsme však upozornit na některé problémy, které by měla konference řešit a tím přispět k vzestupu vědecké práce v oblasti společenských věd v armádě.

Úloha vojenských technických vědeckovýzkumných pracovišť v rozvoji Čs. lidové armády

Kolektiv OPR/STR

V socialistické a komunistické společnosti je věda nesmírně významným nástrojem poznání a hybnou silou přetváření světa člověkem. Společenská funkce vědy je závislá na vývojovém stupni lidské společnosti. V nejnižších fázích jejího vývoje je rozvoj vědy živelný a náhodný. V kapitalistické společnosti je rozvoj vědy veden záměrně tak, aby sloužil vládnoucí třídě a její výsledky jsou často zneužívány proti zájmům pracujících. K naplnění vlastního společenského poslání vědy dochází teprve v socialistické společnosti, jejíž vznik a výstavba spočívají přímo v poznání vědecké pravdy. Struktura socialistické společnosti umožňuje pak bez omezení využívat poznatků vědy jako jedné z hlavních hybných sil vývoje.

Bouřlivý rozvoj vědy a techniky poslední doby zasahuje pronikavě do našeho života, ovlivňuje každý náš krok a promítá se do všech oblastí společnosti. Zřetelněji, než tomu bylo kdykoli předtím, stává se prostředkem k řešení ústředních problémů současné historické etapy.

Je pochopitelné, že za těchto předpokladů nezůstává nedotčeno bouřlivým rozvojem vědy a techniky ani vojenství. Vojenská věda, která na podkladě studia zákonů ozbrojeného zápasu rozpracovává teorii přípravy socialistického státu a jeho ozbrojených sil pro aktivní obranu země, nemůže opomíjet velmi výrazný vliv, jaký uplatňují vědecké a technické objevy na způsob vedení boje.

A tak vojenská věda je ve své oblasti zkoumání i tvůrčího řešení problémů ovlivňována výsledky vědeckých a technických objevů a na základě těchto výsledků musí upravovat teorii a praxi ozbrojeného zápasu. Na druhé straně však sama vojenská věda podle svých potřeb musí zpětně ovlivňovat a usměrňovat řešení některých vědeckých problémů nebo jejich dílčích úseků.

Poznání a správné využití objektivních zákonitostí technického rozvoje vůbec a jeho souvislostí se zákonitostmi ozbrojeného zápasu dává možnost správně se orientovat i v otázkách technického rozvoje armády, jejich bojových prostředků i ostatního vybavení a činit pak i správné závěry pro konkrétní opatření.

Soudobá armáda vyžaduje obrovské množství válečného materiálu všech druhů. Dnes však nejde již jen o množství, nýbrž i o vysokou technickou úroveň tohoto materiálu. Ozbrojený boj povedou vysoce me-

chanizované armády, vybavené tak dokonalými soudobými prostředky, jaké je možno vyrobit jen s využitím nejnovějších výsledků a objevů vědy a techniky. Zvyšování množství a kvality vojenské techniky proto pokračuje rychlým a vzrůstajícím tempem. Po druhé světové válce dochází nejen k dalšímu intenzivnějšímu technickému zdokonalování klasické bojové techniky, ale s využitím řady vědeckých oborů jsou vyvíjeny nové zbraně — zbraně hromadného ničení.

Náklady na poválečný výzkum a vývoj těchto nových zbraní jsou tak obrovské, že se jím může zabývat jen několik hospodářsky nejsilnějších států na světě. Československá socialistická republika, i když je ze socialistických států průmyslově relativně nejvyspělejší zemí, nemůže proto pochopitelně sama všestranně zabezpečit svou obranu proti velkým a ekonomicky silnějším imperialistickým státům. Nerušené mírové budování může si zabezpečit jedině socialistický tábor jako celek.

V souvislosti s uvedenými skutečnostmi vyskytují se názory, které předvídají odumírání vlastního výzkumu a vývoje a jakožto perspektivu dalšího rozvoje předpokládají jen dovoz a licenční výrobu bojové techniky. S těmito názory není možno souhlasit.

Především je třeba vidět, že moderní vojenská technika je většinou nerozlučně spjata se všemi odvětvími techniky civilní, používané v průmyslu, dopravě, řízení, plánování i jinde. Její vývoj je závislý na výsledcích vědeckého bádání a rozvoje výrobních sil celé země a současně je do značné míry ovlivňuje.

Vojenství využívá všech objevů a pro-

středků národního hospodářství, stejně jako v národním hospodářství se používá řady prostředků, které byly původně určeny pouze pro vojenské účely. V dějinách se nejednalo stálo, že nové technické myšlenky byly realizovány nejdříve ve vojenském a projevíly se v konstrukci nových typů zbraní nebo v konstrukci výrobních prostředků těchto zbraní. Teprve později našly široké uplatnění v ostatních oblastech lidské činnosti.

Stále větší význam má z hlediska hospodářského zabezpečení soudobého ozbrojeného zápasu a při prudkém rozvoji bojové techniky výsledků vědeckovýzkumných prací v průmyslové výrobě. Pro armádu se tak zajišťují kvalitní a progresivní bojové prostředky a výstroj ozbrojených sil. Zdálo by se, že pro armádu má podstatný význam pouze zbrojní průmysl a výroba ostatních předmětů určených přímo k vedení ozbrojeného boje. Je třeba však brát v úvahu to, že obranyschopnost státu je závislá na výrobě výrobních prostředků a spotřebních předmětů nejen ve strojírenství, chemii, energetice a metalurgii, ale prakticky ve všech ostatních odvětvích národního hospodářství.

Na druhé straně je třeba vidět, že i když hlavní druhy techniky vyžadující při výzkumu a vývoji mimořádného úsilí a nákladů, budeme krýt dovozem, zůstáváme stále závislí na vlastním vývoji nejširšího sortimentu bojové techniky a prostředků zabezpečujících boj. Z tohoto materiálu budeme dovážet jen ty předměty, u nichž dosáhne výrobce ve vývoji a výrobě buď značného předstihu, nebo jejichž výroba byla v rámci specializačních jednání dohodnuta mimo ČSSR. Všechny ostatní předměty je třeba zajišťovat ve vlastním plánu výzkumu a vývoje a v plánu výroby vojenské techniky. To platí nejen pro klasické zbraně a techniku tradičně u nás vyráběnou, ale i pro celou řadu moderních zařízení a předmětů, jejichž principy si naši pracovníci osvojili a zvládli je do té míry, že jsou schopni sami tvůrčím způsobem přispívat ke zvýšení obranyschopnosti vlasti. Vysoká odborná úroveň našich vědeckých pracovníků, inženýrů, techniků a dělníků, vysoká technická vyspělost našeho průmyslu a bohaté tradice naší výroby nás mimo to zavazují přispívat také odpovídajícím podílem k technickému zabezpečení obranyschopnosti celého socialistického tábora.

Je samozřejmé, že rozhodující vliv na obranu socialismu ve světovém měřítku bude mít jistě Sovětský svaz, zvláště pokud jde o raketové a termonukleární zbraně. Náš podíl se však musí projevit nejen v ma-

ximální možné soběstačnosti v ostatních prostředcích a v plnění závazků plynoucích pro nás ze specializace, ale i v řešení dílčích náročných problémů, které jsou pracovníci našich výzkumných a vývojových pracovišť jak civilních, tak vojenských, schopni řešit. Tak můžeme účinně přispět i k řešení těch úkolů, jejichž úplné a komplexní řešení bychom z kapacitních, ekonomických či jiných důvodů zajistit nemohli. Tato spolupráce již přinesla řadu úspěchů a je proto třeba ji soustavně a plánovitě prohlubovat.

Je pochopitelné, že zvýšené nároky na výzkumné a vývojové pracovníky v armádě klade i aplikace výsledků mohutného rozvoje výrobních sil a požadavky automatizace a mechanizace. Stále složitější technika, její rychlé kvantitativní narůstání, vzrůstající požadavky na její exploataci a opravy vynucují vývoj prostředků zabezpečujících úsporu práce vojáka a intenzivní zvyšování jeho produktivity. Nedostatečné dosavadní výsledky na tomto úseku při přímém vedení boje, v zásobování, dopravě, skladování a ostatních fázích vojenské činnosti otevírají další široké pole možností aktivitě a tvůrčí iniciativě našich inženýrských a technických kádrů.

Ukazuje se, že otázky technického rozvoje naší armády nelze odpovědně řešit jednostranně a šablonovitě, nýbrž vědeckou metodou na základě hlubokých rozborů, s důkladnou znalostí všech souvislostí a s respektováním všech technických a ekonomických možností naší vědecké i výrobní základny. Teprve po důkladném uvážení všech těchto faktorů lze případ od případu rozhodnout o optimálním způsobu zajištění technického rozvoje armády na daném úseku či v daném oboru. A obdobným způsobem musí být cílevědomě vytvářeny a zajišťovány i vědeckovýzkumné předpoklady pro tento rozvoj a zaměřováno úsilí ve vojenské vědecké práci.

Vědeckou práci je možno úspěšně provádět jen na vědeckých pracovištích nebo v těsné součinnosti s těmito pracovišti, kde jsou pro to vytvořeny kádrové i materiální podmínky. To platí o vědecké práci v kterečkoli oboru, v technice však především.

Je proto účelné všimnout si blíže vědeckovýzkumných pracovišť s vojensko-technickým záměrem.

* * *

Na celém komplexu vědeckovýzkumných prací na úseku vojenské techniky se podílí jednak civilní vědeckovýzkumná pracoviště ČSAV a výrobních resortů, jednak

vědeckovýzkumná pracoviště Čs. lidové armády.

Je třeba zdůraznit, že téměř všechny základní výzkum a podstatnou část aplikovaného výzkumu zajišťují i pro potřebu rozvoje vojenské techniky **civilní pracoviště**, která ovšem zvláště v aplikovaném výzkumu musí být patřičně ovlivňována vědeckotechnickými pracovníky armády.

Ménší část aplikovaného výzkumu provádějí **pracoviště vojenská** a zejména na speciálních úsecích, které civilní pracoviště nemohou rozvíjet a kde jsou vojenská pracoviště kádrově i materiálně pro tuto práci vybavena — např. na úseku BCHL, vojenské elektroniky, vojenského zdravotnictví atd.

Výjimečné postavení pak zaujímají vojenská pracoviště při provádění taktickotechnického výzkumu, který dává základní podklady pro rozvoj nové vojenské techniky ve všech oborech.

Pracoviště, zabývající se technickou vědeckovýzkumnou činností v armádě, je možno rozdělit v zásadě do dvou skupin:

- pracoviště druhů vojsk a správ MNO,
- pracoviště Vojenské akademie Ant. Zápotockého.

Charakteristika vědeckovýzkumné práce na jednotlivých pracovištích je velmi různorodá podle jejich určení, oboru působnosti, stavu kádrů a materiálního vybavení. Jejich společným znakem (s výjimkou specializovaných vědeckovýzkumných pracovišť VA AZ) je ta skutečnost, že vědeckovýzkumná činnost není jedinou a ani často převládající činností těchto pracovišť. Kromě vědeckovýzkumné práce jsou zde prováděny i jiné druhy prací, např. zkušebně ověřovací, prototypové konstrukční, činnost pedagogická apod. Z toho důvodu lze v některých případech těžko přesně rozlišit jednotlivé druhy činnosti, neboť se navzájem prolínají nejen v rámci pracoviště, ale i u jednotlivých pracovníků, kteří částí své kapacity řeší úkoly vědeckovýzkumného charakteru a částí úkoly charakteru jiného.

Pracoviště druhů vojsk a správ MNO jsou na základě dlouholetých a širokým okruhem pracovníků ověřených zkušeností členěna do dvou organizačních stupňů, čemuž odpovídá i různý podíl a různé zaměření vědeckovýzkumné činnosti. Zatímco hlavní činností I. stupně je komplexní rozpracovávání a řízení otázek technického rozvoje, je hlavním druhem činnosti II. stupně činnost zkušebně ověřovací. Proto také přísluší I. stupni i v oboru vědeckovýzkumné činnosti především otázky taktickotechnického a ekonomického výzkumu, jehož cílem je vytvořit podklady pro

řešení otázek technického rozvoje ve stanoveném oboru působnosti. Výzkumná a zkušební střediska, která tvoří uvedený II. stupeň, se naproti tomu ve vědeckovýzkumné činnosti zaměřují na zpracování dílčích technických podkladů pro taktickotechnický a ekonomický výzkum, na vlastní tvůrčí vědeckovýzkumné práce ve svém oboru technické působnosti a mimoto na výzkum měřicích a zkušebních metod.

Charakteristické pro oba uvedené stupně je, že zásadní formou a metodou jejich vědeckovýzkumné práce je **aplikovaný výzkum** nebo (zvláště u výzkumných a zkušebních středisek) **provozní výzkum**. Základní výzkum se na těchto pracovištích provádí jen zcela výjimečně.

Pro většinu pracovišť je typické to, že jejich vědeckovýzkumná činnost po obsahové stránce nezahrnuje celý rozsah vývojové působnosti příslušného druhu vojska, nýbrž zaměřuje se jen na určité dílčí úseky. Vyplývá to z toho, že výzkumný předstih zajišťují, jak již bylo uvedeno, v převážné míře i pro úsek vojenského technického rozvoje příslušné odborné výzkumné instituce civilního sektoru, tj. Čs. akademie věd a jednotlivých rezortů.

Výzkumná a zkušební střediska druhů vojsk a správ jsou ve své vědeckovýzkumné práci zaměřena na specifické vojenské obory, pro něž nejsou podmínky na civilních pracovištích. Zjevně je to tam, kde si to vyžadují požadavky na utajení a úzce specifický charakter úkolů, nebo tam, kde vybudovaná zkušební pracoviště svými kádry a svým vybavením vytvářejí příznivé podmínky nejen pro hlavní — zkušebně ověřovací — ale i pro účinnou vědeckovýzkumnou činnost. Ta umožňuje zároveň další progresivní růst kádrů na těchto pracovištích.

Proto je věnována značná pozornost např. úkolům z oboru nových konstrukčních materiálů nebo povrchové ochrany materiálů a objektů, ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že na těchto oborech není nic specificky vojenského, ale naopak, že to jsou obory typicky civilní. Při podrobnějším zkoumání vyniknou však zvláštnosti z hlediska vojenského, jako např. zvýšené požadavky na pevnost při protichůdném požadavku na maximální vylehčení a trvanlivost materiálu, specifické požadavky na povrchovou ochranu celých objektů vůči silně nepříznivým klimatickým podmínkám a další. Ty si pak vynutily dokonalé vybavení speciálního pracoviště kádrově i materiálně a to opět vytváří podmínky pro vlastní účinnou vědeckovýzkumnou činnost.

Na výzkumných a zkušebních střediscích, která mají podobný charakter činnosti, je vědeckovýzkumná činnost věnována v průměru 30—40 % celkové pracovní kapacity. V některých případech je však rozsah vědeckovýzkumné činnosti mnohem vyšší a jsou i taková výzkumná a zkušební střediska, která jsou některými obory své činnosti napojena přímo na celostátní plán vědeckovýzkumných prací, řízených Čs. akademií věd, podobně jako výzkumná pracoviště jiných rezortů.

Kromě orgánů I. stupně a výzkumných a zkušebních středisek provádí se v malém rozsahu dílčí vědeckovýzkumná činnost i na některých dalších pracovištích, podřízených druhým vojsk nebo správám MNO. Zde se však omezuje možnost vědeckovýzkumné činnosti jen na několik jednotlivců nebo nanejvýš na malé skupiny s výzkumným charakterem, jako je tomu např. u některých ústavů, základen apod., což však představuje případy ojedinělé a netypické.

Na pracovištích Vojenské akademie Antonína Zápotockého jsou rovněž různé podmínky pro vědeckovýzkumnou činnost. Na vědeckovýzkumných pracích se zčásti podílejí vedle své pedagogické činnosti pracovníci odborných technických fakult a kateder. Kromě toho byla při Vojenské akademii Ant. Zápotockého vytvořena tři speciální technická vědeckovýzkumná pracoviště, jejichž výlučným posláním je vědeckovýzkumná činnost v oboru pancířů, protiradiotechnických opatření a vojenských staveb. Charakter těchto pracovišť je velmi podobný výzkumným ústavům civilního sektoru. Zabývají se téměř výhradně úkoly základního a zejména aplikovaného výzkumu. Jejich zaměření vyplývá přímo z jejich názvu; jsou to opět monotematické speciální obory ryze vojenského charakteru.

Z tohoto přehledu zaměření a činnosti vojenských technických vědeckovýzkumných pracovišť vyplývá, že v naší armádě jsou vytvořeny poměrně dobré podmínky pro specializovanou vědeckovýzkumnou činnost. Kromě takticko-technického výzkumu, který se provádí ve všech oborech vojenské techniky, je v současné době rozvíjena vědeckovýzkumná činnost především v oborech vojenské elektroniky, nových konstrukčních materiálů, ochrany proti korozi, vojenských staveb, speciálních měřicích a zkušebních metod apod.

Takticko-technický výzkum má v činnosti vojenských vědeckovýzkumných pracovišť zvláštní význam. Cílem této specificky vojenské formy vědeckovýzkumné práce je na základě komplexního taktického, tech-

nického a ekonomického rozboru posuzovat bojovou techniku a zkoumat potřebu a možnosti řešení nové progresivní techniky. Vychází při tom ze zhodnocení současně odpovídající techniky vlastní a nepřítel, vlastností předpokládaného válečného, zásad vedení boje a organizace vojsk, z využití nejnovějších vědeckých a technických poznatků a z ekonomických a výrobních možností státu.

Takticko-technický výzkum provádí se jednak po celých oborech, jednak se dále rozpracovává po jednotlivých druzích techniky.

Význačné místo zaujímá komplexní takticko-technický výzkum prováděný v určitém uceleném oboru, např. zabezpečení pohybu vojsk, řízení střely, operační maskování vojsk, spojení a velení, ochrana proti ZHN, zásobování vojsk vodou v poli apod. Výsledky tohoto komplexního takticko-technického výzkumu dávají základní podklady pro perspektivní plánování výzkumu a vývoje vojenské techniky a její modernizaci, pro typizaci techniky z hlediska omezení nomenklatury a tím zjednodušení zásobování, exploatace a výcviku; v mnohém případě mohou dát výsledky komplexního takticko-technického výzkumu podklady k organizačním a takticko-operačním opatřením na příslušném úseku.

Takticko-technický výzkum prováděný po jednotlivých konkrétních druzích techniky dává pak podklady pro progresivní, zdůvodněné a reálné takticko-technické požadavky nové techniky (nebo její modernizaci) a má velký význam pro stabilitu těchto takticko-technických požadavků a urychlené provedení vývoje.

Je zřejmé, že takticko-technický výzkum, prováděný důsledně ze všech uvedených hledisek, vyžaduje spolupráci techniků, takticko-operačních pracovníků a ekonomů v armádě a mnohdy i spolupráci vědeckých pracovníků civilního sektoru.

Hlavním cílem vojenských pracovišť v oboru elektroniky je aplikovat na základě předchozího komplexního operačně taktického rozboru výsledky základního výzkumu, prováděného na civilních výzkumných pracovištích a najít vhodnou syntézu těchto vědeckých objevů a poznatků s potřebami operačně taktickými. Tím vytvořit technické předpoklady pro rozvoj zejména nových prostředků velení, spojení a přenosu i zpracování informací, protiradiotechnické činnosti a využití počítačích strojů na úseku odborné vojenských prací štábů. Příkladem problémů, které je třeba na tomto úseku řešit, jsou vojenské aplikace bezkontaktních spínacích polí, výběr, sou-

setředování a úprava vstupních informací o operační taktické situaci pro stroje na zpracování informací ve štábech všech stupňů a druhů vojsk se zvláštním zřetelem na PVO, výzkum průzkumných a rušících metod protiradiotechnické činnosti v oboru spojení, radiolokace a radionavigace se zvláštním zaměřením na průzkum a rušení ovládacích systémů řízených střel a automatizaci činnosti příslušných zařízení, elektrická měření neelektrických veličin a telemetrická měření při zkouškách pohyblivých objektů na větší vzdálenosti atp.

Výzkum nových konstrukčních materiálů dává podklady pro spolehlivý výběr materiálů, které umožní podstatně zvýšení technické úrovně vojenské techniky. Především se řeší materiálové otázky vylehčení vojenské techniky, zvýšení její odolnosti a životnosti a úspora materiálů, zvláště deficitních. Nové materiály, hlavně plastické hmoty, nabývají stále větší uplatnění v letecké, raketové, motorizační a ženijní technice a je potřebné provádět systematicky jejich aplikovaný výzkum.

Z těchto hledisek vyplývá proto zaměření aplikovaného výzkumu na speciálních vojenských vědeckovýzkumných pracovištích, zejména na otázky zvyšování střelecké odolnosti pancířů při úspoře deficitních legur a výzkum nových, podstatně vylehčených pancířů, zvyšování životnosti silně dynamicky namáhaných součástí zbraní za současné úspory deficitních materiálů, vysokopevnostní oceli pro konstrukční celky vojenské techniky, speciální žáruvzdorné materiály pro tepelně vysoce namáhané součásti letecké a raketové techniky, aplikace plastických hmot k dosažení materiálových úspor, vylehčení a zlepšení funkce součástí vojenské techniky atd.

Obdobným způsobem je možno a nutno aplikovat výsledky základního výzkumu prováděného strojírenskými a chemickými výzkumnými ústavy v oboru ochrany materiálu proti korozi. Cílem vojenského aplikovaného výzkumu v tomto oboru je řešit takové způsoby ochrany bojové techniky a materiálu proti korozi — jak při dlouhodobém skladování, tak i při používání v polních podmínkách — aby zajistily jejich bojovou pohotovost a největší životnost při maximální ekonomičnosti a snížení pracovní při dekonzervaci uložené techniky i náhradních dílů a při vlastní exploataci.

Proto se řeší např. ochrana vojenské techniky při skladování a technologie urychleného převedení techniky do bojového stavu ke zvýšení bojové pohotovosti, bezgradové skladování vojenské techniky k zajištění trvalé pohotovosti vojsk při sou-

časné úspoře stavebních investic a zlepšení údržby v polních podmínkách, nebo antikorozi nátery bojové techniky, řešené komplexně z hlediska ochrany proti korozi, zajištění maskovacích vlastností a možnosti odmořování a dezaktivace.

Uvedené příklady komplexních problémů charakterizují způsob účelného usměrňování technické vědeckovýzkumné práce na vojenských pracovištích. Za zmínku stojí ještě ta okolnost, že dobrých výsledků lze dosáhnout využitím **syntézy vědních disciplín**, které leží ve styčné oblasti jednotlivých oborů. Tam lze odhalit značné rezervy nových myšlenek a možností, které mohou podstatně přispět ke komplexnějším a hlubším řešením daných problémů.

Nelze však nevidět, že řešení všech uvedených otázek v oblasti vědeckovýzkumné práce by se mohlo stát samoúčelným, kdyby zde nebylo dosaženo **koordinace řešení** a především **správného a jednotného metodického řízení** všech prací. Nemažou měrou přispěje k úspěchu vědeckovýzkumné práce větší ujasnění požadavků operačních složek armády na technický rozvoj z hlediska vedení boje.

Poznatky a zásady operačního umění musí včas a cílevědomě ovlivňovat parametry jednotlivých bojových prostředků a vojenské techniky. Je však současně třeba nové poznatky zobecňovat a na základě zobecněných teoretických závěrů v oblasti vojenských věd vytyčovat hlavní směry technického rozvoje armády. Na tomto úseku se jeví největší nedostatky a nejasnost, která pak s častými — a možno říci až překotnými — změnami přináší i vážné ekonomické i morálně politické ztráty. Zde musí sehrát rozhodnou úlohu **vojenskovědecká práce**, která zatím nemá vytvořenu dostatečnou základnu ve vojenskovědeckých pracovištích.

Při řešení základních vojenskovědeckých problémů je třeba vycházet z objektivní skutečnosti, že **technická problematika přechází z dřívější doplňující funkce do vlastního obsahu operačního umění a taktiky** a zvyšuje jejich exaktnost. Stále narůstající prolínání technických problémů vojenskými vědami zvyšuje nejen význam technické vědeckovýzkumné základny v Čs. lidové armádě, ale i význam nejužší vazby a **součinnosti vojenskovědeckých a vědeckovýzkumných technických pracovišť**. Logickým důsledkem zvýšených požadavků je naléhavá potřeba kvalitního a komplexního takticko-technického a ekonomického výzkumu v širokém slova smyslu.

To je úsek práce, který nezbytně vyžaduje co nejtěsnější **spolupráce vojenských**

odborníků operačně taktického, technického a technicko-ekonomického zaměření. V základních otázkách a při stanovení hlavních směrů rozvoje musí to být součinnost na nejvyšších stupních velení, především mezi jednotlivými složkami generálního štábu. Při konkrétním rozpracovávání jednotlivých úseků bojové činnosti a jednotlivých oborů vojenské techniky rozšiřuje se potřeba součinnosti na operační a technické složky a orgány příslušných druhů vojsk a správ a jejich vědeckovýzkumná pracoviště, a to jak uvnitř druhu vojska, tak i vzájemně mezi těmi, jichž se řešený problém dotýká. Operátoři přitom musí vidět své potřeby a požadavky ve světle technické a ekonomické reálnosti, doložené výsledky vědecké práce techniků, a tech-

nici naopak musí zaměřovat svou snahu k tomu, aby našli nejlepší možnosti a cesty ke splnění a vytváření podmínek pro zvyšování operačně taktických požadavků v soudobém boji.

Tak náročné úkoly je schopna plnit jen plně rozvinutá, náležitě vybavená a kádrově obsazená, dobře organizovaná a jednotně řízená **komplexní vojenská vědeckovýzkumná základna** jako hlavní zdroj vědeckých, teoretických i praktických podložených poznatků, umožňující orgánům velení armády účinné a cílevědomé řízení rozvoje vojenské techniky v armádě a celém národním hospodářství. Podstatnou a nedílnou součástí takové komplexní vědecké základny tvoří právě technická vědeckovýzkumná pracoviště Čs. lidové armády.

Závěrem je možno konstatovat, že úloha vojenských technických vědeckovýzkumných pracovišť ruku v ruce s kvantitativním i kvalitativním narůstáním bojové techniky neustále roste. Řada vyřešených problémů ukázala, jak lze úspěšnou vědeckovýzkumnou prací přispět ke zkvalitňování technického rozvoje Čs. lidové armády. Je proto třeba vytvářet stále lepší podmínky pro zintenzivnění a zkvalitnění činnosti na tomto úseku, aby došlo ke kádrové stabilizaci, odbornému růstu kádrů, prohloubení řízení a koordinace a cílevědomému soustředění sil na hlavní směry a tím k dosažení pronikavějších výsledků, podstatně ovlivňujících bojeschopnost naší armády.

K některým otázkám proporčního rozvoje vědeckovýzkumných prací v oblasti vojenského technického rozvoje

Major Bohuslav Kröhn

Rozvoj vědeckovýzkumných prací na vojenských pracovištích se pod vlivem potřeb armády v posledních letech provádí na čtyřech úsecích:

Na úseku věd lékařských, technických, společenských a vojenské vědy.

I když se v tomto článku budeme zabývat otázkami proporčního rozvoje vědeckovýzkumných prací na úseku vojenské techniky, neznamená to, že bychom si nebyli vědomi důležitosti správných proporcí jednotlivých uvedených věd mezi sebou. Důležitost těchto proporcí vyniká především tam, kde se rozvoj vědních oborů vyvíjí živelně, nebo na základě nesprávného rozboru situace, jen pod vlivem bezprostředních potřeb, vyžadovaných nekoordinovaně jednotlivými složkami armády.

Rozvoj vojenské techniky je v přímé závislosti na technice vůbec a jejích společenských úkolech. Jestliže technika nám představuje zhmotnění vědomostí, jež nakupila společnost za své existence o zvládnutí přírodních sil a veškeré zkušenosti, které slouží k ovládnutí přírody a jejímu měnění, pak vojenská technika je součástí těchto výsledků na úseku vojenského použití techniky.

Obsah pojmu „vojenská technika“ nelze tedy chápat ztrnule, nýbrž v jeho společenském vývoji. Rozvoj vojenské techniky se opírá o rozvoj vojenské vědy, o rozvoj věd fyzikálních, matematiky, chemie, o výzkum a zajištění surovinové základny atd. Tak jako v rozvoji národního hospodářství, i v oblasti zabezpečování potřeb armády novou technikou, vyvažuje se rozvoj věd technických nutně rozvojem ostatních věd, zejména přírodních.

Na rozvoji vojenské techniky se podílí několik složek. Jsou to vědeckovýzkumné práce na základním výzkumu a aplikovaném výzkumu, vývoj a osvojení výroby nových výrobků, nebo nových technologií a výroba vojenské techniky, která představuje většinou realizaci rozvoje vojenské techniky.

Velmi často je diskutována otázka mezi pracovníky na úseku vojenské techniky, zda tyto jednotlivé složky vědecké soustavy mají být odděleny nebo spojeny a jakými organizačními jednotkami mají být řízeny. Zkušenosti ukazují jednoznačně, že funkčně musí být tyto složky navzá-

jem účinně propojeny, že však odpovědnost těchto složek a jejich formy práce jsou natolik odlišné, že vyžadují, aby byly plánovány odděleně. Při tom je nutno stále hodnotit jejich vzájemné proporce a zajišťovat jejich vztahy.

Jako příklad může sloužit vztah mezi základním a aplikovaným výzkumem.

Kdyby zajišťování základního výzkumu bylo ponecháno v jedné organizační soustavě s výzkumem aplikovaným a s vývojem, pak by pravděpodobně požadavky vojsk na řešení otázek, vyplývajících z okamžitých potřeb nebo potřeb krátkodobých, znemožnily soustředit síly a prostředky pro řešení zásadních, dlouhodobých otázek, věda by nemohla vytvořit dostatečný předstih nových poznatků před konkrétními potřebami vojsk. Proto i základní výzkum z hlediska vojenského využití je organizačně řízen Československou akademií věd.

O důležitosti tohoto vztahu svědčí i zkušenost, ke které došla speciální komise v USA při rozboru situace vědy v USA, že tam došlo k disproporcii, k nedostatečnému rozvoji v základním výzkumu, že je malá zásoba nových poznatků a vysvětluje tuto disproporcii tím, že vývoj vědy je „určován spíše těmi, kteří ji využívali, než těmi, kteří ji prosazují“. Stejně tak je známo, že základem úspěchů Sovětského svazu ve výzkumu raketové techniky a výzkumu kosmického prostoru je velký rozvoj základního výzkumu fyzikálního, matematického aj.

Proto se dnes došlo k závěru, že úkolem základního výzkumu je zajišťování předstihu vědy před okamžitými potřebami, o který by se pak opírl výzkum aplikovaný a vývoj. Tomuto vymezenému poslání musí pak odpovídat i organizace prací na základním výzkumu.

Na druhé straně např. není možno přeceňovat úlohu základního výzkumu a zanedbávat rozvoj výzkumu aplikovaného, který tvoří převážnou část vědeckovýzkumných prací, prováděných u jednotlivých druhů vojsk. Základní výzkum se musí opírat o širokou základnu výzkumu aplikovaného, nesmí ztratit styk s konkrétními otázkami života armády a musí si prověřovat možnosti uplatnění svých výsledků ve vojenské praxi, tj. hlavně v rozvoji nové vojenské techniky pro použití ve výzbroji armády.

Jinak by byl základní výzkum neužitečný a byl by považován za „vědu pro vědu“.

Ze zkušeností můžeme říci, že v naší praxi na úseku rozvoje vojenské techniky máme co činit jak s nedostatky na úseku rozvoje základního výzkumu, tak s jednostranným usměrňováním vědeckovýzkumných prací krátkodobými potřebami armády. S tím přímo souvisí i rozsah vědeckovýzkumných prací, který jak v minulých letech, tak v současné době tvoří převážně aplikovaný výzkum, zatím co na základní výzkum je soustředěna jen malá část kapacity vojenských výzkumných pracovišť. Tato pracoviště se zaměřují převážně na praktické použití nejnovějších vymožeností vědy a techniky za účelem dalšího rozvoje výzbroje armády.

Jednou z nejzávažnějších otázek zasluhujících pozornost, je otázka proporcionálního rozvíjení vědeckovýzkumných prací, vývoje a osvojení výroby vojenské techniky v ČSSR. Zkušenosti ukazují, zejména z druhé pětiletky, že potřeby armády se mění, vyvíjí se a v důsledku toho se mění i těžiště činnosti v technickém rozvoji. Za určitých podmínek se soustřeďují kapacity na vlastní vědeckovýzkumnou práci a vývoj a krátce na to, se těžiště v daném oboru mění a přesouvá např. do úseku osvojování výroby nových výrobků podle licenční dokumentace. Tvorba plánů na jednotlivých úsecích vojenské techniky vyžaduje proto velmi důkladný vědecký rozbor, provedený z hlediska takticko-operačního, technického i ekonomického, jak na každém jednotlivém úseku, tak i v jejich vzájemných vztazích a jejich spojení s potřebami armády a možnostmi vědeckovýzkumné a výrobní základny.

Zvláště důležité pro vědeckovýzkumnou práci je umět včas vystihnout obory nejprávnějšího a nejperspektivnějšího směru rozvoje, které poskytují reálné možnosti pro rozvoj vojenské techniky v ČSSR a do takových oborů soustřeďovat dostatečný počet pracovníků a prostředků.

Složitost orientace vědeckovýzkumné práce na perspektivní směry vyniká zvláště u menších zemí jako je ČSSR, která nemůže rozvíjet rovnoměrně celou širokou nomenklaturu úkolů pro potřeby armády, nýbrž musí správně volit co je pro ně nejúčelnější, nejméně efektivní, a to přednostně rozvíjet.

Které faktory určují rozvoj

Proportionální rozvoj vědeckovýzkumných prací na úseku nové vojenské techniky je tak jako na úseku výzkumu v civilním sektoru v podstatě určován třemi faktory:

Z toho je jasné, že stanovení správných proporcí mezi vědeckovýzkumnými pracemi, vývojem, výrobou a po případě dovozem vojenské techniky musí být výsledkem vědeckého hodnocení, kterého se musí zúčastnit kolektivy, soustřeďující dostatečně široký okruh odborníků. Zde je vidět nesmírná důležitost a náročnost na kvalifikaci členů vědecké rady MNO a její sekce technického rozvoje, po případě také technické rady MNO, jako poradních orgánů ministra národní obrany pro hodnocení perspektiv rozvoje nové vojenské techniky.

Jen na základě důkladného vědeckého rozboru je možno objektivně správně rozhodnout, v jakém rozsahu vlastního výzkumu je třeba, nebo možno rozvíjet úseky vojenské techniky a ve kterých úsecích, v jakém měřítku a jakým způsobem se budeme opírat převážně, nebo výhradně o výsledky sovětské vědy a ostatních zemí socialistického tábora.

Socialistická soustava států účastníků Varšavské smlouvy se společnými cíli a obdobnými metodami práce nám dává všechny předpoklady pro optimální rozvoj vědeckovýzkumných prací.

Hlavním způsobem zvyšování efektivity výzkumu a vývoje nové vojenské techniky je soustavné prohlubování a zkvalitňování perspektivního plánování a závazná dělba úkolů a vědeckotechnické spolupráce v rámci států — účastníků Varšavské smlouvy. Současně má velký význam pro urychlené a kvalitní řešení výzkumných a vývojových prací využívání mezinárodní spolupráce v rámci dvoustranných smíšených komisí pro vědeckotechnickou spolupráci lidově demokratických zemí. Mezinárodní spolupráce a specializace ve výzkumu, vývoji a ve výrobě se dosahuje cestou vzájemné koordinace plánů technického rozvoje a výroby vojenské techniky. Tato mezinárodní spolupráce a specializace představuje nový stupeň kolektivní práce, dosud nevidaný v historii, dosažené formou společenské dělby práce. Dělbá práce v oblasti vojenských vědeckovýzkumných a vývojových úkolů, kdy zájmy a možnosti každé jednotlivé socialistické země jsou uvedeny v soulad se zájmy a možnostmi všech socialistických zemí, je jedním z nejdůležitějších předpokladů rychlého růstu obranných schopností socialistických zemí.

vědeckovýzkumných prací?

1. Určením požadavků, nebo volbou témat, které je nutno řešit.
2. Finančními a materiálními prostředky, které je možno věnovat na vědeckovýzkumné práce.

3. Množstvím vědeckovýzkumných pracovníků v armádě nebo v civilním sektoru, které je možno použít.

Určení požadavku, nebo stanovení tématu je nejčastějším činitelem zahájení vědeckovýzkumné práce. Obvykle tyto požadavky vznikají jako důsledek snahy kryt některou z okamžitých potřeb armády. Kromě toho vznikají požadavky na krytí perspektivních potřeb armády, a to zvláště od roku 1959 a 1960 v souvislosti s přechodem od ročního plánování na perspektivní. Je třeba zdůraznit, že v plánování vědeckovýzkumné práce si podržuje význam pouze stanovení perspektivní tematiky. Tematika úkolů vyvolaná okamžitými potřebami vojsk je v praxi zcela neefektivní, protože zpravidla po provedení vědeckovýzkumné práce a její aplikace ve vývoji se původní potřeby vojsk natolik změní, že výsledek vědeckovýzkumné práce nemá použití, nebo je zcela omezené. O této zásadě je nutno přesvědčit zejména ty pracovníky druhů vojsk a správ, kteří uplatňují požadavky na technický rozvoj na základě zkušeností nabytých ze cvičení vojsk, z provozu techniky u vojsk apod., aniž by uvážili svůj požadavek z hlediska dlouhodobé perspektivy. Perspektivním tématem nebo požadavkem rozumíme takový, který najde efektivní využití u vojsk v období 5—15 let od zahájení vědeckovýzkumných prací v závislosti od druhu techniky.

Avšak ani tematika vědeckovýzkumné práce nemůže být jediným rozhodujícím činitelem. Stanovené požadavky na výzkum jsou zpravidla jen ukazatelem minimální nutné potřeby výzkumu, ukazujícím, co musí být nezbytně zabezpečeno, avšak nikoli to, co je třeba pro optimální rozvoj výzkumu. Např. na úseku základního výzkumu nemůže zajistit tematika, vztahující se na otázky nejbližší perspektivy, vytváření nutného předstihu výzkumu před jeho aplikací. Jde zde o vzájemnou závislost teorie a praxe v tom smyslu, že nejen výzkum a jeho rozvoj je určen praktickými potřebami armády, ale i praktické potřeby armády a jejich vývoj jsou určovány rozvojem a výsledky výzkumu.

Rovněž druhý činitel — finanční — nemá být rozhodující pro rozvoj vědeckovýzkumných prací. Tento činitel má být prostředkem k tomu, aby byl zajištěn proporcionální rozvoj výzkumu v souladu s perspektivou vývoje a výroby, tzn., aby výzkum měl dost prostředků k provedení výsledků, na něž navazuje v perspektivních plánech vývoj a dále pak výroba a kromě toho, aby byly současně zajištěny prostředky na

odpovídající školení a růst vědeckovýzkumných kádřů. V případě, že by např. byly soustředěny finanční prostředky hlavně na výrobu a současně se nedostávaly prostředky na výzkum, který vytváří předpoklady, aby výroba mohla být zahájena, dojde k disproporcii, která ukáže, že můžeme vyrobít jen to, co bylo úměrně zajištěno předchozím výzkumem a vývojem (technologickou přípravou výroby). Podobný zjev může nastat z disproporce mezi finančními prostředky přidělovanými na výchovu vědeckých kádřů a na vlastní vědeckovýzkumné práce, což může mít za následek zaostávání výzkumu. Proto finanční činitel nemá být omezujícím a rozhodujícím ukazatelem proporcionálního rozvoje vědeckovýzkumné práce. Zejména pak rozhodování o výši rozpočtu na výzkum a stanovení finančních limitů na výzkum se musí opírat o důkladnou znalost plánu výzkumu.

Nutno však říci ze zkušenosti, že pracovníci na úseku vojenského výzkumu v minulosti nebyli omezováni rozpočtovými částkami na výzkum, naopak se stávalo, že přidělené částky nebyly ve značné míře vyčerpány.

Třetím rozhodujícím činitelem jsou vlastní vědeckovýzkumní pracovníci. Výsledky dosavadní vědeckovýzkumné práce na úseku vojenského technického rozvoje ukazují, že výzkum se úspěšně rozvíjí tam, kde se podařilo vytvořit kolektivy aktivních, samostatně tvořivých vědeckovýzkumných pracovníků, jak na pracovištích řešících vojenské výzkumné problémy v civilním sektoru, tak i v ministerstvu národní obrany. Hlavně s jejich pomocí je možno řešit závažné problémy perspektivního rozvoje vojenské techniky a využít je jako odborné základny pro tvorbu systému výzbroje armády, hlavně oni mohou zajistit, aby se hmotných prostředků využívaných na technický rozvoj využilo optimálně. Čím více budeme odkrývat takové nadané, tvořivé pracovníky, čím lépe odborné školení a výchovu jim dáme, čím lépe dokážeme spojit jejich tvůrčí vědecký elán, s hlavními otázkami a perspektivami rozvoje vojenské techniky, tím lépe zabezpečíme i materiální technické potřeby armády. Při této výchovné činnosti musí být u mladých pracovníků cílevědomě vybudován zájem o vědeckovýzkumné práce, musí být soustavně vytvářeny předpoklady pro realizaci potřeb, nutných k splnění úkolů na jejich pracovištích a musí se najít i účinný systém výběru, který bude správně zařazovat tyto pracovníky do odpovědných funkcí podle schopností, které při práci projeví a rozvinou. Odkrývání a rozvíjení nadaných

vědeckých pracovníků, ale i jejich soustavný výběr a účelné zařazování a uplatňování v armádě je podmínkou trvalého udržení vysoké kvality vědeckovýzkumných prací.

Z toho plyne jednoznačný závěr:

Máme-li zajistit proporcionální rozvoj vědy v oblasti rozvoje vojenské techniky, je třeba především věnovat veškerou pozornost rozvíjení vědeckých kádřů. Musíme stále prověřovat způsob výchovy mladých důstojníků inženýrsko-technické kvalifikace, nejen z toho hlediska, jak zajišťují technické vzdělání, nýbrž jak zároveň dokáží vybudovat zájem o vědu, objevovat a rozvíjet všechny tvůrčí talenty.

Je třeba, abychom si uvědomili, že je to jedna z našich velkých výhod v soutěži

s kapitalistickými zeměmi a že je třeba učinit vše pro to, abychom této výhody maximálně využili.

Na druhém místě je třeba vytvářet takové plánovací postupy, takovou metodiku plánování a organizaci vztahů mezi vědeckovýzkumnými pracemi, vývojem a výrobou, která by jednak odstranila všechny ztrnulé byrokratické zásady a metody, které nejsou trvale použitelné pro oblast vědeckovýzkumných prací a která by umožnila stanovit správné vnitřní proporce mezi uvedenými složkami. Toto je možné zabezpečit především dobrým spojením a spoluprací všech orgánů řídících v armádě uvedené složky, ale současně pružností těchto orgánů v odhalování nových cest a nových výsledků v práci.

Význam a poslání vědeckých výzkumných pracovišť

Inž. podplukovník Jaroslav Tichý

V článku chci stručně hovořit o významu rozvoje vojenských technických věd a jejich souvislosti s vojenskou vědou. Dále sleduji otázku úlohy a význam vědeckých pracovišť technického charakteru, jejich úkolů, zřizování, řízení, dislokace, materiálního a kadrového zajištění.

1. Některé rysy vývoje a obsahu vojenských vědních oborů

Obsáhlá stupnice soudobých vědních oblastí a disciplín zahrnuje i řadu specializací vojenských, ať už operaně-taktického, ekonomického, přírodovědeckého nebo technického charakteru. Je velmi těžké stanovit ostré rozhraní mezi vědami v celkové obecné platnosti a jejich vojenskými částmi. To se týká zvláště fyzikálních věd i některých technických vědních oborů.

V dalším se budu zabývat vědeckovýzkumnými pracovišti a jejich úlohou v armádě. Jak již prozrazuje název, měly by to být laboratoře a střediska, v nichž by se měl provádět rozvoj a zobecnění zákonitostí vědy a techniky pro potřeby armády. Střediska a pracoviště by měla rozvíjet vědecké disciplíny specializované na vojenskou problematiku, ať již v oboru operačně taktických věd nebo technických, fyzikálních, matematických, lékařských a dalších vědních oborech. Je zbytečné zdůrazňovat, že vědecké ústavy a laboratoře jsou základem neustálého bouřlivého rozvoje a ve spojení s výrobou představují velmi důležitého činitele roz-

voje výrobních sil. Nedílnou částí tohoto pokroku, který se rodí z praxe a experimentů, z potřeb výroby i obrany, je zobecnění výsledků pomocí teorií, zákonů atd. Charakteristickým rysem vývoje soudobé vědy je velké tempo, neustálé rozšiřování a prohlubování znalostí a tedy vzrůstající specializace i rozsah jednotlivých vědních oborů. Růst laboratoří a ústavů, růst počtu pracovníků v těchto institucích působí velmi účinně na celkový rozvoj výrobních sil naší společnosti. A zpětně rozvoj výrobních sil např. automatizace a mechanizace, zavádění nových technologických postupů a materiálů dovozuje vyčleňovat stále větší počet pracovníků na dlouhodobou přípravu pro vědeckou práci a později i pro vlastní vědeckou práci. Schematicky bychom tento vývoj snad mohli vyjádřit spirálou se stoupajícím a rozšiřujícím se průměrem.

Typickým rysem soudobé vědy je její kolektivní charakter. Na řešení problémů pracují relativně velké kolektivy vybavené velkým počtem velmi přesných zaříze-

ní a měřicích prostředků. Zvyšuje se význam kooperace a specifikace oborů nejen uvnitř států, ale i v rámci jejich soustav. Dnes je takřka vyloučeno, aby osamělý pracovník dosáhl větších úspěchů.

Úkolem vědeckých pracovišť Čs. lidové armády je rozvoj některých důležitých částí vojenské vědy. Jak již bylo řečeno, zaměříme se v dalším na problémy vědeckovýzkumných pracovišť fyzikálního nebo obecně technického charakteru. Je třeba ale vidět, že činnost všech pracovišť musí být úzce koordinována zvláště s úkoly vědeckých pracovišť. Oblast vojenských technických nebo fyzikálních věd je velmi široká. Jejich vývoj navíc podléhá neustálým změnám. Soudobý vývoj vojenství smazává ve stále větší míře rozdíl mezi frontou a zázemím a neustále se zvyšuje možnost využití většiny výrobních zařízení a nových objevů pro rozvoj zbrojní techniky. Nejde tedy v oblasti řízení rozvoje vojenských věd o omezení úkolů jen na řízení institucí, jako jsou např. vědecko-

výzkumná pracoviště. Úplný rozvoj soudobého vojenství vyžaduje komplexní řešení úkolů ve všech oborech a na všech stupních od základního výzkumu přes výrobu až po opravárenskou techniku. Takový rozsah prací vyžaduje velké množství vědeckých laboratorů a ústavů třeba i se specializovaným zaměřením na vojenské aplikace. Takový rozsah prací si může dovolit jen velký stát s plně rozvinutou výrobní základnou a velkými ekonomickými prostředky. U menších států bude se vždy projevovat závislost jejich výzbroje na vedoucím členu koalice a řada prostředků těchto armád bude kupována v zahraničí nebo vyráběna pomocí licencí. Tyto státy v oblasti základního nebo aplikovaného výzkumu budou vždy nuceny omezit se jen na některé úkoly z široké stupnice soudobých vědních oborů, a to na ty úkoly, které jsou z hlediska vedení války nejdůležitější. Tím je také zúžena základna pro organizaci vojenských vědeckovýzkumných pracovišť.

2. Úloha vědeckovýzkumných pracovišť Čs. lidové armády

V podstatě představují tato pracoviště ne příliš rozsáhlé laboratoře relativně úzce specializované na řešení základního a zejména aplikovaného výzkumu, specificky zaměřené na některé otázky důležité pro rozvoj obranyschopnosti. Jejich počet a význam bude jistě v budoucnosti, pokud budou existovat armády, neustále vzrůstat, i když asi nikdy neobsáhnou všechny oblasti problémů a rozsahem a počtem pracovníků se nebudou podobat velkým ústavům Akademie věd. Vědeckovýzkumná armádní pracoviště vyžadují velmi pružné řízení a orientaci naplně činnosti. Je třeba vycházet ze skutečnosti, že soudobé tempo rozvoje vojenské techniky nedovoluje pomalé tempo výzkumu.

Polovičaté řešení není nic platné a může přinést jenom finanční, kádrové a materiálové ztráty. Úkoly zadané vědeckovýzkumným pracovištím je třeba podrobovat kritériím rozvoje světové zbrojní techniky. Doba pro řešení úkolu, ať už výzkumu nebo vývoje, musí být co nejkratší, má-li být zaručeno efektivní zavedení výsledků do života armády. To vyžaduje nejen pečlivý výběr problémů ale i jeho zvážení z hlediska kádrových a materiálových nebo i finančních nároků.

Zdrojem úkolů pro vědeckovýzkumná pracoviště by měla být především potřeba složek, z jejichž iniciativy byly specializované laboratoře vybudovány. Je ovšem možný i jiný postup. Například při roz-

boru plánu základního výzkumu Čs. akademie věd se dojde k závěru, že některé oblasti, např. ve výzkumu polovodičů nebo plasmatu nebo v počítačové technice, by měly být již při jejich postupném řešení sledovány a aplikovány z hlediska potřeb naší armády. Dá se předpokládat, že laboratoře pro řešení úkolů základního výzkumu budou vznikat i z požadavků armádních výzkumných a zkušebních středisek. V nich by byla soustředěna pozornost na některé speciální obory činnosti střediska a jeho technického a vývojového zaměření. Konečně i rozvoj vědních oborů v armádě bude přinášet řadu požadavků, jejichž řešení bude asi těžko zabezpečitelné dosavadními středisky nebo využitím civilních ústavů pro základní výzkum.

Problém naplně činnosti vědeckovýzkumných středisek má dvojí stránku. Jednu tvoří hlediska zadavatele, druhou začlenění jeho požadavku do celostátního měřítka významu jednotlivých oblastí. Je třeba uplatnit správnou koordinaci úsilí, zabránit roztržitému sil a jejich případné orientaci na relativně méně významné úseky. Proto stanovení úkolů výzkumu by mělo plynout z komplexních rozborů a na základě souhlasu linie technického rozvoje s teoriemi zákonitostí rozvoje vojenské vědy. Nejde o jedno strannou záležitost např. operátorů nebo vojenských vědeckých pracovníků, nebo řídicích orgánů ministerstev a vojsk. Určení úkolu jak vojenskovědecké práce, tak vojenského

technického výzkumu, ať už základního, aplikovaného nebo provozního, by mělo vyplýnout z jednání všech těchto složek a mělo by být podrobeno rozboru na shromáždění pracovníků všech blízkých disciplín. V tom směru byla určitým průkopnickým činem konference GS/OPS k otázkám protiradiotechnické činnosti. Jedině komplexní stanovení cest, jimiž se bude ubírat úsilí pracovníků vojenských věd, vědeckotechnických i provozních a výrobních středisek i praktiků zabrání rozstříštění jejich úsilí a přinese koordinaci v plnění úkolů pro období jednoho až tří let. Pro celý rozsah komplexních úkolů, které zahrnovaly jak takticko-operační, tak technickovědecké problémy, měla by být stanovena pevná struktura analogická organizaci řešení vědeckovýzkumných úkolů v Československé akademii věd. V čele komplexního úkolu je vedoucí úkolů a koordinátor. Odpovědnost za správné

proporce jednotlivých oblastí a komplexních úkolů by měla příslušet centrálnímu řídicímu orgánu, který by je koordinoval v měřítku armády a sledoval správné rozložení prostředků. Tím by bylo zabezpečeno organizační začlenění vědeckovýzkumných pracovišť do jednotného plánu komplexního úkolu a bylo by zabezpečeno i využití výsledků vědeckovýzkumné práce. Je třeba vidět, že v organizaci vědeckovýzkumné práce v armádě musí se uplatnit některé zvláštní podmínky této činnosti. Na rozdíl od organizace základního výzkumu Československé akademie věd, sahala by stupnice armádního výzkumu od základní nebo aplikované formy přes vývoj až po kusovou výrobu a byla by vždy úžeji spjata s problémy aplikovaného a provozního výzkumu. Otázka tempa a odpovědnosti za rychlé zavedení výsledků je v podmínkách armády stavěna tvrději.

3. Organizační a materiální otázky provozu vědeckovýzkumných pracovišť technického charakteru

Organizace základního výzkumu bude asi těžko v dohledné době řešena pro úkoly armády centralizovaným ústavem, v němž by byla soustředěna celá stupnice technických úkolů soudobého vojenského vědeckého výzkumu. Zdá se pravděpodobné, že rozvoj vědeckého výzkumu půjde aspoň v určité fázi cestou rozvoje jednotlivých pracovišť, zřizovaných pro řešení úkolů základního výzkumu podle požadavků složek, jak o této otázce bylo hovořeno v druhé části.

Abyste byl zabezpečen neekonomičtější a optimální provoz, zdá se, že je účelné provádět dislokaci laboratorů (pracovišť) tak, aby bylo možno z hlediska materiálního, plánovacího, kádrového, dílenského, dokumentačního, i z hlediska vybavení speciálními přístroji a technickými unikátními zařízeními zabezpečit jejich využívání u institucí, které mají tyto prostředky k dispozici. Vhodnými v současné době jsou vysoké školy, např. VA AZ Brno. Dobře se osvědčila dislokace pracoviště ve středisku příslušného výzkumu např. u Vědeckého pracoviště pancířů v Ostravě. Jistě bude perspektivní i umísťování laboratorů se specializací na základní výzkum v oblasti vojenské techniky při ústavech Akademie věd. V některých případech podle požadavků bude účelné zřizovat laboratoře základního výzkumu i při vojenských výzkumných a zkušebních střediscích.

Řízení středisek z hlediska odborné činnosti by mělo příslušet složkám, které

daly popud k jejich zřízení a které jsou hlavními zadavateli úkolů a mělo by spadat do rámce výzkumu a vývoje vojenských zařízení koordinovaných příslušným komplexem úkolů. Z hlediska celostátního mělo by být centralizované řízení všech vědeckovýzkumných pracovišť soustředěno v jednom řídicím orgánu u MNO.

Vnitřní struktura a kádrové obsazení vědeckovýzkumných pracovišť musí být takové, aby zabezpečovalo rychlé plnění úkolů. Je třeba především dodržet správný poměr mezi vědeckými, technickými a inženýrskými kádry. Nepřipouštět předimenzování počtu vědeckých pracovníků. Dbát, aby bylo zabezpečeno plné využití jejich kapacity, aby na vědeckého pracovníka připadali jeden až tři inženýři (průmyslováky). Bylo by neúčelné vybavovat laboratoře dalším zvláštním správním aparátem. Otázky materiálové, dílenské i administrativní je třeba řešit tak, aby bylo možno využít aparátu, který mají k dispozici příslušné instituce, u nichž jsou vědecká pracoviště zřizována. Mimo dostatečné laboratorní prostory je nutné zabezpečit pro potřeby vojenských výzkumných laboratorů dobře dotované příruční materiálové sklady a dbát o určitou prioritu v jejich zabezpečování speciálními měřicími přístroji a zařízeními. Především je nutno dbát, aby laboratoře pracovaly s nejprogresivnějšími elementy např.

s transistory, tištěnými spoji, mikro moduly a moderními soudobými materiály. Ty ovšem je třeba pro provoz laboratoří zabezpečovat popřípadě i zahraničním dovozem, dá-li se předpokládat, že během

dvou až tří let budou k dispozici stejné prvky naší výroby. Je přirozené, že úspěšný provoz laboratoří vyžaduje jejich vybavení příruční dílnou se základním počtem řemeslníků specialistů.

Vědy — jak společenské, tak přírodní — vycházejí ze široké základny a mají centra systematického rozvíjení i zpracovávání výsledků v řadě ústavů a laboratoří. Československá lidová armáda nebuduje vědecká centra po celou stupnici oborů. Jak odpovídá jejím možnostem, soustřeďuje se na některé důležité a specifické, poměrně úzce definované v oblasti výzkumu a pro řešení otázek výzkumu zřizuje laboratoře — specializovaná vědeckovýzkumná pracoviště, dislokovaná buď u Vojenské akademie Antonína Zápotockého nebo v příhodných centrech, vybavených zařízeními potřebnými pro rozvoj vědního úseku. Úkoly pracovišť jsou zaměřeny na základní a zejména aplikovaný výzkum a měly by být koordinovány v rámci komplexních úkolů příslušnými odbornými složkami. Jejich časové terminování musí odpovídat současnému světovému tempu rozvoje výrobních sil i vojenské techniky. Koordinace činnosti všech vědeckovýzkumných pracovišť v rámci Československé lidové armády by měla příslušet centrálnímu řídicímu orgánu MNO. Složení pracovišť by mělo zaručovat co nejrychlejší a neekonomičtější řešení úkolů. Základem správného využití sil je správný poměr vědeckých inženýrských a technických pracovníků. Moderní přístrojové a dostatečné materiálové zabezpečení je požadavkem, bez něhož ztrácí pracoviště možnost udržet krok s tempem soudobého rozvoje věd. Totéž platí o nutnosti specializovaného zaměření.

Současné možnosti, hlavní formy a metody vojenskovědecké práce operačně taktických kateder vojenských akademii

Generálmajor ČSc Václav Matička

Operačně taktickým a druhým vojenským katedrám vojenských akademii připadá v rozvoji vojenskovědecké práce velmi náročné a odpovědné poslání: mají být střediskem vědecké práce ve svém oboru a mají nést za ni plnou odpovědnost.

Z tohoto poslání pro ně vyplývá celá řada úkolů. Těžiště práce kateder má však být zaměřeno především na řešení teoretických otázek vojenského umění, aby výsledků jejich práce mohlo využít velení armády pro řešení perspektivních otázek přípravy a dalšího budování armády, pro výchovu a výuku, i pro jiné otázky, jejichž řešení přispívá ke zvýšení obrany státu.

Druhým hlavním úkolem má být spolupráce kateder vojenských akademii s vojsky, s vojenskými učilišti, s výzkumnými ústavy a výrobními závody při aplikovaném výzkumu, při řešení praktických otázek bojové a politické přípravy vojsk, jakož i jiných problémů obrany státu a života vojsk.

Sledujeme-li do jaké míry plnila a plní vojenskovědecká práce operačně taktic-

kých kateder tyto dva hlavní úkoly v minulé i v současné době, jistě nemůžeme býti dosud spokojeni.

Jaké byly a ještě dnes jsou příčiny tohoto zjevu?

Jistě značný podíl (i když ne hlavní) měl na tomto nedostatku operačně taktických kateder málo perspektivní, velmi často se měnící a předimenzovaný centrální plán vojenskovědecké práce. Často přidělovalo se totiž katedrám najednou i několik úkolů k samostatnému rozpracování. Vedle toho měla však každá katedra ještě spolupracovat při řešení několika dalších úkolů jiných kateder. Z toho důvodu pracoval na každém úkolu zpravidla jen jednotlivec. Tak často bylo zřejmé již od samého počátku, že některé úkoly vojenskovědecké práce sotva budou moci být reálně — a zvláště kvalitně splněny.

Anotační řízení byla často prováděna velmi opožděně a někdy i povrchně. Navíc zadatelé mnohdy nevyhodnocovali, pravidelně neprověřovali a nepomáhali při řešení zadáných úkolů. Stávalo se, že pro některé úkoly nebyly katedrám k dispo-

zici ani potřebné podklady a že předmět zkoumání často přesahoval rámec jejich celkových možností.

Velmi záporně ve vojenskovědecké práci se odrážela i ta skutečnost, že mnohé úkoly nebyly někdy ani po zpracování vyhodnocovány. Zpracovatelé se často nedověděli, jakých nedostatků se v práci dopustili a zda jejich práce byla vůbec v praxi využita.

Dnes, kdy úloha jednotlivých orgánů a složek při řízení, rozvoji a plánování vojenskovědecké práce je již jasně vymezena „Prozatímními organizačními a metodickými směrnici pro vědeckou práci v Československé lidové armádě“, jsou vytvořeny reálné předpoklady, aby se více uvedené nedostatky neopakovaly a aby nebrzdily vědeckou práci operačně taktických kateder vysokých vojenských škol.

Další a svou závažností ještě významnější byly a jsou příčiny přímo uvnitř jednotlivých kateder. Vedle malých počtů vědeckých pracovníků na pracovištích hlavní příčinou méně úspěšné vojenskovědecké práce byla a i dnes ještě je nízká kvalifikace některých příslušníků pedagogického sboru. Tento nedostatek nebylo a není možno vyřešit rázem; cesta ke zlepšení šla, a i nadále musí jít, výchovou daleko širšího počtu vědeckých pracovníků na všech katedrách. Jde o to, aby všichni pedagogičtí pracovníci soustavně zvyšovali svou politickou a vojenskoodbornou úroveň, aby rozšiřovali svůj politický i vojenskoodborný obzor. Zvláště je nutné, aby podstatně rozšířili svoje operační znalosti ti soudruzi, kteří dosud pracovali jen na taktických stupních. Je zřejmé, že splnění těchto náročných požadavků (avšak pro úspěšnou vojenskovědeckou práci bezpochybně nutných) vyžaduje si ještě určité doby pro cílevědomou přípravu vědeckých kádrů na každé katedře. Je však třeba také zdůraznit, že každá úleva v požadavcích, ať na politickou nebo vojenskoodbornou výši vědeckých kádrů, vojenskovědecké práci nejen nepomůže, ale naopak, může jí jen uškodit.

Závažnou překážkou pro mnohé příslušníky operačně taktických kateder ve vojenskovědecké práci je dosud jejich malá a někdy docela i žádná soudobá praxe u vojsk. V důsledku všech těchto skutečností zabývali se vojenskovědeckou prací často jen někteří příslušníci pedagogického sboru. Bylo proto nutno svést boj za oprávněný požadavek, že vojenskovědecká práce musí být neoddelitelnou součástí činnosti každého učitele na vojenské akademii. Bylo nutno probojovat názor, že právě vojenskovědecká práce učitele je podmínkou jeho

vysoké odbornosti a že jen tak jeho pedagogicko-výchovná činnost bude vysoce účinná a úspěšná.

Velmi důležité pro kvalitu řešených úkolů vojenskovědecké práce je vytvoření vhodných podmínek přímo na katedře. Praxe ukázala, že zvláště důležitá je tato podmínka pro zpracování obsáhlejších vojenskoteoretických prací, návrhů řádů a předpisů, jakož i učebnic a některých učebních pomůcek. Velmi dobrých výsledků bylo dosaženo při vytvoření dočasných pracovních skupin, které katedry uvolnily na určitou dobu od ostatních služebních povinností. Zvláště při zpracování závěrečných částí složitějších vojenskovědeckých úkolů jeví se toto opatření nezbytným. Tohoto způsobu nelze však použít u malých kateder nebo tam, kde jsou příliš vysoké učební úkoly všech příslušníků katedry.

Ve vojenskovědecké práci kateder se nepříznivě odrážela i ta skutečnost, že vojenskovědecká práce v plánech celkové činnosti akademií, fakult i kateder byla zpravidla plánována odděleně od ostatních úkolů pedagogicko-výchovné činnosti. Tím však, že netvořila s nimi jeden souvislý pracovní proces, byla zpravidla již předem odkázána na dobu, která pro ni zbyla až po splnění ostatních úkolů.

Na úroveň vojenskovědecké práce mělo negativní vliv i celkové podceňování této práce, nesystematičnost vojenskovědeckého zkoumání nebo jeho provádění často jen při řešení zadaných úkolů.

Výsledky vojenskovědecké práce snižoval a dosud ještě snižuje malý styk operačně taktických kateder při řešení konkrétních úkolů s vojsky, se závody a výzkumnými ústavami, zvláště při provádění správnosti některých, třeba jen dílčích, teoretických závěrů nebo hypotéz práce.

*

Je pravda, že mnohé z uvedených nedostatků byly nebo jsou v současné době systematicky odstraňovány. Je však také pravda, že mnohé nedostatky bude nutno ještě překonat.

Především bude podle mého názoru nutno, aby vojenskovědecké práci byl přikládán ten význam, jaký jí patří, nejen ve školách, akademiích, ale i u všech řídicích orgánů, u velitelů a štábů všech stupňů. Bude proto třeba probojovat v myslí našich velitelů názor, že další všestranné zvýšení bojové pohotovosti a připravenosti jejich vojsk a štábů může probíhat jen v těsném, cílevědomém spojování teorie s praxí, při společném řešení základních úkolů jak politické, bojové a operační přípravy, tak i úkolů vojenskovědecké práce.

Pro zvýšení úrovně vojenskovo-vedecké práce našich operačně taktických kateder bude třeba ještě daleko těsnějšího styku s generálním štábem, SBP a s náčelníky druhů vojsk, týlu a všech služeb. Tohoto styku je tím více třeba, poněvadž dosud naše katedry ani akademie nemají přímý styk s akademiiemi sovětských ozbrojených sil ani druhými vysokými vojenskými školami zemí socialistického tábora. Nové poznatky o moderní bojové technice, o zkušenostech z důležitých cvičení armád Varšavské smlouvy mohou tedy katedry dosud obdržet zpravidla jen od své odborné nadřízené složky.

Dokonce i různé důležité poznatky (fakta, bez nichž je žádné vojenskovo-vedecké zkoumání neobejde) o použití raketových zbraní s termojadernými náloži jsou našimi katedrami často jen velmi těžce — někdy jen nahodile — shromažďovány a v důsledku toho nejsou důsledně a komplexně studovány a zevšeobecňovány.

Naším operačně taktickým katedrami nebylo dosud umožněno vyměňovat si studijní materiály, vojenskovo-vedecké práce, ani provádět konzultace s katedrami jiných vysokých vojenských škol v rámci armád Varšavské smlouvy. V tomto směru zůstali jsme značně pozadu za mnohými našimi technickými katedrami. Dosavadní stav neumožňuje našim katedrami dokonce ani systematicky studovat a využívat všech zkušeností Sovětské armády, které jsou a zůstávají rozhodující pro celou naši vojenskotechnickou práci. Domnívám se, že tento nedostatek, jakož i nutná potřeba soustředit plánovitě úsilí na hlavní problémy vojenskovo-vedecké práce, vyžaduje konkrétní koordinace a organizace výměny vědeckých informací přímo v rámci Spojeného velení.

Nepříznivý vliv na vojenskovo-vedeckou práci mají i dosavadní nízké jazykové znalosti mnohých příslušníků našich operačně taktických kateder. Nedovoluje jim běžné nebo ve větší míře studovat v originálu různé cizojazyčné prameny. I když se v poslední době pomoc vojenské informační služby katedrami podstatně zlepšuje, přece jen obsahové sledování soudobých odborných informací a analytické rešerše si musejí katedry provádět především samy. To vyžaduje ovšem nejen mnoho času, ale často se i stává to, že mnohé nové, dosud nepřebrané prameny zůstávají nepovšimnuty a nevyužity.

Je přirozené, že všechny vpředu uvedené skutečnosti se také plně odrážejí v jednotlivých formách vojenskovo-vedecké práce operačně taktických kateder vojenských akademií. Katedry si volí v první řadě ty formy, které jsou úzce spojeny s jejich služební činností, tj. s učebně výchovným pro-

cesem, a které v současné době nejlépe odpovídají stupni vědecké přípravy jejich příslušníků. Nejčastější formou vojenskovo-vedecké práce je zpracování učebních materiálů (učebnic a učebních pomůcek). Zvláště v dnešní době, kdy stále ještě probíhá přestavba výuky na našich vysokých školách v duchu dubnového usnesení ÚV KSČ z r. 1959 „O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSSR“, je nutno ocenit tuto práci jako velmi potřebnou. Vždyť právě prostřednictvím těchto učebních materiálů je možno nejlépe zabezpečit, aby si posluchači hluboce a tvůrčím způsobem osvojovali nejen nové řady, předpisy, ale všechny zásady socialistického vojenského umění. Hodnotné učební materiály mohou úspěšně předávat výsledky rozsáhlé vojenskoteoretické práce kateder, mohou ukazovat vojskům nejen současné požadavky našich řádů, ale i další perspektivy rozvoje vojenského umění.

*

Vzhledem k tomu, že na účinnost a poslání učebních pomůcek a učebnic byly a jsou u nás dva protichůdné názory, chtěl bych zde vyjádřit svůj názor, který se opírá o dosavadní zkušenosti z výuky na velitelské fakultě VA AZ. Při přestavbě výuky minulého roku byla totiž také tato otázka velmi živě diskutována. Část soudruhů (většinou některých složek MNO) byla toho názoru, že po vydání našich nových bojových řádů je neúčelné, ba škodlivé, zpracovávat ještě jakékoli další učební pomůcky (přednášky). Doporučovali zpracovávat učební materiály výhradně jen pro operační stupně, kde dosud řady nebyly vydány. Myslím, že tyto názory vycházely především ze špatných zkušeností, ze zjištění, že mnohé učební materiály byly buď zastaralé, nebo, že místo toho, aby pomáhaly k tvůrčímu osvojení si řádů, tyto jen opakovaly či dokonce i překrucovaly.

Na druhé straně praxe ukázala, že výuka, která se opírala jen o studium řádů a předpisů, vedla často posluchače k memorování, k osvojování si základních pouček ve statické formě. Málo je však vedla k hlubokému chápání stále probíhajících změn ve vojenském umění v důsledku vývoje moderní válečné techniky i v důsledku zásadních společenských změn ve světě. Výuka, omezující se někdy jen na citování základních dokumentů, neměla mnohdy charakter vysokoškolského studia, které kromě obsahové stránky musí vždy ukazovat i způsob správného používání marxistické dialektické metody při řešení nejrůznějších problémů vojenského umění i výchovy a výcviku vojsk.

A nejen tato skutečnost, ale také okolnost, že katedry musí zabezpečit pro příští školní rok učební materiály i pro studium při zaměstnání, vede k tomu, že všechny katedry věnují a musí věnovat dnes těžší své vojenskovědecké práce právě na zpracování materiálů učebního rázu. Proto také hlavní formou vojenskovědecké práce operačně taktických kateder v dnešní době zůstávají učební pomůcky a učebnice. V těchto výukových materiálech musí být cílevědomě vykládány především teoretické zásady operačně taktických předmětů. Jejich výklad je však nutno těsně spojit s hlubokým, vědeckým zdůvodňováním všech základních ustanovení našich řádů a předpisů i s tvůrčí jejich aplikací na konkrétní podmínky situace.

Požadavky na zpracování učebnic a učebních pomůcek nejsou malé. Každá učební pomůcka (učebnice) v operačně taktických předmětech musí být zpracována tak, aby v jednotě s vysoce odbornou stránkou plnila i politickovychovný cíl svého předmětu. Musí vychovávat posluchače v duchu zásad a ideí marxismu-leninismu, k lásce a oddanosti ke KSČ, k socialistickému vlastnictví, k národní a vojenské hrdosti. Výukové materiály operačně taktických předmětů musí jasně ukazovat všechny přednosti a rozhodnou převahu socialistické vojenské vědy nad buržoazní vojenskou vědou.

Obsah učebnic a učebních pomůcek musí být zaměřen dále nejen na hluboké, ale i na systematické vyložení těch učebních témat, která jsou uvedena ve schválených učebních programech každé specializace. Jejich výklad musí být vědecký; proto se musí opírat o nejnovější poznatky socialistické, především sovětské vědy a o poznatky údajů, vlastností a operačně taktického využití nejmodernější vojenské techniky.

Učební materiály, zvláště pro studující při zaměstnání a pro první ročníky, musí být psány snadno přístupnou formou; výklad i složitých problémů musí být v nich prováděn jasně, důsledně a přesně. Učebnice ani učební pomůcky nesmějí však posluchačům vštěpovat jakoukoli šablonu, ale naopak, musejí je vést k přemýšlení o dalším rozvoji studovaného materiálu.

Aby učební pomůcka (učebnice) operačně taktických předmětů vzbuzovala zájem, má vždy uvádět dostatek příkladů z válečných zkušeností, především Sovětské armády a ukazovat, i nejnovější poznatky z posledních vojenských cvičení. Je účelné opatřit ji dostatečným počtem náčrtů, grafikonů, schémat, která by blíže osvětlila nebo doplnila vykládanou látku.

Metodické zásady vyžadují dále, aby způsob i posloupnost výkladu v učebnici odpo-

vídal co nejvíce metodice výkladu předmětu při přednáškách a v seminárních besedách. Výklad operačně taktických předmětů musí proto postupovat od jednoduchých problémů ke složitějším. Přitom je třeba stále pamatovat na hluboké teoretické zdůvodňování všech závěrů tak, aby posluchači dovedli sami porozumět tendencím dalšího vývoje problémů, které budou muset řešit jak v teorii vojenského umění, tak i v praxi u vojsk.

Již ze shora uvedeného je zřejmé, že zmíněná forma vojenskovědecké práce, má-li splnit ten cíl, který se od ní v učebně výchovném procesu vyžaduje, je velmi náročná a že představuje v současné době pro naše katedry velkou a složitou práci. Hodnotných učebních pomůcek není na našich katedrách stále ještě dostatek. Jistě je také na pováženu, že dosud se neobjevila u nás ani jedna učebnice operačně taktických předmětů, ač její potřeba, zvláště v současné době, je více než naléhavá. Často se argumentuje tím, že v současné době, kdy ustanovení řádů, předpisů se rychle mění, kdy často se ani nestačí vydávat nové řady, by bylo vydávání učebnic neúčelné, nehošpoddárné. Výuka na vysokých vojenských školách, zvláště pak všechny formy studia při zaměstnání, si však zpracování učebnic stále více a více vynucují.

Aby učebnice byly zpracovány v krátké době, aby nezastaraly již v procesu svého zpracování, bude nutno, aby se práce na nich zúčastnily co nejširší kolektivy různých kateder. Zpracovatelé učebních pomůcek musí být nejen dobrými vojenskými odborníky, ale musí mít i dostatečnou učitelskou praxi, musí znát obsah učební látky a ovládat metodiku jejího výkladu.

*

Pokud jde o jiné časté formy vojenskovědecké práce operačně taktických kateder, totiž vědeckých vojenskoteoretických prací, chtěl bych se nejprve zmínit o některých dalších příčinách, které svým působením rovněž záporně ovlivňují jejich kvalitu.

Kterákoliv vojenskoteoretická práce vyžaduje si především důkladné konkrétní analýzy celé řady údajů, čísel, faktů z různých vojenských jevů. Tato fakta čerpá vojenskovědecký pracovník jednak z vojenské historie, jednak ze zkušeností různých cvičení, prováděných v době míru, dále ze zkoušek vojenské techniky i z různých jiných pramenů, které mají určitý vztah k zadanému tématu. Pohledněme však blíže, jaké možnosti mají dnes operačně taktické katedry vysokých vojenských škol k získání těchto potřebných faktů.

Díky především sovětským pramenům, mají naše katedry v současné době již k dispozici velmi cenné i početné vojensko-historické práce z vedení bojů a operací Velké vlastenecké války. Tyto zkušenosti, i když nám poskytují nejpůlnější a nejpravější fakta pro zkoumání forem a zákonů ozbrojeného zápasu, mají však dnes zpravidla již jen historickou hodnotu. Proto se musí při jejich využívání provádět vždy i hluboká analýza všech těch vlivů, které přineslo zavedení jaderných a raketových zbraní do výzbroje armád. Různé závěry z minulé války je však nutno dnes analyzovat i z hlediska vlivů ostatních druhů nové vojenské techniky (například z hlediska širokého zavedení do výzbroje nejrůznějších radioelektronických zařízení). Důležitým úkolem při využívání faktů z minulých i současných válek (včetně malých, lokálních) je důkladně analyzovat také změny a vliv nových morálně bojových kvalit, a to jak u vlastních vojsk, tak i u nepřítelů. Bude-li využívání válečných zkušeností Sovětské armády prováděno pedagogickými pracovníky operačních kateder v duchu uvedených zásad, pomůže i nadále tento materiál jako hodnotný zdroj při řešení různých teoretických otázek, pomůže při objevování nových zákonitostí a tendencí vývoje forem a způsobů ozbrojeného zápasu, ukáže další cesty rozvoje vojenství.

Je třeba ovšem také zdůraznit, že jen samotné válečné zkušenosti jako experiment pro vojenskovědeckou práci kateder stačit již nemohou a nebudou. Vojenskovědecká práce v mírové době bude kromě nich potřebovat velké množství faktů z prověřování důležitých operačně taktických otázek na velitelsko-štabních, vojskových nebo závěrečných cvičeních. Mnoho cenného materiálu mohou jí poskytnout také zkoušky bojových a technických vlastností různé bojové techniky, nových druhů zbraní apod. A zde je třeba otevřeně říci, že naše katedry tento materiál nemají zpravidla k dispozici pro řešení svých vojenskovědeckých úkolů; těžce jej shánějí a pokud jsou schopny si ho vůbec opatřit, bývá zpravidla velmi neúplný, údaje bývají často zkreslené (i když byly vzaty např. ze zkušených cvičení). Důvody nechci šířeji rozebírat. Článek „Za další zvýšení úrovně vědecké práce v Čs. lidové armádě“ v odstavci „K některým metodickým problémům“ na ně správně ukazuje. Chtěl bych však zdůraznit, jak záporně tento nedostatek faktů se odráží ve vojenskovědeckých pracích příslušníků a kolektivů operačně taktických kateder. Vzhledem k tomu, že v naší armádě jsme dosud nezačali se systematickým, vědecky zdůvodněným shromažďováním faktů o vojenských jevech,

nemůžeme ani využívat statistické metody k řešení nejrůznějších úkolů vojenskovědecké práce. A přece dnes statistická metoda má stále větší a větší význam. Statisticko-matematická analýza zasahuje stále více a hlouběji do zkoumání všech vědních disciplín. Bez ní nemůže se proto dnes obejít ani vojenskovědecké zkoumání a to nejen v oblasti strategie, ale i v oblasti operačního umění a taktiky (např. při rozboru a posouzení kterýchkoli norem bojového použití a činnosti vojsk, jejich taktické přípravy apod.). Generálmajor P. G. Grigorenko v knize „Metodika vojenskovědeckého zkoumání“ podrobně a přesvědčivě zdůvodňuje důležitost a nutnost právě statistické metody ve vojenskovědeckém zkoumání. Dokazuje, že totiž statistika dovoluje vědecky zkoumat i takové vojenské jevy, „které obsahují mnohostrannost lidských individualit“, jestliže provádíme velmi početná, hromadná pozorování.

A zde jsme znovu u problému, že se statistickou metodou ve vojenskovědeckém zkoumání nebudeme moci začít dříve, dokud podle předem hluboce promyšleného programu, podle jednotné metodologie nebudeme provádět plánovitě, konkrétním úkolem vědecké práce zdůvodněné shromažďování faktů, čísel z našich velitelsko-štabních cvičení, ze cvičení s vojsky, z vojskových zkoušek naší bojové techniky, výzbroje apod.

Otázka zasluhuje si tím větší pozornost, že dnešní různá kybernetická zařízení (např. rychle pracující elektronkové počítací stroje) podstatně zvětšily možnosti využití statistické metody při řešení i nejsložitějších úkolů vojenskovědecké a vojenskovoýzkumné práce. I když dnes kybernetická zařízení v armádě již používáme — a jejich počet stále roste, málo jsme dosud učinili pro to, abychom si systematickým, nepřetržitým shromažďováním a zpracováním faktů o vojenských jevech připravili podklady pro programování kybernetických zařízení, především při jejich využití i ve štábech armád a svazků pro automatizaci procesů velení vojskům a bojovým prostředkům.

Uvedené důvody ukazují, že vojenskovědeckí pracovníci našich operačně taktických kateder musí si tedy pevně osvojit zásady statistické metody a že jimi musí být věnována značná pozornost systematickému shromažďování různých údajů, především z procesů velení. Velení armády a vojska musí pak zajistit, aby do statistických pozorování bylo zapojeno co nejvíce kvalifikovaných vojenskovědeckých pracovníků a aby jim byly vytvořeny potřebné podmínky pro jejich práci.

Zvlášť potřebné jeví se dnes statistické pozorování takových procesů, jako je soustředování a oceňování informací o vlastních vojskách i o nepříteli, o radiální situaci, o terénu a o povětrnostních podmínkách, dále pozorování procesů zevšeobecňování těchto informací a přípravy z nich potřebných údajů pro přijetí rozhodnutí velitele. Stejně nutné je zjišťovat údaje z procesů předávání bojových úkolů podřízeným vojskům a z oceňování účinnosti bojové činnosti vojsk a bojových prostředků v různých podmínkách operačně taktické situace. Není třeba zdůrazňovat, že počet takových pozorování v každém pozorovaném jevu musí být velmi rozsáhlý a že pozorování musí probíhat v přibližně stejných podmínkách.

Statistická analýza může ukázat nejen kritéria efektivnosti různých bojové techniky nebo bojové činnosti vojsk, ale ujasní nám často i matematické závislosti těchto kri-

terií na různých faktorech. Tak bude možno postupně získávat podklady pro programování počítačích strojů nebo jiných prostředků automatizace velení.

Domnívám se, že již tyto uvedené důvody i když jsou velmi neúplné, dokazují naléhavou potřebu, aby se naše operačně taktické katedry zabývaly statistikou a aby jim také pro tuto práci byly zabezpečeny potřebné podmínky.

Zdůrazněním potřeby statistiky pro naši vojenskovojeveckou práci v současné době nechci nijak snižovat potřebu důkladných znalostí ostatních způsobů zkoumání, zvláště znalostí zákonů marxistické dialektiky a logiky. I statistická metoda má omezené možnosti. Musí být proto vždy používána v těsném spojení s logikou a dialektikou. Příslušníci operačně taktických kateder musí proto dobře znát a umět používat ve vojenskovojevecké práci jak statistiku, tak i dialektiku a logiku.

Jsem si vědom toho, že v tomto diskusním příspěvku jsem nevyčerpal všechny otázky možnosti, forem a metod vojenskovojevecké práce operačně taktických kateder. Takový cíl jsem si ani před sebe nestavěl. Chtěl jsem ukázat pouze ty problémy našich kateder ve vojenskovojevecké práci, které jsou podle mého názoru velmi aktuální a které je třeba řešit dnes jak u nás, tak i nalézt pro ně pochopení u nadřízených složek a u vojsk. Jsem přesvědčen, že společně úsilí všech uvedených složek a i některé zde uvedené problémy mohou pomoci k tomu, aby operačně taktické katedry vojenských akademií lépe plnily úkoly, které dnes ve vojenskovojevecké práci před ně staví velení armády.

Kolektivnost a komplexnost ve vojenskovojevecké práci - základní předpoklad úspěšného řešení problémů soudobého vojenství

Plukovník

doc. CSc Jaroslav Mašek

1. *Kolektivnost a komplexnost* v řešení úkolů vojenskovojevecké práce má stejně jako ve všech ostatních vědních oborech značný význam a je vskutku spolu s požadavkem perspektivnosti vědecké práce rozhodující pro včasné, plné a hcdnotné řešení výzkumných úkolů rozvoje soudobého vojenství.

I když jsou pro úspěšné rozvíjení uvedených dvou forem vědecké práce v socialistické společnosti všechny předpoklady a podmínky jako plánovitost vědecké práce, všestranná výchova celé společnosti k uplatňování rozhodující úlohy kolektivu, nebyvalý rozvoj všech vědních oborů, zejména těch, na nichž je vojenství nejvíce závislé, vysoká nasycenost naší lidové armády tou nejpokrokovější a nejsložitější bo-

jovou technikou a vysoce vzdělanými velitelskými a inženýrsko-technickými kádry, je stupeň kolektivnosti a komplexnosti řešení hlavních úkolů vojenskovojevecké práce v naší lidové armádě stále nedostačující. Při jejich prosazování je třeba stále bojovat nejen s buržoasnými přežitky a pozůstatky starých individualistických názorů v myslích vojenskovojeveckých pracovníků, ale kromě toho je třeba ještě bojovat i s nesprávným výkladem principů kolektivnosti a komplexnosti i s chutí jednotlivých pracovníků kolektivně pracovat. Kolektivní a komplexní zpracovávání zásadních úkolů je totiž podstatně náročnější na kvalitu práce jednotlivých pracovníků, zato však přináší daleko lepší výsledky.

Není naším úmyslem zdůrazňovat spe-

ciflnost vojenskovoědecké práce, naopak stále propagujeme všeobecnou platnost hlavních zásad forem a metod provádění vědecké práce pro všechny vědní obory a z toho vyplývající nutnost účinnějšího přejímání zkušeností a poznatků z metodiky a forem provádění vědecké práce ze všech ostatních vědních oborů. Přes to je třeba se zmínit o jedné podstatné zvláštnosti vojenskovoědecké práce, která jistě podtrhuje a zvyrazňuje nutnost kolektivního a komplexního zpracovávání vojenskovoědeckých úkolů. Je to *mnohostrannost vojenskovoědeckého zkoumání*, která je ovlivněna tím, že válku a její zákonitosti nelze zkoumat odtržené od života společnosti, od politiky tříd, v jejichž zájmu je vedena, od společenského a státního zřízení bojujících stran a od dosaženého stupně výroby, vědy a kultury. Při zkoumání toho kterého způsobu bojové činnosti je nutno současně brát v úvahu různorodou bojovou techniku a prostředky ničení, morálněpolitické kvality vojsk, organizační formy vlastních vojsk, terén, roční dobu a povětrnostní podmínky. Kromě toho je nutno současně zkoumat tvěží otázku v nepříteli.

Toto vše nám dokazuje, že ve vojenskovoědecké práci se projevuje taková mnohostrannost, jakou nenajdeme u žádného jiného vědního oboru.

Z toho také vyplývá, že vojenská věda je povinná při zkoumání forem a způsobů ozbrojeného zápasu využít výsledků celé řady jiných věd. Nebývale prudký rozvoj vědy a techniky v současné době má také za následek, že závislost vojenské vědy na ostatních vědních oborech neustále vzrůstá a ve svých důsledcích to znamená, že bojová technika, její vlastnosti a možnosti se neustále a podstatně mění, což spolu se současnou mezinárodní situací na zkracování lhůt, v nichž zásadní problémy vojenskovoědecké práce musí být řešeny. A tak složité a náročné úkoly v krátkých lhůtách je nutno řešit kolektivně a komplexně.

2. *Rozhodujícím předpokladem pro rozvíjení kolektivnosti a komplexnosti v řešení úkolů vojenskovoědecké práce je správně stanovit komplexní a stěžejní úkoly*, které již svojí stavbou a konečným cílem dávají zásadní organizační předpoklady pro výše uvedené formy jejich řešení. Je nám všem známo, že v současné době je v naší lidové armádě vyvíjeno velké úsilí k tomu, aby byl vypracován takový perspektivní plán vojenskovoědecké práce, který by uvedené úkoly obsahoval. To je ovšem jedna stránka věci, i když rozhodující. Mým cílem je však ukázat některé hlavní zásady správného pojetí kolektivnosti a komplexnosti práce již na pracovištích, které uvedené úkoly řeší.

a) Tak především k otázkám *kolektivnosti v řešení vojenskovoědecké práce*. Využijí zde některé zkušenosti, které jsme získali na Vojenské akademii Antonína Zápotockého při prosazování zásad kolektivnosti do řešení vojenskovoědeckých úkolů.

Rozhodující pro celou práci je výběr vhodného vedoucího pracovníka a pracovního kolektivu. Je bezpodmínečně nutné, aby za vedoucího pracovníka byl vybrán takový vojenskovoědecký pracovník, u něhož je záruka, že zvládne celý rozsah úkolu, má dostatečnou vědeckou autoritu a organizační schopnosti, aby byl s to na základě anotačního řízení, jehož se musí bezpodmínečně zúčastnit, případně i s dalšími naznačenými pracovníky kolektivu, celou práci organizovat a usměrňovat k splnění konečných cílů práce. Osvědčilo se, aby vedoucí pracovník po skončení anotačního řízení a po ujasnění si cílů práce vydal ve spolupráci se svými spolupracovníky podrobnou osnovu celé práce a organizační směrnice, v nichž musí jasně a konkrétně stanovit celou organizaci práce, její časové uspořádání, konkrétní úkoly jednotlivých pracovníků a jejich cíle, termíny posuzování jednotlivých částí práce, konečné posouzení práce celým kolektivem a její definitivní zpracování.

Zvlášť důležité je, aby i když jde o kolektivní práci, měl každý pracovník *stanoven přesně svůj úkol, za který plně odpovídá*. Aby se však celá práce nestala jakýmsi sborníkem prací jednotlivých autorů je nezbytné, aby vedoucí pracovník soustavně usměrňoval práci všech členů kolektivu a kromě toho náročně vyžadoval dodržení stanovené jednotné koncepce celé práce. Celá práce zpracovaná kolektivem musí být skutečně kolektivním vytvořením a musí se v ní odrazit rozum, zkušenosti a znalosti celého autorského kolektivu.

Všichni členové kolektivu musí být v neustálém styku s vedoucím pracovníkem i mezi sebou a být připraveni spolupřesit i příbuzné úkoly řešené ostatními členy kolektivu.

Vedoucí pracovník musí pracovníky kolektivu, zejména mladší a začínající na řešenou problematiku učít po celou dobu prací nejen po stránce věcné, ale i po stránce používané metodiky práce a současně musí být s to i sám se od kolektivu učít a s trpělivostí a taktem odstraňovat chyby v práci jednotlivých pracovníků.

Rozhodujícím předpokladem úspěšné práce kolektivu je vytvořit skutečně soudružské a dělné ale současně nesmlouvavě vědecko-kritické prostředí. Máme zkušenosti, že tam, kde se podařilo vedoucímu

vytvořit při posuzování vypracovaných úkolů neb jejich částí kritické prostředí bez narušení soudružských vztahů mezi jednotlivými pracovníky, jsou dosahovány nejlepší výsledky. V podmínkách vojenských kolektivů je třeba také mít na paměti slova významného sovětského vědce M. I. Dragomirova, že ve vědě nejsou generálové ani podporučíci.

Dodržení této zásady má hluboký význam. V žádném případě neznamená a nesmí být pojmáno jako úleva od vojenských řádů, kázně a pravidel vojenské zdvořilosti. Ale na druhé straně při práci na vojenskovědeckém úkolu při kritických rozbořech a posuzování jednotlivých jeho částí atd., musí být brán v úvahu názor každého vojenskovědeckého pracovníka bez ohledu na jeho hodnotu a funkci. Jedině tak bude možno dosáhnout plného rozvoje iniciativy a osobního zájmu každého pracovníka kolektivu na řešení úkolu.

Na sovětských vojenských akademiích používají jedno velmi významné opatření k zvýšení vlivu kolektivu na řešení důležitých vojenskovědeckých úkolů a sice několikrát do roka organizují **vědecká shromáždění učitelů akademie**, na nichž projednávají a posuzují v celém kolektivu učitelů akademie návrhy na řešení závažných problémů. Toto opatření má přirozeně značný význam a velký vliv na hodnotu práce i rozvoj vojenskovědeckého myšlení pracovníků akademie.

Velmi významnou činností při kolektivním zpracování úkolů je **kontrola včasného plnění jednotlivých úkolů** vedoucím pracovníkem, protože právě při kolektivním zpracování úkolu, kde jednotliví pracovníci jsou se svojí prací odkázáni na včasné splnění úkolů ostatních spolupracovníků, je dodržení časového plánu velmi vážné.

V zájmu dodržení vysoké hodnoty práce je nezbytné, aby jak vedoucí pracovník tak i ostatní spolupracovníci nebyli zapojeni do řešení více než jednoho úkolu. Dosavadní praxe zadávání vojenskovědeckých úkolů z více složek bez ohledu na kádrové možnosti jednotlivých pracovišť nedovoluje tuto důležitou zásadu dodržovat. To se musí zákonitě projevit na snížené kvalitě prací.

b) Když jsme dosud hovořili o kolektivnosti vojenskovědecké práce, měli jsme na mysli práci kolektivů složených jak z pracovníků stejné specializace, tak i kolektivů z pracovníků různých vědních oborů a specializací. Jak jsem již v úvodu naznačil, soudobé vojenství se vyznačuje takovou různorodostí používané bojové

techniky a specializací vojsk, tak vysokou specializací řešených dílčích problémů, že ani velmi dobře kvalifikovaní vědeckí pracovníci jedné specializace nejsou dnes již s to účinně řešit ani poměrně jednoduché problémy své specializace. Rovněž stále vyšší závislost všech otázek vojenského umění na zaváděné bojové technice nedává dnes žádné vyhlídky pro to, aby úkoly vojenskovědecké práce mohly být úspěšně řešeny pouze pracovníky zaměřenými operace taktického a naopak, aby úkoly vojenskotechnického charakteru mohly být řešeny pouze pracovníky technického zaměření.

Kromě toho dlouholeté zkušenosti z vědecké práce nás přesvědčily o tom, že není efektivní řešit jednotlivé dílčí problémy podle jejich charakteru nebo specializace. V dnešních podmínkách rozvoje všech vědních oborů jeví se jako jediné účinné řešit zásadní problémy vojenskovědecké práce **komplexně**, to znamená v celém souhrnu všech problémů od základu až po konkrétní praktické prověřené závěry použitelné v praxi u vojsk.

Proto jsou také vytvářeny k řešení zásadních vojenskovědeckých úkolů kolektivy složené z pracovníků různých operačně taktických specializací, technických, společenskovědních a lékařských vědních oborů.

Kromě již vyjmenovaných předností a výhod má toto pojetí práce na vojenskovědeckých úkolech ještě tu výhodu, že vnáší do vojenskovědecké práce realnost a pomáhá nám odstraňovat stále se ještě vyskytující teoretizování vojenskovědeckých pracovníků bez ohledu na možnosti bojové techniky a závěry z ostatních vědních oborů k řešeným otázkám. Další výhodou kombinovaných pracovních kolektivů je, že jeho všichni příslušníci díky nutnosti systematických vzájemných konzultací rychleji odborně rostou. Nakonec je třeba zdůraznit i to, že přítomnost vědeckých pracovníků technických, společenskovědních a lékařských vědních oborů pomáhá vnášet do pracovních kolektivů i dlouholeté dobré zkušenosti z metodiky vědeckovýzkumné práce těchto oborů.

Z hlediska formy práce je tedy možnost komplexnosti ve vojenskovědecké práci hodnotit jako vyšší stupeň kolektivnosti, která jedině může v současných podmínkách odzbrojeného zápasu zajistit správnost dosažených závěrů vojenskovědecké práce.

Určitých výsledků jsme již dosáhli v komplexním řešení úkolů vojenskovědecké práce za účasti různých kateder specializací operačně taktických, ale za

minimální účasti techniků, pracovníků společenskovedních a lékařských vědních oborů. Na překážku dalšího a plánovitějšího rozvoje komplexnosti ve vojenskovedecké práci je, že v plánech vědecké práce není dán základ pro jednotné zaměření pracovišť všeho druhu na řešení komplexních úkolů. Není možno očekávat, že bez centrálního plánu podle něhož budou všechna operačně taktická, společenskovední, technická a lékařská pracoviště zaměřena na omezený počet hlavních komplexních výzkumných úkolů, nastane nějaké podstatné zlepšení.

Hlavní problém již není v tom, že by jednotlivé druhy pracovišť s vědeckými pracovníky nechápala význam a přednosti komplexnosti v řešení výzkumných úkolů nebo nejvíce ochotu se na komplexním řešení podílet. Hlavní překážkou je to, že jednotlivé druhy pracovišť dostávají od svých nadřízených odborných složek MNO rozdílné hlavní vědecké úkoly, které je plně vytíží. Věříme, že konference k otázkám vědecké práce pomůže nám vyřešit i tento zásadní problém.

Na naší akademii byly sloučením obou bývalých vojenských akademií VA KG a VTA AZ vytvořeny pro řešení komplexních úkolů vojenského výzkumu velmi dobré podmínky. Vždyť také dosažení jednotného systému výuky operačně taktických a vojenskotechnických disciplín v naší lidové armádě spolu s vytvořením jednotné operačně taktické a vojenskotechnické báze vojenského výzkumu byly vážnými důvody pro sloučení obou akademií. Při tom ještě specificky v našich školských podmínkách se rozšiřují možnosti do komplexního řešení úkolů vojenského výzkumu zapojovat i katedry základně teoretických předmětů jako matematiky, fyziky, chemie i katedry všeobecně technických předmětů jako nauky o materiálu, obrábění, pružnosti a pevnosti apod.

Ve výuce na akademii se již komplexnost dílčím způsobem projevila v tom, že na operačně taktických specializacích byla podstatně rozšířena a zdokonalena výuka technických disciplín a na inženýrských specializacích zdokonalena výuka taktických předmětů.

3. Další možnosti rozvoje komplexnosti vojenskovedecké práce se nám otevírají při realizaci usnesení ÚV KSČ z dubna 1959 „O spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSSR“. Aby se naši vědecko-pedagogičtí pracovníci dostali do nejužšího styku a spojení s vojsky a závody, usilujeme o vytváření tzv.

detašovaných výzkumných pracovišť, složených z pracovníků z praxe a našich učitelů, a to buď u nás na akademii nebo u vojsk a na závodech. Dosud jsme dosáhli dílčích výsledků, a to v tom smyslu, že již máme pět úspěšně pracujících detašovaných výzkumných pracovišť různých závodů na naší akademii a připravuje se prve pracoviště vojenského zaměření při katedře letecké inženýrské služby. To nás plně neuspokojuje, my bychom raději organizovali detašovaná výzkumná pracoviště u vojsk, vyvířená z našich učitelů operačně taktického i technického zaměření spolu s příslušníky vojsk ke komplexnímu řešení vojenskovedeckých úkolů, které je třeba vyřešit v krátkých lhůtách. Takovéto pojetí komplexního řešení vojenskovedeckých úkolů by nejlépe splňovalo požadavky komplexnosti, bylo by největším přínosem pro naše učitele i vojska a pomáhalo by i účinně realizovat usnesení ÚV KSČ z dubna 1959. Je přirozené, že takto vytvářená detašovaná pracoviště by bylo možno využívat nejen ke komplexnímu řešení krátkodobých naléhavých úkolů vojsk, ale i k řešení dlouhodobých úkolů vojenskovedecké práce základního významu k řešení základních teoretických úkolů s předstihem před potřebami vojsk.

Bude jedním z hlavních úkolů rozvoje vojenskovedecké práce na naší akademii v novém školním roce rozšířit síť detašovaných výzkumných pracovišť akademie u vojsk a vojenských zařízení.

4. Poslední otázka, o níž bychom chtěli pojednat při rozboru kolektivnosti a komplexnosti vědecké práce je **hodnocení vypracovaných kolektivních a komplexních vojenskovedeckých úkolů**. Uvádíme tuto otázku záměrně a sice v souvislosti s jiným problémem vojenskovedecké práce, týkajícím se rozvoje základny vojenskovedeckých pracovníků v naší lidové armádě. V současné době je žádoucí, aby vědeckí aspiranti a příslušníci naší armády, kteří usilují o získání vědecké hodnosti kandidátů vojenských věd formou kandidátských zkoušek, ponejvíce obhájili jako svoje kandidátské disertační práce úspěšně zakončené služební vojenskovedecké úkoly. Tim je i řešen oprávněně kritizovaný nedostatek, že některé kandidátské práce nepřinesly ten účinek, který byl očekáván, mnohdy jejich témata byla volena bez ohledu na konkrétní potřeby praxe apod.

Nyní, jak to bude s kolektivními pracemi, na jejichž řešení se podílela řada pracovníků. Zásadně je **možno využít i částí kolektivních vojenskovedeckých úkolů k obhajobě jako kandidátské diser-**

tační práce. Jak jsme již uvedli vpředu i v kolektivní práci musí být přesně určen podíl jednotlivých spoluautorů a musí být vyznačen i na práci. Proto je také nezbytně nutné, aby hodnocení kolektivních

prací bylo prováděno sice jako jednoho díla, ale současně aby v zhodnocení byly konkrétně ohodnoceny i ucelené části zpracované jednotlivými pracovníky kolektivu.

Závěrem bychom chtěli upozornit na to, že rozvoji kolektivnosti a komplexnosti vojenskovo vědecké práce by měla být věnována podstatně větší pozornost než dosud. Dosáhnout plného porozumění u všech příslušníků armády, kteří se na řešení vojenskovo vědeckých úkolů aktivně podílí, znamená i na ideologické frontě bojovat proti některým pozůstatkům a přežitkům starého individualismu vědeckých pracovníků. Požadavek mnohostrannosti vojenskovo vědeckého zkoumání při řešení zásadních úkolů vojenskovo vědecké práce určuje i nutnost kolektivnosti a komplexnosti práce jako jednoho z rozhodujících předpokladů pro úspěšné řešení problémů soudobého vojenství.

K otázce stranickosti vědeckovýzkumné práce

Inž. podplukovník

CSc. Jan Matušína

Jednou z nejdůležitějších otázek rozvoje naší socialistické společnosti v současné etapě a zároveň rozvoje naší armády, je podstatně zkvalitnění vědeckovýzkumné práce. Těmto otázkám je v poslední době věnována mimořádná pozornost, která se odráží v příslušných stranických a vládních usneseních.

Pokud jde o nás, pracovníky Vojenské akademie Antonína Zápotockého, je z tohoto hlediska nejzávažnější „Usnesení vlády ČSSR ze dne 12. října 1960, č. 929, o kádrovém, finančním a materiálním zajištění dalšího rozvoje vědecké a výzkumné činnosti vysokých škol o zlepšení jejího řízení a organizace“ a její aplikace na vojenské školství, uvedená v SN MNO č. 5 z 1. 7. 1961. Tento dokument bezprostředně navazuje na usnesení ÚV KSČ z dubna 1959 „O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSR“, které se stalo základním pilířem v otázkách výchovy vzdělaného socialistického člověka, schopného řešit všechny problémy, související s bouřlivým rozvojem výrobních sil za socialismu a komunismu.

Základním požadavkem na vědeckovýzkumnou práci v našich historických podmínkách je, že musí být stranická. Otázka stranickosti ve vědeckovýzkumné práci je sice všeobecně uznávána a proklamována, cvšem podle mého názoru je často nesprávně chápána a vysvětlována. Hlavní příčinu vidím v tom, že přes poměrně značné zlepšení, je vědecká práce z velké části dosud doménou vědeckých pracovníků, kteří často stojí mimo politické dění a nebo se ho zúčastňují jen proklamativně. Svůj malý poli-

tický projev odůvodňují většinou „zápalem“ pro vědeckou práci a poukazováním na to, že při dnešním rozvoji vědy a techniky nutno veškerý čas a energii věnovat vědecké práci.

Někdy je stranickost vědecké práce chápána tak, že stačí znát základní poučky a kategorie marxistické filosofie a vhodně je používat. Nebo, že stačí v úvodní kapitole odsoudit západní teorie a publikace a správně vyzvednout autory a publikace sovětské. Takovéto zúžení a jednostranné chápání stranickosti ve vědě svědčí o zásadním nepochopení této linie a nebudeme s ním dále polemizovat.

Myslím, že nemá smysl zde polemizovat také s takovými názory, že stranickost ve vědě musí nutně znamenat odklon od objektivní pravdy a tendenční zkreslování faktů, jak o tom mluví buržoazní ideologové. V naší společnosti je tato otázka již jasná a velké úspěchy Sovětského svazu ve vědě a technice jsou jen důkazem toho, že právě spojení stranickosti a vědeckosti je zdrojem úspěchů socialistického zřízení.

Nedodržování principů stranickosti ve vědecké práci spočívá dnes podle mého názoru v jiných otázkách, které se zdají na první pohled podružnější.

Stranickost vědecké práce chápeme jako soulad cílů výzkumu, hlavních směrů a využití dosažených výsledků se společenskými potřebami a požadavky dělnické třídy a komunistické strany, s potřebami a požadavky plánovitého a proporcionálního rozvoje výrobních sil. Pokud jde o vojenskovo vědeckou práci, máme pochopitelně na mysli jednotu cílů a hlavních směrů vý-

zkumu s perspektivním rozvojem armády a jednotlivých druhů vojsk jako nástroje dělnické třídy k uhájení samostatnosti a výsledků socialistické výstavby.

Z uvedeného je vidět, že pojem stranickosti vědecké práce je velmi široký a je třeba jej takto chápat a uplatňovat. Podle mého názoru s pojmem stranickosti vědecké práce úzce souvisí otázka zadávání výzkumných úkolů, jejich usměrňování, řešení, zhodnocení a vlastní realizace výsledků výzkumu. Podívejme se nyní, jak je hledisko stranickosti uplatňováno v jednotlivých otázkách, které jsou výše uvedeny. Rozbor je proveden z hlediska, jak se mně tyto otázky jeví na Vojenské akademii v Brně, tj. z hlediska kateder, vědeckých pracovišť, učitelů a vědeckých pracovníků.

1. Zadávání výzkumných úkolů

Toto je velmi důležitá, byť i přípravná fáze vědeckovýzkumné činnosti. Od správného určení úkolu a jeho zadání závisí velmi mnoho a je proto třeba úkoly při zadávání důkladně promyslet, hlavně z hlediska stranickosti, tj. z hlediska potřeb a požadavků naší strany a dělnické třídy. Na druhé straně je ovšem všeobecně známo, že právě v této otázce byla v minulosti udělena řada nedopatření a chyb.

S tímto bezprostředně souvisí otázka plánovitosti vědecké práce tak, aby byly řešeny aktuální úkoly a při tom v potřebném předstihu. Plánovitost vědecké práce a řešení úkolů nesmí být ovšem zaměňována s plánováním.

Nechci zde, samozřejmě, paušalizovat a jsem si vědom toho, že správné určení a zadání úkolu není snadná záležitost. Je tedy pochopitelné, že i přes veškerou péči a odpovědnost při zadání úkolu se může stát, že v důsledku objektivní situace některý problém ztratí aktuálnost pro armádu a bude nutno přistoupit k jeho zrušení, nebo že výsledky výzkumu nebudou realizovány apod.

Ovšem při správné znalosti perspektivy vývoje armády a druhů vojsk by tyto případy měly být velmi ojedinělé a převážná většina řešených úkolů by měla být předpokládaným způsobem využita. Skutečnost je ale taková, že u celé řady úkolů ještě v průběhu řešení se dovídáme, že vojsko již nemá o výsledky zájem a úkoly jsou zastavovány a nebo zhytny suchou cestou. V takovýchto případech nejde jenom o ekonomickou ztrátu, způsobenou do jisté míry zbytečnou prací. Nepříjemné je i to, že v uvedených případech se projevuje hlavně u mladých výzkumných pracovníků určitá nedůvěra ke všem výzkumným úkolům a nechuť do jejich řešení.

Někdy se také stává, že úkoly jsou při zadávání nedostatečně specifikovány a že řešitel musí sám veškeré podklady a požadavky shánět. To vede samozřejmě k tomu, že úkoly nejsou řádně promyšleny z hlediska cíle a metodiky a řešitel při nejbližší větší těžkosti má snahu úkol zúžit co do rozsahu, popřípadě uzavřít.

Všeobecnou bolestí zadávaných úkolů je často nedostatečný styk zadavatele s řešitelským kolektivem. Jak cíl výzkumného úkolu, tak i metodika řešení a termíny ukončení úkolu a jednotlivých etap, nejsou v průběhu řešení upřesňovány. Toto vede často k různým disproporcím a někdy i k zajištění, že při zadávání úkolu si zadavatel a řešitel řádně „nerozuměli“.

2. Způsob řešení výzkumných úkolů

Charakteristickým rysem současné doby je vysoká specializace vědních oborů, která je do jisté míry určována stupněm jejich rozvoje. Na druhé straně se ovšem jejich hranice namnoze překrývají a jejich výsledky na sebe navazují a podmiňují se. Prostředkem k překonání izolovanosti jednotlivých vědních oborů je komplexnost v řešení výzkumných úkolů. Jejím cílem je soustředění úsilí na důležité vědeckovýzkumné úkoly s cílem zvýšení kolektivnosti a podstatného zkrácení doby, potřebné pro řešení úkolu.

Zde je třeba přiznat, že v této otázce je situace u nás zatím málo uspokojivá. Přes četná opatření jsou u nás síly tříšeny na desítky úkolů a myšlenka komplexnosti úkolů se u nás prosazuje poměrně pomalu. Máme na akademii (fakultě) některé katedry a pracoviště, kde na jednoho učitele nebo vědeckého pracovníka připadá až jeden výzkumný úkol. Je samozřejmě, že tento stav nedává možnost dosáhnout co nejvyšších výsledků a prodlužuje také dobu řešení, což je v dnešní situaci nežádoucí.

Nutno ovšem podotknout, že málo uspokojivá situace v komplexním řešení úkolů byla z převážné části způsobena tím, že komplexní úkoly nebyly zatím ve větší míře akademii zadávány a nebyly ze strany MNO koordinovány.

Zatím se málo rozvíjí i vlastní spolupráce takticko-operačních kateder s katedrami technickými. Úkoly se řeší často izolovaně a výsledky výzkumu problémů taktických a operačních nevystihují v plné míře všechny technické aspekty problému a naopak. Příčina spočívá v některých případech v poněkud menších znalostech taktiky a operačního umění příslušníků technických kateder a naopak.

S počtem úkolů souvisí otázka kolektivnosti řešení úkolů. Požadavek kolektivnosti řešení je jedním z nejdůležitějších rysů stranickosti ve vědecké práci. Jedině větší koncentrací pracovníků na daný problém můžeme dosáhnout zkvalitnění výzkumné činnosti co do metody řešení i kvality dosažených výsledků. Na VA AZ je tento požadavek podložen ještě skutečností, že učitelé provádějí ještě rozsáhlou, časově náročnou činnost pedagogickou, která jim nedovoluje soustředit všechny síly na vyřešení úkolu a často vede k prodlužování doby řešení úkolu.

Problém kolektivní spolupráce je ve značné míře i problémem převýchovy lidí, v našem případě vědeckých pracovníků. Je zde nutno překonávat řadu přežitků, které mnohde v nás zůstaly. I když tato otázka není dnes již tak vysoce aktuální, hlavně zásluhou správně vedené výchovy a doplňování pracovišť mladými pracovníky, nutno přece jenom provádět soustavnou politickovýchovnou práci. Nesmíme zapomenout, že vždycky se vyskytnou pracovníci, kteří se budou snažit za každou cenu vyniknout sami, budou úzkostlivě střežit výsledky své práce a nezdavě žárlit na úspěch jiných. Toto neochopitelně nepřispívá k vytvoření správného soudružského prostředí a stává se naopak brzdou.

Na druhé straně je třeba zabránit tomu, aby v kolektivnosti při řešení úkolů neviděli někteří pracovníci zástěru, za kterou by mohli schovat svou nedostatečnou práci. Proto kolektivní řešení předpokládá rozdělení problémů na jednotlivé pracovníky tak, aby každý řešil určitý úsek, za který bude také odpovědný. Z toho je vidět, že kolektivní řešení nijak nebrání samostatné publikační činnosti a obhajování disertačních prací.

3. Ukončení úkolu a využití výsledků v praxi

Vědecký úkol nutno samozřejmě vyřešit v požadovaném rozsahu a to jak po stránce teoretické, tak experimentální. Zde nutno zdůraznit, že jediným a zásadním kritériem stranickosti vědecké práce v armádě je neustálý růst bojové připravenosti armády, tj. praktická realizace všech výsledků modernizace bojové techniky, řešených ve výzkumných a vývojových pracovištích.

Správnost metodiky řešení a dosažených výsledků nutno kolektivně posoudit na oponentním řízení. Oponování závěrečných zpráv řešených úkolů se stalo již takřka běžným, což představuje určitý úspěch. Nutno však uvést, že průběh oponentského řízení ne vždy odpovídá našim představám kritičnosti jednotlivých závěrů a dosažených výsledků. Není třeba zde zdůvodňovat, že jedině kritickým posouzením dosažených výsledků je zaručena správnost a efektivnost řešení úkolů.

Zde nutno konstatovat, že v otázkách zdravé kritičnosti na oponentských řízeních není dosud všechno v pořádku. Není ještě samozřejmou povinností každého oponenta a všech přítomných vyjádřit se skutečně otevřeně ke všem řešeným problémům. Někdy jsou i takové situace, že za správné oponenty jsou považováni ti, kteří se zmiňují jen o kladných stránkách práce a záporné opomíjejí.

S tím souvisí i otázka využití výsledků v praxi. Často to dopadne v praxi tak, že řešitelé úkolu jsou pobízeni k včasnému jeho vyřešení a po oponentském řízení se o úkolu již více nedoví. Máme celou řadu vyřešených úkolů, které byly sice v určité míře využity v resortu zadavatele, ale již méně v jiných složkách, které někdy o těchto výsledcích ani neví.

Cílem tohoto pojednání bylo upozornit na některé aspekty, které jsou sice v podstatě odborné, ale mají hluboké stranické zaměření. Bylo na ně upozorněno také proto, že na jejich správném pochopení a provádění závisí v podstatné míře další rozvoj vědecké práce.

Závěrem nutno zdůraznit, že socialistická společnost a socialistické výrobní vztahy vytvářejí sice předpoklady pro správné uplatňování všech otázek stranickosti ve vědecké práci, ovšem předpoklady nutno soustavně uskutečňovat společným úsilím všech výzkumných pracovníků, stranických organizací a služebních orgánů.

Spolupráce taktických kateder vojenských akademií s vojsky - efektivnost vědecké práce

Plukovník

doc. ČSc Václav Fládr

Ve svém příspěvku k nastávající konferenci o vědecké práci v armádě chci pojednat o jednom z podstatných problémů vědecké práce na taktických katedrách Vojenské akademie Antonína Zápotockého a to o nutnosti rozšíření vědeckého kolektivu katedry o vědecké spolupracovníky od vojsk.

Všechny směrnice, nařízení a nakonec i sám život ukazuje, že do vědecké práce v naší armádě má být zapojeno co nejvíce příslušníků armády. To je jistě správný požadavek, ale nelze z něho dělat závěr, že každý důstojník a na každém pracovišti musí vědecky pracovat. Tedy nelze všem rovnoměrně ukládat k řešení vědecké úkoly. Pro vědeckou práci je třeba vytvořit podmínky.

Potřebné podmínky nelze zabezpečit všude, ale jen na určitých pracovištích a těm říkáme vědecká pracoviště. O jaké podmínky jde? Nebudu je rozebírat, protože samy o sobě tvoří nové téma příspěvku k vědecké konferenci. Stručně řečeno vědecké pracoviště musí mít aktivní a pokud možno vyškolené vědecké kádry schopné pracovat v daném vědeckém oboru, musí mít zabezpečenu možnost širokého studia, přirozeně vyhrazen čas na vědeckou práci, ověřování si teoretických myšlenek v praxi, musí vytvářet, shromažďovat a vyhodnocovat poznatky a zkušenosti a dovést jasné daný úkol do jeho cíle.

Vědecká pracoviště budou tedy různá co do problematiky. Pro řešení taktických a operačních problémů by měla být vědecká pracoviště na taktických a operačních katedrách Vojenské akademie Antonína Zápotockého. Tím nechci říci, že kromě kateder vojenských akademií by nemohla existovat jiná vojenská vědecká pracoviště. Máme jich v naší armádě již řadu a to jednak na vojenských akademiích, například výzkumná pracoviště VA AZ, dále u složek MNO, výzkumná a zkušební střediska druhů vojsk a správy MNO a řadu dalších výzkumných pracovišť, zvláště pak v oboru lékařských věd. Vědecká pracoviště se mohou zřizovat jako stálá a to podle mého názoru především na katedrách vojenských akademií nebo dočasná, která mají své trvání jen pro splnění určitého konkrétního úkolu.

Stranický aktiv organizovaný MNO/HPS v roce 1958 k otázkám vědecké práce v armádě mimo jiné doporučil, aby za střediska vědecké práce v armádě byly hlavně považovány katedry vojenských akademií a je-

jích vědeckopedagogické kádry. Také ve „Statutech“ vojenských akademií jsou katedry již vedeny jako střediska vojenskovo vědecké práce, která si pak nutně vytváří svá vědecká pracoviště.

V dalším bych chtěl upozornit na potřebu úzké spolupráce taktických kateder s vojsky v otázkách vojenskovo vědecké práce jako nutnost, aby se taktické katedry mohly skutečně stát střediskem vojenskovo vědecké práce v armádě. Rozeberu problémy vědecké práce na katedrách a u vojsk a pokusím se dojít k závěru, jak by tato práce měla být organizována a prováděna, aby se stala skutečně efektivní.

Na katedrách se vědecky pracuje již řadu let. Ovšem výsledky vědecké práce jsou zatím méně uspokojivé. Vědecká práce na taktických katedrách není doceněna, není zabezpečena a dělá se jako něco navíc, co příslušníky kateder zatěžuje při vlastní pedagogické práci. Zájem zadavatelů vědeckých úkolů o vědeckou práci kateder je malý, úkoly jsou z velké části zadávány bez hlubokého uvážení, anotační řízení nejsou vždy plně doceněna, materiální zabezpečení je slabé, cíl práce není vždy jasný a lhůty na splnění úkolu mnohdy nezabezpečují rozvinutí vědecké práce. Není cílem mého příspěvku tyto potíže rozebírat.

Nedostatků jsou však i na katedrách. Málo se studují existující prameny, nevědou se diskutovat o vědeckých problémech, vědecký styk se spřátelenskými zahraničními vědeckými orgány prakticky chybí. V současné době se postupně lepší kádrové obsazení kateder. Usnesení vlády Československé socialistické republiky z 12. října 1960 číslo 929 aplikované na působnost v oboru ministerstva národní obrany toto zlepšování kádrové situace ještě posílí, bude-li uvedeno v život v plném rozsahu. Lepší se postupně i metodika zpracování vědeckých úkolů na katedrách a to s postupným získáváním zkušeností v této oblasti. Je třeba zdůraznit, že katedra nemůže pracovat na řadě vědeckých úkolů jako dosud, kdy má za rok 3,5 až 8 vědeckých úkolů, ale jen

na tolika úkolech, na kolik stačí síly katedry.

Hlavním nedostatkem na katedrách je získání času na vědeckou práci, která se přirozeně na těchto katedrách nedá odtrhnout od práce pedagogické. Vědecká práce není prací mechanickou a nedá se také naplánovat tak, jako například tělesná příprava každé pondělí od 14.30 hod. do 16.30 hod. Pro zlepšení vědecké práce nutno uvolňovat z výuky na určitou dobu potřebný počet učitelů, kteří se problémem vědeckého úkolu zabývají. Každý může namítnout, že toto je věc katedry a má, respektive v budoucnu bude mít, pravdu. Uvolňování učitelů z výuky vyžaduje určitou stabilizaci výuky, avšak se učitelé mohli vzájemně zastupovat. Zatím je to těžko řešitelný problém.

Pro vědeckou práci musí být rovněž zabezpečeny alespoň nejzákladnější otázky duševní a pracovní hygieny. Naše význačné osoby v oblasti psychologie se touto otázkou vážně zabývají a například profesor Henner tvrdí, a právem, že člověk vydrží denně pracovat více než 8 hodin, i 12 hodin, a to řadu dní za sebou a neumí se, jsou-li pracovní podmínky dobré. Naopak po 6hodinové denní práci přichází únava, kde dobré pracovní podmínky nejsou zajištěny. Je přirozené, že nelze ztotožňovat ztěžování pracovních podmínek při výcviku, kde je to nutné, s vědeckou prací, kde je to škodlivé.

Na taktických katedrách Vojenské akademie Antonína Zápotockého jako vědeckých pracovišť se v současné době plní, a to ještě s obtížemi, jen jedna část vědecké práce, teoretické zvládnutí problémů, rozpracování myšlenek v závěry. Chybí však ověření myšlenek v praxi, což je nezbytně nutné u každého vědeckého pracoviště. Už z toho tedy plyne, že taktické katedry, chtějí-li být opravdu střediskem vědecké práce, musí se opírat o praxi, to znamená o vojska, nebo-li musí být pro vyřešení vědeckého úkolu doplněny kolektivy důstojníků od vojsk.

Jaká je situace u svazků, útvarů a jednotek? Z předcházejícího je jasné, že svazky, útvary a jednotky nejsou a za daného stavu ani nemohou být vědeckým pracovištěm. Nelze však vyloučit zřízení dočasných vědeckých pracovišť u některého útvaru, které by pak přirozeně muselo odpovídat všem podmínkám, kladeným na vědecké pracoviště, mělo-li by úspěšně pracovat.

Současné vědecké kroužky, pokud u některých útvarů a svazků jsou zřízeny, nelze zaměňovat za vědecká pracoviště. Tím nechci říci, že by soudruzi od svazků a útvarů se nemohli podílet na vědecké práci. Naopak, je třeba těchto soudruhů využívat

jako snolupracovníků některého vědeckého pracoviště. Na vedení samotného vědeckého úkolu nemají ani dostatek času, zkušeností a ani možností teoreticky zkoumat komplexní problémy a přicházet ke konkrétním závěrům. Rovněž většina z nich nutně chybí znalost metodiky vědecké práce. Věřím, že uvedená skutečnost bude správně chápána.

U našich svazků útvarů máme řadu zkušených a výtečných velitelů a náčelníků, kteří ve velmi krátké době se mohou zapracovat jako zdatní vědeckí pracovníci, ale třeba jim proto poskytnout čas, který jim chybí přirozeně daleko více než příslušníkům kateder na vojenských akademích. V současné době jsou kdykoli schopni přispět k řešení vědeckých úkolů formou předání praktických zkušeností daného problému a to je velmi důležité.

Vědecká práce, jak již bylo zdůrazněno, nekončí teoretickým rozбором. Myšlenky vědecké práce je třeba ověřovat, zdokonalovat a upřesňovat v praxi. Zde pak mohou důstojníci od vojsk uplatnit ve vědecké práci své připomínky, zkušenosti a upřesnit teoretické závěry v praxi. Rovněž v dalším období vědecké práce, při rozboru jednotlivých problémů na vědeckých konferencích, pracovních poradách apod. se mohou důstojníci od vojsk plně zapojit do vojensko-vědecké práce. Na vědecké práci se bude tedy podílet co nejvíce našich důstojníků, ne však chaoticky, nahodile, ale pod cílevědomým řízením vědeckého pracoviště. Příslušníci vědeckých pracovišť pak zkušenosti důstojníků od vojsk plně využijí, zkonkretizují a dovedou do nutných závěrů vědecké práce.

Z uvedeného tedy plyne, že svazkům, útvarům, jednotkám by neměly být zadávány samostatné komplexní úkoly vědecké práce, ale že by příslušníci těchto jednotek byli zapojováni jako spolupracovníci vědeckých úkolů u některých vědeckých pracovišť. Vědecké kroužky u útvarů věst nadále, ale ne jako vědecká pracoviště.

Shrme-li tedy podmínky a činnost v rámci vědecké práce na vědeckých pracovištích, hlavně mám na mysli taktické katedry Vojenské akademie Antonína Zápotockého a u vojsk, dojdeme k závěru, že postup vědecké práce by mohl být následující:

Zadavatel vědeckého úkolu, zpravidla nadřízená složka MNO, zadá úkol v souladu s perspektivním plánem vědecké činnosti v naší armádě příslušné taktické katedře jako vedoucímu řešiteli úkolu. Určí cíl práce, časové rozložení na jednotlivé údobí, jak bylo již v příspěvku uvedeno, materiální zabezpečení a stanoví dobu anotačního ří-

zení. Na tato anotační řízení připraví katedra návrh anotace i s jmény jednotlivých zpracovatelů, včetně důstojníků od vojsk.

Po rojedenání a schválení anotace anotační komisi bude na katedře kolektiv pracovat na teoretickém rozboru vojenskovo-vedecké práce a u vojsk budou se shromažďovat praktické zkušenosti k jednotlivým dílčím problémům vědecké práce. Ve stanovenou dobu, která musí být zabezpečena v plánu nadřazené složky, se vědecký pracovní kolektiv, to znamená, jak určení příslušníci katedry tak i důstojníci od vojsk, sejde na katedře a upřesní myšlenky, provede hlubokou diskusi a rozbor a potřebné závěry. Délka doby k řešení bude záviset od složitosti problému a mohla by se pohybovat od několika týdnů do několika měsíců.

Dále by následovala vědecká konference k zadanému vědeckému úkolu, řízená příslušnou složkou MNO jako zadavatelem. Na této konferenci by se vyjádřila k řešeným problémům větší skupina odborníků. Na základě přijatých připomínek z konference by

se vědecká práce doplnila a podle obsahu práce zpravidla přezkoušela v praxi, u vojsk. Budou-li praktické výsledky uspokojující, musí se výsledky vědecké práce jasně projevit v životě armády a to v otázkách organizačních, výcviku, řádech, metodice apod.

Uvedeným způsobem řešení vědeckých úkolů bude podle mého názoru co nejefektivněji využito všech vědeckých pracovníků, do vědecké práce bude zapojen co nejširší okruh zpracovatelů, taktické katedry Vojenské akademie Antonína Zápotockého se stanou skutečným střediskem vědecké práce a výsledky vědecké práce budou jistě úspěšnější než doposud.

U nás všech je třeba vážnějšího přístupu k vědecké práci. Musíme více studovat, umět využívat knihoven a všech pramenů, i cizojazyčných, správně hodnotit dostupnou literaturu a jiné studijní materiály. Nutno více diskutovat o vědeckých problémech se svými spolupracovníky. Zlepšit sebekritiku v našich znalostech a nesmířitelně odhalovat vše to, co vědeckou práci brzdí a ztěžuje.

Jsem si vědom, že jsem nevyčerpal všechny otázky zadaného problému. Také to nebylo cílem tohoto krátkého článku. Článek splní svůj účel, jestliže čtenáři pochopí uvedené myšlenky, prodiskutují je a vyjádří se k nim na připravované vojenskovo-vedecké konferenci MNO-GŠ.

Některé otázky statistiky ve vojenskovo-vedecké práci

Podplukovník

CSc Michal Kodrýš

Pro podstatné zkvalitnění vojenskovo-vedecké práce má velký význam rozvíjení a konkrétní rozpracování forem a obsahu statistické metody.

V současné době jistě již není pochyb o tom, že statistika ve vojenskovo-vedecké práci je jedním z nejrealnějších podkladů pro objektivní zhodnocení kvantitativního i kvalitativního stavu ve všech oborech vojenskovo-vedeckého bádání.

Důležitost a obecné zásady statistické metody ve vojenskovo-vedecké práci jsou všeobecně uznávány a vcelku rozpracovány, např. v knize kolektivu sovětských autorů pod vedením gen. mjr. CSc P. G. Grigoren-

ka.¹⁾ Operační správa pohotovosti a záslužně vydala překlad hlavních kapitol této knihy, mezi nimiž zaujímá důležité místo kapitola o statistické metodě ve vojenskovo-vedeckém zkoumání.²⁾

První kroky k tomu, aby statistická metoda ve vojenskovo-vedecké práci našla v naší armádě odpovídající místo, byly tedy učiněny již tím, že jsme si uvědomili její důležitost.

Provedeme-li totiž rozbor některých vojenskovo-vedeckých prací minulých let, je jasné vidět, že kvalita prací a zejména jejich praktická použitelnost, klesá nebo stoupá úměrně s tím, do jaké míry se teoretic-

¹⁾ Gen. mjr. CSc P. G. Grigorenko a kolektiv „Metodika vojenskovo-vedeckého zkoumání“, vydavatelství MO SSSR — Moskva 1959.

²⁾ GŠ — čs. lidové armády — OS 1960 — Metodika vojenskovo-vedeckého zkoumání — překlad hl. I. — IV.

ké závěry opírají o možnosti přezkoušení v praxi nebo o reálné hodnocení na základě získaných statistických údajů a jejich zobecnění.

Tak jako ve vědecké práci vůbec, tak i ve vojenskovědecké práci nemůže být dosaženo dobrých výsledků, opíráme-li své závěry o subjektivní dojmy velitelů, pracovníků štábů nebo jiných funkcionářů bez ohledu na jejich zařazení a funkce.

Dosavadní rozvoj vojenskovědecké práce v naší armádě jasně ukazuje, že každým rokem stoupají požadavky vědeckých pracovníků na získávání konkrétních statistických údajů ze všech oborů činnosti armády.

Bohužel doposud se získávání, shromažďování a vyhodnocování statistických údajů nestalo každodenní záležitostí, nejsou konkrétně rozpracovány a řízeny metody i obsah jejich získávání a využívání.

Několik příkladů z denní praxe jasně dosvědčí toto tvrzení.

Tak např. pro řešení určitého úkolu katedrou spojovacího vojska VA AZ bylo nutno získat statistické údaje z organizace velení a činnosti velitelských stanovišť divize a armády.

Katedra rozpracovala podrobné dotazníky a v duchu anotační zprávy se souhlasem GŠ/VSV je zrozeslala některým štábům svazků a svazů.

Výsledek nebyl níak potěšující. Štáb jednoho svazu odpověděl, že takovéto údaje nemá k dispozici. Ostatní požádané štáby po několikerém naléhání a urgencích sice část údajů poslaly, avšak jejich neúplnost, nepřesnost a různorodost dokazuje, že to nejsou objektivní údaje, získané na základě přesné vedené a vyhodnocované evidence, ale spíše určitá čísla zpracovaná jednotlivci podle subjektivních zkušeností a poznatků.

Přitom je naprosto jasné, že i tyto velmi nepřesné a neúplné údaje byly zpracovány a zaslány katedře jediné proto, že dotazník obsahoval konkrétní a přesné formulované otázky, na které bylo možno bez velkých obtíží odpovědět.

Je nutno rovněž poznamenat, že požadované údaje tvoří v podstatě základní náplň činnosti štábů na všech cvičeních a ve všech oborech operační přípravy důstojníků.

Velmi zajímavé statistické poznatky je možno získat v oboru činnosti technických zařízení a v materiálně technickém zabezpečení vůbec. V mnoha případech jen zběžná statistika činnosti některých zařízení ukáže jasně na jeho účelnost, rozsah využití i jiné údaje, které pak mohou být podkladem pro rozhodnutí o tom, zda uvedené zařízení je efektivní a nutné.

Rovněž pro stanovení norem náhradních součástek, různého spotřebního materiálu i jiných zařízení je možno získat skutečně objektivní podklady pomocí statistiky.

Je mnoho důkazů o tom, že ne vždy si uvědomujeme, jaké počty různých součástek se nacházejí v souhrnu technických zařízení, například v rámci divize nebo armády.

Při rozboru materiálně technického zabezpečení v oboru radioelektronických prostředků byl získán tento zajímavý poznatek. K zabezpečení spojení mezi VŠ armády a VS divize po jedné spojovací cestě v běžných takticko-operačních situacích je nutno zařadit určité množství technických zařízení. Při výpočtu spolehlivosti takové spojovací cesty musí být brány v úvahu počty důležitých součástek, normy jejich životnosti i jiné okolnosti, které mají vliv na zabezpečení určitého procenta spolehlivosti. Z takto provedených teoretických výpočtů, prověřených statistickými údaji v praxi, je možno získat důležité podklady pro stanovení takticko-technických podmínek jednotlivých zařízení, pro podmínky výstavby dané spojovací cesty, pro stanovení průměrných norem skutečné činnosti jednotlivých přístrojů a některých důležitých součástek, pro stanovení norem potřeby náhradních součástek, opravárenské služby atd.

Zajímavé na celém pokusu bylo to, že po provedených výpočtech a získání určitých údajů byly výsledky takové, že běžné odhady o počtech důležitých součástek, norem jejich životnosti, norem potřebných náhradních součástek atd. se lišily až desetinásobně od skutečně zjištěných údajů pomocí výpočtů a statistiky.

Zdálo by se, že z tohoto jednoduchého příkladu se nedají vyvozovat nějaké závěry a poznatky. Situace je však jiná. Právě při rozhodování a zavádění různých zařízení, přístrojů, pomocné a jiné techniky je ještě mnoho nahodilostí, nepodložených a nezdůvodněných dohadů. Potřeba jednotlivých zařízení, jejich efektivní využití, potřeba náhradních součástek i jiné otázky materiálně technického vybavení armády jsou jednou z oblastí, kde jediné statistická metoda může dát správné podklady k stanovení reálných norem. Je to důležité zejména proto, aby nevznikaly zbytečné zásoby a nezaváděla se zařízení, jejichž přínos a využití v soudobých podmínkách neodpovídají ani zdaleka vynaloženým nákladům a která se v mnoha případech stávají přítěžícím balastem.

Obdobným příkladem z oboru velení vojskům je možno rovněž dokumentovat, že v mnoha případech nejsme si vůbec vědomi

toho, jaké jsou požadavky na prostředky, zabezpečující velení a kolik zpráv projde například velitelským stanovištěm armády za určitou časovou jednotku.

Na jednom armádním cvičení byla provedena statistika počtu zpráv, jejich důležitosti, podílů jednotlivých složek VS armády na příjmu a odeslání zpráv a byly rovněž získány některé jiné důležité údaje. Když se tyto údaje hodnotily, bylo velmi těžko přesvědčit funkcionáře, z jejichž činnosti se údaje získávaly, o pravdivosti udávaných čísel.

Běžné odhady téměř všech funkcionářů byly zpravidla několikanásobně vyšší, nebo nižší než je statisticky zjištěná skutečnost.

I když uvedené příklady pro nedostatek většího počtu zkoumání není možno zobecňovat, přesto ukazují, že v mnoha případech si vůbec neuvědomujeme skutečný rozsah činnosti v určitých oborech a z toho vyplývající požadavky na nutné zabezpečení této činnosti po stránce organizační, technické a personální.

* * *

Jedním z důležitých oborů, kde správně organizovaná a prováděná statistická metoda může přinést určitá ujasnění a závěry, je systém a metody řízení bojové činnosti vojsk.

Statistika v tomto oboru by měla dát podklad pro stanovení perspektivního rozvoje systému řízení vojsk a jeho organizační a materiální technické zabezpečení.

Z hlediska perspektivního rozvoje systému velení jsou důležité zejména tyto statistické údaje:

- konkrétní takticko-operační požadavky na prostředky řízení vojsk co do množství a kvality a jejich porovnání se skutečnými možnostmi existujících prostředků a současného systému řízení vojsk,

- údaje o provozní technické činnosti spojovacích prostředků, obsluh těchto prostředků i jiných orgánů majících vliv na celkovou činnost spojení;

- činnost technických prostředků pro automatizaci a mechanizaci, pomocných technických prostředků, dopravních prostředků i ostatních prvků, které tvoří souhrn požadavků a možností řízení bojové činnosti vojsk.

Cílem těchto statistických údajů je především zjistit a stanovit reálné požadavky a současně najít nejlepší způsob zabezpečení těchto požadavků, vzhledem k stávajícím a perspektivním možnostem.

Základní statistické údaje je nutno získávat především na zkušebních cvičeních, na VŠC a zejména na cvičeních s voj-

sky, jakož i při každodenní činnosti vojsk a štábů.

Jako prameny statistiky mohou sloužit především provozní a stanovištní dokumenty technických prostředků, operačně taktické dokumenty, bojová hlášení podřízených a jiné údaje, které dávají obraz o požadavcích na prostředky řízení vojsk a o jejich činnosti.

V některých případech bude výhodné a nutné vytvořit zvláštní studijní skupiny, které by prováděly komplexní statistický průzkum zejména na zkušebních cvičeních a cvičeních s vojsky.

Statistické podklady se musí stát nepostradatelným vodítkem při stanovení operačně taktických požadavků na prostředky řízení vojsk, pro stanovení nejvýhodnějšího systému velení a spojovací soustavy na jednotlivých velitelských stupních. Jsou důležité i pro stanovení organizační struktury, metod činnosti štábu a pro stanovení základních norem bojové činnosti jednotlivých druhů vojsk.

Z hlediska technických prostředků jsou statistické údaje nutné pro stanovení požadavků na celkovou spolehlivost prostředků řízení vojsk, na včasnost jejich zřízení, schopnost včasného manévru, provozní kapacitu a provozní rychlost, utajení i jiné obory činnosti, jednoduše pro stanovení a upřesnění všech problémů souvisejících s řízením bojové činnosti vojsk.

Statistika v oboru velení je důležitá i pro zpětné prověřování teoretických závěrů, neboť především údaje získané při praktickém prověřování jsou rozhodující k stanovení optimálních takticko-technických a provozních podmínek exploatace jednotlivých prostředků i celého systému.

Podle současného stavu a předpokládaných požadavků na perspektivní vývoj řízení bojové činnosti vojsk je nutno vytvořit podmínky zejména pro získávání podrobných statistických údajů z činnosti velitelských stanovišť a technických prostředků určených k zabezpečení velení na příklad v těchto oborech:

- průměrné a maximální vzájemné vzdálenosti VS a jiných prvků bojové sestavy v různých údobích operace a boje;

- průměrný počet, časové, prostorové i jiné údaje pro přemísťování VS;

- vzdálenosti VS a některých technických zařízení od předního okraje bojové sestavy vojsk;

- celkové procento efektivního využití jednotlivých druhů technických prostředků;

- podíl jednotlivých prostředků na celkovém zabezpečení spolehlivosti velení v různých obdobích;

— požadavky jednotlivých oddělení štábů a jednotlivých druhů vojsk na provozní rychlost a provozní kapacitu spojovací soustavy i jiných technických prostředků;

— skutečné provozní zatížení technických prostředků;

— schopnosti obsluh ke splnění úkolů při různých provozních zatíženích a časové normy průchodu zpráv;

— podíl jednotlivých oddělení (příslušníků) štábů, velitelů druhů vojsk a ostatních funkcionářů na celkovém zatížení spojovací soustavy, jejich jednotlivých prvků a ostatních technických prostředků;

— časové normy pro zřizování technických prostředků, odstraňování poruch a celkovou manévrovost spojovací soustavy;

— časové normy potřebné pro utajení dokumentů, předávaných jednotlivými druhy pojiček;

— časové normy a schopnosti průzkumných, zaměřovacích a rušicích prostředků zjistit, zaměřit a zrušit činnosti různých typů spojovacích, radiotechnických a jiných prostředků;

— předpokládané procento ztrát jednotlivých typů technických prostředků na různých velitelských stupních a v různých obdobích operací;

— různé údaje potřebné k zavádění nových technických prostředků;

— stanovení maximálního stupně zatížení spojovací soustavy.

Hlavním zdrojem k získávání statistických podkladů budou především zkušební cvičení. Na zkušebních cvičeních je možno podle předem stanoveného programu prověřit všechny důležité otázky, které mají vliv na rozvoj systému a prostředků velení vojskům.

Zkušební cvičení byla od doby zavedení technických zařízení velmi účinným prostředkem k prověřování teoretických závěrů a rovněž k získání přesvědčivých důkazů o možnostech jednotlivých prostředků i celé spojovací soustavy.

V současné době mají být zkušební cvičení běžnou experimentální metodou, která jednak ověří dosavadní teoretické závěry v praxi, jednak dá potřebné podklady pro další rozvoj teoretických-vědeckých prací.

Tak jako ve vědeckých pracích ostatních oborů se provádějí experimentální, laboratorní, poloprovodní nebo jiné zkoušky, tak i teoretické závěry vědeckých prací z oboru vojenských věd musí na zkušebních cvičeních ověřovat způsobem a metodou, jak nejvýhodněji zabezpečit vzrůstající požadavky na řízení bojové činnosti vojsk. Hlavním cílem je najít co nejekonomičtější a nej-

efektivnější systém, který by byl v souladu s kladenými požadavky a přitom by vyžadoval minimální potřebu sil a prostředků. Zkušební cvičení jsou ovšem nejvyšší formou, kde se statistické údaje získávají a prověřují pokud možno již jako podklad pro konečné závěry a zobecnění. Získávání běžných základních statistických údajů nemůže tedy být záležitostí zkušebních cvičení, ale musí se provádět v každodenní činnosti všech složek armády.

Obdobným způsobem je možno postupovat a připravit podklady pro získávání statistických údajů i v ostatních důležitých oborech.

Při organizaci a zadávání úkolů v oboru získávání statistických údajů je si nutno předem uvědomit jednu základní skutečnost. Jde o to, aby systém a metody získávání, shromažďování a hodnocení těchto údajů byly předem do všech důsledků promyšlen. Bude nutno předem zpracovat konkrétní otázky, zpracovat potřebné formuláře a vytvořit podmínky pro využití nejnovějších technik při zpracování a hodnocení získaných statistických údajů. Praxe ukazuje, že při zadávání úkolů v obecné formě nebude docíleno žádoucích výsledků.

Není třeba se obávat ani případných dočasných finančních i jiných nákladů, neboť tyto se mohou v krátké době mnohonásobně vrátit v kvalitativně daleko efektivnějším využití technických prostředků, jejich obsluh atd.

Vedle získávání statistických údajů je důležité stanovit správný postup a metody při jejich vyhodnocování a zobecnění.

Běžné vyhodnocení by měly provádět již ty štáby, na jejichž úrovni se příslušné údaje získávají. V oboru velení by měly být statistické údaje získávány a vyhodnocovány za celý pluk již na stupni štábů pluků. Štáby dříve by pak mohly zhodnotit údaje od všech podřízených, provést jejich stručné zobecnění a současně získávat a běžně hodnotit statistické údaje na vlastním stupni. Štáby armád by měly zhodnotit a časově zobecnit údaje podřízených svazků a získávat údaje na vlastním stupni.

Podrobné vyhodnocení a závěry ze získaných statistických údajů by mohla provádět vědecká pracoviště, katedry vysokých škol, složky generálního štábu, popřípadě i jiná pracoviště, zabývající se některým z problémů, které jsou zahrnuty do statistického zkoumání.

Konečné závěry a zobecnění ve formě podkladů pro další teoretická i praktická řešení by pak provedly příslušné složky generálního štábu, popřípadě ministerstva národní obrany v úzké spolupráci s vědeckými, vědeckovýzkumnými a zkušebními pracovišti.

Takto organizovaný a konkrétně řízený způsob získávání a hodnocení statistických údajů by jistě v krátké době přinesl řadu poznatků, které by mohly být prvním krokem k celkovému zkvalitnění vojenskovo-vědecké práce.

Pro útvary, svazky i svazy by úkoly statistiky společně s praktickým ověřováním teoretických závěrů vědeckých prací mohly tvořit hlavní náplň jejich vojenskovo-vědecké činnosti, kde by výsledky byly skutečně hodnotné a zadávané úkoly by rovněž byly v souladu s reálnými možnostmi vojenskovo-vědeckého bádání u útvarů, svazků a svazů.

Řízení vědecké práce v armádě

Inž. major Jindřich Souček

V plánech rozdělování národního důchodu všech hospodářsky a vědecky vyspělých zemí je patrný exponenciální růst prostředků, vydaných na vědu a výzkum.

Vysoký podíl národního důchodu, vynášený na vědu, předbývá hospodářský vývoj a bude se i nadále rozvíjet. Profesor Bernal ve své knize o poslání vědy ve společnosti uvádí, že v období asi 30 let se podíl lidí, kteří se v různé formě budou zabývat vědou, zvýší asi na 20 %. Akademik Něsmějanov dokonce o 50 %. Tyto údaje jsou výsledkem analýzy současného rozvoje vědy a je třeba je brát jako vědecký fakt a nikoli jako utopii.

Zákonitost vývoje společnosti ukáže, zda jsou tyto závěry oprávněné. Vědeckovýzkumná činnost se však stává všeobecně uznávanou produktivní silou. Základní význam má správné stanovení hlavních úkolů, protože jejich soubor je omezen ekonomickým potenciálem země a rozvojem růstu vědeckých kádřů. Vzhledem k racionálnímu řešení je neobyčejně důležité sladění mezi jednotlivými úkoly s cílem dosáhnout komplexních výsledků.

Proto se dostávají v celostátním měřítku do popředí otázky plánovitého řízení vědecké práce. Je třeba si uvědomit, že jsme první stát na světě, který přes omezené ekonomické možnosti provádí dalekosáhlý experiment s plánováním ve vědě. Je třeba, aby v celostátní vědecké základně zaujala i vojenská věda místo, které jí vzhledem k současné situaci náleží. Zhodnotíme-li dnešní situaci, musíme přiznat, že může daleko účinněji než dosud přispět ke zvýšení obranyschopnosti země a v mnoha případech i k rozvoji hospodářské základny. Armáda, která představuje obrovskou potenciální sílu naší společnosti, výsledků vědecké práce masově využívá. Produkce ve vědě však není úměrná jejímu masovému používání.

V ČSSR je vědecká základna vlivem jednostranného zaměření naší vědy za kapitalismu užší, než by bylo zapotřebí obzvláště

v oblastech základního výzkumu. Tato disproporce je intenzivně odstraňována a bylo již vybudováno 172 vědeckých ústavů soustředěných v ČSAV, které se zabývají především základním výzkumem. Na těchto pracovištích pracuje celkem 13 000 pracovníků. Podle zkušeností v SSSR je poměr pracovníků v základním výzkumu k pracovníkům v aplikovaném výzkumu asi 1:10. Porovnání rozvoje vojenské vědy s těmito údaji ukazuje míru zaostávání za průměrným rozvojem vědy.

Účinnost správně řízené vědecké práce je obrovská. Je všeobecně známo, že prvenství sovětské vědy vyplývá nejen z její kapacity, ale i z její skladby. Proporcionalita základního a aplikovaného výzkumu s těžištěm na základním výzkumu je klíčem k úspěchu. V tomto směru podle sovětského vzoru, ať vědomě či nevědomě přebírá poměr mezi aplikovaným a základním výzkumem i věda v USA přesto, že dnes patří ziskem 41 dolarů z jednoho vloženého k nejrentabilnějším investicím v USA.

Je zřejmé, že mocné produktivní síly vědy se nelze zřítat a její nedocenení podstatně zpomaluje vzrůst bojeschopnosti. V armádě stojíme před třemi problémy: Stanovení rozvoje vědy k rozvoji armády, poměr mezi jednotlivými vědními obory a růst kádřů.

Celkový objem vědecké práce v armádě nebude pravděpodobně obtížné stanovit a vystačíme se statistickou metodou. Hlavním problémem bude správné stanovení vnitřní poměr mezi jednotlivými vědními obory. Na něm bude závislý i růst vědeckých kádřů, bez nichž je vědecká práce vůbec nemyslitelná.

Intenzivně vedená vědecká činnost obyčejně končí vyslovením hypotézy, kterou je třeba všestranně prověřit, má-li být aplikována do praktického používání. Základní metodou prověřování je pokus. Ve vědecké práci je nemyslitelné využívat poznatků, které nejsou důkladně experimentálně ověřeny a tím méně je zavádět do praxe. Ex-

perimentem jako metodou poznání však ověřujeme nejširší oblast od zkušebnictví až po základní výzkum.

Je prokázáno, že kvalitativní změny v rozvoji vědy lze dosáhnout jediné cestou rozvinutého základního výzkumu, který má objevovat zcela nové zákonitosti. Jako příklad lze uvést Oerstedův objev vlivu elektrického proudu na magnetickou směrku. Objevení indukce Faradayem nepokládáme za nový jev, jelikož je to opačný jev Oerstedova jevu. Z příkladu je zřejmé, že obrovský vliv na rozvoj výrobních sil má základní výzkum, který však musí být dále rozpracován a všestranně prověřen, především v praxi.

Chceme-li tedy ve vědecké práci v armádě skutečně tvořit, a nikoli pouze přištipkafit, je třeba i zde jít cestou stanovení nových hypotéz a jejich ověřování v praxi. Této práci se v armádě věnuje značná pozornost, avšak je třeba jít cestou zvyšování její účinnosti. Účinnost se zlepšit pouze zaměřením na základní výzkum, který se v armádě musí opírat o základní výzkum všech vědních oborů. Koordinující význam ve vědecké práci v armádě má vojensko-vědecké zkoumání.

Formou vědecké práce základního výzkumu v armádě jsou takticko-technické studie. Mají za úkol porovnat současný stav oboru se světovou úrovní, zhodnotit rozdíly, z hlediska technických a ekonomických podmínek a navrhnout směr dalšího rozvoje. Výsledky těchto studií se využívají pro perspektivní zaměření práce vědeckých pracovišť. Výzkumné náměty, které vyplývají z takticko-technického rozboru, je třeba kriticky zhodnotit. Ke kritickému zkoumání je potřeba rozsáhlé experimentální práce v laboratorním měřítku, vycházející z poznatků základního teoretického výzkumu a v oboru vojenskovo-vědecké práce i zkušeností ze cvičení s vojsky. Je zřejmé, že zpracování průzkumných úkolů i takticko-technických studií je velmi náročné a vyžaduje nejlepších odborníků.

Takticko-technické studie jsou sice zpracovávány, avšak jejich úroveň mnohdy nedosahuje potřebné výše a jsou jednostrannou kompilací. Ke zkvalitnění by proto mělo být opíráno se ve větší míře o výsledky vědeckovýzkumné práce. Je otázka, kdo by měl v armádě řešit tyto základní problémy. Domníváme se, že vzhledem k všestrannosti řešení nejbližší byla pracoviště VA AZ.

V souvislosti s tímto je možné, že by se období mezi takticko-technickým průzkumem a zavedením výsledků do praxe prodloužilo. Proto bude třeba se zabývat ve vojenskovo-vědecké práci jednotlivými otá-

kami s větší perspektivou. Je známo, že v tomto směru vojenské činnosti je malá důvěra k dlouhodobé perspektivě. Naopak, konkrétní vědeckovýzkumné práce bude třeba řešit rychle. Rychlé řešení vyžaduje zvýšení materiálních prostředků a vhodnou organizaci řešitelských pracovišť. V případě, že by se základní výzkum prováděl na katedrách VA AZ, bylo by třeba uvážit organizační změny na katedrách a podle vzoru sovětských akademií vytvořit vědeckovýzkumné laboratoře kateder.

Prověrkou účinnosti vědecké práce je i jejich využívání v praxi. Z tohoto hlediska je zpracován i státní plán vědeckovýzkumné činnosti a přístup ke zpracování tohoto plánu může být vodítkem ke zpracování komplexního plánu vědecké činnosti v MNO. Státní plán výzkumu, obvykle dlouhodobý, koordinuje akademie věd a obsahuje vědeckovýzkumné úkoly základního významu, vzhledem k dlouhodobé plánovanému rozvoji národního hospodářství. Jsou v něm zahrnuty úkoly od základního výzkumu až po konstrukci. Tento plán je doplňován plány jednotlivých resortů. Jsou-li ve státním plánu obsaženy i takové úkoly, s jejichž využitím nelze počítat v bezprostřední budoucnosti, v resortních plánech jsou výhradně úkoly k okamžitému zabezpečení rozvoje jednotlivých hospodářských odvětví. Toto rozdělení by se mohlo vyjádřit tak, že celá výzkumná činnost je zaměřena na řešení úkolů **nutných** (resortních) pro zabezpečení národního hospodářství a **optimálních** (státní plán) k nejužitečnějšímu dlouhodobému rozvoji národního hospodářství.

Toto účelové rozdělení je vhodné i ve vědeckém zkoumání v armádě. Spojí základní i aplikovaný výzkum v jeden celek, kdy jeden druh výzkumu podněcuje druhý. Seřazení tohoto plánu bude v MNO významné i proto, že dosud existuje malá koordinace mezi vojenskovo-vědeckou a vědeckovýzkumnou praxí.

Poslední problém, kterého se chceme dotknout, je otázka řízení vědecké práce. Podle vzoru ČSAV bude vhodné i v oboru působnosti MNO přijmout metodu kolektivního řízení vědeckou radou MNO, přes jednotlivé sekce, kolegia komplexních úkolů a řešitelské skupiny hlavních problémů. Těžištěm musí být řešení jmenovitých hlavních problémů a těmto musí být věnována mimořádná pozornost. Platí to především o vedoucím pracovníku, kterým musí být zkušený vědecký pracovník a vytvoření vhodných materiálních podmínek. Při sestavování řídicích orgánů je třeba dbát zásady, aby se v nich na práci podíleli především nejkvalifikovanější tvůrčí pracovníci.

Ve vědecké práci musí převládat vědecký prvek a být potlačen prvek administrativní. Tento přístup umožní správné řízení vědecké práce. Dosud jsme byli svědky, že v jednotlivých sektorech převládá jednostranný rázor. Pouze dělným úsilím vojenských pracovníků obou oborů je možno v sektorech zabezpečit očekávaný rozvoj vědecké práce v armádě. Ani aparát, zabezpečující rozvoj vědecké práce, nesmí svoji náplň vidět v administrování. I na tomto úseku je třeba zařazovat vědecké pracovníky. O jejich významu hovořil na mezinárodním sympoziu o plánování ve vědě P. L. Kapica, který její

činnost přirovnával k režisérům, kteří svým rozhledem zvládnou stovky herců k jedinečným výkonům. Tento význam byl plně pochopen i v ČSAV, kde byl u předsednictva zřízen Sekretariát akademie věd jako jedno vědecké pracoviště. Toto pracoviště má školit vědecké pracovníky pověřené řízením vědecké činnosti ve všech úsecích národního hospodářství. Bylo by jistě přínosem pro organizaci vědecké práce v armádě, kdyby na toto pracoviště byli vysláni na zkušenou jednotliví funkcionáři z oboru MNO, Vojenské akademie a armád, pokud odpovídají za rozvoj vědecké práce.

K otázkám vědecké práce v oblasti týlu

Generálmajor Josef Slabý

Nové zbraně a týl

Týl armády je organickou součástí vojsk. Je úzce spojen s každou jejich činností. V jeho organizaci a činnosti se zákonitě odráží každá změna v bojové či operační situaci vojsk.

Termonukleární zbraně, rakety a ostatní prostředky hromadného ničení přinesly vážné změny do bojové činnosti vojsk, které významně ovlivňují i organizaci a činnost týlu. Vysoké tempo útoku, bojová činnost tankových vojsk, taktických i operačních výsadek, nesouvislá fronta, náhlé zvraty v bojové a operační situaci, rozsáhlá ničení měst a komunikací, obrovské požáry a velké prostory zamořené radioaktivními látkami s vysokým stupněm radioaktivity — to vše klade zcela nové požadavky nejen na organizaci týlu, ale zároveň vyžaduje nové principy jeho činnosti, nové systémy dopravy a zásobování vojsk.

V oblasti týlu vznikla řada zcela nových úkolů: zachraňovat vysoké počty raněných a zasažených; materiální a technické zabezpečení speciálních raketových útvarů; zásobování vojsk vodou; ochrana a deaktivace techniky a materiálu; opravy vysokých počtů poškozené bojové i týlové techniky atd.

V systému týlu a zásobování vystupuje do popředí vysoká pohyblivost, rychlý manévr zásobami a týlovými útvary, vzdušné zásobování a odsuny, potrubní dálková doprava. Neobyčejně vzrůstá časová náročnost v plnění jednotlivých úkolů materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení. To vyžaduje mechanizaci (automatizaci), a to nejen skladištních a překládacích prací, dílenských a opravárenských čin-

ností, ale i evidenčních a účtovacích systémů.

Řízení týlu v těchto nových podmínkách vyžaduje automatizaci sběru a přenosu informací o bojové a týlové situaci za použití samočinných počítačích strojů.

Při všech těchto nových úkolech a změnách v systému zabezpečení vojsk je nutno uvážit, že v nejbližších perspektivách je nutno očekávat další zásah nové techniky, který vyvolá postupné zavádění zásobovacích a dopravních raket do oblasti zabezpečení vojsk.

Již tento krátký výpočet nových jevů ve vedení a zabezpečení operací naznačuje velmi bohatou a složitou problematiku, před jejíž řešení je postavena vědecká a vědeckovýzkumná práce v oblasti týlu. To jí také dává prvořadý význam v systému organizace a řízení vojsk, jakož i v zabezpečení nepřetržité bojové pohotovosti armády.

Týl a národní hospodářství

Týl armády a její materiální a technická základna jsou úzce spjaty s národním hospodářstvím. Odpovídají technickému rozvoji a jeho organizační struktuře. Úloha týlu se zvyšuje, mizí hranice mezi bojujícími vojsky na frontě a zápolím. Do vedení soudobého ozbrojeného zápasu budou nutné zataženy široké masy obyvatelstva a prakticky všechny oblasti a zdroje národního hospodářství.

Národní hospodářství s průmyslovou a zemědělskou základnou, dopravou a technickou základnou všech jiných odvětví bude tudíž v případě branné pohotovosti státu tvořit součást zdrojů a ve většině oblastí

hlavní zdroje materiálně technického zabezpečení války.

Soudobá armáda vyžaduje vysoké počty techniky — dopravní, mechanizační, silniční, železniční a jiné stroje. Udržovat tuto techniku na plných počtech již v míru by bylo krajně neekonomické. To z toho důvodu, že by v mírových podmínkách nebyla plně využita, její udržování by vyžadovalo mnoho technických sil a skladových prostorů a konečně při dnešním bouřlivém rozvoji vědy a techniky by augmentované prostředky rychle zastarávaly. Proto také vyplývá již ze samotné organizační struktury týlu ozbrojených sil a z ustanovení nového zákona o obraně státu, že si armáda v případě branné pohotovosti doplní část techniky a materiálu z národního hospodářství.

To vytváří zcela nové vztahy týlu naší armády k národnímu hospodářství a ukládá závažnou povinnost řešit problémy budování materiálně technické základny ozbrojených sil v úzkém vztahu s národním hospodářstvím. Týl, zásobovací a dopravní systém armády, jak v míru tak i v poli, musí tvořit s národním hospodářstvím jeden celek s řadou společně spjatých principů a souvislostí.

Tato skutečnost se musí plně odrazit ve vědecké a vědeckovýzkumné práci v oblasti týlu. V plánu vědeckých a vědeckovýzkumných úkolů musí být tudíž plně přihlíženo k perspektivě dalšího rozvoje národního hospodářství a musí být, nebo lépe řečeno, měla by být, zároveň naznačena spolupráce na řešení těch úkolů, které souvisejí s problematikou týlu nebo jinak ovlivňují bojeschopnost vojsk a obranyschopnost státu.

Podívejme se na některé úkoly Státního plánu vědeckovýzkumných prací na léta 1961—1965.

Tak například v chemické oblasti je to otázka zvyšování kvality pohonných paliv. To plně zajímá velení týlu armády, neboť se dotýká zásobovacího systému; vyšší kvalita pohonných hmot v civilním sektoru dává možnost přechodu dalších útvarů armády na zásobování z civilní distribuční sítě.

Oblast výzkumu nových organických hmot (výroba polysterénu, polyetylénu, syntetických kaučuků, polypropylenu, polyesteru, polykarbonátu, pěnové hmoty, tepelně i chemicky odolných polymerů) a rozvoj výroby syntetických vláken bude možno a nutno plně využít ve vojenské obalové technice, ve vyzbrojení vojsk, v ubytovacích zařízeních a ve vojenském stavebnictví.

V oblasti řešení úkolů komplexní automatizace, teorie informace a přenosu zpráv je požadována spolupráce v řešení otázek automatizace a účtování a v řešení komplexních problémů automatizace velení týlu.

Vždyť v civilních pracovištích bude řešen vývoj a výroba transistorového počítače EPOS-2 (střední typ počítače) EPOMAT (počítač s rychlostí 100 000 operací/vt.). Bude rozpracována a prakticky zavedena komplexní automatizace výrobních procesů (tepelná elektrárna v Opatovicích, Slovnaft Bratislava). V oblasti přenosu informací bude řešeno předávání nejrůznějších zpráv počínaje rozhlasovým a televizním vysíláním a konče sdělováním řídicích povelů a hlášení.

Oblast výzkumu metod a technologie pro zajištění potřebného množství a jakosti vody pro obyvatelstvo, průmysl, zemědělství a lesnictví, dále oblast výzkumu úpravy pitné a užitkové vody a výzkumu likvidace a zneškodňování radioaktivních odpadů má úzké vazby k vojenským vědeckým úkolům zásobování vojsk v poli vodou. To z toho důvodu, že metod a prostředků čištění vody v národním hospodářství je možno zároveň využít při řešení úprav vody pro polní podmínky. Dále je to využití vodních zdrojů v počátečním období války, příp. vytvoření materiálně technické základny pro úpravu vody zamořené radioaktivními látkami v době branné pohotovosti státu.

Výzkum otázek racionální preventivní péče souvisí s řešením otázek racionální výživy v armádě.

Konečně výzkum ekonomických podmínek reprodukce v ČSSR v období postupného přechodu od socialismu ke komunismu (rozšíření reprodukce, rozmístění výrobních sil, růst společenské výroby v ČSSR, vývoj materiálně technické základny atd.) má velmi úzký vztah k otázkám zvyšování válečné ekonomického potenciálu.

Z naznačených několika údajů Státního plánu vědeckovýzkumných prací na léta 1961—1965 je zcela jasně patrna úzká souvislost s problematikou týlu armády. Řešení některých úkolů přímo ovlivňuje týl armády, jeho bojeschopnost a výsledků může být přímo využito v materiálně technickém systému vojsk. Řešení jiných úkolů bude účelné ovlivnit z hlediska potřeb armád či obranyschopnosti státu a řešeným úkolům dát víceúčelový charakter. Konečně řešení určitých úkolů může vytvořit další reálný základ pro vědeckou, či vědeckovýzkumnou práci v armádě.

Z toho vyplývá nutnost koordinace plánu vědecké a vědeckovýzkumné práce v armádě se Státním plánem vědeckovýzkumných prací. Takové sladění bylo dosaženo v oblasti zdravotnické v řešení problematiky ochrany proti zbraním hromadného ničení. Pracovníci vojenské zdravotnické služby jsou aktivně zapojeni do vědeckých úkolů Státního plánu, řešených Českoslo-

venskou akademií věd. To také přineslo již řadu dobrých výsledků.

Mám za to, že by vojenští vědecktí pracovníci měli být aktivně zapojeni do řešení úkolů Státního plánu (např. VAAZ) a že by plnění tohoto plánu mělo být více ovlivňováno požadavky soudobého vojenství. Od-povídá to také duchu nového zákona o obra-ně státu.

Komplexnost řešení vědeckých úkolů

Týl je významným prvkem bojové poho-tovosti vojsk. Tudíž i výsledky vědecké práce v oblasti týlu mohou významným způsobem přispět k zvýšení bojové pohotovosti ozbrojených sil, v boji a operaci pak k zvý-šení účinnosti materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení bojujících vojsk a tím zároveň i k zabezpečení vítězství nad nepřítelem.

Neprerazitelná bojová pohotovost vojsk a bouřlivý rozmach vědy a techniky v národ-ním hospodářství vyžadují naléhavé řešení některých závažných úkolů na úseku týlu. To je možno zabezpečit jen plánovitou efek-tivní vědeckou prací, která soustředí úsilí pracovníků k řešení hlavních úkolů, kom-plexně.

Komplexnost je nutno chápat tak, že úkoly vytyčené v oblasti operačního umění nebo strategie budou udávat hlavní směr vědecké práce v armádě a zahrnou současně oblast týlu ekonomicky a případně i jiné vědní obory.

Takovým komplexním úkolem může být vědecké rozpracování charakteru počáteč-ního období války, jehož organickou sou-částí musí být nejen zvláštnosti operačního soustředění a rozvinutí ozbrojených sil a zahájení prvních operací (v tom i otázky týlu, jakožto organické součásti vojsk), ale zároveň i rozpracování otázek ekonomické-ho zabezpečení počátečního období války.

Při řešení tohoto úkolu půjde o zabez-pečení bojové a mobilizační pohotovosti týlu v souladu s operačním soustředěním a rozvinutím ozbrojených sil a v souladu se zahájením prvních operací. Dále třeba řešit aktivní účast sil a zdrojů národního hospo-dářství v zabezpečení operačních úkolů při zahájení války. Konečně vyvodit správné závěry v oblasti operační přípravy státního území a pro přípravu k zabezpečení obrany země v míru.

Jen takto, komplexně řešeným úkolem je možno v krátké době vyřešit všechny hlavní stránky počátečního období války a účinně zapojení co nejširších zdrojů národ-ního hospodářství do otázek obrany země.

Dalším takovým komplexním úkolem je soubor otázek automatizace velení, který by řešil systém informací s využitím sa-

možných počítačích strojů a správně apli-koval výsledky automatizace řízení dosažené v civilním sektoru na podmínky armády.

Do tohoto úkolu nutno nezbytně zahr-nout i oblast týlu.

Při tom systém toku informací (přeno-sový systém), jejich ukládání do samočin-ného počítačového stroje, výstupy informací a jejich doručení vykonavatelům bude ře-šen komplexně, tzn. i pro oblast velení týlu. Rozdílnost bude v obsahové stránce infor-mací; zde půjde o rozložení a stav zásob na jednotlivých etapách, stav a kapacitu dopravních prostředků, radiální situaci v týlových prostorech, stav komunikací, vý-sledky týlového průzkumu, bojové ztráty osob, techniky a materiálu, změny ve výši operačních kalkulačních jednotek, stav ra-dioaktivně zasažených osob atd.

V oblasti týlu však tento úkol bude nut-no rozšířit ještě o řešení otázek automati-zace evidenčních a účetních prací veš-kerých materiálních a technických pro-středků (výsledky pak budou plně využity v oblasti informací).

Vzhledem k tomu, že se rysuje potře-ba nových zásobovacích (kalkulačních) jed-notek — souprav, palet — odpovídajících dopravnímu systému polní paletizace, bude nutno do komplexního úkolu zahrnout i ře-šení perspektivního zásobovacího systému, který bude vycházet z perspektiv dalšího rozvoje dopravy a paletizace v národním hospodářství.

Naznačil jsem dva komplexní vědecké úkoly, které považuji za hlavní. Jejich spl-nění pomůže řešit zároveň řadu dílčích otáz-ek v jednotě požadavků i dalších perspek-tiv rozvoje vojenské vědy a národního hos-podářství.¹⁾

Stav vědecké práce na úseku týlu

Nelze říci, že by dosavadní výsledky ve vědecké práci na úseku týlu odpovídaly sou-časným požadavkům a potřebám soudobého vojenství.

Proč je tomu tak?

Domnívám se, že hlavní příčinou je stále ještě nedostatek schopných vědeckých pra-covníků. Je jich velmi málo a pokud jsou, nejsou efektivně využíváni v oblasti vě-decké práce.

Vědecká a vědeckovýzkumná činnost je dále rozptýlena na mnoho dílčích úkolů. Hlavní úkoly nejsou řešeny komplexně,

¹⁾ Část tohoto komplexního úkolu byla v praxi realizována zřízením vojenskove-deckého pracoviště a mechanizačního od-dělení.

úsilím nejlepších pracovníků, soustředěných do dočasných vědeckých pracovišť.

Jak již bylo řečeno, není navázána účinná spolupráce s Československou akademií věd ve vědeckovýzkumných pracích státního plánu. Řešení úkolů, významných pro vojenství, není ze strany armády náležitě ovlivňováno a ani plánovitě využíváno k zvýšení obrany země.

Týlové katedry (skupiny) vojenských škol a akademie se dosud nestaly centrem vědecké práce. To se nezbytně musí odrážet i v přípravě a výchově kvalitních vědeckých pracovníků.

Konečně význam vědecké práce není na úseku týlu ještě plně docenován a pro vědeckou činnost nejsou vytvářeny příznivé podmínky (uvolňování schopných pracovníků a jejich osvobození od plnění všech ostatních služebních úkolů, účinná a kritická práce v kolektivech, vytváření dočasných vědeckých pracovišť, spojování teorie s praxí).

Rízení vědecké práce se dosud nestalo normální metodou denní práce velitelů a štábů.

Co je třeba udělat k podstatnému zkvalitnění vědecké práce?

Především je třeba vytvořit širokou základnu vědeckých pracovníků. Jejich výběr a přípravu je třeba zahájit již v řadách žáků

škol důstojníků v záloze a posluchačů vojenských škol a akademií. Tak si vytvářet širší základnu, jednak pro výběr uchazečů c vědecké hodnosti, jednak odborníků pro vědecká a vědeckovýzkumná pracoviště.

Domnívám se, že hlavní úkoly je možno řešit jen cestou dočasných vědeckých pracovišť, komplexně, soustředěným úsilím pracovníků všech potřebných oborů, jak to vyžaduje komplexnost řešení úkolů.

Je dále třeba plně prosadit, aby vojenští odborníci byli aktivně zapojeni do úkolů státního plánu Československé akademie věd. Zde nutno plně využít zkušeností vojenské zdravotnické služby.

Konečně je třeba zkvalitnit vědeckou práci u týlových kateder VAAZ. K tomu vytvořit širší základnu pedagogických kádrů.

Ve školách, vojenských akademiích i ve vojskách vytvářet vědecká sdružení (vědecké kroužky); posluchače vychovávat a zapojovat do vědecké a vědeckovýzkumné práce.

Vědecká konference, která shromáždí nejlepší vědecké pracovníky naší armády, řekne jistě k současnému stavu vědecké práce v armádě své slovo. Pomůže odhalit příčiny nedostatků a co hlavně, přinese řadu zkušeností, kritiky, poradí a naznačí cestu k dosažení pronikavějších výsledků na vědeckém poli.

10 let Vojenské akademie Antonína Zápotockého vyznamenané Řádem republiky

Plukovník Ludvík Varvařovský

Srpen 1961 je měsícem, v němž československé ozbrojené síly vzpomínají desíťletého výročí založení své nejvyšší vojenské školy.

VA AZ byla zřízena rozkazem MNO č. 48 dne 15. 8. 1951 původně jako vojenská technická akademie v době, kdy v čs. ozbrojených silách existovala již Vojenská akademie Klementa Gottwalda. Základní příčinou jejího založení byl nebyvale rychlý růst významu a počtu techniky v procesu ozbrojeného zápasu.

Porovnáme-li činnost a poslání obou akademií, pak můžeme zjistit, že zatím co VA KG zaměřovala svoji práci především k řešení problémů operačně taktických

a k účasti na cvičeních, VTA AZ se zaměřovala především na řešení problémů technických a k účasti na vojskových zkouškách různých druhů výzbroje a vojenské techniky.

Rozhodný obrat v této situaci nastal v r. 1958, v němž v duchu usnesení politického byra Ústředního výboru KSČ z 29. 4. 1958 o reorganizaci vojenského školství, byla rozkazem prezidenta republiky č. 06/1958 a rozkazem ministra národní obrany č. 07/1958 sloučena Vojenská akademie Klementa Gottwalda s Vojenskou technickou akademií Antonína Zápotockého. Spojením obou akademií dostaly ozbrojené síly naší republiky novou Vojenskou akademii Anto-

nina Zápotockého, jejímž úkolem je připravovat velitelské a inženýrské kádry pro potřeby armády a zbrojního průmyslu.

V duchu usnesení XI. sjezdu naší komunistické strany byly tímto opatřením vytvořeny jednak základní předpoklady pro těsné a všestranné spojení naší nejvyšší vojenské školy se životem vojsk a jednak k tomu, aby se VA AZ stala střediskem vojenskovědecké a vědeckovýzkumné práce.

Kterými konkrétními formami své práce, kromě vysoce kvalitního učebně výchovného procesu, může VA AZ účinně plnit tento vysoce náročný úkol? V podstatě jde o tyto formy:

- práce v sekcích a odborných skupinách vědecké rady MNO a ve vědecko-technických radách druhů vojsk a správ;

- účast na velitelsko-štábních cvičeních a cvičeních s vojsky, příprava a provádění ukázkových a zkušebních cvičení, velitelských a odborných shromáždění;

- řešení základních i dílčích vojenskovědeckých a vědeckovýzkumných úkolů, zpracovávání řádů, předpisů a výcvikových pomůcek, jakož i zpracování sborníků o důležitých a aktuálních otázkách z různých oborů vojenské vědy a vojenské techniky;

- zpracování posudků a dobrozdání k různým materiálům a projektům, jakož i konzultační a přednášková činnost;

- práce v redakčních radách vojenských časopisů a vlastní publikační činnost.

Přehlížíme-li dnes u příležitosti 10. výročí založení VA AZ výsledky její práce, pak nutno objektivně přiznat, že v posledních dvou letech se spojení se životem vojsk i kvalita vědecké práce podstatně zlepšily. Je to jednak zásluhou složek MNO, které akademií ukládají řešení konkrétních úkolů v duchu náplně stanovené pro přípravu vojsk a štábů ve výcvikovém roce, jednak zásluhou útvarových organizací posluchačů, především posluchačů různých kursů, kteří přinášejí konkrétní náměty jaké problémy je účelné pro vojska řešit a konečně, a to nikoliv v neposlední řadě, i iniciativou kateder, které uskutečňujíce usnesení PB ÚV KSČ o dosažení předstihu před vojsky, hledají nové a účinné formy styku s vojsky a pomoci vojskům. Díky této vzájemné iniciativě se spolupráce operačně taktických kateder i některých technických kateder s vojsky značně rozšířila. Příslušníci kateder se zúčastňují cvičení s vojsky i velitelsko-štábních cvičení, konají přednášky u vojsk a v duchu perspektivních plánů odcházejí do vojsk na dlouhodobé i krátkodobé zkušenosti. Některé katedry začínají uskutečňovat vyšší formy spolupráce uzavíráním vzájemných socialistických smluv se štáby svazků i armád.

Uvedené formy spolupráce jsou zpravidla oboustranně výhodné. Katedry mohou v řadě otázek poskytnout vojskům účinnou pomoc v teoretických otázkách, v přípravě a řízení velitelských a odborných shromáždění a různých cvičení atd. Konkrétním důkazem takové účinné pomoci jsou např. instrukčně metodická a ukázková zaměstnání, jež akademie provedla při ministeruském shromáždění před zahájením výcvikového roku v říjnu 1959 a v listopadu 1960. Na druhé straně tyto formy spolupráce přinášejí zisk i příslušníkům akademie, neboť jim umožňují lépe poznat život a potřeby vojsk, seznámit se s důležitými problémy svazků i armád, poznat formy řešení těchto problémů v jednotkách a z toho čerpat náměty pro zlepšení učebně výchovného procesu, materiálně technické základny akademie apod.

Díky podstatně zlepšenému ústřednímu plánování vojenskovědecké činnosti a svědomité práci příslušníků VA AZ v komisích, odborných skupinách, v sekcích i předsednictvu vědecké rady MNO, byly vojenskovědecké úkoly konkretizovány, staly se aktuálními a přestaly se opožďovat za potřebami vojsk. Je pochopitelné, že tímto opatřením se požadavky kladené na VA AZ zvýšily, neboť zatím co v r. 1959 celá akademie řešila asi 40 vědeckých úkolů, v r. 1960 pouze katedry první fakulty řešily 29 vojenskovědeckých úkolů operačně taktického charakteru. Ačkoliv některé úkoly byly studijního zaměření, řada vyřešených úkolů je dnes již prakticky vojsky využívána.

Názorným příkladem této skutečnosti je např. řešení problému požární ochrany vojsk v polních podmínkách. Výsledkem této vojenskovědecké práce VA AZ je směrnice náčelníka generálního štábu o požární ochraně, kterou v těchto dnech vojska dostávají k provádění, jakož i instrukčně metodické zaměstnání provedené v červenci t. r. na téma „Likvidace velkých požárů v polních podmínkách“, na němž bylo příslušníkům štábu ukázáno, jakým způsobem lze zásady uvedené směrnice uvádět do života při výcviku vojsk a při řešení konkrétních bojových úkolů.

Bude jistě prospěšné na těchto formách neustrnout, nespokojit se s dosavadními výsledky a chtít dosáhnout více.

Za jakých předpokladů je možné dosáhnout toho, aby VA AZ ještě účinněji pomáhala vojskům, aby ještě soustavněji pracovala s předstihem před vojsky?

První předpoklad spočívá ve správném perspektivním úkolování akademie. Má-li VA AZ skutečně pracovat s předstihem před vojsky, musí jí být v základních uka-

zatelích odpovědnými místy řečeno, kam vývoj směřuje. Tento požadavek naprosto není v rozporu s iniciativním a tvůrčím přístupem k řešení různých problémů, naprosto neznamená, že by se VA AZ dostala do vleku událostí. Naopak — iniciativě a tvůrčím schopnostem se vždy daří v těch podmínkách, kde je známa generální linie. Dosáhnout takového stavu znamená např., že určité informace, určitou novou techniku apod., by měla dostat akademie dříve než vojska, nejpozději však současně s vojsky a nikoliv naopak.

Druhý předpoklad spočívá v komplexnosti řešení vojenskovědeckých a vědeckotechnických úkolů. Pro podstatné zvýšení obranyschopnosti naší socialistické republiky bude jistě výhodnější, bude-li VA AZ místo 30—40 dílčích ročních vědeckých úkolů, řešit 1—2 komplexní dlouhodobé úkoly celoarmdního významu, při čemž bude mít povinnost tyto úkoly vyřešit nejen s hlediska operačně taktického, ale současně i s hlediska vojenskotechnického, přihlížejíc přitom k poslání čs. ozbrojených sil a k našim ekonomickým možnostem. Řešení komplexních úkolů není ovšem možné bez soustavného prověřování dílčích výsledků, bez experimentálních zkoušek. V práci vynálezce je k tomu třeba laboratoř, závod, v práci vojenskovědecké je k tomu zapotřebí příslušné organizovaný zkušební útvar. Je pravda, že mnohé výsledky vojenskovědecké práce lze prověřovat ve spolupráci s útvary. Ovšem náročné programy výcvikového roku a úkoly útvarů nedávají k tomu často dostatek možností. Vzniká proto otázka, zda by akademie místo malé školní jednotky neměla mít zkušební útvar, u něhož by prověřovala výsledky svých vojenskovědeckých a vojenskovýzkumných úkolů tak, jak v procesu jejich řešení budou vznikat.

Konečně třetí předpoklad spočívá v kádrovém zabezpečení akademie, ve vyhledá-

vání a výchově vědeckých kádrů. Ne každý člověk má schopnosti být vědeckým pracovníkem. K vědecké práci je třeba mít nejen všeobecné a příslušné odborné vzdělání, ale i určité zkušenosti z daného oboru, intuici, erudici, nápady a dostatečnou dávku fantazie. Leninská poučka „od živého názírání k abstraktnímu myšlení a od něho k praxi...“ neplatí v žádném oboru lidské činnosti tak výrazně, jako právě ve vědecké práci.

Hodnotíme-li tudíž dnes podíl akademie na zvyšování obranyschopnosti naší socialistické republiky, pak je třeba současně upozornit i na tuto důležitou okolnost. VAAZ nejvyšší vojenská škola Čs. lidové armády není žádným zvláštním tělesem v této armádě, je její organickou a nedílnou součástí. Má-li tudíž akademie svoji úlohu plnit stoprocentně, má-li se co nejrychleji oprostit od některých dílčích nedostatků, které ještě má, má-li být každodenní pomocníci vojskům, pak o to musí usilovat nejen příslušníci akademie, ale všichni odpovědní orgány v armádě. Každý velitel a náčelník by měl považovat za vysoké ocenění své práce, jestliže co nejvíce jeho podřízených bude vybráno za posluchače VA AZ, každý z nich by měl mít osobní zájem na tom, aby do VA AZ přicházeli důstojníci s bohatými praktickými zkušenostmi, důstojníci mající předpoklady k pedagogické a vojenskovědecké práci. Každý důstojník ustanovený do funkce vědeckopedagogického pracovníka VA AZ by měl toto ustanovení považovat za projev důvěry ke svým schopnostem. Bude-li každý z nás na každém místě v armádě takto přistupovat ke kádrovému zabezpečení akademie, pak se akademie stane nejen pomocníkem vojsk, ale skutečnou oporou vojsk v rozvíjení vojenského umění, ve zdokonalování vojenské techniky a v přípravě vysoce vzdělaných, politických i odborně na výši stojících velitelských a inženýrských kádrů.